Pydah Venkatachelapati Telugu Manuscript Print Fund Series No. 1.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

రామరాజు రంగప్పరాజకవిప్రణీతము.

కాకినాడ:

కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపఁబడి

శ్రీమదాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచేఁ

ప్రకటింపఁబడినది.

వెల రు. 1—0—0.

అంగీరసనామసంవత్సరము.

1932.

విషయసూచిక.

చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

సాంబోపాఖ్యానము.

పీఠిక.

ఆంధ్రభాషాభివృద్ధియే పరమప్రాప్యంబుగ నవతరించిన యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు పుట్టిననాఁటనుండియు శక్తివంచనము లేకుండ భాషాసేవ చేయుచుండుట యాంధ్రలోకమున కవిదితము గాదు. పరిషత్తువంటి సంఘము లనేకము లితరములు గూడ భాషాభివృద్ధికై పనిచేయుచున్నవి కలవు. పరిషత్తునకును నితరములకును గమ్య మొక్కటియే యైనను మార్గములు భిన్నములై వెలయుచున్నవి. ప్రాచీను లేర్పఱిచిన భాషాసౌష్ఠవముల విడనాడక నవీనములగు విజ్ఞానముల నెల్ల భాషయం దమర్చుట పరిషదుద్దేశ్యము. తనయభిమత మీడేర్చుకొనుపొంటె నింతవఱకు వివిధంబు లగు గ్రంథరాజములు పత్రికాముఖంబునను స్వతంత్రముగను పరిషత్తు ప్రకటించి యున్నది. ఏకైకమాతృకములై యనన్యజ్ఞాతపూర్వములై (కొన్ని శిథిలాతిశిథిలములై) బహుప్రయత్నలబ్ధములైన విప్రనారాయణచరిత్రము, జైమినిభారతము, చంపూరామాయణము, శివరాత్రిమాహాత్మ్యము, చంద్రభానుచరిత్రము, నారసింహపురాణము, కాళిందీకన్యాపరిణయము మొదలగు మహాగ్రంథములు పరిషత్తుచేఁ బ్రకటింపఁబడి యాంధ్రవాఙ్మయమున నతిలోక తేజంబున విలసిల్లుచున్నయవి.

పరిషత్తు తనకార్యములు నిర్విఘ్నముగను సత్వరముగను నిర్వహించుటకు ధన మత్యధికముగ నుండవలయునుగదా! ఆంధ్రమహాజనులు చూపవలసినంతగ నాదరాభిమానములు పరిషత్తునెడఁ జూపమిచేఁ బరిషత్తునకు ద్రవ్యలోపము సంభవించి తనకార్యములను బరిషత్తు చుఱుకుగ నిర్వర్తింపలేకయున్నది. అయినను బరిషత్సంకల్పితకార్యములం దతిముఖ్యమును బహుప్రయత్నసాధ్యము నగు నిఘంటు నిర్మాణమునకు శ్రీశ్రీశ్రీ పిఠాపురము మహారాజులుంగారు పూనుకొని మిగుల శ్రద్ధతోఁ బనిచేయించుచున్నారు. పరిషత్ప్రకటిత మగు జైమినిభారతముద్రణమునకైన ద్రవ్యమునంతను మధురజిల్లా వడగరై దొడ్డప్పనాయక్కనూరు జమీందారులు శ్రీ వి. రామభద్రనాయఁకుఁడుగారొసంగిరి. శివతత్త్వసారమును బ్రకటించుటకుఁగాను శ్రీ దేవిడి జమీందారులు శ్రీ ఇజ్జతాసార్ కందుకూరి బాలసూర్యప్రసాదరావుగారొసంగిరి. ఇప్పుడు నూతనముగాఁ బ్రకటింపఁబడు సాంబోపాఖ్యానాదులకై రావుబహద్దరు శ్రీశ్రీ

పైండా వేంకటాచలపతిగారు ధనమొసంగుచు నాంధ్రభాషకు మహోపకృతిం గావించియున్నారు. పైమహోదారులయెడ నాంధ్రలోక మెల్లను గృతజ్ఞమై యుండును. ఇట్లే శ్రీమంతులు మహోదారులు జమీందారులును స్వభాషాభిమానములఁ బ్రకటించి పరిషత్తును జిరస్థాయినిగాఁ జేసి తాము శాశ్వత ఖ్యాతి నొందెదరుగాక యని సవినయముగ మనవి చేయుచున్నాఁడను.

— కవి కాలనిర్ణయము —

సాంబోపాఖ్యానమును రచించిన కవి రామరాజు రంగప్పరాజు. ఈతఁ డార్వీటి బుక్కరాయలవంశమున జనియించినవాఁ డగుటచే రాజకవియు సత్తమ కవితాగౌరవమునఁ గవిరాజును నగుచున్నాఁడు. ఇతఁడీ యాశ్వాసాంతగద్యములందుఁ దన్నుఁగూర్చి "శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య కరుణాపారంపర్యప్రాప్తాత్రేయస గోత్రాపస్తంబసూత్ర సకలకళాభోజ రామరాజ రంగప్పరాజ" అని వ్రాసికొని యున్నాఁడు. ఆర్వీటి బుక్కరాజు కొడుకు రామరాజు వలన నీకవికి రామరాజువారను నుపనామము కలిగినది. కవి తనకులగోత్రాది విషయమున విపులముగ వంశావతారమును జెప్పికొనినాఁడు, కాని, నివాసస్థలముగాని తనరాజ్యవిషయము గాని యేమియుం దెలిపి యుండలేదు. అయినను కవితండ్రి కృష్ణదేవరాయల పాలనమున నాతనికి సామంతుఁడై కొండవీటిపాలకుఁడుగా నుండుటచే నీతఁ డా కొండవీటిప్రాంతముననో లేక విజయనగరప్రాంతముననో యుండె నని యూహింపవచ్చును. ఈతని కగ్రజులు మువ్వు రుండుటచేతను, నందును జ్యేష్ఠుఁ డగు కోనేటి తిమ్మరాజు రాజ్యపాలనాది సమర్థుఁడై యుండుటచేతను నీతనికిఁ గవితాపరిశ్రమమునకు వలయునంత యవకాశము లభించియుండును. కవి తనపెద్దన్న యగు కోనేటి తిమ్మరాజును వర్ణించిన వర్ణనమును జూడ నీకృతిరచనాకాలమున నాతఁడు గూడ నేదో యొకమండలమునకుఁ బాలకుఁడుగా నుండె ననియే తోఁచుచున్నది. ఆమండలము కొండవీడో లేక మఱియొకటియో నిర్ణయింప నాధారము లేదు.

ఈకవి తనవంశావళి నీక్రింది విధమున వర్ణించుకొని యున్నాఁడు. చంద్రవంశమునం దాత్రేయసగోత్రులగు క్షత్త్రియులలో, ఆర్వీటి బుక్కరాజు జనియించెను. ఆతనికి రామయ్య యనుపుత్త్రుఁ డుదయించెను. ఆరామయ్యకు నలువురు భార్యలు. అందుఁ బెద్దభార్యయగు ఓబళక్కయందు రాయనరాజు గోపరాజు నను నిరువురు సుతులును రెండవభార్య లక్కమ్మయందు తిమ్మరాజు, కొండ్రాజు, శ్రీరంగరాజు, నను మువ్వురు పుత్త్రులును మూఁడవసహధర్మిణి రంగ

మ్మయందు మూర్తిరాజు, రంగరాజు ననునిద్దఱు తనయులును నాలవయిల్లాలు అమలమ్మయందు జగ్గరాజు, చిననరసింగరాజు నను నిరువురు కుమారులును గలిగిరి. వీరిలో లక్కమ్మపుత్త్రులలో నగ్రజుం డగు తిమ్మరాజునకుఁ గూడ నలుగురు భార్య లుండిరి. అల తిమ్మరాజునకుఁ బ్రథమభార్యయందు, పినకొండ్రాజు, తిమ్మరాజు, అప్పలరాజు రామరాజు, నను నలువురు సూనులును, రెండవపత్నియగు లక్ష్మమ్మయందు, పినతిరుమలయ్య, పెద్దతిరుమలయ్య యను నిద్దఱు సుతులును, మూఁడవభార్యయగు గోపమాంబయందు నల్లతిరుమల్లరాజు, విఠలరాజు, చిన్నతిమ్మరాజు, పాపతిమ్మరాజు నను నలుగురు కుమారులును నాల్గవ భార్యయగు తిరుమలమ్మయందు తిమ్మప్ప, కోనప్ప, సింగరాజు నను మువ్వు రాత్మజులును నుద్భవించిరి. తిమ్మరాజు ననుజుఁ డగు పెద్దకొండ్రాజునకు, కొండమాంబ యను భార్యయందు కోనేటిరాజు, పెద్దతిమ్మరాజు, చిన్నతిమ్మరాజు, రామనృపతి యనునలువురు కొడుకులును శ్రీరంగమ్మ యనుభార్యయందు ఓబళరాజు, వేంకటేశుఁడు నను నిరువురు సూనులును జనించిరి. మూఁడవవాఁ డగు శ్రీరంగరాజునకు తిమ్మమాంబయందు కోనవిభుఁడు, తిమ్మభూపతి, రామనృపుఁడు, ఎల్లతిరుమలయ్య, వేంకటాద్రి యను నేవురు తనయులు జనించిరి. వీరిలో ఎల్లతిరుమలరాజునకు రంగరాజు వేంకటాద్రిరాజు నను నిరువురు సూను లుద్భవించిరి. బుక్కరాజు రామయ్య కుమారుఁడు తిమ్మరాజునకు జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁ డగు పినకొండ్రాజునకు కోనమాంబయందు కోనేటి తిమ్మరాజు, చినతిమ్మరాజు, అప్పలరాజు, రంగప్పరాజు నను నలుగురు తనూజు లుద్భవించిరి. వీరిలోఁ గడపటివాఁ డగురంగప్పరాజే యీ సాంబోపాఖ్యానమును రచించినకవి.

ఈ వంశమునందు బుక్కరాజు రామయ్య కొడుకు తిమ్మరాజునకు గోపమాంబవలన జనించిన తనయులు నలువ్వురిలో నగ్రజుఁ డగు తిరుమలరాజునకు నల్లగా నుండుటచే నల్లతిరుమలరా జనియుఁ జిన్నతిమ్మరా జనియు నామాంతరములు గలవు. దోనూరి కోనేరుకవివలన *బాలభాగవతచంపువును గృతి నందిన దీతఁడే. (చూ. సా. 1 ఆ. 23 ప. 4-5 పుటలు) బుక్కరాజు రామయ్యకొడుకు శ్రీరంగరాజు మూఁడవకుమారుఁడు రామరాజే శ్రీకృష్ణదేవరాయల యల్లుఁడై "అళియ"†రామరా జను ప్రఖ్యాతి నొందినవాఁడు. అతఁడు నల్లరాజు

* ఈబాలభాగవతము ద్విపద, కొంత ముద్రితము. ద్విపదగూడ చంపువుగా వాడుకలో నుండె నేమో. † అళియ=అల్లుఁడు. కన్నడము.

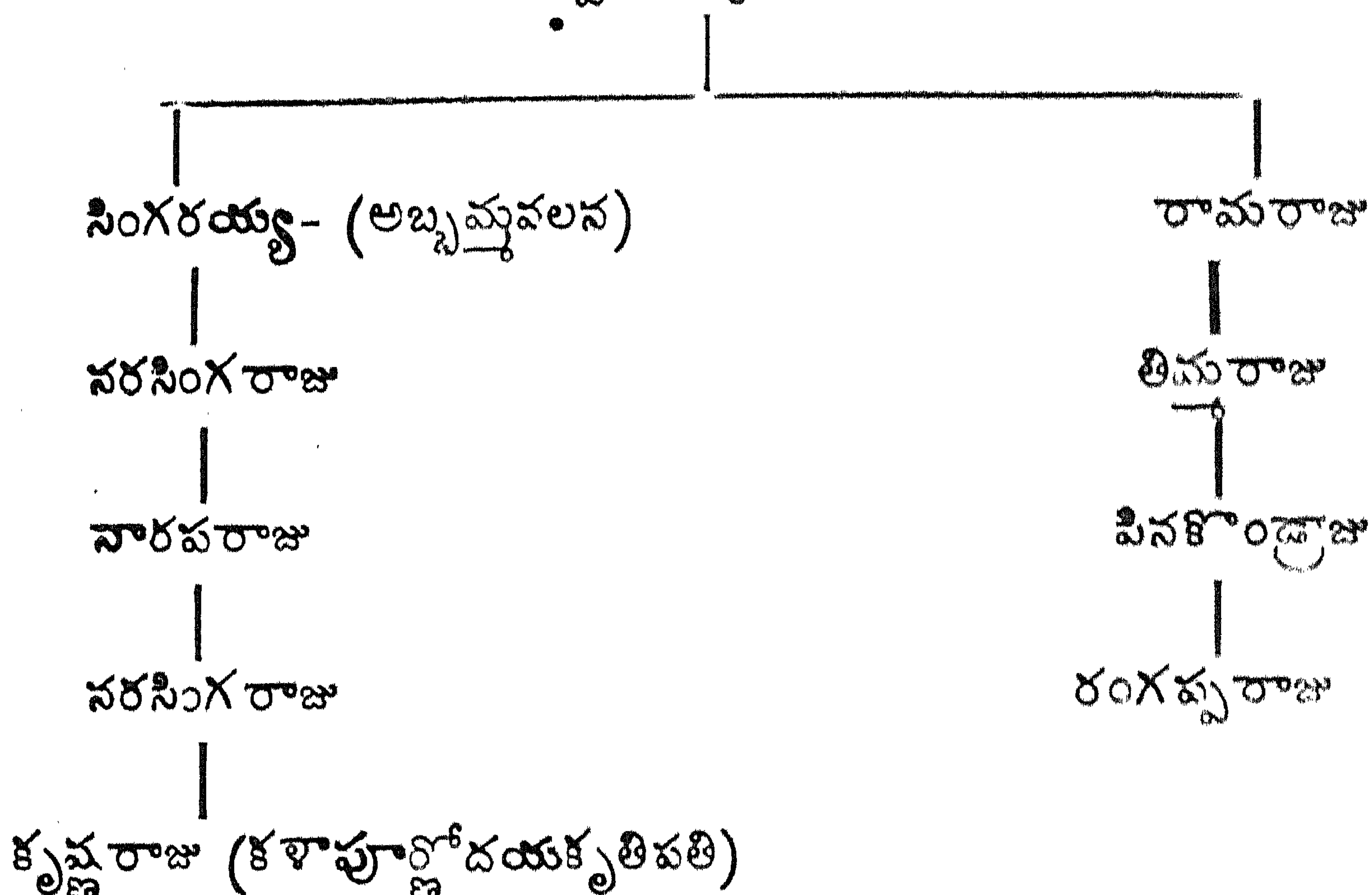
చ. "కులనిధి యానృపాలకుఁడు కోనమదేవి వరించి కాంచెఁ జే
కొలఁది నరాతులం దునుము కోనేటి తిమ్మనరేంద్రు, భూమిభృ
త్తిలకము చిన్నతిమ్మ వసుధీరసుధానిధి నప్పరాజు ని
ర్దళితవిరోధిభూవరకురంగుని రంగనృపావతంసముల్."

ఈ గ్రంథము రంగప్పరాజు పెద్దయన్న యగు కోనేటి తిమ్మరాజు కొడుకు రామరాజునకు మంత్రి యగు పులిజాల సోమామాత్యున కంకితము గావింపఁబడినది. కావున నితఁడు కోనేటి తిమ్మరాజునకుఁ దమ్ముఁడే కాని యాశ్రితుఁడు కాఁడని యెఱుఁగునది. ఇంతియకాక, కవి, తన సాంబోపాఖ్యానమునఁ దనతండ్రిని వర్ణించుసందర్భమున "ఇట్లాత్రేయ గోత్ర పవిత్రుండు నాపస్తంబసూత్రుండు నై రాజిల్లు రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజమనోభయంకర సమరాంగణ సాహిత్యసార్వభౌమ బిరుద సరస సరసవిభు కృష్ణరాయ రాజ్యలక్ష్మీనిరీక్షణ పక్ష్మంబగు కొండవీడ దక్షిణకొత్తేయా.....యగుపినకొండ్రాజును" అని వర్ణించియున్నాఁడు. ఈవచనమున గ్రంథపాతము విశేషముగఁ గలదు. దానిచే నన్వయము కుదుర లేదు. అయినను నీ పినకొండ్రాజు శ్రీకృష్ణదేవరాయల రాజ్యకాలమున నాతనికి సహాయుఁడై కొండవీటికిఁ బాలకుఁడుగా నుండి యాతనికి సామంతరాజుగా నుండెనని యూహించుట సమంజస మని తోఁచుచున్నది. మఱియుఁ దిరుమలదేవరాయలు గుత్తితిమ్మరాజని వర్ణింపఁబడుటఁ జూడఁ దిరుమలదేవరాయలు కూడ శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలమునను నాతని యనంతర యళియరామరాజు కాలమునను గూడ గుత్తికిఁ బాలకుఁడుగా నుండిన సామంతరాజుగా నుండెనని నమ్మవచ్చును. ఈకవికాలమునాఁటికి, లేదా, యీకృతిరచనాకాలమునాఁటికి, నళియరామరాజు మృతినొందలేదనియు విజయనగర రాజ్యలక్ష్మి తురుష్కులకు వశపడలేదనియుఁ దలంపవచ్చును. తాళికోట యుద్ధానంతరము రాజ్యము తురుష్కులవశము కాఁగాఁ దిరుమలదేవరాయలు తురుష్కుల జయించి జీర్ణకర్ణాటకరాజ్యోద్ధారకుఁ డని ప్రఖ్యాతినందెననుట చరిత్రప్రసిద్ధ విషయము గదా! ఈ గ్రంథమందు, "కర్ణాటకైశ్వర్య నిర్వాహణాచార్య భుజధ్వజాయుధ పరీవారుండు రామప్పరుఁ" అని, యళియరామరాజే కర్ణాట రాజ్యమును నిర్వహించుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడినది. కావున నీకవి శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునఁ జిన్నవాఁడుగా నుండినవాఁ డనియుఁ దరువాత నించుమించుగ నెనుబదిసంవత్సరములు జీవించి యున్నవాఁ డనియు నూహించుట కవకాశము కలదు. ఈకవికి మంత్రోపదేష్ట యగు శ్రీతిరుమల శ్రీని

వాసాచార్యులే కళాపూర్ణోదయ కృతిపతి యగు నంద్యాల కృష్ణరాజునకును గురువై యుండె నని కళాపూర్ణోదయమందలి—

క. విశ్రుత తిరుమల తాతా,ర్యశ్రేష్ఠాన్వయసుదర్శనాచార్యతనూ
జశ్రీనివాసగురుచర, ణాశ్రయణప్రమార్జితాఖిలాభ్యుదయునకున్.

అను పద్యమువలనఁ దేలుచున్నది. ఈకవికిని నంద్యాల కృష్ణరాజునకును మూలపురుషుఁ డగు నార్వీటి బుక్కరాజునుండి లెక్కింప నీకవి బుక్కరాజునకు నాలవతరమువాఁ డనియుఁ గళాపూర్ణోదయభర్త యైదవ తరమువాఁ డనియుఁ దేలుచున్నది.

పై వంశవృక్షమువలన నీరంగప్పరాజు కళాపూర్ణోదయకృతిపతికంటె నించుక పెద్దవయసువాఁ డనియు నీతఁడు శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునకుఁ జిన్నవయసున నున్నవాఁ డనియు నూహింపవచ్చును. కాఁబట్టి యీరాజకవి క్రీ. శ. 16 వ శతాబ్ద ప్రథమభాగమున జనియించి యించుమించుగ 80 సంవత్సరములు జీవించినవాఁ డని నమ్మవచ్చును.

—॥ కృతిరచనాకాలము ॥—

ఇఁక నీసాంబోపాఖ్యాన మేకాలమున రచియింపఁబడినదో విచారించి చూతము. ఈగ్రంథమందు, అళియరామరాజు "కర్ణాటకైశ్వర్యనిర్వహణా వార్యభుజుం"డని వర్ణింపఁబడియెను. అతనితమ్ముఁ డగు నెఱతిరుమలయ్య గుత్తికిఁ బాలకుఁడుగా నున్నట్లు "గుత్తెఱ తిమ్మరా" యను పద్యమునఁ జెప్పఁబడియెను. తాళికోటయుద్ధమున రామరాజు మృతి నొందిన పిదప నెఱతిమ్మరాజు

తురుష్కహస్తంగతమగు జీర్ణకర్ణాటకరాజ్యలక్ష్మి నుద్ధరించి తిరుమలదేవరాయలను పేర రాజ్యమును బాలించెను. మఱియుఁ దాళికోట యుద్ధానంతరము రాజధానిని బెనుగొండకు మార్చెను. పిదపఁ బెనుగొండలో నున్నప్పుడు సైతము మహమ్మదీయులతో యుద్ధము గావించి రాజధానిని జంద్రగిరికి మార్చెను. తాళికోటయుద్ధము క్రీ. శ. 1565 సంవత్సరమునను, బెనుగొండయుద్ధము క్రీ. శ. 1577 సంవత్సరమునను జరిగెను. ఈ రెండుయుద్ధములఁ గూడ నీగ్రంథమునఁ జెప్పఁబడకుండుటచే నీయుద్ధములకు మునుపే యీకృతి రచియింపఁబడియుండు ననునూహ జనియించుచున్నది. రామరాజభూషణుఁడు రచించిన కావ్యాలంకారసంగ్రహమునఁ గూడ నిట్టే తిరుమలదేవరాయలు, "ఎఱితిమ్మధరాజాని"యని సామాన్యుఁడుగానే వర్ణింపఁబడియెను. వసుచరిత్ర రచనాకాలమునకు నళియరామరాజు మృతి నొందుటయుఁ దిరుమలదేవరాయలు కర్ణాటకరాజ్యమును దురుష్కులనుండి స్వాధీనము గావించుకొని తాను సింహాసనమెక్కి రాజధానిని బెనుగొండకు మార్చుటయుఁ బెనుగొండయుద్ధానంతరమునఁ జంద్రగిరికి మార్చుటయు జరిగియుండుటచే వసుచరిత్రమున నావిషయము లెల్ల వర్ణింపఁబడియున్నవి. మఱియుఁ గావ్యాలంకారసంగ్రహమున నెఱితిమ్మధరాజాని యని పేర్కొనఁబడినయాతఁడు వసుచరిత్రమున రాజ్యాధిపత్యద్యోతక మగు దేవరాయపదముతో వర్ణింపఁబడినవాఁడు, కావుననే, అళియరామరాజు జీవించియుండఁగనే తళ్ళికోటయుద్ధమునకు ముందుగనే కావ్యాలంకారచూడామణి రచింపఁబడిన దనియుఁ దళ్ళికోట పెనుగొండయుద్ధములకుఁ బిదప వసుచరిత్రము రచింపఁబడిన దనియు సుప్రసిద్ధవిమర్శకు లంగీకరించియున్నారు. ఈసాంబోపాఖ్యానముగూడ ననేకకారణములచే నళియరామరాజు జీవించియుండఁగనే రచింపఁబడిన దని మనము నమ్మవచ్చును.

ఈగ్రంథకర్తకూడ రాజవంశమువాఁ డగుటచేఁ దనజ్ఞాతులను విశేషించి వర్ణించుటకుఁ గాని తమకు నపజయాపాదకములైన తళ్ళికోటపెనుగొండయుద్ధములను దెలుపుటకుఁ గాని యిష్టపడ లే దేమో యని యొకసంశయముదయింపవచ్చును. కాని యీయూహ సరికానేరదు. వసుచరిత్రమునందు, తళ్ళికోట పెనుగొండయుద్ధములు సూచింపఁబడినవి. విజయనగరరాజ్యపతనము సంభవించినను గవి యాయపజయముల వర్ణింపక కృతిపతి కృతార్థముగనే వర్ణించి యున్నాఁడు. ఈకవికూడ నట్లే కావించి యుండును. అళియరామరాజును- "కర్ణాటకైశ్వర్యనిర్వహణావార్యభుజద్వజాయుధపరీవారుండు" అని

వర్ణించినయతఁడు జీర్ణకర్ణాటకరాజ్యస్థాపనాచార్యుఁ డని మహాప్రఖ్యాతిగాంచిన తిరుమలదేవరాయని పరాక్రమాదిక మించుకయు వర్ణింపక సామాన్యునిగా "ఎఱతిమ్మరా" జని వర్ణించియుండునా? ఇంతియకాక తన కీతిరుమలరాయనితో నెంతచుట్టఱికము కలదో యంతచుట్టఱికమే కల నలతిమ్మరాజు బాలభాగవతచంపువును దోనూరి కోనేటికవీంద్రునివలనఁ గృతినొందె నని గొప్పగా వర్ణించినకవి బాలభాగవతముకంటె నత్యధికరసవంతమును నుత్తమము నగు వసుచరిత్రమును రామరాజభూషణునివలన నెఱతిమ్మరాజు కృతి నొందె నని వర్ణింప మానుటకుఁ గారణ మేమియు నగపడదు. మఱియు సాంబోపాఖ్యాన రచనాకాలమునఁ దిరుమలదేవరాయలు విజయనగరరాజులకు సామంతుఁడుగా, గుత్తికి పాలకుఁడుగా నుండె నని "గుత్తెఱతిమ్మరాజు" అను పద్యమువలనఁ గంఠోక్తిగాఁ జెప్పియే యున్నాఁడు. పైవిషయము లన్నియుఁ బర్యాలోచింపఁగా సాంబోపాఖ్యానము కృష్ణరాయల మరణానంతరము, అళియరామరాజు రాజై యున్నకాలముననే రచింపఁబడిన దనియు వసుచరిత్రరచనముకంటెఁ బూర్వమే రచింపఁబడిన దనియు నిస్సంశయముగా నమ్మవచ్చును. వసుచరిత్రము, కళాపూర్ణోదయప్రభావతీప్రద్యుమ్నములు, చంద్రభానుచరిత్రము మొదలగు ప్రబంధములెల్ల దీనికిఁ దరువాత రచింపఁ బడినవే యని తెలియనగును.

— కథాసంవిధానము —

సామాన్యముగాఁ బ్రబంధము లన్నిటియందును గథ యొక్కముఖ్యపాత్రమునకు సంబంధించియే యుండుట సంప్రదాయము. శృంగారప్రబంధము లగునెడ నాయికానాయకులయొక్కయు వీరరసప్రధానప్రబంధము లగుచో నాయకప్రతినాయకులయొక్కయుఁ జరిత్రములను బ్రధానముగాఁ గైకొని నడుమనడుమ నంగిరసపోషణమునకై యితరంబు లగురసంబులఁ బోషించుచుఁ గథాంశముల నారంభోపసంహారంబులం దేకపాత్రానులగ్నములుగా వర్ణించుట యాలంకారికసమయము. ఈసమయము నుల్లంఘించి రచియింపఁబడిన ప్రబంధము లనేకములు గలవు. కాళిదాసుని రఘువంశము దిలీపునితో నారంభింపఁబడి యగ్నివర్ణునితో నుపసంహరింపఁబడినది. నడుమ నెన్నికథలో వర్ణింపఁబడినవి. అయినను నాకావ్యము రఘువంశజాతు లగురాజుల చరిత్రములను దెలుపుటయే పరమప్రయోజనముగాఁ గలది యగుట దాని కంతదోషము లేదు, కాని మనుచరిత్రమును దిలకింపుఁడు. ఆరంభము బ్రాహ్మణప్రవరుఁడు

వరూథినిని దిరస్కరించుటతో రెండాశ్వాసములు పూర్తియైనవి. తరువాత మాయాప్రవరునితో నొకయాశ్వాసము. తరువాత స్వరోచితో 4-5 ఆశ్వాసములు. పిదప నాఱవయాశ్వాసము మాత్రము స్వారోచిష మనువునకుఁ బంచఁబడెను. జరిగినకథ జరిగినదే కాని దాని కుత్తరకథతో సంబంధము లేనే లేదు. అట్లు కథైక్యము లేకుండుట ప్రబంధములకు దోషమే యనక తీఱదు. పురాణములం దున్న కథను మాతృకగాఁ గొని రచించిన ప్రబంధములం దీదోషము విశేషముగా సంభవించుచుండును. వసుచరిత్రాదికల్పిత ప్రబంధములం దుమాత్ర మీదోషమునకుఁ దావుండదు. ఈ సాంబోపాఖ్యానమునందుఁగూడ నీదోష మత్యధికముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

ఇందలి కథ మొదటి యాశ్వాసము 59 వ పద్యము మొదలు 132 వ పద్యమువఱకును శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలును బరాక్రమమును వర్ణింపఁబడినవి. తరువాత ద్వారకాపురవర్ణనము, రుక్మిణీకృష్ణులశృంగారక్రీడలుఁ, బ్రద్యుమ్న జననమును 210 వ పద్యమువఱకు (ఆశ్వాసాంతము) ను వర్ణింపఁ బడినవి. పిదప సత్రాజిత్తు సూర్యునిగూర్చి తపం బొనరించుటయు నాతనికి సూర్యుఁడు స్యమంతకరత్న మిచ్చుటయు నారత్నప్రభావంబున నాతని కాతపోవనంబునందె యతిలోకభోగంబులు సంభవించుటయు ననంతర మారాజు గంధకరి నెక్కి ద్వారకానగరంబున కరుగుదెంచి యారత్నమును బ్రసేనకుమారున కిచ్చుటయు నారతనంబుప్రభావం బెఱింగిన శ్రీకృష్ణుఁడు తనకు దాని నిమ్మని యుద్ధవునిచే నడిగించుటయు దానికి సత్రాజిత్తుం డంగీకరింపకుండుటయును, 92 పద్యములతో వర్ణింపఁబడినది. అనంతరము గ్రీష్మర్తువర్ణనము, ప్రసేనుఁడు రైవతకాద్రికి విహారార్థ మరుగుట, రైవతకవర్ణనము, ప్రసేనుఁడు స్త్రీలతో విహరించుట, ప్రసేనునికడకుఁ జెంచులు వచ్చుట, మృగయాప్రోత్సాహము నాశ్వాసాంతమువఱకు 120 పద్యములతో వర్ణింపఁబడినది. మూఁడవయాశ్వాసమున 204 పద్యములతోఁ బ్రసేనుని మృగయావిహారము నాతని సింహము వధించి మణిం గొనిపోవుట, యాసింహమును జాంబవంతుఁడు వధించుట, సత్రాజిత్తు కృష్ణుఁడే మాయచే నతనితమ్ముని వధించి మణి నపహరించె నని నిందించుట, యపవాదనిరాసబద్ధదీక్షుం డగు నరవిందాక్షుండు మణిప్రత్యానయనమునకై పాతాళంబున కరిగి జాంబవంతునితోఁ బోరుట, జాంబవంతుఁడు జాంబవతిని గృష్ణున కొసంగి వివాహము గావించుట, జాంబవతి తనయుని వాంఛించుట,

సుతోత్పత్తికై కృష్ణుడు కైలాసమున కేగి శివునిగూర్చి తపంబు గావించుట యు వర్ణింపఁబడినది. నాలవయాశ్వాసమునఁ గృష్ణుని తపశ్చర్యయు శివుఁడు ప్రత్యక్ష మగుటయు వరంబొసంగుటయుఁ గృష్ణుఁడు ద్వారకను ముట్టడించిన సాల్వుని జయించుటయు, 68 పద్యములందు వర్ణింపఁబడినవి. పిమ్మట జాంబవ తికి సాంబుఁ డుదయించి ప్రరూఢ యౌవనుండై దుర్యోధనుని కూఁతురు లక్షణ యం దనురక్తుఁడై యేరికిం దెలుపకుండ నేకాకియై హాస్తిపురమున కేగి లక్ష ణను రథారూఢం గావించుకొని వచ్చునెడఁ గౌరవులతోడి యుద్ధమును బల రాముఁడు కరిపురమును గంగలోఁ ద్రోయనుంకించుటయు నాతనికిఁ గౌరవులు ప్రణతులై యనునయించి సాంబునకు లక్షణ నిచ్చి పరిణయము గావించుట, లక్షణాసాంబుల గృహప్రవేశము మొదలగు సంశములు నాలవయాశ్వాసమం దలి 162 పద్యములందును బంచమాశ్వాసము 366 పద్యములందును వర్ణిం పఁబడినది.

ఇందలికథ శ్రీకృష్ణునకుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు జనించువఱకు నొకభాగము గాను, బిదప సత్రాజిత్తు తపము నొనరించినది మొదలు ప్రసేనుని మరణము వఱకు రెండవభాగముగను, జాంబవతీకళ్యాణ మాదిగ సాంబజననమువఱకు నొకభాగముగాను, మిగిలినకథ నొకభాగముగాను, నాలుగుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. ఇందలి నాల్గవకథాభాగమువలననే యీప్రబంధమునకు సాంబోపాఖ్యాన మనుపేరు కవిచేఁ గల్పింపఁబడినది. సాంబుఁడు ప్రధానానా యకుఁడుగా నిర్దేశింపఁబడిన యీప్రబంధమున జాంబవతీకళ్యాణము గాని సత్రాజిత్తు తపశ్చర్య గాని ప్రద్యుమ్నజననము గాని శ్రీకృష్ణునిక్రీడావిహారములు గాని కథాప్రసారమున కుపకారకములుగావు. అయిన భాగములు గొన్నికొన్ని పద్యములతో లఘువుగా వర్ణించి యుండిన నెంతమనోహరముగానో కథ నిర్వ హింపఁబడి యుండెడిది. అట్టితఱిఁ గవి యీకథల నెందుల కింత దీర్ఘముగా సంధానించెనో విచారింపవలసి యున్నది.

— కథామూలము —

కవి యీప్రబంధకథను స్వకపోలసాధితముగా సంధానింపలేదు. ఏదో యొక్కపురాణమునందలి కథను మూలముగాఁ గైకొనినదైన నుండలేదు. భిన్న భిన్న గ్రంథములు రెంటిమూఁటినుండి కథలను గ్రహించి యన్నిటిని గూర్చి యొక్క ప్రబంధముగా రచించియున్నవాఁడు. ఈ ప్రబంధరచనమునందుఁ గవికి

ముఖోద్దేశము రసప్రకటనమే గాని కథాసంవిధానము గాదు. అందును శృంగారరసమును యావచ్ఛక్తిని వర్ణించుట కవి కభిమత మై యుండెను. దానం జేసియే కథాసంవిధాన మంతగాఁ బాటింపఁ డయ్యెను. మొదటిభాగ మగు రుక్మిణీశ్రీకృష్ణవిహారములును శ్రీకృష్ణబాల్యచరితములును భాగవతాదిపురాణ ప్రసిద్ధములు. తరువాత సత్రాజిత్తపశ్చర్యాదిగ జాంబవతీకళ్యాణాంతము గల గాథ భాగవతమున దిఙ్మాత్రముగ నున్నది. అది యిం దధికముగాఁ బెంచి శృంగారవీరభూయిష్ఠముగా వర్ణింపఁబడినది. జాంబవతీసుత వర్ధనమాదిగ సాల్వపరాజయమువఱకుఁ గల కథ నాచనసోముని ఉత్తరహరివంశకథ నాదర్శముగాఁ గొని పెంచి వ్రాయఁబడినది. చివరి లక్షణాసాంబుల పరిణయము మొదలగు వంశములు గలకథ భాగవతము నాలంబముగాఁ గొని విస్తరించి రచింపఁబడినది. ఇట్లు పెంచి వ్రాయుటకును భిన్నభిన్నకథల నేకత్ర సంధానించుటకును గవికిఁ గలతాత్పర్య మేమో యని విచారింప మహాకావ్యలక్షణములగు నష్టాదశవర్ణనములును సకలరసములు నయ్యైతావులఁ బ్రకటించుట యని తోఁచుచున్నది.

—॥ అష్టాదశవర్ణనములు ॥—

పురవర్ణనము—ద్వారకాపురవర్ణనము ౧ వ ఆశ్వాసము. ప. ౧౩౩ మొదలు ౧౭౫ వఱకు.

సింధువర్ణనము—౧ ఆ. ప. ౧౯౨ మొదలు ౨౧౧ వఱకు.

నగవర్ణనము—రైవతకము. ఆ. ౨ ప. ౧౧౫ మొ. ౧౩౪ వఱకు.

ఋతువర్ణనము—గ్రీష్మర్తువు. ఆ. ౨ ప. ౭౨ మొ. ౧౦౮ వఱకు.

సూర్యోదయవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౩౪౩ మొదలు ౩౫౧ వఱకు.

చంద్రవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౪౫—౪౮ వఱకు.

సరోవర్ణనము—ఆ. ౫ ప. ౫—౧౫ వఱకు.

వనవిహారము—ఆ. ౪ ప. ౨౧౦—౨౨౭ వఱకు.

మధుపానము—ఆ. ౨ ప. ౧౪౭—౧౬౧ వఱకు.

రతివర్ణనము—పెక్కుతావుల.

పరిణయము—జాంబవతీకృష్ణులకళ్యాణము. ఆ. ౩ ప. ౧౧౩ మొదలు ౧౪౫ వఱకు.

తనయోదయము—ప్రద్యుమ్నజననము. ఆ. ౧. ప. ౨౦౨.

సాంబజననము. ఆ. ౪ ప. ౯౧—౯౫.

నీతి—ఆ. ౫ ప. ౫౫—౭౮ వఱకు.

యాత్ర—ప్రసేనుని రైవతకయాత్ర. శ్రీకృష్ణుని పాతాళ కైలాసయాత్రలు. సిద్ధాంతదర్పణుని హస్తినాపురయాత్ర. కౌరవులు సాంబుని పైకెత్తివచ్చుట మున్నగునవి.

యుద్ధము—ప్రసేనునకు సింహమునకును--కృష్ణునకు జాంబవంతునికి--సాల్వునకు యాదవులకు- సాంబునకుఁ గౌరవులకు జరగినది.

దౌత్యము—సత్రాజిత్తుకడ కుద్ధవుఁడు స్యమంతక మణిగఁ జనుట.

నాయకవర్ణనము—సాంబవర్ణనము, శ్రీకృష్ణవర్ణనము, సత్రాజిద్వర్ణనము, ప్రసేనవర్ణనము, మొదలగునవి సాంగోపాంగముగ-సమగ్రముగ-వర్ణింపబడినవి.

ఇందు రసము లన్నియు నాయాయవసరముల ననుసరించి చక్కఁగఁ బరిపోషింపఁబడినవి. వీరభయానకాద్భుతాదిరసము లంగములుగను శృంగారమంగిగను వర్ణింపఁబడినది. అందును శృంగారము పరాకాష్ఠ నొందింపఁబడినది-శ్రీకృష్ణరుక్మిణీవిహారంబునను, జాంబవతీకళ్యాణావసరంబునను, శ్రీకృష్ణునకుఁ గైలాసంబున రుద్రకన్యలు పరిచర్య చేయుపట్టునను, లక్షణాసాంబుల పరిణయాదులయందును, ప్రసేనునిరైవతక విహారమునందును శృంగారమువిశేషించి కలదు. వీరము, ప్రసేనునకు సింహమునకు, జాంబవంతునకుఁ గృష్ణునకును, సాల్వునకు యాదవులకును, సాంబునకుఁ గౌరవులకును బ్రవర్తించిన యుద్ధాదులఁ బ్రకటింపఁబడినది. భక్తి తత్త్వవిచారము మొదలగునవి కూడ నాయాసందర్భము లందుఁ జక్కఁగ వర్ణింపఁబడినవి. పైని చెప్పఁబడిన యీవిషయముల నెల్ల సమగ్రముగ వర్ణింపఁ దలఁచియే కవి గ్రంథమునఁ గథాపార్థక్యముం జొప్పించెను.

—। అనుకరణములు ।—

ఇంక నీకథ నెంతవఱ కేగ్రంథమునుండి సంగ్రహించెనో మూలమునకును దీనికిని భేద మేమి కలదో విమర్శింతము. భాగవతాదిగ్రంథములనుండి కొన్నిభాగములును, నుత్తరహరివంశమునుండి కొంతభాగమును గ్రహించెనని యిదివఱకుఁ దెలిపి యుంటిని. అందు గ్రంథవిస్తరభీతిచే నొక్క యుత్తరహరివంశకథకును దీనికిని గలసంబంధమును మాత్ర మిట వివరింతును. ఉత్తరహరివంశకథ ననుసరించి శ్రీకృష్ణునకుఁ, బ్రద్యుమ్నునకుఁబూర్వము సంతానము లేకుండెను. ఒకనాఁడు కృష్ణుని రుక్మిణి తన కొక్క తనయుని దయచేయుమని ప్రార్థించెను. కృష్ణుఁడు వల్లెయని తపంబునఁగాని తనయుం డుద్భవింపఁడని

నిశ్చయించి కైలాసంబున కేగి శివు నుద్దేశించి పండ్రెండేఁడులు ఘోరతపం బు గావించెను. పరమేశ్వరుఁడు ప్రీతుండై తొల్లి తనకంటి మంటచే భస్మీభూతుండైన మన్మథుని ప్రద్యుమ్ననామంబున జనియింప వరం బొసంగెను. ఈ గ్రంథము ననుసరించి కృష్ణున కదివఱకే ప్రద్యుమ్నుఁడు జనియించియుండఁగా జాంబవతి తనకు సంతానము లే దనుకారణమున విచారించి కృష్ణుని దనయు నిం బ్రసాదింపు మని కోరెను. కృష్ణుఁడు తపంబువలనఁ గాని సంతానము దుర్లభ మని యెంచి కైలాసమున కేగి తపం బొనరింప శివుండు ప్రీతుం డై తనపేర సాంబుఁ డను తనయుఁ డుదయించు నని వర మొసఁగెను. చంద్రభానుచరిత్రమునఁ గూడ, తరిగొప్పుల మల్లన యీ ప్రబంధము నించుక యనుసరించెను, గాని, యాతఁడు సందర్భము పూర్తిగా మార్చివేసినాఁడు. రుక్మిణి కొడుకును గన్న దన్నయీసున సత్యభామ కృష్ణుని దనయప్రాప్తి కై ప్రార్థించుటయుఁ గృష్ణుం డాయమకుఁ గుమారు ననుగ్రహించుటయుఁ జంద్రావదాతశరీరుఁ డగు నాకుమారునకుఁ జంద్రభానుం డనునామము గావించుటయు, నందుఁ గలవు. ఆపట్టున సాంబోపాఖ్యానమును మల్లన యనుకరించె నని తెలుపుటకుఁ జాలినన్ని యుదాహరణములు గలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే విరమించితిని. ఉత్తరహరివంశమున :—

గీ. అఖిలలోకైకనాథ నీయుర్వీరూప, విక్రమౌదార్యశౌర్యవివేకనిలయు
నొకకుమారుని దయచేసి యుర్విలోనఁ, గడుపుచల్లనికాంతలఁగలుపునన్ను.

క. మును రుక్మిణి తన్నడిగిన, దనుజాంతకుఁ డేవరంబుఁ దప్పక యిచ్చెం
దనయుని నడిగిన నీఁడని, జనులాడఁగఁ జెవులు నేఁడు సంకటపడవే.

క. కాచికొని కొడుకు నడిగిన, నేచనవున నాలు మగఁడటే వర మిచ్చెం
జూచెద మనుసవతులచే, నీచులుకఁదనంబు చేరనీకుము కృష్ణా!

అని రుక్మిణి ప్రార్థింపఁ గృష్ణుఁడు—

క. తననలచుకాంత యేమని, మనమునఁ దలఁచినను జేయుమగవానికి న
వ్వనిత బిగియారుకౌఁగిలి, దినదినమును మదనకామధేనువుగాదే.

క. పుత్త్రులకలిమియె శుద్ధక, ళత్త్రమునకు లక్షణంబు లక్షణవతులై
పుత్త్రవిహీనతఁ బొరసినఁ, బాత్రములే సతులు పతులు పాటించుటకున్.

క. మానిని వినవే "పున్నా, మ్నోనరకా త్త్రాయతే" యనుట పుత్త్రార్థం
బైనది నీకోరిక నా, మానస మలరించె వేదమార్గోచితమై.

అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చి మఱునాఁడు కొలువున మంత్రిసామంతాదులతో నెల్ల పురరక్షణమునకు వలయు నుపాయములు తెల్పి తాను కైలాసమునకుఁ దప శ్చర్య కేగినట్లున్నది.

ఈగ్రంథమందు జాంబవతి తన యాభిజాత్యము నెల్ల నుగ్గడించి తన యలోప మింతిం తన రాని దనియుఁ గావున సంతానము ప్రసాదింపు మనియుఁ బ్రార్థించినది. జాంబవతీప్రార్థనమున నామెకు సంతానము సమకూర్పఁ దపం బున కరిగె ననియున్నది. పుత్రజననవిశేషమును శ్రీకృష్ణుఁడు వర్ణించిన ట్లుత్త రహరివంశమున నుండ దీనియందు జాంబవతియే వర్ణించినట్లున్నది. అయినను జాంబవతి వర్ణించిన పుత్రవర్ణనము పరమస్వాభావికమై యుత్తరహరివంశము కంటె నత్యధిక రమణీయత నొందినది. చూ. సాం. ఆ. ౩. ప ౧౭౭-౧౮౩. ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుఁడు కైలాసమున కేగుచు ముందుగా, బదరికా వనమున కేగి యందలి మునులను సంభావించినట్లును ఘంటాకర్ణుఁ డనుపిశా చమునకు నాతనియనుజునకు వరము లొసఁగినట్లును వర్ణింపఁబడినది. సాంబో పాఖ్యానమున నీకథ విడువంబడినది, గాని, కైలాసమునందే ఋషులు ముందు గా శ్రీకృష్ణుని దర్శించినట్లు వర్ణింపఁబడి యం దుత్తరహరివంశమునందలి పద్య ము లనుకరింపఁబడినవి.

సీ. ఆకాశగంగ నీయడుగునఁ బొడమె నీకిట్టి యర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చు టెంత
నిఖిలంబు రక్షింప నీరజోగుణమూర్తి వని నీకుఁ గుశలసంప్రశ్న మెంత
కమలంబు నీనాభిఁ గన్నది నీకిట్లు పుష్పాంతరంబులపూజ యెంత
అమృతంబు నీచేత నమరులు గుడిచిరి నీకు వన్యాహారనియతి యెంత
మెంచ నూభక్తి యెంత మా యెఱుక యెంత, మాతపోబల మెంత మా మనికి యెంత
యింతసంతోష మెసఁగ నీ విచటనునికి, కంటిమి దినూకు భాగ్యఁబు కలిమిగాదె.
ఉత్తరహరి-ఆ. ౨. ప. ౧౧౧.

సీ. కలశాంబునిధిలోలవలమానకల్లోలయతకేలి కేసిటియర్ఘ్యమిాఁగి
సనకాదికస్వాంతజలజమధ్యనిశాంతవిహరణకృతికి నేవిరులపూజ
యఖిలవేదవిదీశయజ్ఞపురోడాశహారికి నేఫలాహారరచన
పద్మసంభవముఖ్యభజనలీలాసౌఖ్యశాలికి నేయుపచారశక్తి
నంతతోల్లాసి నిగమనిశ్వాసభాసి, నెట్టిసూక్తులచే నుతియించువార
మాదిమధ్యాంతరహిత మాకతిథివైతి, వనుచుఁ బూజించి రచ్యుతు నాదిమునులు.
సాంబోపాఖ్యానము ఆ. ౩. ప. ౧౮౯

క. నీవారము నీవిచ్చితి, నీవారము మాకు భోగనియతసుఖంబుల్
గావింపుము మాప్రియములు, గావింపుము నీవు భక్తగమ్య మురారీ.

ఉత్తరహరి-ఆ. ౧. ప. ౧౧౬.

ఉత్తరహరివంశమున గలయీపద్యము మునులచేఁ గృష్ణునుద్దేశించి పలుకఁబడిన యుపచారవాక్యముగా నుండ సాంబోపాఖ్యానమునఁ గృష్ణుడు మునులసంభావించునవసరమున ననుకరింపఁబడినది.

శా. నీవారం బని యాదితత్త్వము మది న్నిత్యంబు భావించుచు
నీవారంబులు నీరము ల్ఫలదళానీకంబు లీకంబులున్
దైవాఱం గొని మీరు సేయు తపము ల్తత్తత్ఫలప్రాపులుం
గైవారంబులు సేయఁగాఁ దగునె యీకైలాసవాసంబునన్.

సాంబోపా. ఆ. 3. ప. ౨౦౧.

ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుండు తపం బాచరించుపట్టున —

గీ. పువ్వులు గోయుఁ జక్రంబు భుజగవైరి
నఱకు నిధ్మము గుశములు నందకంబు
తెచ్చుఁ బాంచజన్యము గాచు దెసలు శార్ఙ్గి
యెదుర నిలుచుండ గదసేయు నెల్లపనులు.

ఉత్తరహరి. ఆ. ౨. ప. ౧౬౫.

అని కృష్ణుని వాహనంబులు నాయుధంబులే యాతనికి వలయు నుపచారములు చేయుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడిన యీపద్యము ననుకరించి మనోహరముగా నచ్చటి తరులతాదులు కృష్ణునకు సేవలు గావించినట్లు మార్పుగావించినాఁడు.

సీ. అభిషేకసమయమౌటరసి తీవలనుండి జోరునఁ బూఁదేనెసోనఁగురిసెఁ
గాషాయములు గట్టుకొందువ పరికించి ప్రాఁకె సానుస్థలి రత్నరుచులు
భూతిఁ బూయఁగఁ బూనుపూనిక యారసి యలమె నేడాకుపొన్నలరజంబు
మానసబంధంబు మదిలోపల నెఱింగి సారంగచర్మమై జలదమమరె
సకలలోకేశునకు గిరిస్థావరములు, జంగమంబులుఁ దగుసేవసలుపఁ దొడఁగె
హరుఁ గృతార్థుని జేయఁ బుత్రార్థి లావ, దంభమునఁ శార్ఙ్గి మునివృత్తిఁ దాల్చినపుడు.

సాంబోపా. ఆ. ౪. ప. ౩.

ఉత్తరహరివంశమునఁ గృష్ణుఁడు పంద్రెండేండ్లుగ్రతపం బొనరింప నింద్రాదిసురలు జాలియు భయము నొంది “అయ్యయో! కైలాసవాసు లగు

మునులు తపస్స్థైర్యము చూచుచున్నారా లేదా ! వారు శివునకీసంగతి యేల తెలుపరైరి, మనము చెప్పుదము రండు " అని కూడఁబలుకుకొని విమానారూఢులై కృష్ణుఁడు తపంబుసేయుకడకు వచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినది. శివునకుఁ గృష్ణతపశ్చరణ మెఱింగింపఁ దలఁచినవారు శివుని కడ కరుగక కృష్ణుని కడకు వచ్చుట యేపనికో ! సాంబోపాఖ్యానమున నీయసందర్భము చక్కఁగాఁ బరిహరింపఁ బడినది. కృష్ణుని నియమోగ్రతకు భూతంబుల గతులు తప్పినవి. అంత నాతనితపంబు నివారింపఁ బ్రసన్నుండై శివుఁడు సన్నిధి యయ్యెను. శివునితోఁ గూడ నఖిలదేవతలు, మునులు, కృష్ణునకి సాక్షాత్కారము గావించిరి. అని సాంబోపాఖ్యానమునఁ గూర్పఁబడినది. ఉత్తరహరివంశమున హరిహరు లేకత్ర సమావిష్టులై యున్నతఱి వారిరువురను మునులు నుతించుసందర్భముననున్న—

సీ. "అభ్రంకషంబైన యాలపోతు నితండు ప్రెంచినాఁ డితండు పెంచినాఁడు
సాధుసమ్మతముగా సామజంబు నితండు గాచినాఁ డితండు ద్రోచినాఁడు
బర్హిర్ముఖార్థమై పర్వతేశు నితండు తాల్చినాఁ డితండు వ్రాల్చినాఁడు
ఫణిపరంపరతోడి పన్నగేంద్రు నితండు మెట్టినాఁ డితండు చుట్టినాఁడు "—

అను పద్యమిందుఁ జమత్కారముగా సంస్కృతమయముగా ననుకరింపఁ బడినయది.

సీ. వారణవల్లభావనసముత్సాహాయ వారణప్రత్యనివారణాయ
గోరాజభంజనోదారప్రతాపాయ గోరాజవినుతసుగుణగణాయ
భోగేంద్రశోషణాద్భుతపదన్యాసాయ భోగేంద్రమణిమయభూషణాయ
పర్వతోద్ధరణనిర్భరబలోత్తంసాయ పర్వతావాసప్రథితవరాయ
యాదవేంద్రాయ పారిషదాధిపాయ, బర్హిభూషాయ తారకాపతిధరాయ
సమయటంచునచంచలప్రమదగరిమఁ, బొగడి రజముఖులద్వయుగముఁ జేరి.

సాంబోపా. ఆ. ౪. ౧౨.

ఇట్టి యనుకరణము లీపట్టున ననేకములు గలవు. జిజ్ఞాసువు లీగ్రంథముల రెంటిని బరిశీలింపఁ దగును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నీవిషయము విరమించి యింక నితరగ్రంథముల యనుకరణములు దిఙ్మాత్రముగఁ జూపెదను. భాగవతమునందలి పోలికలయుదాహరణము లిచ్చుటచే మిక్కిలి గ్రంథము పెరుఁగును. కావునఁ బాఠకులు వానిని దెలిసికొనఁ బ్రార్థించెదను.

"అస్తినాస్తి విచికిత్సాహేతుశాతోదరీ." శృంగార. నైష. ఆ. ౨. ప. ౨౩.

"సదసత్సంశయగోచరోదరి"—శృంగారనైష. ఆ. ౨. ప. ౨౦.

"అస్తినాదము మాన్పు నసదు నెన్నఁడమును"—సాంబో. ఆ.౪. ప.౧౧౪.

శృంగారనైషధమున భీమనృపతి యల్లునకు, కత్తి, మాణిక్యములదండ, కటారి, కామగమన మగురథము, తెల్లనిగుఱ్ఱము, వస్త్రము, వీటికాపేటి, విషాపహార మగు గారుత్మతపాత్రమును వరుసగా వరదక్షిణగా నొసంగెను. చూ. శృంగారనైష- ఆ. ౬. ప- ౯౨-౯౯ వఱకు.

సాంబోపాఖ్యానమున జాంబవంతుఁడు కృష్ణునకు, వరుసగా- ఖడ్గము, హారము, గరుడోక్ష్ణగీతపాత్రము, ముత్తెపుటద్దము, చిలుక, గుఱ్ఱము, భద్రేభము, దివ్యరథము, కవచము మొదలగునవి యొసంగెను. చూ. సాంబోపా. ఆ. 3. ప. ౧౪3-౧౫౮ వఱకు.

శృంగారనైషధమున భీమరాజు దమయంతి నత్తవారింటి కనుపుచు బుద్ధులు చెప్పుటయు, సాంబోపాఖ్యానమున జాంబవంతుఁడు జాంబవతికిఁ గఱపిన హితవచనములును జూడందగును. చూ. శృంగారనై. ఆ. ౭-ప. ౭-౧౦. సాంబో. ఆ-3. ప. ౧౫౭-౧౬౧.

శృంగారనైషధమునఁ బెండ్లిమేలములును భోజనములును సాంబోపాఖ్యానమునందలి మేలములును భోజనములు నొకదాని కొకటి తీసిపోక యున్నయవి. చూ. శృంగార నై. ఆ-౬. ప. ౧౦౭-౧౪౦. సాంబోపాఖ్యా. ఆ. ౫. ప. ౨౯౭-3౧౪.

శృంగారనైషధమున నలుని నైతాళికులు మేల్కొలుపుటను సాంబోపాఖ్యానమున సాంబుని మేల్కొలుపుట యనుకరించుచున్నది. చూ. శృంగారనై. ఆ. ౮. ప ౧-౨3. సాంబోపా- ఆ. ౫. ప. 3౪౦-3౫3.

ఇంకను పైని గల గ్రంథ మంతయు నొకదాని నొకటి పోలియే యున్నది. పాఠకు లారయుదురుగాక.

ఇంతియకాక కవి యందందుఁ గల కొన్ని సంస్కృతశ్లోకముల నాంధ్రీకరించి సాంబోపాఖ్యానమునం గూర్చినాఁడు, చిత్తగింపుఁడు.

శ్లో. తదాననం మృత్సురభి క్షితీశ్వరో రహ స్యుపాఘ్రాయ నతృప్తి మాయయౌ
కరీవ సిక్తం పృషతైః పయోముచాం శుచివ్యపాయే వనరాజిపల్వలమ్.
కాళిదాసుని రఘువంశము.

శా. ఏకాంతం బగువేళవచ్చి సతిమోమా మీక్షించి మృత్స్నాసుగం
ధాకీర్ణంబగు మోవి యాని మురదైత్యారాతి మోదించు న

మ్మాకందద్రుమపల్లవంబు కడుఁ బ్రేమం జంచునం జేర్చి యు
ల్లోకానందముఁ బొందు కోకిలము వల్గుప్రక్రియం జూపుచున్.

సాంబోపా. ఆ ౪. ప. ౮౦.

పైశ్లోకము పూర్వార్ధమును నరిగ నాంధ్రీకరించినాఁడు. ఉత్తరార్ధము విడిచి తాఁ గ్రొత్తగాఁ గల్పించినదానిని గూర్చినాఁడు. ఆంధ్రీకరణమున నుత్తరార్ధమున నుపమాచిత్యము చెడినది. మూలమున నౌచిత్య మెంతేని గలదు.

శ్లో. ఉర్వ్యాం కోపి మహీధరో లఘుతరో దోర్భ్యాం ధృతో లీలయా
తేన త్వం దివి భూతలేచ సతతం గోవర్ధనో గీయసే
త్వాం త్రైలోక్యధరం వహామి కుచయో రగ్రే న తద్గణ్యతే
కింవా కేశవ భాషణేన బహునా పుణ్యై ర్యశో లభ్యతే.

శ్రీకృష్ణలీలామృతతరఙ్గిణీ.

మ. అలగోవర్ధన మెత్తినాఁడ నని గర్వాటోపముం జెందఁగా
వల దీకొండొక కొండ లెత్త నిను సత్త్వస్ఫూర్తిమస్పూర్తిగాఁ
బలుమాఱు న్నుతియింతు నంచు నొకశంపాగాత్రి వక్షోరుహా
చలము ల్రాయఁగఁ గౌఁగిలించె హరివక్షఃపీఠి సాపేక్షతన్.

సాంబోపా. ఆ. ౪. ప. ౪౩.

పైశ్లోకమునందలిభావము నించుక యనుకరించియు నాంధ్రీకరణమును స్వతంత్రకల్పితముగా నొనరించుట బాగుగా నున్నది.

శ్లో. కూపోదకం వటచ్ఛాయా తామ్బూలం తరుణీస్తనమ్
శీతకాలే భవే దుష్ణ ముష్ణకాలేతు శీతలమ్.

గీ. వటవిటపినీడనొకకొంత వామదృశల, కుచలికుచములనొకకొంత కూపవారి
యందునొకకొంతనిలిచెగ్రీష్మావశేష, మేమిసేయునొ యెఱుఁగరాదిఁ దెమిూఁద.

సాంబోపా. ఆ. ౨. ప. ౧౦౭.

పైశ్లోకమునందలి "శీతకాలే భవే దుష్ణ" మ్మనువాక్యమును మాత్రము ప్రకృతానుసారి యై విడిచినాఁడు. గ్రీష్మావశేష మన గ్రీష్మరాహిత్య మని యూహింపనగును.

మఱియు నీకవి పెద్దన మనుచరిత్రమునందలి పద్యముల ననుకరించియున్నవాఁడు. భట్టుమూర్తికవి కావ్యాలంకారసంగ్రహమునందునను, తరిగొప్పుల మల్లనకవి చంద్రభానుచరిత్రమునందు నీసాంబోపాఖ్యానమునందలి పద్యముల ననుకరించినారు. మల్లన యీతని ననుకరించుటయే కాదు తనగ్రంథమునందలి

వర్ణనములు మొదలగు వానినెల్ల నీసాంబోపాఖ్యానమును జూచియే రచించె నని చెప్పవచ్చును. ఈవిషయ మింక విడిచి స్థలాంతరము ప్రవేశింతము.

—: విశేషపదప్రయోగము :—

ఈరంగప్పరాజకవి యీగ్రంథమున నపూర్వములగు కొన్నిపదములను బ్రయోగించియున్నాఁడు. పాఠకులకు వాని పరిచయ మించుక కలిగించెదను. "నన్నువలె"-ఆ-౧-౭౩. నేనువలె, నావలె, ననుటకు నన్నువలె నని ప్రయోగించెను. వ్యవహారమందుమాత్ర మిట్టి ప్రయోగము లగపడుచున్నవి. "దండోపదండములు" ఆ. ౨-౬౨. తండోపతండము లనుపద మత్యధిక మనునర్థమున సంస్కృతమునఁ గలదు. ఈకవి యాయర్థమునసే దండోపదండము లని ప్రయోగించినాఁడు. "కేడాలు" ఆ. ౨. ౧౧౦. కేడెము- లనుటకు, కేడాలు. "విదాహహావ్యవహము" ఆ. ౨. ౧౪౫. విదాహ మను పదమునకు వ్యావహారికముగ నధికపిపాస యని యర్థము. ఈయర్థము గ్రంథములయం దెందును గానరాదు. ఇక్కడఁ గవి "విరహహావ్యవహ" మనిప్రయోగించెనేమొ. ప్రత్యంతరము లేమింజేసి నిర్ణయింప ననువు గాకున్నది. "ముకుందు నిట్లని పలికె" ఆ. ౩. ౧౭౮. ముకుందున కిట్లని యని యుండవలయును. వచ్యర్థమ్ముల కర్మంబునకు షష్ఠియే గాని ద్వితీయ లాక్షణికము గాదు. "అచ్ఛభల్లుకస్వామి" ఆ. ౩. ౧౭౮. అచ్ఛభల్ల, భల్లుక, భల్లూక, భాలూకశబ్దములు పర్యాయపదములు, వీనికి ఎలుఁగుగొడ్డని యర్థము. ఇక్కడఁ గవి యచ్ఛభల్లుకపదము నుపయోగించినవాఁడు. "సిద్ధిపొందెడ మనుచు నాశీర్వదించి"ఆ.౪.౧౫౬. ఆశీరర్థమునందు, ఎడువర్ణకము లాక్షణిక సమ్మతము. ఇందు, "ఎడము" అని యకారాంతముగా నున్నది. ప్రాచీనశిలాశాసనాదులందును దాళపత్రగ్రంథములందును "ఎడ" యని యకారాంతప్రత్యయమే యగపడుచున్న దనియు నిటీవలి లక్షణగ్రంథకర్తలమతము ననుసరించి యాపాఠము దిద్దివేయఁబడిన దనియు వినియున్నాఁడను. ఈయెడము ప్రాచీన రూపమై యుండ నోపును. సాధారణముగా నధునాతను లెల్లరు నవధారణార్థంబున, "ఎ, ఏ" వర్ణంబులను క్వాచిత్కముగ "అ" వర్ణంబును బ్రయోగింతురు. ప్రాచీనగ్రంథములందు "అ" వర్ణము బహుళముగ నగపడుచున్నది. ఈకవి యవధారణార్థమున నపూర్వముగ రెండువర్ణంబుల నొకదాని పిదప నొకదానిని గూర్చి యడాగమము చేర్చి ప్రయోగించి యున్నవాఁడు. "పద్మినులయ" ఆ. ౧. ౧౬౮. "పుణ్యుల

కయ" ఆ. ౪. ౨౦౨. "కొంటిననయ" "చూచితిననయు" ఆ. ౪. ౨౦౫. "ఒక్కం డయ" ఆ. ౫. ౮౩ ఇవిగాక ఏకాకారముతో 'వ్యస్తుండ' 'సివ' అనుమాదిరి ప్రయోగములు కూడఁ గావించియున్నాఁడు. ఈయకారద్వయ ప్రయోగసాధుత్వాసాధుత్వములు పండితులు నిర్ణయింపఁదగుదురు. ఆకాలమునాఁటి శిష్టప్రయోగము లుండెడి వేమో యని నాశయము జనించుచున్నయది. ఇంక నిట్టి విశేషము లందందుఁ గనఁబడినఁ బాఠకు లరసికొందురుగాక.

శృంగారరసము వర్ణించునప్పుడు మొదట నాయికయొక్క యనురాగము ను వర్ణించి పిదప నాయకుని యనురాగమును వర్ణింపవలెనని సంస్కృతాలంకారికులమతము. "ఆదౌ వాచ్యః స్త్రియా రాగః పుంసః పశ్చాత్తదింగితైః" సాహిత్యదర్పణము. సంస్కృతకావ్యనాటకాదులం దీనియమము బాగుగఁ బాటింపఁబడి యున్నది. ఆంధ్రప్రబంధంబులందుఁ గూడఁ గొన్నింట నీనియమమే యవలంబింపఁబడినది. కాని యీగ్రంథమునందు నింక నితరప్రబంధము లనేకములందును దొలుత నాయకానురాగమే వర్ణింపఁబడినది. దానికిఁ గారణ మేమో తెలియదు. ఇట్లు వర్ణించుట వలన నాయకుని కాముకశీలతనము ప్రకటితము కాక తీరదు. తొలుతఁ బురుషానురాగమే సంభవించినను దానిని దొలుత వర్ణించుట కంటె వనితానురాగమే మొదట వర్ణించుట విశేషరసపోషక మగు నని యాలంకారికుల మతము.

—: కవి ప్రశంస :—

పీఠిక ముగించు సందర్భమున నీకవి ప్రతిభావిశేషమునుం గూర్చి కొంచెము నివేదింపక విడువఁ జాలను. ఈరాజకవి యధికం బగు విద్యాపరిశ్రమము గావించి కవితావైభవమును నాధ్యాత్మికగ్రంథపరిజ్ఞానమును గూడ బాగుగ నార్జించినవాఁడు. సిద్ధాంతదర్పణగ్రంథరచనమునఁ గావించిన వర్ణన మీతని విశిష్టాద్వైతమతజ్ఞానమును వేనోళ్ళఁ జాటుచున్నది. ద్వితీయాశ్వాసమునందలి నూటమూఁడవపద్య మీకవికిఁ గల సామాన్యకీయ మానసబంధజ్ఞానమును ప్రకటించుచున్నది. సిద్ధాంతదర్పణమునఁ జెప్పించిన నీతి యానాఁటిరాజుల బలపౌరుషాదుల రీతిని వెల్లడించుచున్నది. అనర్గళకవితాధారయు సద్భూతభావప్రకటనమును ననల్పకల్పనావైచిత్రియు నలంకారప్రయోగనైపుణియు నీరాజకవికిఁ గవిరాజపట్టాభిషేకము గావించుచున్నవి.

విద్యానగరాపరనామము గల విజయనగరము తొలుతటి నుండియు విద్యల కాకరంబై యలరారెడిని. వేదవ్యాఖ్యానంబు లందే యుద్భవించినవి.

సర్వజ్ఞబిరుదాంచితుఁ డయిన నాచనసోముఁడు విజయనగరరాజాస్థానమునఁ బ్రబలినవాఁడే. శ్రీనాథకవి కనకాభిషేకమును గాంచినది విజయనగరముననే. అష్టదిగ్గజములు మహోత్తమాంధ్రప్రబంధములరచించుట విజయనగరముననే. సాహితీసమరాంగణసార్వభౌముఁడై యాంధ్రనాయకున కాముక్తమాల్యద నర్పించిన కృష్ణదేవరాయ లేయాంధ్రునకు మఱపునచ్చును! జీర్ణకర్ణాటక రాజ్యలక్ష్మీ పునస్థాపనాచార్యుఁడై వసుచరిత్రమును గృతి నొందిన తిరుమలదేవరాయలు విజయనగరసింహాసనాసీనుఁడైన పిదపనే గీతగోవింద వ్యాఖ్యానము రచియించె నని ప్రతీతి కలదు. తిరుమలదేవరాయని పెద్దతండ్రికొడు కగు నల్లతిరుమలరాజు బాలభాగవతమును గృతినొందెను. చంద్రభానుచరిత్రము, కళాపూర్ణోదయ ప్రభావతీప్రద్యుమ్నములును విద్యానగరప్రాంతమున విజయనగరరాజుల యాదరాభిమానములచేతనే వెలసినవి. అట్టివిద్యానగరరాజన్యులకు బంధువును సామంతుఁడు నగు నీకవిరా జుత్తమప్రబంధ నిర్మాణము గావించుటలో వింత యేమున్నది. పద్మరాగముల గనిలో రత్నము లుదయించు టాశ్చర్యకారణ మగునా? అందును నీకవి విశిష్టాద్వైతమతమునను బరమతసహిష్ణుత్వమందును గవిత్వవైభవమునను శ్రీకృష్ణదేవరాయలఁ బోలి వెలుంగుచున్నవాఁడు. ఇట్టిమహాకవి గ్రంథరాజము దురదృష్టమున నేకైకమాతృకతో మూఁడుశతాబ్దము లజ్ఞాతవాసము గావించుచుండ ననేకవ్యయప్రయాసముల ననుభవించి దానిని లోకమునకుఁ బ్రకటించిన యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకు నేతద్గ్రంథాది ప్రకటనమునకై యధికౌదార్యముఁ జూపిన శ్రీపైడా వేంకటాచలపతిగారికిని శాశ్వతకీర్తి లభించు ననుట నిక్కము. ఆంధ్రలోక మీయుభయుల యెడ మిగులఁ గృతజ్ఞమై యుండఁగలదు.

ఇచ్ఛాపురము.
24-10-32.

ఇట్లు బుధవిధేయుఁడు,
కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి.

సాంబోపాఖ్యానము.

ఈసాంబోపాఖ్యానము ప్రతి తంజాపూరు సరస్వతీమహాలు పుస్తకాలయములో 241 సంఖ్యగా నున్నది. దానికి బ్రll మానవల్లి రామకృష్ణకవి, ఎం. ఏ. గారు ప్రతి వ్రాయించి తెచ్చిరి. దానిని వారు మాకు దయచేసిరి. మేము వారి ప్రతినిబట్టి యింకొక్కప్రతిని వ్రాసితిమి. మాతృకలో వ్రాంతతప్పులు, బహువిధములుగా నున్నవి. సవరించుటకుఁ గష్టమనిపించినది. చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున నొక్క కాగితపుఁ బ్రతి యున్నదని యక్కడికి మాపుస్తకమును బెట్టి కొత్తపల్లి సూర్యరావుగారిని బంపితిమి. ఆపుస్తకమును బ్రll రామకృష్ణకవిగారి ప్రతినిబట్టి వ్రాయఁబడినదియే నఁట. విశేషించి దానిలేఖకులు మాకీగ్రంథమునకుఁ బీఠిక వ్రాసియిచ్చిన విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారే. కాని వా రక్షరలోపములు, పదలోపములు, పద్యలోపములు, పత్రములలోపములును సవరించుటకుఁ గడఁగలేదు. సంపూర్ణగ్రంథము గల తంజాపూరుమహాలు పుస్తకాలయమునకు సూర్యరావుగారినే పంపితిమి. ఎక్కడెక్కడ సందర్భహీనత, గ్రంథపాతములు, వ్రాంతతప్పులు, గలవో యట్టితావుల నిచ్చటనే గుర్తులు పెట్టుకొని చని సంప్రతింపఁబోఁగాఁ దంజాపూరునందలి తాళపత్రగ్రంథములోని మొదటి 141 పత్రములు లేవఁట. అవి యెట్లు మాయమైనవో తెలియదు. అందున్నభాగమునుండి యే సాధ్యమైనంత వఱకు సంప్రతించి తప్పులు సవరించుకొని లేనిభాగములు వ్రాసికొని యెట్టకే కష్టపడి వచ్చిరి. కొన్నిసందేహములు మాతృకలోను నట్లియున్నవి. తీఱలేదు. అందును వ్రాంతపొరపాట్లు విశేషించి కలవు. మైసూరుదొరతనమువారి పుస్తకాలయములో నొకప్రతి యున్నట్లు తెలిసి సూర్యరావుగారు మైసూరున కేగి విచారింపఁగా నది పుస్తకాలయమునకు సంబంధించినది కాదనియు, నెవ్వరి యొద్దనుండియొ వచ్చినదనియు ఆంధ్రగ్రంథమగుట ననవసరమని దానిని మరల వారికిం బంపివైచిరనియు నక్కడివారివలనఁ దెలిసినది. తుదకది, యిటీవల, బెంగుళూరుతాలూకా ముళువాగిలులో నొకపుస్తకాలయమువారి దని, యొక ఘోగడ, మైసూరుదొరతనమువారి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారపండితులలో నొకరగు బ్రllశ్రీ జి. నరసింహశాస్త్రిగారు తెల్పిరి. దానికై ముళువాగిలు వ్రాసితిమి, కాని ప్రత్యుత్తరము వ్రాయరైరి. అభావముచే విరక్తిఁగొంది యది

యీసాంబోపాఖ్యాన మగునో, కాదో, దానిం జెప్పినవారు కవిపేరు తెల్ప లేదని కాలవిలంబమునకు సహింపక యున్నదానితోనే ముద్రణము ప్రారంభించి యెట్టకేల కీరూపమున నాంధ్రలోకమున కున్నంతవఱకు సమర్పింపఁగలిగితిమి. మేము పడుటయేగాక మాకంటె కగపడిన పండితుల నెల్ల నీగ్రంథ విషయములోఁ బాధపడఁజేసితిమి. ఆబాధ వర్ణనాతీత మైనది. ఏపాఠ మెట్లు, తాళపత్రప్రతిలోను, దానిపుత్రికలోను, నర్థము తెలియక వ్రాసిన వారి వలన తాఱుమాఱై యెం తెంత బాధ కలిగించినదో మనవి చేయఁజాలము. మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారిప్రతిని బట్టి పరిషత్తులో వ్రాయించిన ప్రతియును దానిలోనే చెన్నపురిప్రతితోను, దంజావూరుప్రతితోను సంప్రతించిన పాఠభేదములు సూచింపఁబడియున్నవి. వ్రాయసకాండ్రవలన ముద్రణసమయమున, మేము పడినశ్రమకు రెండుదాహరణములు:—

1 ఆ. 156 పద్యమును జిత్తగింపుఁడు. "చంద్రు తేరుసూతువిశమ*" అని యున్నది. ఈవిశమశబ్దవిచారమునకై చాలమంది పండితులు శ్రమపడిరి. "సూతువశమ" అని దిద్దఁజెప్పిరి.

కాని యిటీవల నింతకంటె "సూతు వినమ" యని సూతుని వినము గదా యనియుండిన బాగుగ నుండునేమో యని తోఁచినది. "వికస్వరస్వరతుసీవహ వజ్రరుచిచ్ఛలఁబునక" అను తప్పను బండితు లెంతశ్రమపడిన సరియైనయర్థము తేఁజాలిరో పద్య మంతయుఁ జదివి వేత్తలు తెలిసికొనఁగలరు.

5 ఆశ్వాసము - 281 పద్యములో - రెండవభాగమున—

"జట్టివచ్చు విధఁబున సుదతిఁగూడి, ప్రదక్షిణంబొనరించెను బావకునకు" నాల్గవపాదము మొదటను బ్రదక్షిణంబొనరించె ననుచో గణదోషము కుదురక 'క్షి'లఘువుగాఁ గవి ప్రయోగించినాఁడని లేనిపోని యనుమానములకుఁ బండితులు లోనైరి. తుదకు వ్రాఁతకాఁడు ప్రలు రెండుండుట యనవసరమని యొక్కదానినెత్తివేసి చరణము కుదుర్చుటకై కొన్నియక్షరములు గురులఘువులు మార్చినట్లు తెలిసికొనఁగలిగిరి.

మేము ప్రతి వ్రాయించుటలోఁ బడిన శ్రమను బాఠకులకు విశదపఱచుటకై యీమాతృకలోని యొక్కపుటను ఛాయాపటము దీయించి చూపనెంచితిమి, గాని, కాలవిలంబమునకు సైఁపఁజాలక యప్పని విరమించితిమి.

---

* నవర్ణము శవర్ణముం బోలునట్లు వ్రాయుటచేఁ గల్గినకష్టము.

మేము సవరించిన సవరణలు, పాఠభేదములు మొదలైనవి గ్రంథము చదువు
వారికిఁ దెలియుటకై యందందు సూచించియున్నారము. కొన్ని పద్యములు
దొరకలేదు. కొన్ని పద్యములలోని పదములు దొరకలేదు. కొన్నిపదముల
లోని యక్షరములు తెలియలేదు. ఆయాస్థలముల......నిట్టిరీతిగా విడిచియు
న్నారము. దీనిప్రతి యెవ్వరియొద్దనైన నున్నచోఁ బంపుదురేని ద్వితీయము
ద్రణమున నింతకంటె నిర్దుష్టముగఁ బ్రకటింప యత్నించెదము.

ఇట్టి యద్భుతగ్రంథ మింతవఱకు ముద్రింపఁబడకుండుట శోచ్యము.
ముందే, బ్ర॥ రామకృష్ణకవిగారిద్దానికిఁ బ్రతి వ్రాయింపకుండిరేని సగము గ్రంథ
మాంధ్రలోకము పోఁగొట్టుకొన్నదై యుండును. వసుచరిత్ర కళాపూర్ణోద
యములకంటెఁ బూర్వమే రచియింపఁబడినను బ్రకటింపఁబడకుండుట మనపరి
షత్తునకుఁ బ్రశస్తిఁ దెచ్చుటకే యని నమ్ముచున్నారము. దీనికిఁ గారణము
రామకృష్ణకవిగారే యనకతప్పదు.

రావుబహద్దరు శ్రీపైడా వేంకటాచలపతిగారు తమషష్టిపూర్తి మహో
త్సవసందర్భమున నాంధ్రగ్రంథప్రకటనమునకై, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకొ
సంగిన ధనములోనుండి యిది ప్రథమగ్రంథముగాఁ బ్రకటింపఁబడినది. వారు
పరిషత్తునందు, నాంధ్రభాషయందు గలయభిమానముచేఁ జూపిన యౌదా
ర్యమునకు వారికి మాకృతజ్ఞతావందనముల నొసంగుచున్నారము. పరమేశ్వ
రుఁడు వారికి దీర్ఘాయువు నితోధికైశ్వర్యము నొసంగుఁగాక. ముందిట్టియు
త్కృష్టగ్రంథములే దీని కనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁబడుచుండును. ఆంధ్రలో
కము దీనిం జదివి యానందించుటయే పరిషత్తు పరిశ్రమకు ఫలము కాఁగలదు.

ఈగ్రంథమును సాంతముగాఁ జదివి చక్కని పీఠిక యచిరకాలములో
వ్రాసియిచ్చిన బ్ర॥ శ్రీ విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారికి మేమెంతయుఁ
గృతజ్ఞులము.

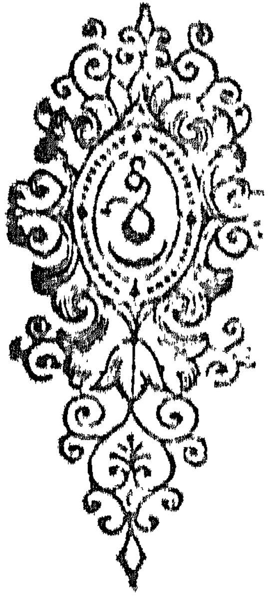
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కార్యదర్శులు.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

ప్రథమాశ్వాసము.

—కృతిప్రారంభము—

రంగంబున శేషతల్పముపయిం జెన్నొందు శుభ్రాబ్జవీ
థీరాజద్భ్రమరంబులీల సుమనోదృక్పర్వముం జేయు శృం
గారాధీశ్వరు విశ్వతోముఖతపఃకళ్యాణరూపంబుఁ గా
వేరీమధ్యతటీమరాళముఁ ద్రయీవేద్యుం బ్రశంసించెదన్. ౧

సీ. నీలాలమేని యొప్పీలుపతికిఁ బక్షిరథభుజాశాఖాంతరాళసరణి
చరణాలంకారసస్ఫురణ మెయింతికి వేల్పుటింతులకొప్పువిరుల తేనె
భాజనంబులు భక్తభవనంబు లేభామకరుణాకటాక్షవీక్షణములకును
నోలగం బుండు సేయువిధ సంఫుల్లనీరజతల్లజాటవీరాజవీథి
మనుచు చేటికలే దేవికని నిధాన, దేవతాకోటి యాజగత్త్రితయజనని
రంగమందిరపదకాగ్రరత్నకలిక, దుగ్ధసాగరతనయఁ బ్రస్తుతులఁ జెలుతు. ౨

ఉ. శాంతు సుదాత్తశత్రుభవనిశాంతు ధరాధరణానుభావదు
ర్దాంతు సునీవిధేయగుణదాంతు ఫణామణిరుగ్వినూతభా
స్వంతు వసంతుఁ గాంతిధనవంతు నుతింతు లతాంతసాయక
ప్రాంతచరిష్ణుగంధవహబాంధురగంధవచోమచర్చికన్. ౩

సీ. సురతాంతశాంతసాగరశయానునకును గొదమచట్టుపలు పైగొనసురటు
లచలభీమము లైనహస్తిశచ్ఛపముల కొనసబిలము మహాసనాగ్ర్య
మంబగు నైనదాస్యగ్లాని యుడిపింప నౌషధం బాత్తబాహావలేప
మఖిలద్విజాధీశతావృత్తి ముత్తాలతరనిజప్రాభవస్థైర్యచర్య
గాంగఁ గఱుబంతదంతిముఖప్రఘాణ, తరుణసిందూరభక్తివిధానకారి
భూరితనురోమాణప్రభాహారి యైన, గరుడి యొనరించు మాకు నుత్కటశుభంబు.

మ. అవితాశేషసుదర్శనాయుధజయాహంభావసంభారు సూ
త్రవతీపత్రలతాలతాంతనిజహారస్థూలముక్తామణి
చ్ఛవిఁ గార్తస్వరవేత్రవల్లి నమితస్వారాజముఖ్యామర
ప్రవరప్రాంశుకిరీటకూటతటు విష్వక్సేనుఁ గీర్తించెదన్. ౪

ఉ. వెన్నుని బొడ్డు తెల్లవిరి వెల్వడు వేళల మేన నంటునో
ప్రన్ననిపుప్పొడూళి యనఁ బాటిలవిద్రుమకందళద్రుకాం
తి న్నలువొందు నల్వ వినుతింతు వచోరచనాచమత్కృతియా
సన్నహనాభిముఖ్యశుభసంపదవాప్తికలాభిలాషినై. ౬

సీ. నిజశిరస్సింధునీరజరాజగంధసంభారంబుఁ దలపించుపరిమళంబు
నిజశేఖరసుధాంశునిస్సరద్ధారాళసుధఁ బిసాళించుమెచ్చులగసంబు
నిజశరీరార్ధమానితమానినీతనూబంధబంధురపదబంధరచన
నిజపాణికటకాహినేత్రస్ఫుటోక్తుల శాసించుశబ్దానుశాసనంబుఁ
గలుగ హరిభక్తిఘనమైనఘనులకవిత,తనుఁదలంచినయంతమాత్రనఘటింపఁ
జేయు శ్రీవైష్ణవాన్వయశేఖరంబు,శివుఁడుసత్కృతిఁగొనసాఁగఁజేయుఁగాత.

క. లలితాధరవిద్రుమదే, హాళులును దంతంపుఁదలుపు లమరిన పతిమో
ములు చుట్టుంగొల్లారపు,టిలుగా వర్తించువాణి నేఁ బ్రణుతింతున్. ౮

చ. కలుషవిదూరుఁడౌసుకవి కావ్యము (భవ్య) లోనర్చుచోట సం
దలిగుణవైభవంబు చెవిదార్చి విను స్వది మెచ్చుఁ గాని త
ప్పులు పరికింపఁ డించుకయుఁ బూర్ణసుధాకరసాంద్రచంద్రికా
గుళికలు గ్రోలుఁగా కలచకోరము తత్తనుచిహ్న మెన్నునే. ౯

క. నూతనకావ్యరసోదయ, చూతారామంబు కుకవి నొచ్చియుఁ జెవి క
ప్రీతిగఁ బలుకుఁ గపోతక, పోతము చేతోజగీతములు వాడుక్రియన్. ౧౦

వ. అని ప్రధానదేవతావందనంబును దదుచితేతరామరాభినందనంబును సుకవి
పురస్కృతి యుఁ గుకవితిరస్కృతి యుం గావించి మదీయసూక్తిప్రపంచకాంచ
నకమలమాలికం గమలాకళత్రుం గావేరీమధ్యక్షేత్రగృహమేధి వేధస్సపోధ
నంబు రంగపతిం బూజింప నభిలషించితి, మదీయవంశక్రమం బెట్టిదనిన.

—కవివంశావళి—

సీ. కలశపాథోరాశి వెలసె నెవ్వాఁడతిస్వచ్ఛముక్తాఫలస్ఫటికలీల
నవతంసమాణిక్య మయ్యె నెవ్వాఁ డష్టమూర్తికి నాకాశమూర్ధజాసరు
వైశ్వానరాదిదేవతలకు నెవ్వాఁడు పోసఁగించు నమృతాన్నభోజనంబు
బెలుకరంబుల హాళాహాళి సేయు నెవ్వాఁడు శార్వరీసాంద్రగాఢాంధకారధారఁ
గట్టె నెవ్వాఁడు రోహిణీకామినికిని
దాళి గళకంబువున మహోత్సవము మెఱసి

యట్టి హిమధాముపంశంబునందుఁ గొనలు
సాఁగె నాత్రేయగోత్రసత్క్షత్త్రియాళి. ౧౨

గీ. వెలసెఁ దద్వంశమున నారెవీటిబుక్క, రాజురామయ్య రాజాధిరాజపూజి
తాంఘ్రిజలజాతనఖరప్రభాంకురాగ్ర, జనితనతవైరిఫాలచందనుఁడుఘనుఁడు.

ఉ. పోరుల నారెవీటిపురబుక్కయరామనృపాలుఁ డాగ్రహా
దారత వాలు వూనిన సదాగతికంపితజీర్ణపర్ణలీ
లారభటి న్విరోధిమహిళాంగవిభూషణరాజి రాలు నై
వాఱుఁ బ్రతాపపల్లవశుభప్రభ వర్ధిలుఁ గీర్తిపుష్పముల్. ౧౪

సీ. శ్రీబుద్ధిధృతిమతిప్రాబల్యములయిక్క శౌబసారంగాక్షి యోబళక్క
యక్కసులాదేవి నిక్క మీసతి యనఁ జొక్క మైనసుశీల లక్కసు యును
గంగాతరంగసారంగభృన్నిభకీర్తిశృంగారితదిగంత రంగమాంబ
పతిదేవతాముఖ్యబంధురనయసౌఖ్య హరిసేవనావ్యాఖ్య యమలమాఖ్య
యనఁగ నలువురు దేవులు నారెవీటి, బుక్కసరపాలురామభూభుజునిసతులు
వెలసి రాచంద్రతారార్కవిభవశుభవ,శంవదోద్ధారికలు ధర్మసరణి ధరణి.

సీ. ఓబలాంబకుఁ బుత్త్రులుడురాజనిభులు రాయనరాజు గోపరాజాహ్వయుండు
లక్కసుసుతులు లీలావసంతులు తిప్పరాజుఁ గొండ్రాజు శ్రీరంగరాజు
రంగాంబతనయులు సంగరోగ్రులు మూర్తిరాజును సింగరిరాజవరుఁడు
అమలక్క నందను లమలకీర్తులు జగ్గరాజు చినసిరంగరాజమణియు
ననఁగ నెగడిరి రాజసింహావతారు, లానతారాతికోటీరహారిహాటక
లాంశుసాంద్రాంసుచంచరీకాంచితప్ర, మోదకృత్పాదపద్మప్రసాదు లగుచు.

ఉత్సాహ. బుక్కవిభునిరామరాజుపొలఁతి నైనలక్కమా
ధిక్కరీంద్రయానసుతుఁడు తిప్పరాజు వెలయు భూ
భృక్కిరీటతటవిటంకపుష్యరాగమాలికా
రుక్కలాపనవపరాగరుచిరచరణజలజుఁ డై. ౧౬

సీ. సత్యవాక్యముల హరిశ్చంద్రుఁ డొక్కఁడె కాఁడు కుంతీమహాదేవికొడుకుఁగుట్టి
యాహవోద్ధతి రావణారి యొక్కఁడె కాఁడు వేగెలురాగొంగవీరవరుఁడు
హరిభక్తియుక్తిఁ బ్రహ్లాదుఁ డొక్కఁడురుడె కాఁ డంచబాబావేల్పననుఁగుఁబట్టి
వితరణంబున విత్తవిభుఁ డొక్కఁడే కాఁడు హైడింబుగెడపినయట్టిజెట్టి

యీామజో డెన ప్రతి యగునితనికనఁగఁ, బరఁగెహారగాంగ ఫేనప్రభా ప్రభావ
విభవభారసభాస్తారవిశదకీర్తి, మండలుఁడు రామరాజుతిమ్మప్రభుండు. ౧౮

ఉ. చేరిక వీరబాహుని భజించుటచే గజబాహుకు బొంకుటకు
సారము దూలె మున్నని త్రిశంకుతనూజుఁడు ధర్మపుత్త్రుఁడుం
గారణజన్ము లై కలియుగంబునఁ బుట్టిరొ యేకమూర్తి నా
ధీరుఁడు రామరాజమణి తిమ్మనృపాగ్రణి సత్య మారయన్. ౧౯

వ. ఇట్లాత్రేయగోత్రపవిత్రుండును నాపస్తంబసూత్రుండును నై రాజిల్లు రాజా
ధిరాజరాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజమనోభయంకర సమరాంగణసాహిత్యసార్వ
భౌమబిరుద సరస సరసవిభుకృష్ణరాయరాజ్యలక్ష్మీనిరీక్షణపక్ష్మం బగుకొండ
వీడక్షోణికాపేక్షయా ... గు పినకొండ్రాజును గమ్మగోత్రోత్తరలక్ష్మీస్మరించు ... తిమ్మ
రాజును గప్పూరంపులప్పలం గుప్పించు కీర్తులం బ్రవర్తించు నప్పలరాజును
నుద్దామాభిరామశ్రీమంతుం డగు రామరాజవరుండునుం బ్రభవించి విభ
వప్రభావప్రియంభావుకు లై శేవ మించిరి మఱియు నాలక్ష్మణాగ్రజనిభప్ర
భావు ద్వితీయభార్య యగు లక్ష్మమ్మకు ఘనతరప్రకాశశయ్యా యగు పినతి
రుమలయ్యాయు శరధితూణీరోపమప్రతాపధాయ్యా యగు పెదతిరుమల
య్యాయు నుదయించి రాపంచాస్యపరాక్రము తృతీయదేవి యై రూపవతి
యగుగోపమాంబకు నలతిరుమల విఠ్ఠల చినతిమ్మ పాపతిమ్మాహ్వయు లై
యంహస్తిమిరగభస్తిమాలిశాలు లగు నలువు రుదయించి రాకాంచనాచ
లధీరు నాలవమగువ యగు తిరుమలమ్మకుఁ దిమ్మప్ప కోనప్ప సింగరాజు
లనుపుత్త్రపుంగవు లంగీకృతప్రతాపపతంగసన్నిభు లై యున్నిఖిలావనీతలం
బు నేకాతపవారణంబుగా నేలుచుండు రెట్లనిన. ౨౦

ఉ. సుప్రతిభాచతుర్ముఖులు సూరిజనావనకామధేనువుల్
దీప్రతరప్రతాపు లవధిక్షితిభృత్తటసంచరిష్ణుదృ
ప్తప్రతిపక్షు లక్షయవిభావిభవాఢ్యులు రామరాజుతి
మ్మప్రభుపుత్త్రు లెల్లరును మానసుయోధను లాజిభూమినుల్. ౨౧

క. నలతిమ్మరాజు నీలో,త్పలరుచి యగుఖడ్గపుత్రి పాండుయశశ్శ్రీ
గలిగించు. ప్రాజ్ఞిపీతా, ళి వెకలించు క్రియన్. ౨౨

చ. సరసము బాలభాగవతచంపువు దోనురి కోనసత్కవీ
శ్వరరచితంబు రామనృపచంద్రునితిమ్మయచిన్నతిమ్మభూ

వరుఁ డఖిలావనీజనశివంకరముం గయికొంట యొప్పు శం
కరుఁడు శశాంకరేఖయును గౌస్తుభ మంబుజనాభుఁడుం బలెన్. ౨౩

చ. స్థిరమతి రామరాజను తిమ్మయవిఠ్ఠలరాజపుంగవుం
డరివధ మాచరించుతఱి నాజుల వాజుల నెక్కి యాడఁ ద
త్తురగరజ మంబుదంబుల నిగుడ్చు వరింపఁగ నిర్జరాంగనా
కరధృతపుష్పమాల్యకలికాగళదచ్ఛపరాగరాగ మై. ౨౪

క. ఆవిఠ్ఠలేశ్వరానుజుఁ, డై వెలసినచిన్నతిమ్మయనృపతి వెలయున్
దేవేంద్రానుజుఁ డై మును, గోవిందుఁడు పోలె భువనకుశలప్రదుఁ డై. ౨౫

గీ. పాపతిమ్మరాజు భాసిల్లు నిత్యశ్రీ,నన్న వేంకటేశచరణజలజ
చంచరీక మగుచుఁ జంద్రాతపాటోప, విభ్రమాభిరామవిశదకీర్తి. ౨౬

ఉత్సాహ. రామరాజుతిమ్మరాజరత్నమునకు ననుజుఁ డై
రామవిభునిపెద్దకొండరాజు ప్రాగమపత్ని సు
శ్రీమయునతిసమత మమత దాల్చు కొండమాంబకున్
శ్రీమనోజ్ఞ నైనసూనవరేణ్యు లమరి రుర్వరన్. ౨౭

వ. వారెవ్వ రనిన. ౨౮

సీ. ధాటీముఖాటోపపాటితాటవికాహ్వత్యాటవిక(గ)ముఁడు కోనేటిరాజు
కీర్తింపఁదగఁగలఁడు తిమ్మంచు రిపుసేన దిమ్మంచువారు పెద్దతిమ్మరాజు
అని మనఁ బగలఁ గన్నెని పెంపెక్కిన బోలెఁ జనుచిన్నతిమ్మరాజనృవరుఁడు
శ్రీమదాహోబలసత్త్వమసామజేంద్రనిస్సహరసామజాపింతసత్కీర్తి రామనృపతి
నాల్గుపుషు లాశ్రమములలీల నలువనాల్గు, వదనములభాతి దిగ్గజేశ్వరుగజంబు
నాల్గుకొమ్ములక్రియఁ బద్మనాభునాల్గు, భుజములవిధానఁ బొల్పిరమ్మ్యాతవిభూతి.

క. పెదకొండవిభుని నందన, సుదతికి శ్రీరంగమునకును సుతు లిరువురు పెం
పొదవిరి యాబళరాజును, హృదయంగమమూర్తి వేంకటేశుఁడుఁ బరఁగన్.

గీ. రామరాజుతిమ్మరాజునందనుఁడు శ్రీ,రంగరాజు దేవి రాజవదన
తిమ్మమాంబ వెలయు దేవేంద్రునిల్లాలిఁ, బోలి నిత్యలక్ష్మి చేలి వాలి. ౩౦

గీ. కోనవిభుని తిమ్మభూనాథుఁడును రామ,నృపుఁడు నతిమలయ్య విపులకీర్తి
ఘనుఁడు వేంకటాద్రియును మించిరనని శ్రీ,రంగరాజుసుతులు రంగహితులు.

మ. దివిజేంద్రాభుఁడు కృష్ణరాయధరణీదేవేంద్రజామాత శ్రీ
ధవపాదాంబుజబంధురం బగు మేధావేధ రామప్ప శా

త్రవకంఠాంతరరక్తశీకరసరిద్ధారోర్మినిర్ణాతఖ
డ్గవనీకీర్తిలతాంతగంధిలహరిద్ధాంతాకచాభోగుఁ డై. 33

మ. మహి నెవ్వా రెన సల్లరాజుచినతిమ్మక్ష్మాపకంఠీరవాం
బహావిశ్చర్వణతర్పితాసిశిఖికిం బుష్పాయుధస్నిగ్ధవి
గ్రహసౌభాగ్యపరంపరాపరిధికిం గర్ణాటకైశ్వర్యని
ర్వహణాహార్యభుజాధ్వజాయుధపరీవారుండు రామప్రభుల్. 34

క. శ్రీరంగరాజురామ,క్ష్మారమణునికీర్తి జలధిజాలము దాఁట
న్నేరిచియును నేరదు రిపు,నారీనయనాస్రుపూరనదిఁ దరియింపన్. 35

సీ. ముసలిమూ నని కాని ముదిరాశ్వభూజంబు వాతర ట్టని కాని వారిదంబు
వీచివా టని కాని వేలామనోభర్త రాకొ ట్టని కాని నాకమణియుఁ
బశుబుద్ధి యనికాని పర్జన్యధేనువు నరదాత యనికాని యచలధన్వి
పాదదా తని కాని పాండురాంశుండును బ్రతి వేఁడు ననికాని భానుసూతి
మహిమ శ్రీరంగరాజురామక్షితీశుఁ, బోల్పఁగాఁ దగువితరణంబుననటంచు
నారభటిఁ బ్రస్తుతింపుదు రంగవంగ, చోళమాళవనేపాళసుకవివరులు. 36

ఉ. గుత్తిఁతిమ్మరాజు పరఁగున్ హరగాంగసితాబ్జకాంతులన్
గుత్తలొనర్చుకీర్తులఁ జకోరదృగాశయపుష్పధన్వుఁ డై
యత్తిరువిందువంగడము నందలిభర్తను సంభవించి రా
యొత్తిన కత్తి వచ్చు సిరియింపుల శౌర్యధనంబు సొంపులన్. 37

ఉత్సాహ. రంగరాజు వేంకటాద్రిరాజు వెలయుఁ గావ్యసా
రంగరాజు రంగరాజు రాజితప్రతిజ్ఞ సా
రంగరాజు ప్రజ్ఞ హరితురంగరాజు పీఁక సా
రంగరాజు రంగరాజు రాజభావుకార్చనన్. 38

వ. ఇట్లు నానావర్ణమండలీకరగండండు ను జాళుక్యనారాయణుండు ను బిరుద
మన్నియవిభాళుండు ను ముత్తెంబరగండండు ను నరిగోలసురత్రాణి యు
నైన రామరాజుతిమ్మవిభునివంశంబు శశిబింబసౌభరిసంతానసరణిం దామ
రతంపరికై పెంపు మెఱసె నతనితనయవతంసం బగు పినకొండ్రాజుఖండల
పుండరీకాక్షకుండలిమండలేశ్వరఖండపరశుచండకిరణనిభప్రభావుం డై శ్రీ
వహించె నాపంచశరమూర్తికిఁ గీర్తితచరిత్రపవిత్ర యగుకోనమాంబకుం
గుమారరత్నంబులు. 39

క. కోనేటితిమ్మరాజును, శ్రీనిధి చినతిమ్మరాజసింహంబును ల
క్ష్మీనిత్యుఁ డప్పలేంద్రుఁడు, దీనావనకల్పతరులు ధృతి మని రవనిన్. ౪౦

సీ. ధారాసమన్వితోద్ధతిఁ జాల మెఱుఁగెక్కి యభిమన్యువశవృత్తి ననుసరించి
భానుమండలసదాపరిచయంబునఁబొల్చి సకలాస్యగురుభావజయముగాంచి
స్వామికరగ్రహాసాశీల్యము వహించి భీమవిక్రమమునఁ బెంపు మెఱసి
కువలయచ్ఛాయానుకూలశైత్యము నొంది బహుముఖవిలసనప్రౌఢి నలరి
చెనకు మందోదరిని గోహిణిని హిడింబ, దేవసేననుఁ గృపిఁ దిగ్దీప్తతరుణి
నుత్తరఁ దటిత్తుఁదనమహోదాత్తహేతి, యెనయఁ గోనేటితిమ్మరాజేంద్రుఁడలరు.*

సీ. గురుభక్తికాంతిసద్గుణదీప్తిబలముల రామచంద్రామిత్రరచనవాఁడు
శరశౌర్యజవమహోజ్జ్వల్యపావనతల నరసింహవిగ్రహానటనవాఁడు
జయగానమతిభూతిసఫలకోపంబుల గురురాజగురుభవస్ఫురణవాఁడు
దర్పభోగక్షాంతిదానోన్నతస్ఫూర్తి వృషఖేంద్రభూధారివిధమువాఁడు
రాజమాత్రుండె శ్రీరామరాజుతిమ్మ, రాజుపినకొండనృపసుధారాశివిధుఁడు
పరమవైష్ణవసిద్ధాంతపారదృశ్వ, కీర్తిధనరాజు కోనేటితిమ్మరాజు. ౪౨

సీ. సేవించు శ్రీకాంచికావాసు వరదరాజుల వపాగంధగంధిలముఖాబ్జు
నగ్రహారము లిచ్చు నవనిదేవతలకుఁ గూర్చు రామానుజకూటకోటి
ఘట్టించు నుద్దండతరవిపక్షాఖండమండలాధీశులమదభరంబు
విక్రమార్కునిలీల నెఱి మెఱుంగఁడు సత్యసంధమాళాను హరిశ్చంద్రుకరణిఁ
జటులనాసీరతుష్టారసంప్రసార, కటుశశాంచలవిదళితక్ష్మాతలోర్ధ
ధూళిముసుకితసప్తపాథోధిరాజు, తెలివి నుమరాజు కోనేటితిమ్మరాజు. ౪౩

మ. కులపాథోనిధి పూర్ణచంద్రుఁ డగునాకోనేటితిమ్మక్షమా
తలనాథుం డొనరించుసీవుల యశోధన్యాత్ముతై మాన్యులై
బలవిభ్రాజితులై కళాభరితులై భాసిల్లు శ్రీవైష్ణవేం
ద్రులు వర్తింతురు దివ్యభోగనిధులై దుర్వారనిర్వైఖరిన్. ౪౪

గీ. అతనితమ్ములు చిన్నతిమ్మాధిపతియు, నప్పలక్ష్మాతలేంద్రుండు నమరి రవని
హరిహరులలీల మాద్రేయులట్లు విష్ణు, శంఖచక్రయుగం బన జగముపొగడ.

గీ. తదనుసంభవుండ ధర్మార్థమూర్తివి, చారచతురమతిఁ బ్రసన్నకీర్తి
చంద్రికావిభూతచరమాద్రికందరాం, తరఘనాంధకారతతిని గృతిని. ౪౬

* ఇందు క్రమము విలోమముగానున్నది.

క. రంగప్పరాజ వైష్ణవ, పుంగవపూజావిధానప్రఖ్యాతుఁడ శ్రీ
రంగపతికి నొనరించెద, మాంగలికతర ప్రచారమణిహారంబుల్. ౪౭

— షష్ఠ్యంతములు. —

క. శ్రీపతికిఁ జరణశరణగ,గోపతికిఁ ద్రయీవతంసకువలయమునకున్
క్ష్మాపతికిఁ బూర్ణిమాశశి, రూపతిరస్కరణనిపుణరుచిరాస్యునకున్. ౪౮

క. ఇక్ష్వాకువరదునకును ద, రక్ష్వేళరిపుప్రభాభిరామునకును బా
హ్వక్షీణపాపనగురునకు, భిక్ష్వంతఃకరణసరసిబింబితునకున్. ౪౯

క. శ్రీమంతునకును గావే,రీమధ్యద్వీపగృహికి ధృతిగతమహికిన్
భీమోద్దామనిజాంశు, ప్రోద్భాసితవినుతసకలసురలోకునకున్. ౫౦

క. కలికలుషవిషమపీహార, కలితలలితనిజగుణప్రకరవిభవునకున్
ఖలహాపావిలకోపా,తులనిగ్రహప్రతాపధామునకున్. ౫౧

క. సాత్యవతేయస్తుతునకు, సత్యవచఃప్రత్యయప్రసన్నాత్మునకున్
నిత్యానిత్యవివేక,స్థాత్యాయతపస్విసిద్ధకథమసేవితునకున్. ౫౨

క. ఆముక్తమాల్యదాకబ,రామున్నప్రసవమాలికార్చితునకు స
త్యామానసవల్లభునకు, మామావాగ్రూపయువతిమానాహ్వతికిన్. ౫౩

క. యజ్ఞేశ్వరునకు నిఖిల, ప్రజ్ఞేశ్వరునకును నిగమపాటచ్చరదో
రాజ్ఞావజ్ఞాకరునకు, సుజ్ఞానిమనస్సరోజసురూపునకున్. ౫౪

క. చరణనతిశమితరాధా, తరుణీపరిణాహాహీనమతరతిని వినము
న్నరతాపహరణచరణున్, బుధమావ్యర్థునకు సమితబుధగోత్రునకున్. ౫౫

క. శ్రీరంగరాజునకు ధృత, సారంగదినాథనాథసకలసురవిసరా
గారణకారణమునకును, నీరధిగేహునకు నీలనిభదేహునకున్. ౫౬

సీ. అభివందనసహస్ర మమరించి నన్నయభట్టుమార్గము కొంత పట్టి పిల్ల
దిక్కనమఖిసూక్తిభక్తిక యొకకొంత పెనుపొంద నెలనప్రెగడపల్కిటి
యొకకొంత తిలకింప నొకకొంత నాచనసోమునేర్పుధపఁబు సాగనుమరాలఁ
త్రిపురాంతకునివచఃస్థేమంబు నొకకొంత కొలిల శ్రీనాథుపట్టు కొంతసగుణ
మఱియుఁ దక్కినసుకవుల మధురవచన,రచనలును గొంతిరాగమరసనిబంధ
బంధురముగాఁగ నేనిచ్చుభవ్యకావ్య,హీరమునకుఁ గథాసూత్ర మంటిదనన.

వ. అని సాంబోపాఖ్యానచంబూకావ్యంబు శ్రీరంగపతికి నంకితంబు గావించితిఁ
దత్కథానిగమవిధానంబునకు నోంకారంబుగాఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుక
యోగీంద్రునకి ట్లనియె. ౫౭

—కథాప్రారంభము—

గీ. సాధునతబుద్ధి హరికథా శ్రవణసిద్ధిఁ, దనివినొందకయున్నాఁడ ననిన మఱియుఁ
శ్రోత్రములరంగ నాపరీక్షిత్తుఁ గాంచి, యూహ గొనసాఁగి యాశుకయోగివలికె.

శా. శ్రీలక్ష్మీకుచ శాతకుంభకలశీశృంగారహారంబు ధా
త్రీలావణ్యసరోమరాళము శ్రుతిశ్రేణీరహస్యంబు గో
పాలత్వంబు వహించె శిష్టజనులం బాలింప దుష్టాసుర
వ్యాళశ్రేణిగతాగ్ర్యమూర్తి యగుచు న్బృందారుమందార మై. ౬౦

సీ. దేవకీవసుదేవపావనప్రజ్ఞాసుకృతౌఘపుష్పలావికనరుండు
గోటనాకక్షమామాలంబున సంపూర్తి ప్రబలఁ జేయుటయును బాహువిటప
శాఖిత్తు యంగుళచ్ఛదిఘప్పన్నకీలఁ దగుపాంచజన్యసౌందర్యలక్ష్మి
నచి నాభీసరోవరజాతగుచ్ఛమై శ్రీవత్సషట్పదస్థితిఁ దనర్చి
చరణసింధునుగంధనిష్యందధార, గాఢఁ గౌస్తుభఫలితమై కానఁదగిన
కృష్ణనామాన మాశ్రీరకిసలయోష్ఠి, పాల మను నందమందిరావాలపరిధి. ౬౧

క. పూతనఁ గృతవిశాలాన్యక, శాతన మాయాభ్రమిహితశత్రుమహోగ్ర
గోత్రతనఁ గంపితదివిష, చ్ఛేతనఁ గృష్ణుం డపూర్వచేతనఁ జేసెన్. ౬౨

క. శకటము నాసురశిశ్వ, శకటము నిజఘోరఘోషభగ్నాఘముజా
శకటమునఁ గాసర్పిదృక్కృతి, శకటము వికటముగ విఱిచె నిసుమకఁ దెలుపన్.

గీ. గోపి బాయిలెన్ను బాలునిన్, గాలి బటువిటపాలిఁ గంపితసగనా
గాలి సంగారకంపితలయు, గాలి స్వసమాలి తాలికాగతిఁ దూల్చెన్. ౬౩

క. అన్యకుఁ గనిన్ద్రకల్పజ, వర్యను గుణాధుర్య కవని ప్రముఖధైర్య కురు
సైన్యను సంగనిభార్య, వర్యను జగ మతఁడు వదనవనధిం జూపెన్. ౬౪

సీ. కనిపెనివిహరణ బ్రహ్మాసకోటీరసింధకోరకమైన యేటిఁ గనియె
సిహసిబాలకుఁ జిసుమంతనునుబొజ్జ ముజ్జగంబుల నొక్కమూల దాఁచె
సిడింభకుసినాభి సిరితనుఁ దాతయగు ధాత నీవిన నెల్లదమ్మి పుట్టె
సివాహనికిఁ గన్ను లై పెంపువహిసిన రవిచంద్రు లుత్తమగ్రహము లైరి
యని యనకపుగోహితుం డైన ఘనుఁడు గర్గుఁ
దెలుపనీయుగ మందను నెఱుకపఱిచె
నందనందనుఁ డైనగోపెంచుఁ జేతుల
వేదములు గానలేని నిత్యోదయంబు. ౬౬

క. సిరికి నాశ్రితభయహరి, హారికి హారికిఁ బదానతారికి వినమ
త్సూరికి నందవ్రజసం,చారికి నత్యుజ్జ్వల [illegible]చారికిఁ ద్వారికిన్. ౬౭

క. హరివంశుఁ డయ్యెఁ గావున, హరి తెలిఁగున నఖిలజనులు నానతు [illegible] రా
హరిసీరులకును నోర్వని, హరిహయరిపులింక్ష్మ మొలము హారి[illegible]ంబుల్.

మ. పెరుఁగు న్వెన్నలుఁ బాలు నేతులును దృష్టిం బొందఁగాఁ [illegible]
ట్టరుగు న్వేఱు గృహాంతరంబులకుఁ జంద్రాస్య [illegible] దూ[illegible]
బెరుఁగుం గల్లకు నోర్వనట్టికరణిం బెం[illegible]వఁ దప్పించి తే
తిరుగున్ దుర్గమ మైనమార్గమున నిండీభక్త [illegible]. ౬౯

సీ. కప్పుఁగెమ్మోవికి గమకించు గమకించి కినిసి [illegible]
నురుకుచాన్నల నంట నూహించు నూహించి [illegible]
ముద్దుఁజెక్కులు నొక్క ఖర్జించు ఖర్జించి తారసింపమిఁ [illegible]
జఘనంబుఁ బైకొన సమకట్టు సమకట్టి చేఁ[illegible] తాఁ[illegible]
దలఁపుగలిగియుఁగులశీలములకులొంగి, [illegible]
జేరి హరి చిట్టకంబులు సేయునపుడు, [illegible]. ౭౦

క. హారములు తాన దొంగిలి, హా[illegible] గం[illegible] నే[illegible]
వారిజవదనలకడ నిడి, వారికి వారికిని శౌరి వా[illegible]. ౭౧

క. భామలకొప్పుల మైనపుఁ, బా[illegible] నిడి [illegible]
డేమియు లేదని [illegible], [illegible].

క. జలకంబులాడు చెలువల, [illegible]
కలకం[illegible]లార యని హరి, [illegible].

చ. జలదళవాయుభక్షు లయి [illegible]
న్నిలిచి భజించు భూధరమునీయులు [illegible]
న్నిలువక జాఱి జాఱి చను [illegible]
ఖలమునఁ గట్టఁగాఁ బడియెఁ గల్గిన [illegible].

చ. పరమజ్ఞానిహృదంతరాళమణిదీపంబుల్ సమస్తాగమ
స్ఫురసక్తంచరనాకనాయకశిరోనా[illegible]కరాగ[illegible]భాం
కురనీరాజితము ల్విజాంఘ్రితలము ల్గోపాలబాలుండు ని
ల్పై రటద్గోఖురధూళిధోరణుల నాబృందావనక్షోణులన్. ౭౫

క. మత్సముఁ గన ననుదాసవ, వత్సము జగదంతర ప్రవర్ధితహింసా
కుత్సముఁ గఠినోపలదృశ, వత్సము శ్రీవత్సధరుఁడు వ్రాల్చెం బెల్చన్. ౭౮

గీ. అసురమస్తకతాడితుండగుచుఁ గృష్ణు, ముష్టికిని జీవధనమిచ్చి మోహియయ్యె
నహహ స్త్రీలింగమాత్రమే యంత చేసెఁ, గేవల స్త్రీమహిమ వితర్కింప నేల.

గీ. చంచువిదళితభువనప్రపంచమైన, క్రౌంచముఁ బయోదవర్ణుండు చించి యొప్పె
సహివిభూషణనారాయణాస్త్రధార, త్రిపురసౌధతలస్థు భేదించినట్లు. ౭౯

సీ. మానసౌకములీల మలయు యోగీశ్వరమానసమానసమందిరంబు
కీరంబుకైవడిఁ గరలు వేదాంతసంకేతపంజరవస్తీరభర్త
పికముచందంబునఁ బ్రేలు నిర్జరవరానీకపల్లవితామ్రకోకిలంబు
ముకురితేఁటియుఁబోలె మొరయు దుగ్ధాంభోధికన్యకావదనపంకజమదాళి
ప్రేమబలరాముఁడనుపూర్ణసోమురాకఁ, గూరిమివహించు గోపచకోరకంబు
ద్విజవినోదంబు చూపుట తేజ మతని, కాచరితసద్విజానందుఁ డగుటకతన.

మ. సహజజ్ఞానసనిధానసాధుజనయజ్ఞక్షోణులందు స్వామి
గ్రహణంబుం బొనరించుకృష్ణునకు సౌఖ్యంబిచ్చు రాధాముఖా
స్వగుహయుద్గారితభావరాగరససమ్మూర్ఛ్యస్వాంతాంతక్షేత్రణా
స్పృహ చల్లుల్ భుజియించుచో రుచులు దేర్చెం గాన నవ్వానలోన్. ౮౦

క. ప్రజగరము సంతసిల్లఁగ, సజగరము నశేషలోకహారణగుణోద్య
న్నిజగరము నిర్దళించె, న్భుజగారిధ్వజుఁడు విబుధబుధసన్నుతుఁడై. ౮౧

క. కాళియఫణిఫణఫలకో, త్తాలమణిస్థగితరంగతలనర్తనలీ
లాలసితమున యశోదా, బాలకుఁడు వినమ్రలోకపాలకుఁ డమరెన్. ౮౨

గీ. కాళియాహిస్ఫటోపలఘట్టవీథిఁ, బంచతాళప్రబంధప్రపంచమెట్లు
గానియెనొక్కొ శిరీషాగ్రకోమలంబు, లడుగుఁదమ్ములు దనకు నందార్భకుండు.

క. కలిగి తిన శౌరి తాళీ, ఫలసహితం బహితగర్దభదనుజదాయా
దులతల లిలపయి రాలిచె, బలయుతులకుఁ జేయరాని పనియుం గలదే.

సీ. కల మయ్యు మేటియేకల మయ్యు విలయాబ్ధిఁ గ్రీడింప నేర్చినజాడవాని
ధన మయ్యు మోక్షసాధన మయ్యు నిజభక్తజనములఁ బోషింపఁజాలువాని
నవ మయ్యు విధులతానవ మయ్యు యాయజూకాచారఫలదాతయైనవాని
ఘనమయ్యు సూక్ష్మరూపఘనమయ్యు నలరు నెయ్యదియూమహిమ తానయైనవాని

వాసుదేవుఁ బదానతవారిదేవు, ననదుగాఁ జూచి వస్త్రాపహరణ మొనరించు
చేసియూరకతనుదానమోసపోయెఁ,దఱచి వెఱపింపఁగాఁబోయి వెఱచినట్లు.

మ. నలముం బోలెఁ జరాచరాకృతులఁ బూనఁ బ్రపంచించెఁ గా
నల మున్నిట్టిది గానఁ బోల దని మంద ప్రోదలింపఁగా దవా
నలముం గ్రోలె నఘాసురాంతకుఁడు లోనం గుప్తవిశ్వంబు పై
నలము న్నాక య దట్టు*లేల యగు ధన్యంబు నానవ్య సుమాల్. ౧౬

పృథ్వి. చలంబు ప్రబలంబుగాఁ జటులవిక్రమాలంబునిం
బ్రలంబు హలపాణి పాల్పడ నొనర్చె నానావిధిం
త్కులంబు విరిసోన సైఁ గురియఁ దుగ్ధ రంగాంబుధిం
కిలం బగునిజాకృతిం గృతకబాలుఁ డొప్పెం గడున్. ౧౭

చ. వల్లవవల్లభుండు చెలువల్ జలమాడఁగ దస్త్రచోరుఁడై
పల్లవముల్ హరించి తనుఁ బ్రార్థన చేసిన సీక సప్పు, నా
పల్లతికాలవిత్ర మయి పాండవపత్నికి నెట్టు లిచ్చెనో
చుల్లరవెట్టు ప్రల్లదపుజూదరి సిగ్గువడం బటా సెలుల్. ౧౮

సీ. శమనసహోదరీసలిలకేళికఁ దేలి కలశాబ్ధిసింధురతనయలు మెలఁగ
దోడిబాలుర నెక్కియాడు వేడుకఁ గూడి గరుడవాహన హరి గ్రంథి మీఱ
నలుచుట్టు నాలమందలు గ్రమ్ముకొని యుప్పి జగము లోపన్నటులగము మీఱ
రాధాపరీరంభరసపరవశుఁ డౌట మదుఁగన్నతల్లి ముమత మీఱ
మఱచుఁగా కేమి దొరలకు మఱపు లేదె
మఱవఁ డొకటియు యామేటిమాయలాఁడు
కాందిశీకాత్రి తానేకగాఢశోక
పరిహరణపౌరుషారంభపాటవంబు. ౧౯

గీ. మంద గోదల మందఁ బురందరుండు, ఱాల బలువాన గురియఁ గరాబ్జలీల
నడరి గోవర్ధననగంబు గిడుగు చేసె, మడుఁగుచూలాలియడుగు పెన్నాయువడుగు.

సీ. పసిగాపుఁబూఁబోండ్ల పాలిండ్ల పంచలు మరగెఁ బో వేదాంతమందిరుండు
మఱుఁగంగఁ గ్రాఁగినతఱిపియావుల పాలఁ దనిసెఁ బో హవిరన్నతర్పితుండు
వ్రేలు లీలనొనర్చు వేణునాదములకు మోహించెఁ బో జగన్మోహనుండు
ధేనుసాంగత్యవిధేయుఁడై దినములు గడపెఁ బో ముక్తసంగస్పృహుండు

* నలముంగానకదట్టు- మూ.

విప్రభార్యల నార్యల వేఁడి కనిన, భోజ్యముల నారగించెఁబో పూర్ణకాముఁ
డాగరుఁడగురాకు సెజ్జలనొప్పగిల్లి, ప్రోదివహించెఁబో యాదిభోగిశాయి.

మ. స్థిరసంశోభనమై మహావివరమై చేపట్టఁగా యోగ్యమై
పరితఃపర్వసమగ్రమై నిజముఖప్రావిర్భవద్రాగమై
పరమాప్తుండనుజోనివంశలత సంభావించె ఘోషాంగనా
స్మరదానప్రామధి [illegible] నిజాధరముచేఁ జక్రాయుధుం డక్రియన్. ౯౨

వ. చిత్తజగురుం డాభీరసుస్త్రీకాశినుల చిత్తంబులు నిజాయత్తంబు లగుట యెఱింగి యామాటుంగుఁబోడుల కోరికం గఖిలంబును సఫలంబు చేయం గడంగి యెడంగు మెఱసి సరసచతుర్విధశృంగారాంగీకారమనోహరాకారుం డై తోరంపుసజ్జకంపుపూవునీటి యేటి క్రీయాటల చలువఁ జెలువంబులగు పసుపంపు మసువంపుఁబోదలఁ బోదలు ప్రోదీసంబుల గోచరితలోచనోత్సవం బై సమర్పితదర్పసారగంధధురంధరంబులును... నైనయతిసౌరభకుంజపుంజంబుల నుదంచితం బై పంచమస్వరప్రపంచనంచిత వియచ్చరచమరవాలకచాలిచయ గేయంబులగు కోకిలనికాయంబులకు నావాసంబు లై మాసరంబు లైన కురవకతరుసకులకులంబుల దలం బై శంబరవిమతవిజయతోరణమాలికాడంబరవశంవదంబు లగు వసమశరతురగపరికరంబు కోలాహలంబుల నాచరితవిరహిణీహృదయహాలాహలంబు లైన నిస్తులగోస్తనీకాయమానంబులఁ బ్రస్తుతం బై పుష్పమయంబునుం బోలె సతిశీతలచంద్రకాంతంబును సత్పుత్త్రీపీఠియునుం బోలె సదామ్యపుష్యరాగంబును బలవిరోధిపిరస్థలంబునుం బోలె సుజృంభితవజ్రంబును వసంతసమయంబునుం బోలె సుదీప్తప్రవాళజాలంబును, రఘుపతిసైన్యంబునుం బోలె సుత్తాలసీలప్రకాశప్రకంపితంబును మేరుకుధరంబునుం బోలె భూరివిభవభాసమానంబును నైన యొక్క కృతకకుధరకందరామందిరప్రఘాణంబున సుఖావహం బగు పచ్చలం గట్టిన కుట్టిమస్థలంబున ననల్పకల్పతరుచ్ఛాయామండలమధ్యంబున నభంగురత్రిభంగిసౌభాగ్యం బొనగూడఁ బ్రోడతనంబు మెఱసి పరస్పరపల్లవితపురాణస్థానంబగు వేణువుపూరించుటయు నాచల్లగాడ్పునం గ్రొత్తదాఁటి పాళికి హాళికింబడి మాళవికి ప్రీతి విరిసి లలితకుఁ గళితనీవిక లై రామక్రియకుఁ బ్రేమక్రియ నెఱపి బహుళికిం దహతహ గెరపి వరాళి విరాళిగొని మహాయోగినీజనంబునుం బోలెఁ బరిత్యక్తేతరవిషయవ్యాపారంబుగ ఘో

షడ్యోపితసమూహంబు సమూహంబుగాఁ బలుకొంచి యుదంచితంబు లగు
నఖరరత్నకిరణకిసలయంబులు చరణాంబుజహాసకసంపదుట గచిదిద
యంబులపగిదిఁ జిగురుకొనఁ గనకకాంతారకేసరపిశంగింబగు నాలంబగు
కొల్లియు యుత్ఫుల్లనాభినళినగళితపరాగపటలంబుబలె వపుసఁ గరితోరణంపు
టిల్ల నుల్లక్షిత శ్రీవత్సమేషుంబును సుదారకౌస్తుభగభస్తిమాలియు నగు
నురస్స్థలనభఃస్థలంబున సతిస్థూలవిమలముక్తాఫలంబులు తారాసందోహంబు నాఁ
దాకినీసౌందర్యంబు నొందింప దరహాససుధాసారసలిలము బగు పసిసనలయం
బునం గాఁపురంబున్న క్షీరసగృహామేఘులుంబోలె విమలవిశాలవిలోచనం
బు లనుగ్రహాతిశయ్యంబున భక్తజననిగ్రహంబును బరిహరింప నలరారు బహి
గృహామపీఠలంబులు నునుపల గరిచి పిదప సురపురంబుగూర్చి నేసి తెలవింట
నంటించి తొగనిండఁ దిగిచిన కలువపువ్వు నారికయునుం బోలె సదశ్విభీ
మ విరాజిత భ్రూయుగమధ్య సంధానిత మాన్యసుదోర్ఘ్య పుష్పంబు సొంపుఁ
పఃగరంచి పోసిన సునాసీరశరాసనంబు నీలశైలశిరోభాగంబున ఘనీభ
వించు మించునం బింబంబు గాంచెంబుగాని వాలుప పూర్ణ స్త్రనూపంబున
భాసిల్ల శ్రుతిజనకంబగు నాసామునుశంబునం బొడమిన ప్రణవంబునుం బోలె
ముక్తాఅముత్త్యం బక్త అధరుపు సవలావణ్యసుధాజలంబుఁ దలపూపు మకర
రశిశువులపసిమిగల చిలుకలక్కలకు మస్తున వెలుపు కరీటోపప్పలపింగక్కు
చెక్కిళ్లఁ జెలంగఁ గంకణక్రేంకారభ్రమరరపంకారసందులంబును పరుగా
ధరారుణ్యప్రవాళ లావణ్యలలితంబు ను సంగరాగరంగపరభారశోభితం
బును బుజాభుజావిటపపటుతరంబు నైన దివ్యవిగ్రహంబు భావికాలంబున
నవనికి నవతరింపఁగల పారిజాతంబురీతి సత్యభామాప్రియయైన దేవ
నంగ నున్నయవ్వెన్నునిం గదిసి వివిధవిలాసంబులు పచరించి రప్పుడు.

క. జలనిధిశయనుం డొకసతి, యలకావళిఁ బడనురల్చి యధరము గ్రోలెన్
వలరాచయాంకమామిడి, సెలగన్నను బంగు గ్రోలు చిలుకయు పోలెన్.

క. లలితకుచకుట్మలోదయ, కలిత నొకపురంధ్రి సతంపు గాఁగటఁ జేర్చెన్
వలిదమ్మిపువ్వమొగ్గలు, గలనళినిం బొందు నసితకలహంస మనన్.

క. సరసీసరోజరేఖా, త్కరములచేఁ గప్పఁబడిన కలధము వోలెన్
హరి యొక్కసతిచనుమిట్టల, నెరసిన గందపొడి తనదునస్సనంటెన్.

గీ: అపరపక్షంబు చంద్రునియందు నంత, కంతకును గాళిమము దెచ్చునట్టపోలెఁ
గృష్ణుఁడొక యింతిచెక్కులఁ గీలుకొలిపెఁ, జిత్రతరనూత్నమృగమదపత్త్రలతలు.

గీ. శ్యామలాంగి నొక్కకామినిఁ గృష్ణుండు, ప్రిదిలినసక్క పట్టి పెనఁగు టొప్పె
జంభవిమతనీలశకలస్థు దూర్వాద, శస్థుఁ గమిచి విడనిలాగు వొడమ. ౧౦

క. భృంగము లతికామనువున, సంగము దడియుంగఁ జేయుననువున నొకగో
పాంగన నైమెచెమరునఁ దోఁ, గెం గుహానామనుజమూర్తి కేళీపరుఁ డై.

క. నవనఖపదముకుళము లొక, ధవళేక్షణ మేన నునిచెఁ దామరసాక్షుం
డు విపినలక్ష్మికి మాధవుఁ, డవిరళగతిఁ గింశుకములు హత్తించు క్రియన్.

క. వెన్నునినఖరేఖం దగు, వెన్నున నొకనీలనీలవేణిక దనరెన్
మిన్నున దాఁసినసురచాప,పోల్కి నులినసయు.వర్ష యో యిది యనఁగన్.

సీ. పడఁతులఁ గుదియించి పైచేల రాఁ దివ్య నలయికఁ బొందె న స్త్రాపహారి
కలయిక నలయు నింతుల యూర్పు వడఁ గసుగం[illegible] వాత్యా[illegible]త్యఘాతుకుండు
[illegible]లఁతులు దక్కింపఁ బోవమునియోగాగ్నిఁ [illegible]గ [illegible]వాసల[illegible]సకాంక్షి
మోహి[illegible]స్థనచక్ర[illegible]ములను [illegible] [illegible] [illegible]తాసక్త[illegible]ముండు
[illegible] సుసర్వస్వ [illegible], [illegible] వెన్న[illegible]
భోగముసఁ గొని [illegible] [illegible], ధర[illegible] [illegible].

మ. భవ[illegible]భ వాంఛి భోగ వతులు న్వ్యాభి[illegible] [illegible]
భవ [illegible]సురంగ[illegible] భా[illegible] స్వ[illegible]దుం
గవయుం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] శక్యమే. ౧౧౩

శా. [illegible]
[illegible]
[illegible] సూనా[illegible]
[illegible] యుష్మ [illegible]! ౧౧౪

వ. ఇట్లు [illegible] [illegible] [illegible] వెన్నుఁ[illegible] వివిధ[illegible]
బులం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బృందా
వనంబు నిజ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వ
[illegible]. ౧౧౫

క. పాపమతి [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
నాపగఁ దీర్పఁగఁ దలఁచై, నాపగ గలయాతఁడు నోపునా మఱి యవలన్.

శా. ఆవిద్యాధరశాపమోచకుఁడు బృందారణ్యమార్గంబునం
బూవుంబోఁడుల నాహరించి చను నల్పున్ గుహ్యాకుం గిట్టి త
జ్జీవగ్రాహపురస్సరంబుగ హరించె న్గళిమాణిక్య మే
త్రోవన్ దుష్టవిమర్దియైనవారిఁ జెందున్ [illegible] ౧౧౭

సీ. మీనమై వివిధాపదానమై మును [illegible] నోర్పించి [illegible]
కూర్మమై పాలితధర్మమై యమృతంబుఁ బుట్టించి వేల్పులఁ [illegible]
కోలమై యుద్వేలలీలమై విలయమ్ము [illegible]
సింహమై రోషాగ్రరంహమై [illegible]
వామనంబును నతసుధా [illegible] సమసిఁ [illegible]
యలరె నేదివ్యతర తేజ మా [illegible] గల్గునుగాత.

సీ. శేషమస్తకమణుల్ [illegible] లీలఁ [illegible]
గెరలి మూఁపురము [illegible]
వెస ఖణిల్లని [illegible] వేసి కల్యాణ [illegible]
దోఁక యల్లార్చి [illegible]
జూపు లపరించి కాలాగ్నికోపు [illegible]
శింసుమారంబు నలరంగఁ జేయు [illegible]

క. అలశంఖ [illegible]
దలపించు రోహిణీసుతుఁ, గలసి [illegible] ౧౧౧

—రామకృష్ణుల మధురాపురగమనము.—

క. అక్రూరుం డరుదెంచె, జక్రిం [illegible]
చక్రి కటం గలుగు [illegible] ౧౧౧

క. మధురాపట్టణమునకు, [illegible]
మధురాకృతులై చనుటయు, [illegible].

వ. సమస్తజనంబులు మనంబున [illegible]
స్కంధస్తంభంబులు నుం [illegible]
కార్ధానులును గంగాకాళిందీతరంగంబులును [illegible]
బులుం గా నాగోపార్శ్వకులం దలంచిరంత, మఱియును. ౧౧౩

సీ. పరివాదినీలత ల్పలికించి పలికించి * చిలుకకుఁ బద్యంబుఁ జెప్పి చెప్పి
వలరాచరేఖలు వ్రాయించి వ్రాయించి గోస్తనీస్తబకముల్ [illegible]

* పలికించి పలికించి-మూ.

విరులదండలు గట్టఁ బదికించి పదికించి గంధాసఁ గస్తూరి కలిపి కలిపి
లీలఁ జిత్తరువులు లిఖయించి లిఖయించి యలరుఁదీవలకు నీరార్చి యార్చి
మదనశాస్త్రరహస్యము ల్చదివి చదివి
యనుఁగుగమిఁ గూడి యేకాంత మాడి యాడి
విడిచి వచ్చిరి బలకృష్ణవీక్షణాధి
కాంక్ష మధురాపురములోనికాంత లెల్ల. ౧౧౪

గీ. జలదపదవినుండి ఝంఝూనిలాహతి, వ్రాలుచున్న శిఖివోలె నొక్క
కప్పువేల్పుఁ జూడ దెప్పరంబునఁ బోవ, మూల వీడి రాలె ముగలిరేకు. ౧౧౫

గీ. సామిఘుటితహారదామంబు తనయంఘ్రి, యంగుటమునఁ జేర నొక్క జరిగె
మదనపట్టదంతి మదమొత్తి బలువెండి,సరిపడిసి పెకల్చు చనువిధమున. ౧౧౬

శా. శ్రీదక్షోత్త మొగంబున న్మొనలిడెఁ జెల్వారఁ గస్తూరికా
శాదాగోపము కీలుగం టురిలి పశ్చాద్భాగముం గప్పికో
గా నంతావళియాన యుత్పలము హారిం గన్గొఁ జనుం జంద్రమః
పాదగ్రాసలసద్విధుంతుదసభఃపద్యాసమద్యోతమై. ౧౧౭

చ. అనుపమభక్తితోఁ జిగురుటాకులఁ గప్పి లతాంతమంజరుల్
గొనకకబారశాటికను గానుక యీఁ జనుదెంచు లీల నొ
క్క సలిననేత్ర, వచ్చె వలిగబ్బిచనుంగవఁ గేలనూఁది య
ల్లనఁ దను మీటి పోవు నబలాజనముం బలుమాఱు దూలుచున్. ౧౧౮

సీ. అలబాలు నెఱివేణికటిపాటఁ బకొప్పుకు పిడులుగుచ్ఛులు వోలె విరులు రాల
నమృతాగ్రశశిమీఁదనడరుచిహ్నాకృతిఁ జెమటమోమునఁ బత్త్రకములు నెరయ
ముఖపద్మదళమున ముకరికేటి నటించుసూటి వాతెఱఁ బలుసోఁకు దనరఁ
గ్రొక్కారుసనిల నింద్రగోపంబు తెలసినగతి మేన నవనఖాంకములు వొడమఁ
గోరికకుమున్న మనసు దాకొనఁగ మనసు
కంటెఁ దహతహ పెన్నాటకముగ నొక్క
దర్పకరణాంతతాంత మూతనువు నలియ
వేడుక నఘాసురారాతిఁ జూడవచ్చె. ౧౧౯

సీ. పురుటింటిలోఁ గ్రోలెఁ బూతనాస్తన్యంబు ప్రతిపాకముగఁ బ్రాణపంచకంబు
శైశవోచిత మైన చరణాభినయమున నెఱిచూపి బలుబండి విఱుగఁ దన్నెఁ
గసికరం బడలి ప్రేంకన రాఁగ మొదనక్కి యసువులు గ్రక్కించె ననిలదనుజుఁ

గటిభాగవలదులూఖలసామజముఁ గూల్చి యమళ [illegible] సస్యసమూలంబుఁ
గేళిఁ గాళింది వెడలించెఁ గాళియాహి, గోపికామానసగ్రహసముల గొల్చు [illegible]
నిష్ఠురదవాగ్ని పారణనైష్ఠికునకు, నీలవర్ణునకు [illegible] [illegible]. [illegible]

క. అస్మద్భాగ్యోన్నతిఁ గలి, ఘుస్రుఁ [illegible]
తస్మరశరతాడిత లై, విస్మితమతు లైరి [illegible]. [illegible]

సీ. సప్రాణముగ రాచచాకిచేఁ గైకొన్న [illegible] గాఁగ
వాయకదత్తభూషాయోజితేంద్రనీలములు [illegible] గాఁగ
నాసుదాముని పువ్వులందలిపుష్పాళి [illegible] గాఁగ
గుబ్జాసమర్పితకుంకుమామోదసం[illegible] గాఁగ
నుఱక బృందావనంబుననుండి వచ్చి, రామ [illegible]
కంసమానసముద్విగ్నగతిఁగలంగఁ, [illegible].

మత్తకోకిల. యాగభోక్తయు [illegible]
యాగధర్మవిభంజనం బది యద్భుత [illegible] నా
నాగతు ల్గవినుండి వ [illegible]
ర్యాగముం బెరలించె వంచకు లైన [illegible] . [illegible]

సీ. ఇవి పాదములు గావు భువి [illegible] గావు
యిది వాలవల్లి గా దిల మోవలేని [illegible] గాదు
యివి దంతములు గా వహితఖాదన [illegible] గాదు
యివి కుంభములు గావు [illegible] గాదు
బృంహితధ్వనులు గా వివి [illegible]
గురువరులుగానియన నెమర్చి [illegible].

క. ఆకరిదంతము మూఁపునఁ, గైకొని [illegible]
తూకొన్న శ్వేతధనువుం, జేకొన్నవభంబు [illegible]. [illegible]

మ. ప్రకటక్రోధవిధేయబుద్ధు లగుచు న్మాముం [illegible]
ష్టికచాణూరుల గీటడంచి దివిమచ్చి [illegible]
చుకముం బూన్చిరి ద్వాపరంబు గలిఁ* [illegible]
ర్మకలాపంబుఁ బొదల్చు బోధమతుల న్రా[illegible]. [illegible]

చ. మణిమయ మున్నతంబు నగు మంచక మెక్కి [illegible]
ణ్మాణిఁ గబళించె యాదవకుమారకుభూరిభుజంబు తన్మహో

* గతి- మూ.

మణిం గని మ్రింగు రాహువుప్రక్రమంబున నాగ్రహణంబు వేళ వాః
కణములఁ దీర్థమూఁదె రిపుకాంతలకన్ను లనంజనస్థితిన్. ౧౨౭

క. తనుఁ దలఁచినవారలబం, ధనముల విడఁజేయుచక్రి తలిదండ్రులబం
ధనములఁ దలఁగుట చిత్రమె, జనులకుఁ బుత్రోదయంబు సౌఖ్యదము గదే.

చ. సమఁకక కంసుకారణమునం దనుఁబొందినశోకవహ్నితుం
దుడుకపు మున్నీనుఁ దవఘాతము చేసె మృగేంద్రపీఠికిం
దోడ వయి రత్నకుంభభృతతోయముచే నభిషేకమాడి ప్రాఁ
దోడసులు మాన కేలుమగుఁ దోయజనాభునికూర్పువారికిన్. ౧౨౯

మ. చటులాటోపముతో నెదిర్చినజరాసంధప్రముఖధ్వజి
న్యటవిం గోగిదవాగ్నిచే నడఁచెఁ గంసారాతి తత్సూమ ము
న్నిటఁ బ్రా యిష్టముఁ బర్వెఁ జలదసంఘం బై తదంగారక
చ్ఛట [illegible] తటిల్లతాముకుళములై జాంబూనదస్నిగ్ధముల్. ౧౩౦

సీ. వైకుంఠగృహమేధి వటపత్రశయ్యాప్రాయతమాణవకత
నిగమనిశ్వాసుండు సేరిచె సాందీపునొద్ద శ్రుతిశాస్త్రసారంబు
లస్తంగతాజగత్త్రయుపుత్రు నంతకుఁ బట్టి జనగిసగురుపుత్రు మరలఁ దెచ్చెఁ
గాలస్వరూపుఁడై గమనించు జంఘాలుఁ డలయవనుండు వెన్నాడఁ బఱచెఁ
గుంభసంభవుఁడు మేలుకొల్పుభోగి, జాలియు చిరుందునొక్కని మేలుకొల్పె
నితఁడు తనపాపముఁ దెలియఁగ నెంతవాఁడు, తాన తెలియునుదనచర్యదానవారి.

వ. ఇట్లు [illegible] పాలుసమహామహిమాయుపరిబృంహితజగత్త్రయకళ్యాణుం
డగుసకలదేవతానిధానముమనసకు నాటిక్ష్మాపసను వైకుంఠపురంబునుంబోలె ద్వారక
నాసుగరం బిప్పు సం బయ్యె నెట్టనఁ. ౧౩౨

—. ద్వారకాపురవర్ణనము. —

ఉ. ద్వారక యెట్టి నిష్టుమని వారికి తారకవాదివర్ణిగీ
కారక [illegible] దర్శనయోగ్యభక్తిని
స్ఫారక తారకాంతినముదాయక నేమండమరత్నకీలిత
ద్వారకవాటకుడ్యగృహవారక సిరికిఁ దానిధాన మై. ౧౩౩

సీ. అబ్ధితోఁ [illegible] నంది వైనాకంబు రచియించె నిజపక్షరక్షణంబు
మహీధ్రమనత్స్నము [illegible] మగువలిచే వైన్యు సలరించె శీతశిఖరి

కలశపాథోరాశి గిలకొట్టి యమృతంబు బృందారకుల కిచ్చె మందరంబు
రాజమౌళికిని విల్లై జయం బొదవించెఁ బసిమి దప్పకయుండఁ బసిఁడికొండ
కొండ నై యుండియును వృథా యుండ నేల
నేలప్రోయాలిమగవారిప్రోలు చుట్టి
వాసి వహియింతు నని యున్న వలయనగము
కరణిఁ జూపట్టు ద్వారకాపురము కోట. ౧౩౪

గీ. సరసజలకేళిలాలసామరపురంధ్రి, కఠినవక్షోరుహాస్రస్తగంధసార
మిళితసురసింధుఫేనంబు లలమికొనఁగ, వలదుసున్నంబు కోటకొమ్మలకు వీట.

మ. అరవిందాక్షు నివాసమండలము తారాధీశబింబంబు ది
క్పరిపూర్ణం బగు తత్ప్రభోత్కర మదభ్రజ్యోత్స్న పర్యంతమం
దిరము ల్చుక్కలు వారిరాశి గగనోద్దేశంబుగా నప్పురిం
బరిధిశ్రీఁ బరిఖాలవాల మనుచుం బ్రత్యగ్రజాగ్రద్రుచిన్. ౧౩౫

మ. సమదేభేంద్రకఠోరకుంభములతో సయ్యాటము ల్చూపు న
బ్జముఖీపీనపయోధరంబులు గలంపం దోన తక్లిష్టకుం
కుమ మవ్వీటి యగస్త్యసీటికి నొసంగుం బంకిలత్వంబు ని
త్యముఁ బానార్హ్యలఘుప్రచారులకు నన్యాక్షేపము గ్గగ్గవే. ౧౩౬

క. అప్పురము పుడమిపడఁతికిఁ, గప్పుర మొదవించు మేనికలపంబులకున్
గొప్ప లగు వెలఁదిసున్నపు, టుప్పరిగల నుప్పతిలుసుధోజ్జ్వలరుచులన్.

మ. తనయంశంబున నుద్భవిల్లిన యశోదానందనజ్యేష్ఠుఁ గాం
చి నిజోర్వీభర మస్మహామహుల భుజాసీమం బ్రతిష్ఠించి చు
ల్కన వర్తింతు నటంచు శేషుఁ డురుభోగశ్రేణి నిక్షేపించెనో
యన నొప్పుం బురి రత్నకుంభయుతరమ్యస్నిగ్ధహర్మ్యావళుల్. ౧౩౭

మ. తలుపు ల్గప్పట విప్పటల్ నయనము ల్దగ్గ వఘౌఘాలగే
ఖలు చూడాశశిలక్ష్మిగా నవసుధాగౌరద్యుతుల్ భూతిపూఁ
తలుగాఁ దద్భవనేశ్వరావళి కృతార్థత్వంబునం బొందు లో
కుల శ్రీవైష్ణవయోగసిద్ధి పరమోపాయంబుగాఁ జేయుచున్. ౧౪౦

శా. ఇందుప్రస్తరకుట్టిమస్థలులపై నింటింటఁ జంద్రాననా
సందోహంబు చరింపఁ దచ్చరణలాక్షాచిహ్నము ల్పెట్టి కెం

పుందమ్ముల్నవి కేలిహంసపృథుకంబుల్ క్రేంక్రియల్సేయ నా
నందింపం బురలక్ష్మి నవ్వుఁ గలవీణాక్వాణదంభంబునన్. ౧౮౧

శా. హేమాంభోరుహకర్ణికానిభవిభాహృద్యానవద్యాకృతుల్
భామారత్నము లభ్రచుంబిశిఖరప్రాసాదకూటంబులం
దాము న్నాథులుఁ గ్రీడలాడి రతితాంతస్వాంతతం బొందఁ దా
కామాద్యద్విధుతాలవృంతము మెలంగం బాయుఁ దద్గేహముల్. ౧౮౨

మ. నయనాచ్ఛాదనపుష్పరేణుకణకీర్ణత్వంబునం బొందె నే
నియనూనె న్నెలుఁగెక్కి నూత్నకళికానిర్వ్యాజముగ్ధద్విరే
ఫ్ఛయ మొక్కించుక దోఁప భృంగరవభాషావ్యాప్తి వాతోన్మనం
ధయము ల్లాఁ గని మెచ్చుకొంచు సురతాంతక్లాంతకాంతామణుల్. ౧౮౩

క. అన్నగరివాసనాథూ, పోన్నయ మంబరము వోవ నుర్వి జనులు "నీ
లన్నభ" యని యూహించిరి గా, కున్నెడె మిన్ను నకు నూహ మొగోనాఁ ద్రోసన్.

ఉ. మారునిపోరువీఁకఁ బలుమాఱును త్రిష్వస పారసాసనా
హారమణు ల్బబిమ్యలు నిశాంతమున న్వడలింప కోరిన్నే
వారతి నచ్చువారముదవారణయానల పాదపద్మముల్
జీరుకువాఱ నవ్వ నరు చేతులు నేయుమఁ ద్రొక్కపల్లవుల్. ౧౮౫

సీ. మరులుఁజూపులె చాలుమరుఁగ్రతాస్థని జేయుబోమవోల్పు మేకని పూనునోర్చు
వెకలిమాటలె చాలు విటులకోర్కెలుదీర్చు సన్నవ లేకలసంబు సడుపునోర్చు
జవ్వనంబె చాలుఁ జతురక్రియము నూహ నెలచెయ్యు లేకార్య మున్నునోర్చు
సహజగంధమె చాలుజగముమోహింపింపఁదను కాంతిఁయె చేఁత పనుమనోర్చు
పటిమమిూఱఁగ నొక్కటొక్కటియె చాలు, సొమ్ములు మరి వింతసేతలేల
నరసిచూపంగ ననపస్థలఁగ ద్వారి, పతిఁ గొనియాడు వారకాంతాజనంబులు.

సీ. కుటిలాలకములఁ జిక్కులురాల్పఁగవచ్చునధరములఁ దేనె లొల్కఁగ వచ్చు
ముద్దుమోములఁగళ లుట్టించి మెచ్చఁగవచ్చు చన్నులఁ గొప్పులఁ జన్నవచ్చుఁ
గన్నులఁ గమ్మతావులు గిలకొట్టఁగా వచ్చుఁ జన్నుల నకీనలఁ జన్నవచ్చు
సరసభాషలఁదేనెవెరలు రేఁపఁగవచ్చు మేనిడాయఁబసఁడి గ్రుమ్మవచ్చు*
జఘనములఁ బైకతశ్రీల సాఁకవచ్చు, నళినసౌభాగ్యమడుగులఁ బలుకవచ్చు
ననఁగ నప్పీఁట సర్వాంతు రతనువహ్ని, శిఖనము లగు వారనారీజనములు.

---

* గ్రుమ్మింపవచ్చు-మూ. కుమ్మరించు=కమ్మి సాఁగఁజేయు.

శా. దూగోదంచితమేఘసంఘములఁ బోఁద్రోలు న్నభోరత్నఘో
టీరాజిం గెరలించుఁ దారలకు నుద్దీనత్వ మొందించు నా
రా రాజీవదళాక్షరక్షితపురప్రాసాదరాట్కేతువుల్
హోరాహోరిఁ బ్రచార మిట్లేది గదా యుద్ధంబు లౌ వారికిన్. ౧౧౮

సీ. త్రవ్వి పోసిరో కాక ధనదావసథవసన్నవ్యనానానిధానంబు లెల్ల
గ్రొచ్చి తెచ్చిరో కాక కుందనంపునగంబు వప్రస్థలులఁ గల్గు వప్రపాళిఁ
గుప్పసేసిరో కాక కుంభినీగర్భసంభవవసురత్నసంభార మొకట
రూఢి నాకర్షించిరో కాక సప్తార్ణవీపదార్థవిశేషవిధ నలువ
నార వారిరుహాసనుం డైన వాని, కొలఁది లెక్కింపఁ దా నగని నిధి గలదె
యనఁ బ్రకాశించుఁబురిని నేకార్థసార్థ, రూపకాంచనహమ్మ్యసౌధాంగణములు.

శా. వేదస్వానువిచారు లాగమశిఖావేదాంతహాంసంబు లు
ద్బోధోందద్యుతిమిశ్రలాశయులు సంపూర్ణానుభావు లీర్ష
క్రోధు లాన్వధితసత్యసంధులు మహాత్మాగ్నుల్ హోత్రరత్యున్నత
స్వాధ్యాయామాధురి సాధురీతిఁ బురి భూమీదేవతాపుంగవుల్. ౧౨౦

శా. భూభృద్భావముఁ జూపు రత్నకటకంబు ల్పూనుదారాగ్రణిన్
శోభిల్లు న్భుజకూటకోటి చటులస్ఫూర్తుల్ ప్రపంచింపఁ దే
జోభానూదయముల్ పొసంగులు పయిన్ జూపట్టఁ గన్పట్టిన
ర్భాభక్తిప్రభ ధాతుభాతిఁ దనరున్ సత్కృత్రియవ్రాతముల్. ౧౨౧

మ. తనరున్ వైశ్యనివాసభూముల ముకుంద శ్రీ మహా కాంచన
చన పద్మానన శంఖకంఠ మకరచ్ఛన్న స్తనాభోగ గుం
దనిభస్వచ్ఛరదాళి నీలకచ సంపత్సంగతశ్చస్త్రీ
దనమ్మ్లోక వరప్రదాయి యగుచుం దామ్రాశ్రితానాస్థితిన్. ౧౨౨

సీ. తారకాహారచంద్రముకురాలంకృతాగిగనలక్ష్మిసమాలిసంగమాలీన
యాంశుశుక్లశిఖిక్షతాక్షీణతరజటాజూటకోటికమలాశోభసంబు
కపిలర్షి నృపభీకరకోపశిఖాశిఖాదగ్ధసగరసుతోద్ధారకమహాసాదంబు
ముజ్జైత్రతరనదీయోగానురాగాప్తివిశేషహారివిపుల్పభోగగమన
మింది శేశపదాబ్జమరంద ధార
నలినసంభవకరకమండలుసలిలము
నైన మిన్నేటితోఁబుట్టు నైనదాని
జాతిమహిమంబుఁ గొనియాడఁ జనుర మగునె. ౧౨౩

సీ. కర్ణచాలనలీల గెలుగుట చిత్రమె దంతాగ్రసంస్థానసౌధములుదా
ఘణఘణార్భటికాగర్జలు ప్రబలవె మేఘసంపదసాదమేనాగములగఁ
దలకెక్కకున్నె యుద్ధతరజఃకాళిమ హరిచింత గెలువాస ప్రసఁగినమిఁ
దగువారి నిలుచుట దనరదే నిలువెల్లఁ గుమ్మకుంభవిభ్రమములు గనుము
ఘూర్ణిత్కృతులు సేయుటుచితంబు భూరినాగ
శబ్దవాచ్యతకలిమి నీజాతి కనఁగ
వెలయు నవ్వీట సంగ్రామవిజయఘోష
ఘామమూర్తులు గంధాంధసామజములు. ౧౫౫

సీ. పడినేర్చుటకుఁ గాళ్ళఁ బసు గాడుపులపసఁజెలులీల ఘారదజపులజ నుపుర
ధారాధరము తోటఁ దళుకొత్తు సూర్యపులయాపృన నదరగజనగతు లమర

* * * * *

వటలును వినీతములు సాధనవాహలు లగిరు
లీనములు శస్త్రపాతానలితహృదయము
లాచరితచిత్రభంజనినూచితాః
నాటకంబులు బహువర్ణఘోటకములు. ౧౫౬

చ. రవిరథవేగ మంతయును రాజసత్కృత్యము లెన్ని వేదు నూ
తువశము*శాలిచక్రయును నిర్జలు తర్జలు మాను నీరుగా
వవి యని నవ్వ సహ్వరములను దరదంబులు క్రీడలన్
నివహా†వికస్వరస్వనితనిహ్నవనస్త్రములు చిస్ఫలంబులు. ౧౫౭

క. వడిగలిగి ప్రాసనంపద, నడరి పదన్యాసలీల నరచిత్రగతుల్
గడలుకొని సత్ఫలత్వము, వడువుసుభటులకోటి పీట వాలుం బాలన్. ౧౫౮

చ. శుకనిభ లద్రితుల్యములు సూనసమానలు నిర్భయుల్ జవా
ధికము లుదుప్రతాపులు రతిప్రియముఖ్యులు శ్రీయుతు ల్బహూ
దకపరిపూరితంబులు సుధాధనళింబులు తత్పురంబు వి
ప్రకరివభూభటాశ్వసృపపల్లవసైశ్యతటాకహార్మ్యముల్. ౧౫౯

గీ. ఆదిమూలసమాసక్తమయ్యెద్విజకు, లమునిజచ్ఛాయఁదప్పవలంతియయ్యె
నుపవనావళివెలిమోచియుండుఁబురికి, మధుపసంగతిఁగలమలీమసత నొక్కొ.

---

* తువిశమ-ము-†వికస్వరస్వాతుస్వనహ్నవరుచిస్ఫలంబుకి-మూ.

సీ. మాకందములు చైత్రమాకందములు కొన్ని క్రమ్మి పుప్పొడిదుమారమ్ము వీవ
నారంగములు వాసనారంగములు కొన్ని పూఁదేనె వాసన లొప్పసరింపఁ
గేసరంబులు దళత్కేసరంబులు కొన్ని కడిమోఁదిఘుమఘుమల్ గ్రమ్ములింపఁ
పాటలంబులు సామిపాటలంబులు కొన్ని విడియు తుమ్మెదలకు విందులొసఁగ
మఱియుఁ దక్షిణ తరులతామండలములు
మదనశిబిరసమావేశమహిమఁ బెనుప
నుపవనమ్ములు సంచరత్పవనములు
గములు గొనియుండుఁ బురబహిష్పట్టికవాటి. ౧౬౦

ఉ. కేసరిమధ్యమల్ గరుడకేతనువీటిసరోవరంబులన్
వేసవిఁ గ్రీడలాడ నరవిందసమృద్ధిఁ దదాస్యచంద్రికో
ల్లాసమున న్నగిడ్చినఁ గెలంకులఁ గైరవలక్ష్మి నవ్వఁ ద
ద్వాసరనాథకృత్యము స్వనక్త్రవిలాసకళోచ్ఛ్వలంబునన్. ౧౬౧

వ. మఱియును. ౧౬౨

చ. వనితలమేని కస్తురియె వాలిరుదైన హిమవాలుకాలతల్
మునుఁగఁగఁ జేయుచు న్విరులమొగ్గలె బుగ్గలుగాఁగఁ బట్వసుం
తనమకరందకుల్యలన తన్నువహించి ఫలించు నప్పురం
బున వివిధాభిధానభృతిభూషితశాలిశరీరవల్లికల్. ౧౬౩

సీ. కురువేరు గొనవచ్చి కుంతలస్తబకనిస్తులవిలాసశ్రీలఁ దార్కొనుచుఁ
గప్పఁగల్వలఁ గొనంగావచ్చి నీలాంజనాంచితక్షణాలక్ష్మి నలఁతపడుచుఁ
గుసుమకందుకములు గొనవచ్చి మొనవాఁడికుదురుచన్గుబ్బలమదటఁగొనుచుఁ
గనకాబ్జములు గొనఁగావచ్చి నెమ్మోముఁదామరసోగపులఁ దల్లడిలుచుఁ
జిత్తములు విల్వఁదెచ్చినవిత్తములును
నుఱకపోనాడి లోనాడు చెఱకువిల్తు
తూపులకుఁ గాఁపులై చరింతురు పురమునఁ
బుష్పలావీవశంవదు లోభగిజనులు. ౧౬౪

చ. భ్రమిగొను తావియూరుపులు ఫాలగళన్నవఘుర్మబిందుజా
లము స్వవిమర్దనిక్వణమిళత్కుచకుంభభరంబుఁ బాణిర
క్తిమయును నుప్పతిల్ల నిజదేహలతల్బడలించు గట్టివా
లు మగువపిండుఁ గాంచి మతిలోనఁ గరఁగుదు రెట్టిమూర్ఖులున్. ౧౬౫

మ. హరితాళాంకపరిష్కృతాస్యతతవంశార్హక్రియానద్ధరా
గరసావేశవశాంగచాలనపతాకాదమ్య తద్ద్వారకా
పురిసేనానటి యుద్ధరంగమునఁ గోపు ల్చూప మత్తాగ లి
త్తురు స్త్రీరత్నదుకూలమానధనపంక్తుల్ జీవరత్నంబులున్. ౧౬౬

సీ. కమలినీముకుళపాకంబులఁ బసపార్చు సారకాసారానుషంగవేళ
విస్మేరకాశ్మీరవిభవంబు ప్రభవింపఁజేయు గంధావహశ్రేణులందు
బాలప్రవాళసౌభాగ్యంబు గల్పించు మందిరోద్యానక్షమాగుహములు
భద్రవిద్రుమలతాచ్ఛిన్నముద్ర యొనర్చుఁ బరిశోధనద్వారపరిసరములు
సాంధ్యసవితృప్రభాధగాజ్జ్వల్య మబ్బ, లోచనాలోచనానందగోచరమును
మదవికాసంబు సమయసిరదనికాయ, చంచలాచ్ఛాయ నందర్భజనసనగరి.

ఉ. శ్రీకమలాక్షువక్షము విచిత్రకళాకలనాకలాపనా
శీకభవాస్యచక్ర మనశీకమహావిభవావళీమగు
ల్లోక మనాకులార్థబుధలోకమిళిందరసాలసాలశా
ఖాకటకంబుఁ దత్పురశిఖామణిఁ బ్రస్తుతిసేయశక్యమే. ౧౬౮

క. రేలెల్లఁ బూర్ణిమలు బుతు, జాలము సర్వము వసంతసమయము నిఖిల
స్త్రీలును బద్మినుల యహాం, చాలురు సరు లెల్లవారుఁ జక్రధరుపురిన్.

సీ. వారణవారణవారణగ్రాహారి ధృతిరాష్ట్రధృతిరాష్ట్రధృతిహానుఁడు
కువలయకువలయకువలయప్రియమూర్తి నిస్సీమసితసిహ్మహితుఁడు
బలభద్రబలభద్రబలభద్రకరుణాంబు గోపాలగోపాలగోపసంబు
హరిసూనుహరిసూనుహరిసూనుహితకారి గోత్రారిగోత్రారిగోత్రశంబ
మంబునిధిశాయి శాంబరీడంబరాభి, రామయదురాజమూర్తి గాఢాముసేయు
ద్వారవతిసారవతియుశృంగారవతియు, సారవతియును నిత్యశుభములొందు.

మ. దనుజాంతఃపురతారహారలతికాదాత్రంబు గోత్రారిము
ఖ్యనిలింపప్రమదాకపోలమకరీకల్యాణకల్యంబు భూ
వనితాభారవిదాహభీమజము నై వర్ధిల్లు తాదృక్సుద
ర్శనముం దాల్చు సుదర్శనుండు జగదధ్యక్షుండు రక్షింపఁగన్. ౧౭౧

క. ద్వారవతి యొప్ప లక్ష్మీ, గౌరవతిలకితము నై న కలుములకలిమిం
దారాధిపపాలితరా, కారజనియుఁ బోలె నుబ్బు కడలికిఁ దోఁపన్. ౧౭౨

శా. ఆరీతిం బ్రభవిష్ణు నైనవసుదేవాపత్య మవ్యాహత
స్వైరక్రీడ నశేషలోకపరిరక్షోదక్షుఁ డై యుండ ని

ర్భారుం డై సుఖియించు విష్ణుఁడు సుధాపాథోధికల్లోలవా
లారంగత్ఫణిపుంగవాపఘనలీలాతల్పసంసుప్తుఁ డై. ౧౭౩

మ. రణరంగాభిముఖారివీరవరశీర్షశ్రేణి వేతాళవ్యా
రణయానాకుచశైలకూటముల హారశ్రీఁ బ్రతిష్ఠింప రు
క్మిణి నస్త్రార్థికృపాణధార జయలక్ష్మీదత్తహస్తాంబుజా
ర్పణఁ గృష్ణుండయ నేర్చుఁగాక నడిపింప న్శక్యమే యేరికిన్. ౧౭౪

స్రగ్ధర. కమలాక్షిం గంబుకంఠిం గరివరగమనం గచ్ఛపస్వచ్ఛపాదన్
హిమహాసన్ హీరదంతిన్ హిమకరవదనన్ హేమగౌరాంగయష్టి
న్విమల న్విద్యానిధిన్ శ్రీవినిమయసుషమ న్వీరలక్ష్మీసహాయ
భ్రమియించు న్రుక్మిణి న్వారణవరదుఁడు గారాన ధీరానుభక్తిన్. ౧౭౫

— శ్రీకృష్ణరుక్మిణీవిహారము —

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యసౌజన్యలావణ్యప్రముఖనిఖిలగుణగణధన్య యగుభీష్మక కన్యయందునమందరాగుండై మందరాగధరుండుతరుణతరతరంగతురంగాగోహణరేఖాచతురమరుదంకురాలంకృత హరిదవధిపుంజంబు లగు వేలావనలతాకుంజంబులయందును నంజనశ్యామలకోమలహరిసిలశకలశలాకికాకిరణకిసలయ కల్పితకుహనాకువలయతల్ప యోగంబు లగు రైవతగిరికందరాగర్భభాగంబులయందు ను బరభాగపరిబృంహితపరాగపరంపరా విరచిత వనదేవతావసన వాసనాచూర్ణవర్ణోద్దేశంబు లగు నుపవనప్రదేశంబులయందు ను గాశకుసుమసమవిమలడిండీరధారా దుకూలవేల్లితపులినమూలంబు లగుసరిత్కూలంబులయందు ను బ్రాలేయశైలశిఖాలరూపచంద్రశాలాసిరూపణాసంగ్రహంబు లగుగృహంబులయందు ను బ్రసవశరమహోత్సవసామ్రాజ్యసౌభాగ్యంబు లనుభవించుచు గడియలు గడపి ముహూర్తంబు లుత్తరించి జాములు వోవిడిచి దినంబులు చనంద్రోచి పక్షంబులు విక్షేపంబులు చేసి మాసంబు లోసరించి ఋతువులు కృతపఱచి యయనంబులకుం బయనంబులు గావించి శరత్తులు ప్రవర్తించుకాలంబు నిమేషలీలంబుగాఁ గడపుచు నుండియుండి యొక్కనాఁడు. ౧౭౬

సీ. గురివెందపూఁదీఁగ కొదమ లల్లినచోటఁ గపురంపుటనఁటులుగవియుచోటఁ
దరుణరసాలము లల్లుకొట్టెడుచోట సురపొన్నపుప్పొడి గురియుచోట
ద్రాక్షపందిరులు సందడి గ్రందుకొనుచోటఁ బాటలామోదంబు ప్రబలుచోటఁ
బసిఁడిగేదఁగిపూవు పసిమి గ్రమ్మెడిచోట వఱలు రక్తాశోకవనిక చోటఁ

దోలఁకు గొజ్జంగపూనీటికోలఁకు లందుఁ
గోదమరాయంచపదువులు పొదలు చోటఁ
జిలుకజవరాలు గమి గజ్జగొలిసి మరుని
మర్మ ముద్ఘాటనము సేసి మలయు చోట. ౧౭౭

సీ. ముంగారుకుంకుమ మొలపతానేలల నలుచుట్టుముట్టిన నలదలతల
ప్రాఁకుడుక్రిందటి పటుపుటాకులదళ్ళ మగువంపుటోవరి మగరమలఁ
గేళిశైలము చక్కిఁ బ్రాలేయశైలాగ్రశకలకల్పితమైన జగతిమీఁద
సాంకవమ్మృగనాభిచందనకర్దమువిరచితప్రత్యగ్రవేదియందుఁ
జిన్ని చెంగల్వబటువులు సన్న జాజి
తలగడలుఁ దట్టుతూఁడులతలిమతలము
వెలయఁ గొలువుండె సుక్షోణివిభుఁడు తన్ను
మయము వేసవి యగుట హృత్ప్రియ మొలర్ప. ౧౭౮

క. కర మరవిందం బని చా, మరహంసిక యిడిన గ్రస్తమస్తక నమగు దం
తరచిత మగుసంకుమదపు, బరణి యొకతె తాల్చి నిల్చెఁ బద్మాక్షునకున్.

క. వెలిగుంచె దాల్చె నొకసతి, కలిభంజను నెదుట త్రైజగమనస్పృహా
విలమతి మీఁటిన పచ్చళ్లు, కలహంసముఁ బట్టుకొనిన క్రమ మేర్పడఁగన్.

క. శాళాంజి పూనె నొకసతి, నాకదళాక్షు మ్రోల నన వేణియలన్
ధూళించుపుష్పగుచ్ఛము, దాలుచు మన్మథదేవతయునుం బోలెన్. ౧౮౧

క. అసురగ్రాసకృతాంతక, రసనన్ దసనా ధరించె రమణి యొకతె సా
రసనేత్రు మ్రోల దంభో, ళిసహితవర్షాసమానలీలావహ యై. ౧౮౨

క. గందవొడిబరణి యొకతె, కందర్పునికన్నతండ్రికడ వహియించెన్
మందారలతిక పుష్పా, శి చిమ్ముగుచ్ఛంబుఁ బూను చెలువం బెసఁగన్.

క. యావకరసఘుసృణం బగు, పావడ ధరియించె నొక్క భామిని జలధిం
బ్రావాసదిశ ప్రవాళల, తావ్రజ దినాంతలక్ష్మిఁ దాలుచు లీలన్. ౧౮౪

క. రజనికరకలితరాకా, రజనియునుం బోలె నొక్క రమణీమణి యం
బుజనాభుఁ గొలిచె ముకురము, నిజకరపద్మమున నను నెయ్యము మూరన్.

క. సురటి తనరించె నపు డొక, కరటిప్రతిమానయాన కమలాక్షునకున్
సరళిరుచి దక్షిణాయన, తరణిం బ్రకటించు దండధరదిశ వోలెన్.. ౧౮౬

గీ. కనకరచిత మైన కనకాలుక వహించి, సనకజనకజనకుఁ గనకగౌరి
యొకతె గొలిచెఁ దేనెలొలుకు తెక్కరతోడి, నలినినలినమిత్త్రుఁ గొలుచు కరణి.

ఉ. కీరము నెత్తపల్లయును గిన్నరవీణెయు వీడియాంపుఁ గ
ర్పూరపుఁబెట్టెయున్ హడపము న్వహియించి మిటారి గుబ్బెతల్
చేరి భజించి రాకొలువు చెన్నెసఁగెం ద్రిజగద్విహారిశృం
గారరసం బశేషమును గ్రక్కున నక్కడ నిల్చెనో యనన్. ౧౮౮

మ. మృదుకర్పూరపరాగరాజిసుమమోహంబు దూషించుచే
ల దళత్పంకజకర్ణికాగ్ర సమశీలం బైన నెమ్మేన శా
రదచంద్రప్రభ పుష్యరాగశిలఁ జేరంగ్గు సౌభాగ్యసం
పద గల్పింపఁగఁ గప్పులేనిక్రియఁ బైపై హారముగ్రోఁపఁగన్. ౧౮౯

క. ఒకమెఱుఁ గొకతెఱఁ గొకచెలు, వొకలా గొకబాగు నొకముపొల్పొన స్త్రీ
యొకచందం బొకయందం, బొకవినయము నొక్కనయము నుల్లము దెలుపన్.

క. తను డాసి యున్న నుక్కిఁ, గనుఁగొని చేసన్నఁ బిలిచి గర్భోష్టుల నె
మ్మనము గిలిగింత లార్పఁగఁ, బనిగొని యొంజెప్ప రానిపనిఁ బ్రియుఁ డెలమిన్.

*　　*　　*　　*

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మధుమథనుండు వివిధవినోదంబులం బ్రొద్దు గడపి యప్పు
డంతికి నుప్పొఁగడలిఁ జూపి యిట్లనియె. ౧౯౨

ఉ. తామరసాక్షి చూడు తిమిధామము సామజనీలనీరద
స్తోమ మనారతార్ద్రిరవిసోమము గర్భవసస్సింధర
గ్రామము రత్నసంపదభిరామము కల్పితదైత్యరాట్కుల
క్షేమము నిన్ను భావపరిసీమ మిలామణికాంచిదామమున్. ౧౯౩

మ. వనితా నీ వలనాఁడు పంచిన సుధీవర్యుండు నన్గాంచి కాం
చనపీఠంబున నిల్పి నామదికి నుత్సాహంబుగాఁ బల్కు మూ
ర్తిని వీచీగతి నొక్కక్రౌంచ మిదె కంటే యాతమాలద్రుమం
బునకుంబోయి సమీపహేమపులినంబున్నెట్టి గగ్గిల్లెడున్. ౧౯౪

శా. నీకై నే నలనాఁడు మున్ను చనుచో నీతి న్విచారించి సే
నాకీర్ణంబుగ సీరపాణి నను డాయ న్వచ్చుమర్యాద శు
భ్రాకారం బగు మేఘ మొక్కటి వినీలాభ్రంబు వెన్నాడఁ గం
టే కోకస్తని యుల్లలల్లహరికోటీయుక్తి నివ్వారిధిన్. ౧౯౫

చ. పవడపుఁ దీవ చూడు మిదె భామిని కోమలనీలపల్లవ
చ్ఛవియుత శైవలస్తబకసంగతి నింపు వహించెఁ గాళికా

భవనము నిర్గమించి పురపద్ధతి కున్ముఖు నైన నిన్ను డా
సి విపులబాహుమధ్యమునఁ జేర్చిన మామకమూర్తిఁ బోలెడున్. ౧౯౭

గీ. లవణజలధిలహరిఁ దవిలినట్టి క్రొవ్వారు, మెఱుఁగుఁదీవఁ జూడు మొలఁగుఁబోఁడి
నీలరత్నశకలనిర్మితమద్రథా,రూఢ వైననీదురూపుఁ జూపె. ౧౯౮

ఉ. వాలుగమీలపిల్ల లనివారణ వచ్చిన నుచ్చలించు నిం
తీలవణాబ్ధివీచికలు దృష్టిముదం బొదవింపఁ జూడు న
న్నాలములోనఁ దాఁకు మగధాధిపవీరుల వాజిరాజి ను
ద్వేలతఁ జొచ్చి ముంచిన మదీయశిలీముఖరేఖఁ బోలెడున్. ౧౯౯

గీ. శైవలచ్ఛన్నముఖముతోఁ జోకళించి, పవనహతిచేతనన్నాచుబలములునలిన
నీరుమానిసిఁ జూడు మన్నిశితశరని, రూపితుండగు నిక్కరాధముఁ దెలిపె.

ఉ. భామిని చూడు మిజ్జలధిపై నెదనాటి నటించు నంబర
శ్యామిక ఫాలలోచనుమహానన మూట మెఱుంగఁ జేయుఁ ద
ద్ధూమము పోలి యొప్పె నిది ధూమము గప్పినఁ బోటఁ గప్పుఁ బో
ధూమపతాకుమూర్తి యనుమానము నార్వశిఖిప్రళంబునన్. ౨౦౦

సీ. భుజియింపఁ గల్గె వేల్పులకు మృష్టాన్నంబు ధరియింపఁ గలిగె రత్నంబు హరికి
నెక్కంగఁ గల్గె మత్తేభ మింద్రునకును నివసింపఁ గలిగె వాహినులకెల్ల
శరణంబు దొరకఁ గల్గె సురవిరోధులకుఁ బ్రాణముసిల్పఁగలిగె నమరనాథునకును
జెరువంగఁ గలిగెఁ గ్రొవ్విరి పురారాతికి నలువ్యాప్తంబు గలిగెఁ బెండు
నీపయోరాశికతమున నేరదమిత, నిట్టిదేశ్యమ్ములకు సద్గుణవ్వేలుక్కఁ
దెలుపు మన్నదిమానుమోకలునకంటె, పొంపుమీఱెడు సుదతి సింహాసనములు.

— ప్రద్యుమ్నజననము. —

వ. అని యప్పలినయనుండు నయనసుధావృష్టి యగు నువిదప్రశస్తి విని, మందహాసస్తనికి నెఱిఁగించి నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యుచితగతిఁ గృతకృత్యుండై యుండె నప్పుండరీకనాభునవలన నవ్వైదర్భియు ఖండపరశుపటుమతరలలాటకృపీటభవజ్వాలావలీహతనుండగు సతనుండు ప్రద్యుమ్నాభిధానంబునఁ బ్రభవించి యభినవలావణ్యమహిమగరిమనిత్యకీర్తి యగునగణ్యవిలాససౌభాగ్యంబునం దేజరిల్లుచుండె వెండి యు నతండు.

సీ. చెలువల మొగములతోఁ జెలికారమొనరించు కలువనెచ్చెలిపొందుగలుగువాఁడు
మగువల బొమ్మలతో మైత్రి సంపాదించు వెలఁదిచక్కెరవింటి వాఁడు

నెలఁతలయూర్పుతో నెయ్యంబువచరించు మలయానిలపుసూతుమనుచువాఁడు
తెలిపలకురులతో నెఱచుట్టఱికమందు కొదమతుమ్మెదనారి గూర్చువాఁడు
సొగపుటింతుల ముయ్యంచుచూపుగమికి
విందు లగు తూపు లొగి గారవించువాఁడు
కాముఁ డనవధిసుషమాభిరాముఁ డొప్పు
ఘటితశంబరమథనసంగ్రామసీమ. ౧౦౩

క. కమలాంబకుండు ఖగరథ, కమనీయుఁ డనన్యజుండుఁ గ్రీడియు నైనన్,
కమనసమానాకృతి రతి, రమణుఁడు శృంగారమునకు రాత్రై వెలసెన్.

సీ. సటము గానీకఁ బాసటముఁ బెట్టఁగఁ గేటారి కబ్జ పిచ్ఛిల మరందాన్వయమున
డిగనిచ్చు నిచ్చు వాఁడిగనూఱు శరపంక్తి సారసాహితబింబశాణకమున
నుసిసోఁకనీక పూను సితేక్షుచాపంబుఁ బాంథనైశనవనపంకలిప్తిఁ
బురివివ్వనీక డాఁపు రిరంస లుడిగించి బిగితావిచవిచూపి భృంగగణము
ఫాలలోచనఫాలాక్షికీలికీలఁ, దనువు విడనాడియును యశోదాకుమార
సరళకరుణామృతంబున మరల బ్రతికి, శంబరారి జితారి యై జయము చేరి.

చ. జలధి మథింప వేలకును సర్వజనస్పృహణీయకాంతిచే
నలరి యనర్ఘరత్న ముదయం బగులీల మురారి కాదిల
క్ష్మిలసితయైన రుక్మిణికి మీనపతాకుఁడు పుట్టి కీర్తి ది
క్తిలకముగా నొనర్చె వలదే యిల దేహికి నిష్ఠ నర్థలక్. ౧౦౪

సీ. గోవృషభంజనకుశలవర్తనుఁ డయ్యు గోవృషరంజనగుణము గలిగి
మాతులశోషణమహిమాన్వితుం డయ్యు మాతులపోషణఖ్యాతిఁ దనరి
పంచజనాప్రియప్రారంభుఁ డయ్యును బంచజనప్రియప్రాప్తి మెఱసి
కువలయాపీడగౌరవహర్త యయ్యును గువలయాపీడవైభవము నొంది
యరివిదూరుఁ డయ్యు నరిధారియై యుక్త, నాతిమిత్రుఁ డయ్యు నప్తనాహి
తమ్మెనర్చు శార్ఙ్గి తముఁ బ్రోవఁ బ్రజలెల్లఁ, దల్లినుఱుఁగు ప్రజల తనువుగనిరి.

సీ. అల షార్చుటయ కానియనిలంబునింతులసంవ్యానము చెఱఁగుజాఱియు వెఱమఁ
బ్రాకమాత్రమ కాని పవనసారథియును బడిమీఱి తనయిచ్ఛఁ బ్రబల వెఱచు
నడిగి కొంటయ కాని యలబ్రహ్మ కొడుకైనఁ బరధనం బణువేనిఁ బట్ట వెఱచు
మర్యాదనే కాని మారిసంకటముఖక్షుద్రబాధలు నిక్కి చూడ వెఱచు

నిగ్రహానుగ్రహక్రియానిపుణుఁడైన, ధర్మమర్మవినిర్మాణకర్మఠుండును హస్తగతచక్రుఁడైనబలానుజుండును, ప్రాజ్యభుజశక్తిఁ బ్రోచు సామ్రాజ్యమునను.

— ఆశ్వాసాంతము. —

శా. తారామండలబింబమధ్యవిధుకాంతగ్రావవేదీతటీ
స్వైరక్రీడనలోల విశ్వభువనస్వామిన్ త్రయీకామినీ
హారాలంకృతినీలనాయకమణీ హంసోపవాహ్యోర్జనా
పారంపర్యవిధేయచర్య వినమద్భక్తావనవ్యగ్రదా. ౧౧౯

క. సకలసురేశ్వర హిమకర, శకలకిరీటాంగనారసజ్ఞాస్పద పూ
ర్ణకలముఖాంభోరుహ సా, యకలలితాకార శార్ఙ్గహారిభుజాగ్రా. ౧౨౦

స్రగ్విణి. అండజాధీశవాహా జగద్దేహ వే, దండరక్షాగుణాధ్యక్ష పాదానతా
ఖండలా గండరింఖన్మణీకుండలా, పుండరీకేక్షణా పుణ్యకృద్వీక్షణా.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యకరుణాపారంపర్యపాత్రాత్రేయ
గోత్రాపస్తంబసూత్ర పవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్రణీ
తంబైన సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీమత్కౌస్తుభతరణి, వ్యామిశ్రభుజాంతరాళవనధరపథ నీ
లామానసహంసక లక్ష్మీమందిర రంగధామ మేచకధామా. ౧

వ. దేవా భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— సత్రాజిత్తుచరిత్రము. —

శా. గోత్రాభృన్నిభధైర్యుఁ డాగమశిఖాగుచ్ఛద్విరేఫంబు ధ
ర్మత్రాణప్రవణుం డశేషజనతామాన్యుం డనన్యాతిథి
స్తోత్రక్షాంతివితీర్ణినిర్ణయకళాగణ్యుండు నై ద్వారకన్
సత్రాజిత్తుఁడు వృత్తశాలి మనుఁ గృష్ణస్పర్ధిసంపత్ప్రభన్. 3

సీ. హరుబండికంటికి హరికుడికంటికి మనువిచ్చు నే వేల్పుమండలంబు
తిమిరశృంగము నాది తేయాద్రిశృంగంబుఁ గరగతం బే వేల్పు గాఢగతికిఁ
బదిరెండురాసుల బహుళార్థరాసుల ఫలమీఁగి యే వేల్పు తెలియఁబడుచుఁ
దొంగలవాకట్టు సాధువులవాకట్టును వర్తింప నే వేల్పు వలఁతియయ్యె
నన వెలయు హేళి పద్మినీవనితతాళి, తుహినభూధరదంభోళి మహిమశాలి
సర్వముభజించు సత్రాజిదాహ్వయుండు, పరమకళ్యాణపరిపాకబాంధవమున.

సీ. దరిఁబట్టఁజిఱుమీలఁ దమచంచువులఁ బట్టియెచటఁ గ్రౌంచలు నించు* నెటనీటి
కీని కన్నులు గుట్టఁ గాన మందులు దెచ్చు వ్యాఘ్రికి నెచ్చట హరిణగృహిణి
జరఠసింహమునకుఁ గరదండ మెచ్చటఁ గ్రిదండసవరించుఁ గరికలభము
సోఁగగాడుపుఁబాలు సోనుపు నెచ్చట నెమ్మి యపుడప్పుడవ్వనిసహిశిశువులఁ
గదుపుఁ బెడఁబాయు ప్లవగపాకముల నెచటఁ
నిండుమదిఁ బ్రోచుఁ దలిదయె కొండగోఁటియ
యట్టిపుణ్యాశ్రమస్థలి నర్థిఁ గొలుచు
నాశ్రమ మొనర్చి సత్రాజిదవనిభర్త. ౪

* క్రౌంచలనిచ్చు-మూ.

లయగ్రాహి.

సూర్యుఁ దిమిరౌఘరిపుశౌర్యుఁ ద్రిజగద్విహృతిధుర్యునమరప్రణుతచర్యునతర
త్నా,హార్యుయమవచ్ఛినుపకార్యు శ్రుతిసంపదుపహార్యుసకలోపకృతికార్యుగ్ర
హరాజీ,వర్యు సుఖదాయి పరివర్యు నవిభావ్యనిజధైర్యు జయసంప దనివార్యు
నురుతేజః,స్థైర్యు నతఁడుత్తమసపర్యలభజించె గతపర్యటనమైన మన సార్యులు
నుతింపన్. ౬

ఉ. ఆనియమంబు నాయమము నాదమ మాశమ మీనిరంతర
ధ్యానవిధాన మాబహువిధాసనబంధవిదగ్ధభావ మా
మానస మెందునుం జనని మట్టును గట్టును మాను లౌ ననం
గా నతఁ డొప్పు భక్తికలికాకిలికించితబోధమాధురిన్. ౭

గీ. దేవిగాయత్రి సవ్యాహృతియును సశిఖ, యునుఁ దనరసక్షయనునింట నోలగింపఁ
గెంపుఁగరముల వేల్పుఁ బూజింప నేర్చె, ద్వారకావాసిమునులలో వాసివడసి.

శా. రాజీవాప్తుఁ డహర్నిశంబును వినిద్రస్ఫూర్తి మస్ఫూర్తి స
త్రాజిన్మానసమానసౌకమయి రారజ్యద్గతిం బొల్చియున్
రాజీవాసనశాసనం బగుటఁ బోరామి న్నభోమధ్యర
ధ్యాజాంఘాలికమైన త్రిస్ఫుట నలంతం బొందు నెందంబునన్. ౯

ఉ. కేసినవీఁక సద్భటవరేణ్యులు యోగవిదగ్రగణ్యులున్
గాసిగ నిచ్చఁ దూలి చనఁగాఁ జనఁగాఁ జెనుగాయమైన య
వ్వాసరనాథుపేరురము వ్రయ్యయు నొయ్యన మానవచ్చె ది
గ్వాసితవృత్తియా నతనిభక్తిసుధారసపర్తి యయ్యెనో. ౧౦

ఉ. ఈగరిమం దపంబు రచియించుచు వంచితరాగుఁడైన య
య్యోగివతంసు నేమమున నుల్లము వెన్నవలెం గరంగ భా
యాగజగామినీస్తనయుగార్పితగోస్తనపద్మరాగ రా
గాగమకారిబింబసుషమాధికశాలికి నంశుమాలికిన్. ౧౧

—సత్రాజిత్తునకు సూర్యుఁడు ప్రత్యక్షమై స్యమంతకమిచ్చుట.—

సీ. ఇంద్రునివిలుప్రాయ మెకసక్కెముగఁ జేయఁగలచాయఁ గోటీరకాంతి దనరఁ
జిలుకతెక్కలడాలుగిలుబాడఁగాఁ జాలు లలి నేలు మకరకుండలము లమరఁ
జలువవెన్నెల వెల్లిగోలుపు తేటఘటిల్లి……… హారవల్లులు దనర్ప
నెఱమిన్కుగమినాదు మఱపింప నెఱవాదు లగుపాదుకలరవ లార్భటింప

జిలుఁగునవరంజిలేనిగ్గునిగ్గువఱుచు, తఱచుతనుకాంతి క్రొక్కారుమెఱుఁగులీన
శంఖచక్రధరుండొక్కచక్కనయ్య, యవతరణ మొందె సత్రాజిదగ్రవీథి. ౧౩

గీ. అర్ఘ్యుఁ డుద్బుద్ధతారకుం డమృతవల్లి, ఘనవిహారంబు ధ్రువసిద్ధికిని నెలవును
నగుచు రెండవగగనంబొయనఁగఁబొలుచు, నస్తమహోగ్ర మవాటంబునధిగమింప.

క. సత్రాజిత్తు నిజోటజ, ధాత్రీసవిధమున వెలుఁగు తస్తులయనుఁగుం
బత్రరథధ్వజదక్షిణ, నేత్రము నీక్షించి వికచనిజలోచనుఁ డై. ౧౪

మ. అవనిం జాఁగిలి మ్రొక్కి లేచి నిభృతుం డై సూర్యనారాయణున్
భవకారాగృహబంధమోచనవిధాపాండిత్యపారాయణున్
రవి రాజీవవనీవనీపకశుభప్రాప్తిప్రియంభావుకున్
సవిత న్నాథుసఖు న్నుతించు నిగమస్ఫారోద్గమద్వాగ్ఝరిన్. ౧౫

మ. నినుఁ బద్మోద్భవుఁగా భజింతునొ భవానీభర్తఁగా నెంతునో
వనజాతేక్షణుఁగాఁ దలంపుదునొ దేవా! కాక యున్నట్టి వ రీ
తనువై నిల్చిరొ యంచుఁ జూతునొ మదిం త్రయ్యంతసిద్ధాంతవి
జ్జనహృత్పంజరరాజకీరమ! జగత్సాక్షీ! యెఱిఁగింపవే! ౧౬

చ. అలఘుఁ గళానిధిం గువలయప్రియు రాజును జూచి రోసి బ
ల్లళములతల్పు బిగ్గనిడి తామరమొగ్గలమూలయింటిలో
నలి చెలిగాఁ బరాగపటికావృత యైన సరోరుహేందిరం
గిలకిల నవ్వుచుండ గిలిగింతలు వెట్టుదుగా దినాధిపా. ౧౭

ఉ. శూలిలలాటకీలితొలుచూలునుబోలిన మంచువేసవిన్
హేళి! కరాగ్రకుంభముల నెల్లరసంబులు నాహరింతు వా
శీల మెఱింగితి న్నుజనసేవధి తావకమూర్తి వేదవి
ద్యాలతికాలవాలముగదా జలపూర్ణము సేయు నొప్పగున్. ౧౮

సీ. అపరపక్షక్షయాహాతినలుగుడుగొన్న యుడుభర్త కెవ్వ చంద్రోదయపటు
లక్షిలావనీతలోన్ముఖవృష్టికిని గెంపుదామకాలువలనఁ దోఁచు నెవ్వ
డెవ్వ గాఢాంధకారేభయూథములకు దుందుము లై మహాస్ఫురతనిగుడు
నాకాశనికషోపలాభోగమున కెవ్వ డొరసినకప్పుబంగరువునిగ్గు
లహరుదధివిద్రుమోద్రిక్తి నడరు నెవ్వ, డెవ్వ డీపార్చు లమరులయిండ్లకల్ల
నట్టి నీభానువుల వినమ్రార్థకామ, ధేనువుల నెన్న మాతరం బౌనె తరణి.

క. విరహాక్వథితరథాంగో,త్కరములఁ గరములఁ దెమల్చి తాప మడుపు దో
యరుణకిరణ ! ద్విజరక్షణ,పరిణతి తేజోధనులకుఁ బ్రాభవము గదా. ౨౦

సీ. నవనవోదయలీల దివసాధిపత్యంబు నేకచక్రముగాఁగ నేలు దనియు
నలపద్మినులఁ గరంబుల నంటి డెందంబు గరఁగించి రాగంబు గాంతు వనియు
హంసశబ్దమునకు నర్థంబుగా విష్ణుపదమునందు నెప్పుడు వడయు దనియుఁ
దనలోనఁజొచ్చు రాజునకైన బలమిచ్చి పగలింగు మనఁజాలు ప్రభువ వనియు
విధుని గనుపాపఁగాఁ జేసి వెలయుకతన, నఖిలజగదంబకంబనీవగుదువనియు
నిన్నుఁ బ్రణుతింతు సేవింతు నెమ్మిగాంతుఁ, గాంతిహృతతారకా తేజసు స్వరాజ.

సీ. పురుహూతముఖమరుత్పుష్పాంజలులఁగూడి పద్మగతాంచుల రాలునుసుపుల సర
సమసమయోత్ఫుల్లజలజప్రభలఁగూడి యుదయరాగచ్ఛట లుద్ది వడయ
నవసరోరచితలాస్యవిశేషములఁగూడి హరిహేతిహతిత్రుటిత నృత్యములుగమియ
గాఢాంధకారవికారంబుతోఁగూడి భువనజడత్వంబు నవులఁ జనఁగ
దళితమందేహదేహరక్తములఁగూడి, భూసురార్ఘ్యాంబుపూరంబు లేనగేఁగ
నిత్యకళ్యాణముల నిచ్చునీదురాక, రాక నైయె లోకదృక్చకోరములఁ దనుపు.

క. నీపాదపద్మరేణుక,లాపము మన్నిటలమున కలంకృతి యమ్యోం
బాపహర ! నాకు నన్యచ,రాపము లగుకలుము లిచ్చి హర్ష మొనఁగవే.

క. అనిపలికెను సత్రాజి,త్తును సాదరదృష్టిఁ జూచి తోయజమిత్రుం
డనుపమఘృణి యగు నొకమణిఁ, దనకేలందాల్చి యత్యుదాత్తతఁబలికెన్.

సీ. ఇది తొల్లి సృజియించె నుదితానురాగుఁడై నిఖిలలోకైకకల్పిత ఘనత
దీనికిఁ గౌస్తుభాదికదివ్యమణులెల్ల వెలఁదీర్పు వోఁ గీసవెలితి చూపు
నేభూమి నిదియుండు నాభూమి హేమమడాంబరనీక నెలుఁగక సిరుల వెలుఁ
గాంక్షింతు రమరపుంగవులు దీని ధరింపఁ దారుణ్యలావణ్యదాయి గానఁ
గురియు నెనిమిది బారువ్రేల్పుంగదనంబుఁ, బత్యహము నిమ్మహారత్నవల్లవరము
గలిగె నాకిది మున్నొక్కకారణమున, నిది స్యమంతకమను పేర నెసఁగునసఘ.

ఉ. నీదుతపంబు నీజపము నీగుణశక్తియు నీసుభక్తియు
న్నీదయ నీదమంబు మదినిర్వృతి నాకొదవించె దీనిఁ గొ
మ్మీ దళితారి యీమణిగళోత్తమముద్ధరియించి బ్రహ్మరు
ద్రాదుల నైన గెల్చెద వనంతవిభూతివిశేషచాతురిన్. ౨౫

క. హరిసిరికి నీవు మదిలోఁ, గర మరుదందుదువు దీనికతమున నీకా
హరిసిరికిని మిక్కిలి యగు, సిరియొదవుం గొదవ లేదు చిరకీర్తినిధీ. ౨౬

క. ఆరోగ్యదానభేషజ, మారబ్ధమనోరథోదయాభిముఖము నీ
వీరత్నంబును గైకొను, మీరత్నంబునకు నెనయె యేరత్నములున్. ౨౯

వ. అని నభోరత్నం బావిద్వద్రత్నంబునకు నాస్యమంతకరత్నంబుఁ బ్రసాదించి ప్రసాదమేదురవదనవనరుహుండై నిజమండలంబు నలంకరించె నంత నక్కడ.

చ. వరమునఁ గన్న రత్నకులవల్లభము న్నిజపాణిపంకజో
దరమునఁ దాల్చి యొప్పె నలద్వారవతీగృహమేధి కల్పభూ
మిరుహము కొమ్మనుం బొలుపుమీఱు ఫలంబును బోలెఁ బూర్వది
క్పరిసరవర్తియై నుదయభానుని బూనిన మిన్నునుం బలెన్. ౩౦

సీ. కలధౌతసౌధమండల మయ్యె గిరులెల్లఁ గరులెల్లఁ బురుషప్రకాండులైరి
వనజాకరము లయ్యె వాఁకలకులమెల్ల నలమెల్లఁ గాండకాండంబు లయ్యె
నప్సరఃస్త్రీలైరి యసదుఁజెంచెతలెల్ల లతలెల్ల మణిదీపలక్ష్ము లయ్యెఁ
దేజోహయము లయ్యె దీప్తోగ్రహరులెల్ల దరులెల్ల యవనికాంతరము లయ్యె
స్యందనములయ్యె సైకతకందళంబు, లండజంబులు మాగధమండ మయ్యెఁ
గాన వీడయ్యె నారవిధ్యానకృతికి, నాస్యమంతకరత్నమాహాత్మ్యలబ్ధి. ౩౧

శా. ఆకల్యాణగుణుండు వీతనియమాహ్వాకల్పుఁడై తొంటిగా
రాకుల్ దుల్లిన పల్లవస్తబకరమ్యాకార మామావిలే
మాకంబోలి విచిత్రభూషణరుచుల్గుంభారమై పర్వ ను
ల్లోకశ్రీకమనీయమూర్తిరుచిఁ బొల్చున్ భోగదేవేంద్రుఁడై. ౩౨

వ. అప్పుడు కప్పురంపుటుప్పరిగ ముంగిటి యింగిలీకంపురతనాల కెలని పందిటిక్రిందఁ దరుణతరణిమండల మధ్యవర్తి యగు నారాయణమూర్తియుం బోలె నారాజచక్రవర్తి కీర్తనీయుండై యుండుటయు నాఖండితారిం గదిసి ముదుక లగుధరణీత్రిదశపురంధ్రులు పద్మినులు పద్మకేసరంబులు పద్మమిత్రుపయిం జిలుకుచెలువునం బసుపునసలున నుసిమిన సేసఁబోసి రుత్తాలదండవాలంబులు నుదగ్రగోపిచందనపుండ్రకచిత్రకాయంబులు నగు విప్రశాస్త్రాలంబులు దీప్రాశీర్వాదనాదంబుల నంతరాయహారిణంబులం బరిహరించిరి పంచశరశరాసనప్రపంచవంచనాచుంచురంబులగుకటీనంకకనుబొమలు నిక్కించి కలికించితోదంచితంబు లగు కెలపుం జూపుల నేపారి రూపాజీవలు సేవించి రధికారపూరుషులు వారి వారికిం జేరి తమతమ పారుపత్యంబులు ప్రత్యేకంబు వక్కాణించి రుక్కు మెఱసి కక్షసంపుభటులు కుహనాకిటి మాఱటబాంతులుం

బోలెఁ బ్రబలబలపరిస్పందులై క్రందుకొనిరి తనుమంతంబు లగు నభస్వంతంబుల యోజ రాజిల్లు నాజానేయతేజోహయంబుల నెక్కి రాహుత్తులు మోహరించిరి సారథులు కథ్యపనాథంబు లగు రథంబులు గొనితెచ్చి రథికులం గలయం గని యవితథమనోరథులైరి యెల్లయెడల వేణువీణామృదంగ పణవాదినిక్వాణంబులు పిక్కటిల్లె మఱియు నాగరకంబు లగుబాగులన్నియు నున్నిద్రంబు లయ్యె నయ్యెడ. 33

గీ. పద్మవాసనకర్ణికాభద్రపీఠి, నించు రాయంచబారె విడియించురీతి
మకరకేతుకటారి యానొకమిటారి, కమలహితభద్రగజకపీఠమున నునిచె.

సీ. కెలచూపు రంభ నెచ్చెలి యయ్యె మూఁపున మసిజాటికురుచియ మాటి యొకతె
గాలిపటము ద్రిప్పె కంతునింతియపోలె సురటి త్రిప్పెను నవ్వుసొంపుగులాఁడి
యుదితేందు కళ లేఖ నుదచకోరిక మీఱెఁ వెలనాకుఁ జిలిచి నవికెఁ దొకతె
యమృతకుంభముఁబూనునలమాయస్త్రోయాలిఁదలపించెభృంగారుకలితయొకతె
పూనెఁగాళాంజియొక్కకప్పురపుగండి, యొకవరానోహకీరబాలకముఁదాల్చె
నవిరళయశుండు సత్రాజిదాహ్వయుండు, లోనికొలువున నాస్థాన మైనవేళ.

ఉ. వేదపురాణగోష్ఠియుఁ గవిత్వరసాభినయంబు గానవి
ద్యాదరణంబు రాజనయతంత్రము మంత్రవచఃప్రకారముల్
జూదము నాది యౌ కళలు చూపిరి తద్దశభృత్యులంగలం
వేదికెలంకులం దగినవేషము భామలుఁ జర్యలింపుగన్. 3౬

క. పంచమముష్టూర్తమాత్రము, పంచశరప్రభుఁడు ప్రభుఁడు ప్రజగొలువుగొనం
గించిదవశిష్టముగ నే, తెంచెఁ ధరణి గగనమునభ్యదీశుంబునకున్. 3౭

క. నవలాలితమూనన లగు, నవలా లంతఃపురంబున వెసఁ దే వా
యనధారు జలకమున కిడి, యనసన మనుటయు నతనుఁ మనిపి వ్రాలొరోన్.

ఉ. రోహణశైలశృంగ మనసోహ మొనర్చు నృగేంద్రపీఠభూ
షాహళహల్లికారుచులు చాఁగు బళీ నముఖాఁ యాటుచు ను
ద్దామ లొనర్చు కంచుకులకంఠసునాదము వియ్యమందిగోఁ
గా హారిపీఠి డిగ్గి తగుకట్టడఁ గొల్వుజనంబు సంపుచున్. 3౯

మ. అతివ ల్దెచ్చిన హేమపాదుకల నొయ్యారంబుగా మెట్టి పా
దతలస్పర్శసుఖంబు మెచ్చుగతిఁ దద్గర్భస్థము ల్లెల్ల లం

చితనాదంబుగ నుగ్గడింప నొకహంసీయానచేయూఁది యొ
ల్లతుద ల్యూఖస్థలి జీర వచ్చెఁ బతి కేళీమందమందత్వరన్. ౪౦

గీ. అప్పు డుచితవేషహారి యై చెలువారు, వారిజాప్తభక్తిసారునకును
సంగనాజనంబు లభ్యంగసౌభాగ్య, మాచరించుపనుల కంగవించి*. ౪౧

సీ. తిలకకస్తూరిపత్త్రిరిబొట్టుపేఁటులు రాల ఫాలస్థ్యుఁ గెంగేల నొత్తి
కుప్పుడి సడలించి కురువేరు మొగలిరేకులుఁ జంపకదళంబు లొలిచి తిగిచి
నెత్తమ్మిఁ దొరఁగు తేనియఁ బోలఁ గెంగేల వాసితతైలప్రవాహ మొలికి†
కలువమున్మొనవంటి ములువాఁడిగోరుల నాఁటి శిరసున కానంద మొసఁగి
పేర్చికరమూలకాంతులుపిక్కటిల్ల,గబ్బిచనుగుబ్బలొండొంటిఁగదియఁగొను
నులియనెమ్మోముచెమరింపలలనయొప్పు,పతికిఁదలయంటుఁగంకణప్రతతులులియ

క. గందాన నటక లిడియెఁ బు,రందరనిభమూర్తి కొప్పుఁ గ్రాజానన కే
లుందొవల నతనిచికురమి,ళిందంబులు సందడింప లేనగ వింపన్. ౪౩

క. జలకం బార్చిరి నిజకుచ,కలశంబులుఁబోలు హేమకలశంబులు చే
తుల నెత్తి మత్తకాశిను, లలసత్త్రాణస్తనకు శుభాయత్తనకున్. ౪౪

సీ. జిలుఁగుఁజాద్రికపావడలఁ గడుఁ దడి యొత్తి కట్టించి యుజ్జ్వలహేమకములు
భ్రమితకర్పూరధూపములనై వాసించి రలఁదిరి జవ్వాదియసలు మేన
మణిగణక్వణితభూషణములు దొడిగిరి యునిచిరి కురులఁ గ్రొన్ననలపెనలు
హరివాణముల ఘటించిరి హిమవాలుకాదీపమాలికలు లేఁదేపగాఁగ
హత్తి యుపదానములు వాడి రమృతపూర,సారసర్వస్వవశగేయసౌష్ఠవమున
శరదృతువు కాశసంపదఁ బొరయుకరణి,నిడిరి వింజామరలుపతి కింతులంత.

గీ. అధిప తావకకాంతముఖాభిరమ్య,చోరుఁ బట్టితి మని చంద్రుఁ జూపుకరణిఁ
గామినులు దెచ్చితన పురోభూమి నిడిన,నిలువుటద్దములోఁ బతి నీడఁ జూచె.

వ. అప్పు డయ్యధ్యాత్మవేది మాధ్యాహ్నిక్రియాకలాపంబులు విధ్యుక్తప్ర
కారంబున నాచరించి యాచారపూతశరీరుం డై యంకురితభానుభక్తిశరీరుం
డై యుండు నవసరంబున. ౪౬

క. మ్రోసెన్ గడియారమున మ,హాసంకుల రవముగాఁగ యామద్వయసం
ఖ్యాసూచకఘంటాధ్వని, వాసరమదకేసరిప్రవరగర్జిత మై. ౪౭

*అంగటించి. † అలికి. మూ.

ఉ. కంజహితార్చకుండు మణికల్పితదేవగృహాంతరాళవీ
థిం జనుదెంచి కుందనపుఁ దిన్నియ నర్చితుఁ జేసి సోపహా
రుం జలివిప్పవేల్పుఁ గని ప్రొక్కి త్రివార మొసర్చి హేమపు
ష్పాంజలు లంధకారపరిహారికి సిద్ధపదప్రచారికిన్. ౪౯

చ. కడిగినముత్తెకాకృతియ కాఁదగు నా నొకపొత్తికటింగణా
వడు వపరంజియుద్ధరణి వజ్రపుగిన్నియలోసితీర్థమ
ప్పడు మనుపూర్వకంబుగ నభోమణిధన్యుని కేల నించె న
ల్లడఁ దులసీపలాశకళికామృదుగంధము లుల్లసిల్లఁగన్. ౫౦

ఉ. పాలపయోధి వెల్వడిన పద్మవిరోధియుఁ బోలెఁ జంద్రికా
జాలరసావదాత మగు సౌరసివాసము నిర్గమించి ల
క్ష్మీలలితుం డతండు మణిశిల్పపు భోజనశాలకేఁగ న
త్రాలి సరోరుహామృతము లానఁ గొలంకున కేఁగుకైవడిన్. ౫౧

వ. ఇట్లు వివిధరుచ్యనియోజిత చిత్రప్రతిమం బయ్యును సప్రతిమంబును జాం
బూనదభాజనయోజితాంధం బయ్యును ససంధంబును నానారుచిసనాథ
శాకపాకం బయ్యును నపాకంబు నగు వైభవపరంపర యునుం బోలెఁ
బ్రారబ్ధభూతభావివాసనావశంబును సుభటసంభావిత శిలీముఖంబునుం
బోలె విశదీకృతఫలంబును సజ్జనుండునుం బోలె సంగిసంగస్నేహపాత్రం
బును నలకూబరరణరణకంబునుం బోలె నుపచితరంభాపత్రకంబును సరస
కవిహృదయంబునుం బోలె యుక్తాయుక్తపదార్థవివేకకలితంబును రాకా
రాత్రియుం బోలె నభిరామచంద్రవదనంబును నైన యాభోజనసదనంబుసం
బ్రవేశించి పంచాస్త్రుం డై యాదయార్ద్రహృదయుం డుండుటయు. ౫౨

సీ. గమనోద్ధతికినోడి గతిహంసములు గూడి తమ్ములిచ్చెనన నూపురములు మొరయఁ
గాంచి వజ్రప్రభాఘుము మ్రోఁత లసఁగ దువ్వలునకుచ్చల బళిబళి లనంగ
జతనంబు వేఁడికిఁ జాలవు మీకరాబ్జములనుక్రియఁ గంకణములు నులియఁ
గూరలవాసనఁ గొనియాడుగతి వక్త్రగంధాగతాళిసన్నద్ధము గిరల
సరససల్లాపరసములచవులు చవుల, నిండఁ జేయుచు నాయకానీకి నిడిరి
సొనఁదీఁడినమన్మథాస్త్రములవంటి, హరిణలోచన లమృతదివ్యాశనములు.

వ. భోజనానంతరమున నాతేజోధనుండు విహారప్రదేశంబునఁ గొంతప్రొద్దు
విశ్రమించె నఖిలసైనికు లభీష్టాన్నపానంబులం దుష్టి వహించి రంత. ౫౪

సీ. తనుమేఘమునకు డాసినబలాకలలీలఁ జెవుల వెంజామరకవ దనర్ప
దానంబుగొనిపొగడ్తకుఁజొచ్చుయాచకౌఘము క్రియఁగరటభృంగములు మొ
బద్ధ్వపము చిత్రప్రోఫమృణాలవల్లులలీల వలుదకొమ్ములు దలిర్ప [రయఁ
నాకాశసంఘర్షణాసక్తి నంటిన జిలుఁగుఁజుక్కలువోలె సిబ్బెమమరఁ
జేచిలువరాయఁ డూర్పుపుచ్చినవిధమునఁ
బెరుఁగుమదబృంహితోత్కటబృంహితముల
హస్తిఁ గొనివచ్చి సత్రాజిద గ్రవీథి
న్నొక్కమావంతుఁ డునిచె దర్పోగ్రవిహృతి. ౫౫

క. ఆకరి సత్రాజిద్ధర,ణీకాంతుం డెక్కి యొప్పె నీరదమును జం
ద్రాకల్పుఁడు మున్నెక్కిన, యాకృతినై సర్వమంగళాశ్రితుఁ డగుచున్.

సీ. నాగేంద్రఘంటాఘణాత్కారబధిరితవ్యోమ ముద్దామంబు భీమతరము
ఘోటకహేషితాస్ఫోటితసభ మాత్తశుభమును విక్రమశోభితంబు
నతిరథపృథుల శౌర్యాటోపముద్రితదిశము నకృశమును విశదయశము
వివిధాపదానగానవిధేయనారదభటమును జటుల ముత్కటరవంబు
నగుచునిరుపక్కియులయందునఖిలహరి,గహనసంకాశమగుబలౌఘంబుప్రబలి
కొలువద్వారకకేతెంచెనలఘువిభవ,మూర్తివిస్ఫూర్తిరవిఁగొల్చుపుణ్యమూర్తి.

గీ. హృదయలగ్నుఁ డైనయి దీవరారాతి, వెలికిఁ బ్రతిఫలించు చెలువునించు
నాస్యమంతకము భుజాంతరాళంబునఁ, దాలిసేయు నతనిడాలు గాంచి.

సీ. తపనుండు గాఁబోలుఁ దపనుండ యగునేని మిట్టాడవచ్చునే మిన్ను విడిచి
యనలుండుగాఁబోలునలుండయగునేనిదొలితొలిఁదలచూపునూమ మెద్ది
తటిదాళి గాఁబోలుఁ దటిదాళి యగునేని ధళధళ మెఱచి వే తొలఁగవలదె
మణిగిరి గాఁబోలు మణిగిరి యగునేని యిలమీఁదఁ జరియింప నెఱకలెవ్వి
యేదియును గాదు సర్వలోకేశుఁ డైన,మనయశోదాకుమారు భీమప్రతాప
తరణియుదయించెననుచుగోపురములెక్కి,పురముప్రజలెల్లగుజగుజవోయిరపుడు

సీ. ఒకకొన్నిదీధితు లుదధిమేఖలమేనఁ బట్టించుఁ గాశ్మీరపంకలిప్తి
నొకకొన్నిదీప్తులు సకలహరిద్వధూసీమంతసింధూరసృష్టి యొసఁగు
నొకకొన్నికిరణంబు లుర్వీసుతులఁ జేయు గ్రహతారకాకోరకముల ముంచి
యొకకొన్నిభానువు లుడుపథప్లక్షంబుఁబరిపక్వఫలసముద్భాసిఁ జేయు

నడరి యొకకొన్నిరోచులూర్ధ్వాండకర్ప,రంబు నింగిలికపుఁగ్రోవిరంగుదాల్పఁ
జేయుసత్రాజిదాదృత శ్రీస్యమంత,కమునఁదోతెంచి జగములుగగుఁరుపొడువ.

వ. ఇట్లనన్యసామాన్య ప్రభాయత్తుం డగుసత్రాజిత్తుండు నిజనివాసంబుఁ బ్రవే
శించి వాసరమణి వితీర్ణనితమణిప్రసాదంబు లగు సంపద్విలాసంబులం బెంపు
మెఱయుచుండెఁ దత్కాలంబున. ౬౧

సీ. క్షుత్పిపాదికవ్యాధికులము సంక్షోభించె జరచేతనైన జర్జరత సడలె
నీతిబాధలు మానె నీతిబోధలు హెచ్చె రాణించె నిత్యకళ్యాణగరిమ
పతిభక్తి వాటించి రతివ లెంతయుఁ దాల్మి నగ్గువ యయ్యె నానార్థతతులు
మొలచె ధర్మమునకు నలుగాళ్లు చనవింకఁ బామండమండంబు పరిసిపోయె
ధనము లింటింట దండోపదండ మయ్యె
శమము దళుకొత్తెఁ గ్రోధ మాత్సర్య మయ్యె
ద్వారవతివారలకు నెల్లఁ దరణిదత్త
పద్మరాగప్రభావవైభవసమృద్ధి. ౬౨

క. ఆరత్నంబు ప్రసేనకు,మారున కవ్విభుఁ డొసంగె మక్కువ నన్నల్
కూరిచినధనము తమ్ములఁ, జేరదె సౌభ్రాత్రపాత్రశీలముఁ కలిమిన్. ౬౩

శా. సత్రాజిత్తు స్యమంతరత్నజనితస్వర్ణంబులం దెచ్చి స
త్పాత్రాయత్తతఁ గూర్ప నప్పసిఁడి విప్రశ్రేష్ఠు లాత్మాలయ
క్షేత్రాంతస్థలి డాఁచి నించుటఁ జుమీ చేపట్టి చూపట్టెడిన్
గోత్రాదేవి వసుంధరాహ్వయము నుత్కోచప్రచారంబునన్. ౬౪

చ. జడనిధిమేఖలాఘటితసర్వమహీతలవాసులందు నా
కడిఁది ప్రదాతచే ధనము గాననివాఁడు మొగిళ్లక్రిందట
న్నడవనివాఁడు భానుకిరణంబులు సోఁకనివాఁడు వానలం
దడియనివాఁడు గాడ్పు మేయిఁ దాఁకనివాఁడును లేఁడ యెవ్వఁడున్. ౬౫

మ. ఘనుఁ డాతండు సువర్ణవృష్టి గురియంగా వందివాగ్మిష్టగ
ర్జనము ల్దత్తవధూతటిద్రుచులు హారద్యోతవర్షాశ్మసం
జననంబుల్ మణిభూషణద్యుతిమరుచ్చాపంబు దీపింప స
జ్జనతాచాతకజాతికిం గలుగుఁబో సంపూర్ణకామత్వమున్. ౬౬

ఉ. యాదవు లెల్ల నాగుణగణాఢ్యునిసంపద కోర్వలేక హృ
ఖ్ఖేదము నొందు చేయరుదు కృష్ణుఁడు సర్వజగద్విభుండు సం

పాదితయత్నుఁ డయ్యె వసుభారవదాన్యమణిప్రకాండలా
భాదరణంబునందు నితరాభ్యుదయంబున కోర్వ రెవ్వరుఁ. ౬౭

సీ. విశ్వవిశ్వంభరావిర్భవత్పురరత్న మగుద్వారకతికి నధ్యక్షుఁ డయ్యె
నిఖిలలోకాంగనానివహశిరోరత్న మగురుక్మిణీదేవి కధిపుఁ డయ్యె
రణరంగవిజయకారణహేతికులరత్న మగు సుదర్శనము చే నందికొనియు
రత్నరత్నము నప్రయత్నసిద్ధమ్మును నగుకౌస్తుభముఁ దాల్చి హరి యయ్యె
దేవరత్నంబు దానయ్యె దేవకీకు, మారరత్నంబుబుద్ధి స్యమంతకంబు
నాహరించుటకూహించెనవనిపతుల,కధికధనవంతులకుఁగాంక్షలగ్గలములు.

—॥ శ్రీకృష్ణుఁ డుద్ధవుని సత్రాజిత్తుకడకుఁ బంపుట. ॥—

క. అవిరళవినయోద్ధవు ను, ద్ధవు సత్రాజిత్తుకడకు దండితరిపుసంఘా
పవనుఁడుహరిపనుచుటయును,రవినిభుఁడతఁడరిగియాదరంగదియుటయుఁ

చ. ఎదురుగ వచ్చి శేఖరమహేంద్రమణీఘృణిశృంగపంక్తి త
త్పదవనజాతము ల్పొదువ దండనమస్క్రియ లాచరించి య
ఖ్యదుఁ డయి హేమపీఠమునయందతనిం దగ నిల్పి బ్రహ్మకుం
ద్రిదశవిభుం డొనర్చుపగిది న్విధిపోచితపూజ లిచ్చుచుఁ. ౭౦

వ. సత్రాజిత్తుం డర్థఘటికామాత్రం బెడగలసి కొలిచి నిలిచి తదనుమతిం దదంతి
కంబున నుచితాసనాసీనుం డయ్యె నప్పుడుహాస్థానంబు ను దానవదేశికాలంకృ
తనక్షత్రచక్రంబు ననుసరించె నప్పు డాప్రసేనపూర్వజుం డావిప్రవృషభం
బుఁగూర్చి కూర్చినకరంబులతో ని ట్లనియె. ౭౧

శా. ఆడంబోయినతీర్థరాజ మిల డాయన్వచ్చుమర్యాద నిం
జూడం గోరఁగ నీవ మాకడకు నోసూరీంద్ర వేంచేసి తే
జాడ న్మత్సముఁ డైన పుణ్యధనసంపన్నుండు లేఁ డంబుజ
క్రోడప్రోద్భవు నైనఁ జీరికిని గైకో నింక నిమ్మంకతఁ. ౭౨

సీ. నీపాదరక్తిమ నేఁడు మాయింటికిఁ బల్లవతోరణప్రౌఢి యయ్యె
నీనఖచంద్రిక నేఁడు మాయింటికి ముత్యాలముగ్గులమురిప మయ్యె
నీవదనప్రభ నేఁడు మాయింటికి దీపితనవసుధాలేప మయ్యె
నీలోచనచ్ఛాయ నేఁడు మాయింటికి నంభోజపత్రోపహార మయ్యె
నీకృపారసంబు నేఁడు మాయింటికిఁ, బూర్ణకుంభలక్ష్మి పోలుపు దెలిపెఁ
బరిచితాంగ మైన భాగ్యదేవత నైతి, నీవు మద్గృహమున కోవశీంద్ర. ౭౩

క. ధన మిదె తను విదె వనితా, జన మిదె నారాజ్య మిదె విచారింపఁగ నీ
మనమున కెయ్యది యిష్టం, బనఘా యేనిత్తు నదియె యన నతఁ డనియెన్.

మ. తగునా నన్ను గుఱించి యి ట్లనఁగ సత్రాజిత్త మత్తారిరా
ణ్నగదంభోళి వినమ్రశూలి కమలానాథుండు గల్గంగ హ
స్తగతంబు లసకలార్థము (ల్గలఁప) నీసౌభాగ్య మీక్షించువే
డ్క గొన ల్పాఁగఁగ వచ్చినాఁడఁ ద్రిజగద్గణ్యుండు నన్బంపఁగన్. ౭౫

సీ. పొరసినాఁడో లేదో పూతనాభూతనారీ స్తన్యజీవితాళిరుచులు
నెఱసినాఁడో లేదొ నిర్ఘాతసమపాతవాతాసురాసుచర్వణ మొనర్చి
యరసినాఁడో లేదొ యమరేంద్ర కృతసాంద్ర దృష్టిఁ జేష్టలుదప్పు దేలఁ జాల
మొరసినాఁడో లేదొ ముంచిమృత్యువుమించుకువలయాపీడంబుఁగూల్చుదనుక
వేఁడిదావానలము గ్రోలినాఁడో లేదొ*
యట్టిశ్రీకృష్ణునకుఁ బ్రియంబాచరించు
త్రోవఁ జను టొప్ప నీకు నోదురితదూర. ౭౬

సీ. అంభోధిశయనున కభ్యాస మగు కొంత యరివాహినీవార్ధిఁ దఱియు నీఁద
గోత్రోద్ధరణకళామాత్రున కేదొస్త శత్రుభూభృత్కూటచాలనంబు
చక్రంబు పనిసేయువిక్రమశాలికిఁ బరిపంథిచక్రసంహరణ మగునె
యగ్నిఁ గ్రోలెడుమేటి కబ్బమే పగతురబాహాప్రతాపాగ్ని పరిహరింప
నాత్మగురుపుత్రు నిజసోదరాలి మరలఁ, దెచ్చు [illegible] నిశక్తిచే ది[illegible]వారి
బలము మరలింప [illegible]ప్రాణనాథు, తో[illegible] [illegible] మొనరింపఁ బ్రోవ నీవ.

గీ. అనుచుఁ గొలువువారి నందఱి ననిపించి, పవనపూతపుష్పనివహ[illegible]
కురవకమున నలియుఁ గోకిలంబుఁ జెలంగు, పగిది నుద్ధవుండు పలికెఁ దాను.

క. రాజిల్లి పలుకు నోన, త్రాజిత్తా హారికి నొసఁగఁదగదే నీయం
భోజాప్తదత్తరత్నము, భూజనమందార మతఁడు పూజ్యుఁడు గాఁడే. ౭౯

క. ఏరీతిఁ గన్న నే మగు, నీరత్నము హరికి యోగ్య మిది యె ట్లనినం
జోరోపనీతమణికో, టీరము నృపునకు నె తగు నుతింపఁగ మౌళిన్. ౮౦

క. మణి నొసఁగు మొసఁగి గోపక, మణిఁ గొలువు తదంఘ్రిభక్తమణులకుఁ జింతా
మణికల్పకామధేనువు, లణుపరిమాణం బులగుట [illegible] తెలియవే. ౮౧

గీ. ఇల జనించినరత్నరాసులకు నెల్లఁ, గర్త యగును గ్రీసేనభూభర్త. కతఁడు
పన్ని తావకమణియు నీనున్నవాఁడు, యజ్వకునుయాగఫలమిచ్చునగ్నిహోత్ర.

---

*ఎత్తుగీతిలో నొక్క చరణము లేదు.

చ. కమలదళాక్షుమానసము గందకమున్న దినేశదత్తర
త్నము నొసఁగంగఁ బాడి, హలధారిముఖాఖిలయాదవు ల్మహో
ద్యమమున నీవుఁ గవియఁ దార్క్ష్యానుకర్గశవృత్తి మాన్చి శాం
తముగ నొనర్చెఁ జక్రి కలదా యిలఁ దాదృశచర్య యేరికిన్. ౧౩

మ. రవివిశ్రాణితరత్న మేమిగుఱి యీరాదా మురారాతికిన్
ద్రవిణప్రాప్తియ చూచెదే వినుము రాధానాథుకారుణ్యగౌ
రవరాజన్నయనాంచలం బభిమతార్థశ్రీల నీఁజాలదే
ధ్రువముఖ్యుల్గనుఁగొన్నవైభవముఁ జేతోవీథి నూహింపవే. ౧౪

చ. అన విని యుద్ధవుం బలుకు నర్యమభక్తిసమగ్రచిత్తుఁ డో
యనఘవిచార మీర లిటు లాడఁగ నేటికిఁ జూపి మోపి యం
జనఘననీలవర్ణుని ప్రచారము వింతయె వెన్నతోడఁ బె
ట్టినయవి సవ్యసాచిశకటీవినియంతకు నిట్టిదాష్ట్యముల్. ౧౫

మ. నడిగాకుండఁగ నుగ్రసేననృపు భిక్షావృత్తిపట్టంబునం
దిడి, కంసార్జితరత్నకోటులు మహాహేమంబు లాందోళికల్
పడఁతు ల్పర్వతసన్నిభేభములు ఝంపాసంపతద్వాహము
ల్నడిపించెం దనయింటికీ వెలుఁగవే నారాయణుం డుద్ధవా ! ౧౬

ఉ. ప్రాద్యుగుణంబునం గనినపూసకు నాహరి యాసచేసెఁ గాఁ
దద్దయుఁ బ్రేలగింజయును దైవముకంటికిఁ బెద్ద యయ్యెనే
ముద్దుటనుంగుఁదమ్మునకు మున్నె స్యమంతక మిచ్చివాఁడ నే
వద్దన వాని నీ వడుగు వాఁడు నొసంగినఁ గొమ్ము నెమ్మదిన్. ౧౭

ఉ. సీరి సహస్రశీర్షుఁ డగు శేషుఁడు శేషుని కేమి బ్రాఁతి యం
భోరుహరాగరత్నములు భోగతటంబులఁ జక్కి వక్రియై
పౌరుషకాంతి నమ్ముసలి ప్రక్కలుద ట్టిటు వచ్చెనేనియుం
బోరెద మీఱెద న్విపులపొంక మడంచెద నాక్రమించెదన్. ౧౮

క. కృతవర్మసాత్యకిప్రేరితమై రౌసుదుబలము పొదివి కేసినయేనిన్
శితధారఖడ్గధారల, శతధా భిన్నముగఁ జేసి సమయింతు ననిన్. ౧౯

క. కరవాలఫాలనయనున, కరియువతిదృగంజనంబు హాలహాలముగాఁ
బెరిఁగెద సురిఁగెద నే యిఁక, హరి గినియు నటంచుఁ గలని కార్యస్తుత్యా.

చ. అని యిటులాడ నవ్వెడఁగు నన్నయశాలి యదల్చి మూర్ఖ యీ
చెనఁటిదురుక్తు లేల యదుసింహుని కేగుఱి నీదురత్న మా

యన మును విక్రమించినఁ బరాక్రమలీలల శక్రశుక్రలో
చనవనజాతజాతులకు శక్యమె నిక్కము నీ వెఱుంగవే. ౯౧

వ. అని తదాస్థానంబు వెడలి యమ్మౌనధనుండు మాధవునకు నవ్విధంబుఁ గొంత కొంత యెఱింగించెఁ బద్మనేత్రుండును సత్రాజిద్రత్నాభిలాషంబు నడలి భువనంబులు పోషించుచునుండె నంత. ౯౨

— గ్రీష్మర్తువర్ణనము —

శా. హారాలంకృతయామవత్స్తనము నృత్యత్తాలవృంతంబు నీ
హారానేకపకూటపాకలము యామాయామసద్గ్రస్త స మం
భోరక్షఃకులవిష్ణుచక్రము దలద్భూరిప్రసూనచ్ఛటా
సౌరభ్యాహృతభృంగధైర్య మిల గ్రీష్మం బావహిల్లెం గడున్. ౯౩

శా. ఆసాయంబును గ్రీడలాడుహరిమధ్యానాభికూపంబులం
గాసారాంబువు డిందిన ట్లివిరె మార్గాంబు ప్రపావారి సే
కాసారంబునఁ దర్పితాధ్వగము నై యాయాసముం బాచి మ
ల్లీసౌరభ్య మదభ్ర మయ్యె మరుఁ డేలెం గాముకానీకమున్. ౯౪

చ. గగనము రుద్రమూర్తి యగుఁ గానఁ దదుజ్జ్వలఫాలలోచనం
బగుచు వెలుంగు నుష్ణకరుఁ డంగజుగర్వ మఖర్వ మయ్యె ము
జ్జగములు దైత్యరాట్త్రిపురసామ్యము నొంది దపియింపఁ జొచ్చె న
ప్పొగపున ధూమ్రభావమునఁ బొందె నశేషదిగంతరాళముల్. ౯౫

సీ. సలసలఁ గ్రాఁగు నబ్జమరందమును మూఁతి ముట్ట దించుక యైన మొకరి తేఁటి
విహరింపఁగా నోడు గహనదేవత సూర్యకాంతభూములఁ బొబ్బఁ గాళ్లటంచు
ననలజిహ్వాశంక నాస్వాద మొనరింప దడవి కోయిల యెండ నుడుకు నిగురుఁ
దలచూప వెఱచు నంచలు పద్మవనకుటీమందిరంబుల నీఁగి మాపుదనుక
మహుపునసలునఁ గిటి పలుమాఱుఁ బొర్లుఁ, గాసరము రోఁజు నోరు వెగ్గలము విచ్చి
తమువుఁ గుత్తుక పుటుఁగు లుదగ్రధూళి, ధూసరములైన గ్రీష్మర్తువాసరముల.

చ. జలములఁ గ్రోలుచుం గిసలశయ్యలఁ దేలుచు సంగమస్పృహం
దొలఁగుచుఁ గుంజపుంజములఁ దూఱుచుఁ దాపవికార మాఁగుచుం
గలయఁగ మేనఁ గ్రొత్తవలికావులు గట్టుచు వీతరాగులుం
బలెఁ జరియింతు రాతపసమాగమనంబున నెల్లభోగులున్. ౯౬

గీ. సవిత ప్రకటించుమండు వేసవి ధరిత్రిఁ, గాఁడి నెఱియలు వాసినఁ గానవచ్చె
భోగిలోకంబు నీరింకు పుష్కరిణులఁ, దోఁచు నేలదూఁడు మొలకలతోఁ గరుఁడెగడి,

సీ. లలనాధరాసవంబులును జక్కెరపానకంబులు నందంద కలుగఁబట్టి
మోహినీకుచహారములు నరవడుగుదువ్వలువలు నందంద కలుగఁబట్టి
రమణీభుజావేష్టనములు మల్లీమాల్యకంబులు నందంద కలుగఁబట్టి
తరుణులయూర్పులుఁ దాలవృంతానిలాఘాతంబు నందంద కలుగఁబట్టి
చందనార్ద్రంబు లైనపూర్ణేందుముఖుల, వలుదపాలిండ్లపంచలు నలదలతల
గర్భగృహములు నందంద కలుగఁబట్టి, తపమునకునోర్చిరవ్వసుధాజనములు.
సీ. పెనముపై నట్టు పోసినలీలఁ జుయ్యంచుఁ బొలసె వెన్నెల తప్తభూధ్రశిఖల
నుష్ణుష్ణున ముఖానిలోద్ధతిఁ జల్లార్చి తేఁటి చెందొవపూవుఁదేనె లానె
నఖిలావదాతాంగిమై చుఱుక్కున నిసు మసుగంటఁ బ్రియునింటి కరిగె జార
కబళించె నుఱక యాఁకటి కోర్వక చకోరి నిష్టప్తరోహిణీనేత్రకళలు
మల్లియలపూవుదుమ్ముముష్కరముముర్మ్ము, రాగ్నిశిఖలంచువిరహియారాటమందెఁ
గలువవికసించియునుగసుగంది మొగము, ప్రాల్చె వైశాఖపూర్ణిమారాత్రులందు.
సీ. దవధూమ మభ్రంబు నవిఁ బొదలోనుండి నెమిలిపిల్లలు నిక్కినిక్కిచూచు
మరుమరీచికలు వేమఱుఁజూచి జలబుద్ధి నరుగుఁ బిపాసార్తమైమృగంబు
లవె మెట్టకెందమ్ము లని సూర్యకాంతాగ్నికీలలఁ దుమ్మ నుంకించు నంచ
సురగాడ్పుమెదుముప్రసూనపరాగాశఁ గదిసి తేఁటులు తావిగనమిఁదిరుగుఁ
బాంథు లాకులురాలినపాదపములు, డగ్గఱియు నీడఁగానమి బెగ్గిలుదు
రధికలోభాంధుసిరిభోగ్యమనిభజించి, యర్థమొదవమి వెతఁబొందునర్థులనఁగ.
మ. కలహంసీగరుదాభతల్పములపైఁ గర్పూరరంభామిళ
న్నళదాకల్పితకాయమానములక్రిందం గప్పగొజ్జంగమొ
గ్గలచే నల్లిన తాళవృంతములతేగాడ్పుల్ విసాళింపఁ గాం
తలగంధార్ద్రకుచప్రఘూణముల నిద్రల్గాంత్రు భాగ్యాధికుల్. ౧౦౨
గీ. *చనుపకముల తావి గొనక రోజాలుండి, తేఁటిమలక మల్లెతెల్లవిరుల
చందుచూచి విరహజయకాంక్షమై దుగా,నా యొనర్చె నుత్తరాయణమున.
గీ. వెదురు వెదురురాయ నొదవినకార్చిచ్చు, గుండెదిగులొనర్చెఁగొండలకును
వంశభేదవైరవైశ్వానరంబున, భూభృదర్దనంబు పొడమదెట్లు. ౧౦౪
గీ. ధరణి నెన్నైనఁ గలుగనీ తాపశాంతు, లాతపంబున నాతపం బడరు వేళ
హారఘనసారగంధసారార్ద్రయువతి, కఠినవక్షోజములె శైత్యకారణములు.

*ఈపద్యములో మహమ్మదీయసంప్రదాయము-రోజాలు=ఉపవాసములు. మలక=మహమ్మదీయుఁడు, చందుచూచి=చంద్రదర్శనముచేసి- దుగానా=రెండుదండప్రణామములు.

చ. కలువలు వేసవిం దుఱిమి గంధము తావికిఁ జిక్కఁబూసి పై
వలిపము గట్టి ముత్తెపురువాణములం దులకించు వల్లభో
రులపయి నిద్రవోయెడుసరోరుహగంధులఁ జూచి వారిచె
న్నలమియు నచ్చర ల్వగతు రఘులు మూయమి నిద్రరాములన్. ౧౦౬

గీ. వటవిటపినీడనొకకొంత వామదృశల, కుచలికుచముల నొకకొంతకూవవారి
యందునొకకొంతనిలిచె గ్రీష్మావశేష, మేమి సేయునొయెఱుఁగ రాదింత మీఁద.

చ. నులివడి వారిదాళి నళిను ల్తలఁదూఁచ్చుట శంభుఫాలదృ
క్కలిక కరంబున న్విసనకట్ట వహించుట యౌర్వ మబ్ధిలో
నిలుచుట సూర్యుఁ డంబువుల నీడలు చూచుట గ్రీష్మకాలసం
వళదురుతాపమోర్వమిన వారల కావిధ మూర కేటికిన్. ౧౦౮

— ప్రసేనుఁడు రైవతకపర్వతమునకు వెడలుట. —

ఉ. ఆసమయంబునం దొకదినాగమవేళఁ బ్రసేనుఁ డభ్రగం
గాసమవర్ణమైనతురగంబుపయి న్వరదంబుదంబుపై
వాసరభర్తచందమున వర్తిలి నెయ్యురు గొల్వ నేగ న
వ్వేసవి వేఁడి రైవతకవీరుదిలోరుహవాటి నాఁపఁగన్. ౧౦౯

సీ. తరుణరాజాపర్తదండంబులైననేజాలు పెంజిలువలజాతిఁ దెలుప
డాలొందు కెంపుఁగేడాలు వేలాయాతకూర్మకులచ్ఛాయఁ గూడఁదివియ
నీలంపు వజ్రాంగిబోళుల నెఱరంగు జలపాయిజలదకజ్జలముగాఁగ
వాళవాళి కాలాపహాయ పేషితాటోపములు మహోగ్రులనున్నతమూఁదలింప
బిరుదుటెక్కియములుపాలపిల్లవదువు, పోదుపువోదలంగఁ జేయ నంభోధిగన్న
మాఱుబొందియుఁబోలెఁగుమారుసేన, నడచె నెడయీఁక రైవతనగముగుఱిచి.

క. వీరుఁడు ప్రసేనుఁ డటుతం, జేయచురతినంపుఁబ్రోద్ద సేవించు సితాం
భోరుహము లనఁగ వెన్నెల, గాఱు ధవళచామరములగములుడమరెన్.

క. సత్రాజిదనుజధవళ, చ్ఛత్రము దీపించె గ్రీష్మసమయవ్యథఁ ద
న్నేత్రాంశుకుముదపుష్ప, క్షేత్రంబున నడఁపవచ్చు శీతాంశుక్రియన్.

మ. ఏలఁతు ల్వంశవతంసచంద్రవలయంబు ల్కట్టుచుం గర్ణకుం
డలడోలాలసనంబుతో నధరవీణానాదము ల్చూపఁ గ
ల్పలతాగుంజదలీంద్రమంజరవఖేలన్నందనచ్ఛాయఁ జూ
డ్కులవిం దయ్యెఁ బ్రసేనుసేన విరిఁబోఁడు ల్లేక వర్తిల్లియున్. ౧౧౩

క. పరిపరివిధములఁ దేజీ, సరళీకృతమురళి గెరలఁ జని పతి గనియెం
బరిపూరితకందరని, ర్జరవీణాధైవతకము రైవతకంబున్. ౧౧౪

— రైవతకపర్వతవర్ణనము —

గీ. మదకలపికస్వరామ్నాయమధురిమంబు, కొండయెలమావికొమ్మలనిండుకరణి
వేల్పుగాణలు శిక్షగావించునలయ, లంక్రియలు సిద్ధకన్యాకులంబువొదువు.

గీ. కొఱలుఁ గొండ కొప్పకూటంబు లభ్యన్న, గారుడాశ్మరుచులు గప్పికొనఁగ
వెండి బసిఁడి సేయు వేడుక సిద్ధులు, చాలఁ మందుపసరు చమిరి రనఁగ.

గీ. కొండకోలఁకులందుఁ గోకనదంబుల, నంచగుచ్ఛ లమరు నమరయువతి
హస్తలగ్నజలధరావిర్భవస్మోక్తి, కములగముల చెలువుఁ గౌఁగిలించి. ౧౧౭

క. ఇలమోచుపనికిఁ దలచీ, రలుచుట్టిన పగిదిఁ గుధరరాజము శిఖరం
బులు వొల్చు మేఘరేఖా, వలయిత నిజగౌరవ ప్రవర్ధనలబ్ధిన్. ౧౧౮

గీ. మానసము లైన మదమత్తకాసరములు, లీలఁ గోరాడ వెండితానేలదుమ్ము
ప్రాంతవర్తిష్ణుసప్తర్షి పరివృఢులకుఁ, బ్రతిమహాహారంబుభసితచర్చలుఘటించు.

సీ. దూర్వాదళభ్రాంతి దులకించు పచ్చఁరుచికి లోనై చిక్కు రురుకులంబు
పరిపక్వబింబికాఫలబుద్ధి విద్రుమద్రుమలతాంకురములఁ దొడుకుఁ జిలుక
వలమానకందరావజ్రాంకురచ్ఛాయ నవమృణాళ మటంచు నమలు నంచ
వనమయూరము గేరు వలభేదిమణిఘృణిఘనము ఘనాఘనౌఘంబుసావిఁ
దళుకులొదవించు వెన్నెలమొలకలంచు, మదచకోరిక ముత్యంపుటదరుఁ గొఱుకు
బంగరువునిగ్గు చంపక ప్రసవకలిక, లని శిలీముఖ మలయిక నందు నందు.

ఉ. నిచ్చఁ బసిండితామొరపనేలల రత్నము లేటి తెచ్చి నై
యచ్చరకన్య లాశిఖరి నచ్చనగండులయాట లాడి మై
నొచ్చియు సేదదేఱుదు రనోకహపల్లవలాస్యకర్త మై
వచ్చుసుగంధగంధవహవారితభూరితరాంగఖేదలై. ౧౨౧

గీ. మొదల నాగవాసములపొందు గలిగించి, సానులకును రాగసరణి దెలిపి
తెలుపు మంచికూటముల యిమ్ము తారల, కచలభర్త సరసుఁ డైనకతన.

చ. చటులచపేటఘాతముల సామజకుంభములం బగుల్చుచుఁ
జొటజొటఁ గాఱు క్రొమ్మెదడుఁ జుబ్బనచూఱఁగఁ గ్రోలుసింగముల్
సటలు విదుర్పఁ దోఁచునెఱసంజకు(వారక)తారకప్రభా
ఘటన దొసంగుఁ దద్గళితకమ్రవినూతనశుక్తిజావలుల్. ౧౨౩

క. పౌలస్త్యబాహుహృతహర, శైలేంద్రముఁ బోలుఁ గొండ సమధికతాళీ
పాళీప్రాచీనంబున, వాలుచు * దుర్వర్ణవర్ణవర్ణిత మగుచున్. ౧౨౪

ఉ. కిన్నరకామినుల్ వసిఁడికిన్నెర లంది యథాన్నరీతుల
న్వన్నుని నాలతింపఁ బృథివీధరరాజము సాత్త్వికోదయ
చ్ఛన్నశరీర మైనక్రియఁ జంద్రశిలాజలధారలం దటో
త్పన్ననవీనవజ్రపరభాగమున న్విలసిల్లు నెల్లెడన్. ౧౨౫

క. అలకాంతకాంతవదనలఁ, గులకాంతలఁ బోదలి చన్నుఁగొండలయందు
న్వలకారు లైనదానవ, కులకారులు నింతు రందుఁ గుంకుమలతికల్. ౧౨౬

క. నవరాల గెల్చి చీఁకటి, నవరాలుచుకులు గలుగు జవరాలికొలం
బు విరాళిగొనఁగ వేణువు,లవరాళి ఖచరవరాళి లలి నింపుగిరిన్. ౧౨౭

సీ. బుసకొట్టుపెంజిల్వనిసువులు ఘుం ఘుంకారఘోరహాస్తను్ా కొమరు దెలుపఁ
బవమానగర్భ మై రవళి దెల్పుగుహాళి ప్రబలబృంహితసక్త రంధ్రములుగ
సెలయేటిచేఁ జెమ్మగిలుపాదములు మదోద్గారి పంకిలపదగరిమఁ దెలుప
సంచారిజలధరచాంచల్యము విలోలకర్ణతాళ్పంబులఁ గరము నూప
భద్రదంతావళమ్ములపగిది నితర, శైలరాజమ్ము లురుతపోద్వేలలీల
మలయ నక్కొండ సార్వభౌమత్వమందు, దానవనిధికర్తృతాధన్య మయ్యె.

శా. చంచచ్చంపకపుష్పసౌరభము నాస్వాదించి మూర్ఛాదశా
చాంచల్యంబునఁ దూలు భృంగముల నాశ్వాసించి కన్పూపు(?)
మ్మించున్వెన్నెల సేదదేఱుతురు నెమ్మిన్ ద్రవతాంబ్రస్థలిం
జెంచుంగొమ్మలు నైజకుంతలరుచిశ్రీమిత్రు లంచుం జుమీ. ౧౨౯

క. గిఱికొను దవానలమునకు, † వెఱవదు గిరి వేల్పురాచ వెలఁదుల మోము
ల్మెఱవఁగ నీరగు నెల తాఁ, దఱుపులు దనయందుఁ గలయఁ దలకొనుటం జుమీ.

గీ. అదరి యభ్రంకషంబగు నన్నగమున, నిగుడుమారిహాయనీలమాణిక్యకాంతి
తమముసవివిష్పునుంకించి తమముసాపి, వెలిచి పఱతురు చలివెల్గు వేఁడివెల్గు.

సీ. కడవఁబుట్టినమౌని గడన నేరక క్రుంగ వింధ్యంబును ద్రేకవిభవ మెంత
విల్లయ్యె రుద్రున కిల్లయ్యె వేల్పుల కమరాద్రిప్రాధాన్య మనఁగ నెంత
బలుపాఁపమలఁక చుట్టుల బిట్టు లావఱి తిరిగ మందరగిరి ధృతియు నెంత
వడి దూలి వెస నెత్తువడియె మందోదరీవిభునకుఁ గైలాసవిభవ మెంత

* దుర్వర్ణము-వెండి, దుష్టవర్ణముగలది. † వెఱవడు-మూ.

సగముగనవచ్చియును మఱిసగముగాన, రానివలయాచలము గిర్పుదానదెంత
యనుచుఁ బవమానపూర్ణగుహాస్యసరణి, నట్టహాసంబుసేయునాగట్టుఱేఁడు.

గీ. వన్యమహిషవిషాణముల్ వ్రచ్చివైవఁ, గాఱు నగ్గిరి నవవజ్రకందళములు
శూలిశూలాగ్రదళితరక్షోగజేంద్ర, కుంభనిర్ముక్తమౌక్తికాంకురము లనఁగ.

వ. వెండి యు నక్కొండ పుండరీకాక్షుండు నుం బోలె వసుదేవప్రియం బై యం
బుజగర్భుండు నుం బోలె వివిధభువననిర్మాణకర్మఠచతురాననం బై త్ర్యంబ
కుండునుం బోలె శిరస్స్థలవిహరణనిపుణహరిణలాంఛనం బై వజ్రధరుండు
నుం బోలెఁ బ్రవర్షణాధిక్యహేతుభూతం బై భూతసృష్టియు నుం బోలె నతి
విచిత్రంబు ను జిత్రకారుండు నుం బోలె నశేషాచలప్రతిమాకుశలంబు ను
గుశలవజననియుం బోలె ననలప్రవేశవిశుద్ధంబునునై వెండియుఁ బలిసదన
గామి చరణన్యాసత్వంబున వామనావతారంబు నభినయించుచుఁ గల్పాం
తరస్థాయి ఫలప్రదంబగుట నందనవనంబుతోడఁ బొందువడయుచు ధాతు
వికారవినిర్ణయవర్ణితంబగుట నగదంకారగౌరవంబు నిచ్చుచునిచ్చక్రొత్తలగు
తత్తాదృశవిభవంబుల నభిరామం బయ్యె నందు. ౧౩౪

గీ. అపుడు యదువృష్ణిభోజాంధకాదిబంధు
జనులు గొల్వఁ బ్రసేనుండు సమదయువతి
పరికరముతోడ దీపించె భద్రగజము
కలభములు వశలును గొల్వ నలరుకరణి. ౧౩౫

సీ. రమణులు వెంజామరములు వీవకమున్న చమరవాలవ్యజనములు మొలఁగె
మెలఁతలు పన్నీరు మీఁదఁ జల్లకమున్న చనుదెంచె నిర్ఝరజలకణములు
సతులుగంధార్ద్రికుచములుచూపకమున్నడాసెవజ్రంపుఁగూటములగములు
వనితలు చెంగావివలువ లీయకమున్న కప్పె గైరికరజోగౌరవంబు
సలిలకేలివిహారాతిశైత్యగాత్ర, లతలు చెలువలు మైమచ్చు రతికి మున్న
పూవుఁదేనియఁ దడిసిన తీవ లలమె, నా ప్రసేనుని రైవతకాచలమున. ౧౩౬

క. చెలువలుఁ జెలులు భజింపఁగ, నలరైవతనగమునందు నతఁడు చరించెన్
బలితపు మెఱపులుఁ జాతక, ములుఁ గొలువఁగ నందు ప్రాలు మొగులున కినయై.

సీ. ఉరుకూటముల యందుఁ జరియించుఁ జరియించి కామినీవక్షోజగరిమఁ దెగడు
నవనవనిర్ఝరాంబువు లంటు నంటి కొమ్మలమేని చెమటలఁ జులుకసేయు
నడవియనంటుల ననఁగు ననంగి రామామృదులోరుసామగ్రి మఱచు
బింబఫలంబులు పీల్చుఁ బీల్చి పురంధ్రిమధురాధరంబులమమత సడలుఁ

గ్రోలఁగుఁదామరనెత్తావి గ్రోలుఁగ్రోలి, మదవతీముఖగంధంబు మదిఁ దలంపఁ
దభినవప్రియులైన ధరాధిపతుల, నడక లన్నియుఁ గంధాంధనాగగతులు.
క. గురివెందపొదలఁ గురవక, తరువుల నెత్తమ్మిగొలఁకుదండంబుల నా
సరసాగ్రేసరుఁ డలిపిక, మరాళగతి సంచరించె మలయుఁగ నంతన్. ౧౩౯
ఉ. వారుణిమీఁదఁ గ్రోగ్రిగల వాసరరాడరుణాంశుకంబు నం
భోరుహలక్ష్మి తమ్మివిరిమోడుపుఁగేలునఁ బట్టి త్రివ్వ దు
ర్వారగతిం జనుం దరణి రాగరసాంచితపూర్తి (మూర్తి) న
న్యారతిసక్తచిత్తులకు న్యాయమునం జనురీతి గల్గునే. ౧౪౦
క. అరమొగుడుచుఁగెందమ్ముల, విరితేనియ యొప్పు రత్నవిగచితపాత్రాం
తరమధువుఁ జరమసంధ్యా, తరుణి ప్రసేనునకుఁ జూపెఁ దానపు డనఁగన్.
గీ. పగలు నెత్తమ్మిపూవులఁ బ్రబలు లక్ష్మి, సంజప్రొద్దునఁ దొగలకుఁజనఁ దదంఘ్రి
లాక్షయంటినలీలఁ గొలంకులందుఁ, బర్వె నెఱసంజడాలుదృక్పర్వమగుచు.
గీ. కాలగరుడమూర్తి ఘనస్ఫూహిఁ దివియంగ, నంగకలితరక్త మయ్యె సంజ
ఫణమునందు జాఱిపడినరత్నం బయ్యె, గగనరత్న మస్తగదకు డిగ్గ. ౧౪౩
గీ. ముఱిముఱిచీఁకటికొదమల, నెఱసంజమెఱుంగు లెగసి యింపొదవించెం
దఱిఁ జెంచెతచనుగుబ్బల, గిఱికొను గుంజాఫలమ్ము (కెంపు)నకెనవస్మె. ౧౪౪
సీ. జక్కవమదిఁ జేరె సకలావనీచక్రమాక్రమించు విదాహావ్యవహము
ప్రస్థానపటహ ముద్భటభంగిఁ జఱపించె రతిరాజు వే పుష్కరవళిచేతఁ
జిమ్మించుఁగ్రొన్నీరుచెస్గ లలాటామృతముగాఁగ విధుశిలాతావ మడఁగెఁ
బరదేశ మరుగుచోఁ దరణి యిల్లడయిన సిసువులై గృహదీపవిసర మమరె
పీచెఁ జలిగాడ్పు నెత్తమ్మివిరులు నిద్ర, నొనఁ జక్కలు మింటికిఁ బొడవుసూపె
నత్తమాలద్రుమంబున ననలకరణిఁ, గలువకనుకుఱ్ఱుఱ్ఱుపొందారె గ్గొలమునను.
క. రజనీవికాసమస్తక, విజయంబులసందు లడుకు వెలిగారము తో
యజవైరి యుదయ మయ్యె, న్నిజకరదీపములఁ దిమిరనికరము లడఁగన్.
గీ. గగనభల్లూకముఖమైన కమలవైరి, పేర్చి కరముల నెఱసంజ పేరిచెదలు
పట్టుకొనిద్రింగెఁగ్రొరవోద్భటమరంద, మనెడిపెరతేనెనానందమడిగమించె.
గీ. చెలువుఁ డిచ్చు నీలిచీర ముంగొఁగునఁ, దారతమ్ము మరయఁ దరుణిమెత్తు
గతి నఖేందురేఖ గాఢాంధకారంబు, నిబ్బరము నొకింత యుబ్బులెత్తె. ౧౪౮
సీ. హరజటాకూటదీవ్యన్నవ్యకంకేళి పూర్వదిక్కాంతాకపోలపాళి
యనురక్తి రేచామ యుఱుతఁగట్టిన తాళి వనధరపథసరోవరమరాళి

సకలదిక్పరిపూర్ణ చంద్రికారింఛోళి యుమవుల గిలిగింత లిడుపిపాళి
దర్పితతిమిర భూధరకూటదంభోళి కైరవవదనకర్పూరధూళి
హిమములకుఁ జెన్ను మురవైరి యెడమకన్ను
పద్మములవాఁడు వేలుపుఁబాలకూఁకు
పారసౌందర్యపరసీమ చందమామ
యుదయమునఁ బొల్చె నెంతయు నొఱపుగాల్చి. ౧౪౯

క. ఆసమయమునఁ బ్రసేనుం, డాసవరసలోలహృదయుఁ డై విధుకాంత
ప్రాసాదచంద్రశాల వి, లాసవతీజనము నలుగెలంకులఁ గొలువన్. ౧౫౦

సీ. చంద్రిక నిడినట్లు చెరివిన నునుసేసకొప్పుపువ్వుల ఘుమఘుములు నిగుడ
గంధానుమేయ ఘనాఘనసారమయచర్చ నివ్వటిల్లిన నిగనిగలు గునియ
నాణిముత్తెపుఁ గంఠహారంబునందలి తళుకుమీఱిన ధళధళలు బెసుకఁ
జంద్రికాపునరుక్తజనక మౌ నఖశిఖామండలంబు ధగధగద్ధగలు మొగుడ
మదచకోరంబు విధుకళాభ్యుదితసుధను, నంగవించు విధంబున నతివ లిచ్చ
కాపిశాయన మాసించెఁ గంతువింటి, కొప్పుగవఁ దేఁటి లేనారిగొనలు సాఁగ.

సీ. పూర్ణచంద్రిక లనుపువ్వారుఁబోఁడుల మందహాసప్రభాకందళములు
మలయానిలంబులు మదవతీలోకంబు కస్తూరియూర్పులగంధలహరి
సౌధస్థలంబులు చంద్రబింబాస్యల నలిచన్నుదోయి కౌఁగిళులబిగువుఁ
గందర్పచాపటంకారంబు నువిదల మణితాభినయకళామంజిమంబు
మంచియుపదంశకంబులు మానవతుల, ముద్దుఁగమ్మోవితేనెలముస్తరములు
నాసవాస్వాదపరుఁడైనయాప్రసేను, చిత్తమున(గలఁ) ధైర్యము వ్యస్తగొనియె.

గీ. పుష్పముకుళస్థ మగుతావిఁ బొదలఁ జేయు
సమయమునఁ బోలె సీధుసంజనితమదము
వెలఁదులవిలాసదశ లెల్ల వెలుఁగఁ జేసె
నించువిలుకానిజయసిద్ధిహేతు వగుచు. ౧౫3

సీ. నిజకనీనికల క్రొన్నిగ్గులు వాసనోత్పలపత్త్రములసాటిఁ బొలిమిఱుఁ
బ్రతిబింబితేందుబింబము గల్ల మనుబుద్ధి వేమాఱు మునిగేల వెరఁజవైచు
మోవి చేఁ దివియు నామోద మగ్గలమైనఁదలగంటగించుఁ గాతాళి మొందు
ముంచి పానఃపున్యమున నాథునధరంబు నుపదంశబుద్ధిమై నుఱుక కొఱుకుఁ
బాడు నూరక తేఁటులతోడ ముచ్చ,టాడు ననియాడు నొకగుబ్బలాఁడి వాఁడి
మీఱుమదిరామదంబున మేనుసొరిగి, మదనుఖడ్గంబు నొఱనుండి ప్రిదిలివ్రాల.

సీ. కంతకంబుపునందుఁ గరమృణాళము చుట్టుఁ జిగురాకు ప్రేంకులఁజిక్కనొక్కు
బింకంపుగుబ్బలు పేరురంబున గ్రుచ్చు నిర్విశంకంబుగా నీవి జార్చుఁ
జుఱుచుఱుక్కునమోవిసుధపంక్తుసోఁకించుమనీతంబు శ్రవణసీమమునఁజొనుపుఁ
గల్ల చేసితి నని కాలిదమ్మికి మ్రొక్కుఁ దొడలపై నెక్కిను దూలి వ్రాలు
బాధముగఁ దప్పునర్చిన భర్తమున్ను, ప్రార్థనలు పెక్కు చేసినఁ బాపమాని
తరుణిమదిరామదంబునఁదనకుఁదానె,యంతరంగంబులోనానియలుకమాని.

సీ. ఈసుధారోచికి నిఁకనింతమీఁదట స్వర్భానుభవభీతి సడలుఁగాక
యీకమ్మతెమ్మెర కిఁక నింతమీఁదట ఫణిచేతియలజడి వాయుఁగాక
యీ తేఁటిదాఁటున కిఁక నింతమీఁదటఁ జనుపకంబులకుఁక సడలుఁగాక
యీవలరాయని కిఁక నింతమీఁదట మేను లే దనుమాట మానుఁగాక
శుక్రశాపదోషవక్రిమ యిఁక నింత, మీఁద మధువునకును మేళవింప
కుండుఁగాకయనుచునొకయింతియలుచొక్కి,నొక్కినొక్కి-సలికెమ్రొక్కి-మ్రొక్కి

గీ. యామినీలక్ష్మి వివిధ విహారగతులఁ, గెరలు కాంతామణులను నీక్షింపఁగోరి
కలయ నుత్తానితము లైనకన్ను లనఁగ, సొరిదినింగిఁ దురసపుష్పసుక్కులమరె.

మ. కలవీణారణనంబుఁ జంద్రవలయక్వాణంబులుం జెంగుమీ
టులు వంశీస్వరతానమానములు పాటోపప్రసూనాస్త్రచా
పలతాఘోషముఁ గామినీగళగళత్పర్యాయనిస్సక్తభా
షలు రాగాంబుధివీచిగర్జితమనీషం జేసె ఘూర్ణిల్లుచున్. ౧౧౮

సీ. ఇది కన్నుదమ్ముల కెంజసంజ యగునేమొ కాదేని మొగుళింపఁగాఁ బనేమి
యిది కొప్పుపువ్వుల కెలయుగాడుపోయేమొ కాదేనియవిరాలఁగాఁబనేమి
యిది సిగ్గుబిగంపుగుదికిఁ జేయగు నేమొ కాదేని మరలి పోఁగాఁ బనేమి
* * * * *
యనఁగ మదిరామదము హెచ్చి యబ్జముఖులఁ
బతుల నొక్కొటిగావించి పరిణమింపఁ
జేసి ఘూతవిచేష్టితోద్భాసియయ్యె
రైవతకశైలకందరప్రాంగణమున. ౧౧౯

క. సత్రాజిదవరజునకును, సుత్రామసమానవిభవశోభితునకు నా
రాత్రి శివరాత్రి యయ్యెను, జైత్రరతిక్రీడఁ జేయు జాగరముతమిగా.

మ. ఉపధానీకృతబాహుశాఖములు ఘ్రాణోద్వాంతనిశ్వాసగం
ధపతద్భృంగనిభాలకాంచలపరీతస్విన్నఫాలాగ్రముల్

ద్విపదీగర్భితమర్మదేశములు గంధవాసనాపూర్ణవ
స్త్రపుటంబు లుస్సుఖసుప్తిసౌఖ్యములు వేడ్క గ్లా యువశ్రేణికిన్. ౧౬౧

చ. అలరుల వృంతబంధముల నంటులు విప్పుచుఁ దమ్మిపూవుమొ
గ్గల*గిజిగొన్న నిద్ర దొలఁగ న్సరసీసలిలంబుఁ జిల్కుచుం
దెలతెలవాఱ నొయ్య నరుదెంచి నిశాంతరతాంతతాంతలా
లలనలమేని కింపుగ మెలంగెఁ గురంగతురంగడింభముల్. ౧౬౨

ఉ. కాఁక వెలుంగుచున్న త్రిజగంబుల నొక్కట ముంచి మించుపెం
జీఁకటి†కొమ్ముటేనుఁగులఁ జించి మదించిన చంద్రకేసరి
నొస్సఁక జరాపరాభవము స్రుక్కి శరీరము పాదశక్తి బ
ల్గూఁకటివేరు వేప్పరుపు గొట్టఁ గళాచ్ఛట లూడె నన్నియున్. ౧౬౩

సీ. ఒకపరి వేషంబునకుఁ జొచ్చి దుర్గినహేతువై తప్పుల నేఁచు నితఁడు
సకలోన్నతుం డైన శంభునౌఁదలమీఁదఁ బాదంబులిడినదుర్భావుఁడితఁడు
లాఘవమ్మున సురాలయముఁ జుట్టుచు నింత పంకింపనట్టి కళంకి యితఁడు
తనరాక చక్రహితముగాక దోషానువర్తి యై పొడసూపు వక్రుఁ డితఁడు
విష్ణుపదసక్తుఁ డయ్యును వేఱె యితర, విబుధసేవకు లోనైన వెడఁగితండు
గాన నేనొల్ల నని సుమీ కలువలచ్చి, జరఠశశిఁజూడఁగానోడిశిరసువంచె.

గీ. ఘనసరణిలాంగలక్షేత్రజనితయామి
నీసమాహ్వయకృష్ణ కార్పాససస్య
ముదువు లనుప్రత్తి వినతతొల్గాడుకు విడువఁ
జుక్కలిడునట్టు లొక్కొక్కచుక్క నిలిచె. ౧౬౪

గీ. కుదిసి రేయెల్ల నాఁకలిగొని తపించు, చక్రవాకంబు కొసఁగంగ శక్రుదిక్కు
కరమునందిడుదధ్యన్నకబళమనఁగ, సొబగుదళుకొత్తె వేగురుఁజుక్క మొక్క.

చ. విలసదనూరురక్తరుచివిభ్రమవాహిని ఫాలలోచనో
జ్జ్వలశిఖికీలమై నిగుడి సాగఁ బ్రభాతపురారి చూచెఁ జెం
గలువలవిందుపేరి రతికాంతు నిశాగిరిరాజపుత్రి బె
గ్గిలి చను నట్టు లొయ్య నుడిగెన్ దివిఁ దారకవర్గ మంతయున్. ౧౬౫

క. వేకువచలి మేల్లని హుహు, హూంకారము లెసఁగఁ గాంతలొత్తిరికుచనా
ళీకముకుళములు ముల్కొన, పీఁకలు పతియురము గ్రుచ్చి పేఁపున వెడలన్.

* గరిగొన్న- మూ † కొమ్ముటేనుఁగు- మూ.

చ. ఉరవడి నొక్కకంటఁ గృప యొల్కఁగ వేఱొకకంటఁ గ్రోధని
ష్ఠురమొలుకంగ వేల్పుల నిశాచరలోకముఁ జూచు నంబుజో
దరుఁ బురుడించె *మిన్న హిమధామునుదిం గమలాకరంబుల
న్నిరి మెఱయించుచుం దరణిచేఁ గుముదంబుల నిద్రపుచ్చుచున్. ౧౬౯

సీ. ఇందుకాంతముల నీ రివురక యే లుండు రవిశిలాస్థలి నగ్ని రవులుకొనఁగఁ
గమలదీర్ఘికలు నిద్ర మరల్ప కే లుండుఁ గుక్కుటనాగధ్వనులు చెలంగఁ
గుజములు క్రొవ్విరు ల్గూలింప కే లుండు గంధవాహామదాంధకరటి రాయ
జక్కవ తాపంబు సడలింప కే లుండు దరదరవిందంపుసురటి వీవఁ
దిమిర మరుగక యే లుండుఁ దీప్రభాను
భానువులు లోకదీపకప్రభ నిగుడ్ప
వెలివెలుఁగు జాలు టడి యెంత వేఁడివెలుఁగు
ననిచి యుదయాద్రిసింహాసనమునఁ దనర. ౧౭౦

గీ. అంబుజాకరశయ్య మత్తాళిమత్తుణములు గుట్టిన మేల్పొక కుముదంక్తి
నిదురపోఁజొచ్చె రే యెల్ల నీరజారి,తోడి రతికేళి మల్లుపోరాడి యొక్కొ.

సీ. పొదలు జక్కవలగుంపులుగూర్చు పోరామి చిమ్మచీఁకటులకుఁ జేరరామి
త్రయ్యంతవిద్యాసదాఖురళీభూమి చంద్రార్ఘధరరథచక్రనేమి
వ్యాపృతగగనఘంటాపథాంచలగామి దినరాజ్యభరభృతి కొనరు వామి
రాహుగ్రహాగ్రహారభస మోర్చినక్షేమి నమదవనత్వరోన్నయనగామి
యుదుటు వెలుఁగుసామి యుదయభూధరసామి, దేశవర్తియగుచుఁ దెలివినిగుడు
తటిఁ బ్రసేనుఁ డస్తతంద్రప్రబోధాను,సారి యగుచుఁ గొల్వుఁ జేరి నగుచు.

— ప్రసేనునికడకుఁ జెంచులు వచ్చుట —

క. నెఱి చూపువేళ నొకకొం,దఱు పొలపరు లేగుదెంచి దర్శించిరి య
న్నెఱిబిరుదుమగని భిదురపుఁ,దఱుపులువస్త్రాంబుదంబుఁదఱియువిధమునన్.

సీ. భల్లూకరోము లుత్ఫుల్లవాహాద్విషన్నేత్రులు గజనీలగాత్రధరులుఁ
గంఠీరవసటాప్రకారశిరోజులు దంష్ట్రిదంష్ట్రాంకూరతరనఖరులు
సారంగవేగులు సారంగకఠినసత్త్వులు గండభేరుండతులితరవులు
సరభసశరభభాస్వరపదన్యాసులు నురగబాహువులు వృకోదరులును
నగుచుఁ దమయున్నవిపినాలయముల నెల్ల,నంగకమ్ములఁ బ్రకటించునట్టు లమరు
భిల్లవల్లభు లొకకొంద ఱుల్ల మమర, నాప్రసేనునియాస్థాన మల్లఁ గదిసి.

---

* మిన్న హిమధామురుచిం గమలాకరంబులం గిరి మొఱయింపుచుం- మూ.

ఉ. ఓరలువోవఁ గన్గొనుచు నూరక యయ్యపనేము లిచ్చుచుఁ
జోరునఁ గాలుక్రొంజెమట జొబ్బిలుమేనులఁ గంప మందుచుఁ
బారెఁట బారెఁట న్నిలిచి భంగురతాస్వితభంగి మెట్టుచు
న్వారు ప్రణామపూర్వకము వక్రతరోక్తులు పల్కి రీక్రియన్. ౧౨౬

ఉ. ఈవరి* యేము కొండసెలయేఱులవంకలబార యన్నలున్
బావలు మామ లల్లుఁడులు బావగులు న్బలగంబు నొక్కప్రో
గై విలువేఁట లాడికొని యాలయి బిడ్డయి యుల్లు ముంగిలై
బూవపుఁబొత్తు గూడి కసపు ల్దినియింతుము నాఁడు నాఁటికిన్. ౧౨౭

సీ. తట్టపున్గునఁ గాని తలరాయ నేరము పెట్టెయుండకలఁ గాని సుట్టనేర
మెఱచి పోఁచలె కాని చిఱుమంగి నేరము గదుగుఁదోల్లే కాని కట్టనేర
మీరంబులనె కాని తూఁటుండ నేరము వెదురుబియ్యమె కాని వెరఁజనేర
మడవినేలనె కాని నడయాడ నేరము గురులపాడియ కాని కొసరనేర
మెండ మాకు దండ యిమ్ము మామది కింబు, బల్లిదంపుగాడ్పు గాళ్ళనత్త్వ
మెట్టిమొరపనేల యిక్కలు కంకటు, లివియకాని యన్య మెఱుఁగమయ్య!

వ. అని నిజప్రభావంబుం బ్రకటింపం గడంగి యావ్యాధయూథంబు నిజనిరీ
క్షణప్రబోధమధురాననుం డగు నయ్యోధవరునితో ని ట్లనిరి. ౧౨౮

సీ. నల్లదేవర మోచినాఁడు నాఁ డని కాని మలఁతుము గరుటాలమంతు లైన
ననరానిపని గంబ మయ్యెఁ దానని కాని చెఱతుము తెఱనోరిసామి లైనఁ
జందమామకు ముద్దు సాగించు నని కాని యేసి తెత్తుము మింటియిట్టి లైన
దుగ్గిదేవమ్మకుఁ దొలుబోన మని కాని త్రుంతుము జముఁ డెక్కు డుంత లైన
సరబసాళువమళువంబుసారమెగము
గండభేరుండ మని మఱి కలుగుజీవు
లని యెఱుఁగ మేము తడవింట నమ్మునిండఁ
దొడిగి యడవుల వేఁటాడఁదొడఁగినపుడు. ౧౨౯

వ. అని తదనంతరంబ. ౧౩౦

సీ. ఏనికతలలపై నేర్చి తెచ్చిన పచ్చిముత్తెంబు లొకకొన్ని ముంచి పోసి
తల్లిప్రక్కలఁ గూర్కఁ దలఁగించి తెచ్చిన సింగంపునిసువులఁ జేతఁజూపి
గిలుబాడి ఫణిఫణంబుల నొల్చి తెచ్చిన రత్నరాజములు పేరాళి మొసఁగి
గుత్తులకొలఁదికి గుత్తంబుగాఁ గట్టి తెచ్చిన పులిగోళ్ళ తెగలు వైచి

* దేవర- మూ-

మఱియు నతిమానుషపరాక్రమమునఁ గన్న, వన్యవస్తువులు పథగా వరుస నునిచి చిత్తములలరింప మృగవధాజీవు లనిరి, యాప్రసేనుని ముకుళితహస్తు లగుచు.

శా. దేవా! యిప్పుడు మావనంబునకు నేతెంచెం గరాళాసన
వ్యావల్గత్కటుఘోషగర్జల దిశల్ వ్రయ్యంగ హాలాహలకం
ఠావిర్భావము కల్పసంక్షయమునం దాటోపముం జూపున
ట్లై విద్రావితవాయురంహ మొకసింహం బెందు మున్నుండెనో. ౧౮౨

క. మాతరము గాదు సింగము, పోతర మడఁగింప బీఱుపోయితిమి సదా
యాతాయాతోద్ధతి నిస్ఫీతాకృతిఁ బక్షిణాములఁ గ్రక్షసపటుపర్. ౧౮౩

క. సింగంబుఁ జంపి మాడగు, బగంబుఁ దొలంగఁ జేయు స్వాఁబులి మును గ
న్నింగలము వేల్పు మన్నున, లంగలయలుఁగునఁ బగుల్చు లాగున నధిపా.

గీ. ఇట్టి దిది యని చిత్తానఁ బెట్టు టెపుడు, దేవ దేవర విచ్చేసి నీవు వెన్ను
దన్ని యుండినఁ జాలు నాదగర మొకముఁ, బట్టువారము నేము నీపాదమాన.

చ. అదియును గాక మా యడవి నన్నునఁ గన్నునఁ గానలేక మే
చిదిమినమాత్రఁ గ్రొంజముఱు చిల్లున మీఁదికి గుప్పలింపఁగాఁ
గదుపులు గట్టి యున్నయవి గంధగజంబుల నైన రాయుచు
న్నదకలకోలరాజములు మర్దితభిల్లకుమార తేజముల్. ౧౮౬

క. కలములఁ బోలిన భయదై, కలము లిపుడు చింతపంటికందున యగుట
స్గళదఘ్నదర్పసంపదఁ, జెలఁగెడు నాలెల్ల మేనిజస్సునఁ దోఁగన్. ౧౮౭

చ. తొలఁగవు చిన్నకన్ను వడి దుప్పులు చప్పుడు గాకయుండఁ బెం
జిలువల బిట్టు మ్రింగుచును శృంగము లైదును నాలు ప్రంగలై
తలలకు వ్రేఁగుసేయ నవి దాసిన వ్రేసిన మేనెఱుంగ వే
పొలమునఁ జూడఁ దామ యగుఁ బున్నమవెన్నెల గాయ నైపొడల్. ౧౮౮

క. సీరాముసేన లైక, ప్పారుశరీరములతోడ హరిణంబులు గాం
తారమునఁ దిరుగు వాని, న్నేరఁ డొడిసిపట్ట నిటలనేత్రుం డైనన్. ౧౮౯

క. కాసరములు నిజరేఖా, మాసరములు నిజవిషాణమథితగిరిరజో
ధూసరములు రుచికృతఘన, వాసరములు గలవు లెక్క వానికిఁ గలదే.

క. మిన్ను దలమోచి పొడవున, మన్నులు విహరించు వాని మఱియుంబము నే
మెన్నఁడును బసులకదుపుల, వెన్నాడెడులీల నుఱక వెలుతుము పోవన్.

ఉ. రంజితకృష్ణసారగళరక్తము దప్పికి నీరు, దుప్పిక్రొ
న్నంజుటికండ లాఁకటికి నొనర్చినకూడును, నైకుభృద్గుహా

కుంజములం జరించుఁ బడఁగు ద్విసఁ జిమ్మిన మే నెలుంగ వెం
దుం జిరకాలకాయములు తోరపుఁగోఱల చిత్రకాయముల్. ౧౯౨

సీ. కరికుంభసక్తి శార్దూలిలస్థలంబుల భమితచంక్రమణసంభ్రమము నెఱపు
ఘుమఘుమనుఱుములు ఘోషింపఁ గిరలెత్తిమూర్ఛితమిన్నులు మోవ నెగయు
విద్యాధరకుమారవిహృతికిఁ జోటైక గంధన గుహ లెల్ల నిండియుండు

* * * * *

ననమలోఁ చనపటహ కంఠారవములు, కాఱడవిలోని ఘోరకంఠీరవములు.

క. గట్టుల గుట్టలఁ బంచల, పట్టులఁ గుంజములగములఁ బడఁకుఁ గెలఁకులం
దొట్టిన క్రొవ్వునఁ బిట్టలు, చెట్టడిచినఁ జేటుఁడన్ని జిలజిల నెగయున్.

క. పెరతేనె తెరలు దేనియ, గురియు ఘనములు వాన గురియు మెఱుఁగునన్
దొరువులఁ బొదలినపూఁబొద, యిరువులఁ గలచెలువ వనలు నివతాళించున్.

గీ. ముదురుఁజాఱపప్పు వెదురుబియ్యములును, గుగులపాలు పెసఁగు వోరల్మైన
మనసు లలరఁ జేయు మాష్టికాంబుల, సింధురౌఘ దాన ద్విష్టికములు. ౧౯౬

క. వడిగలఁడని మానెరివినఁ, బడుదు వెపుడు వేఁట కిపుడు పయన మగుము నా
వుడునతఁడు వారిమాధ్యపు, నోడవులుమూద మొదవవిని నుంగవనగుచున్.

వ. పసదనంబుం బ్రసాదించి యాచెంచుల నాదరించి సాటోపంబుగ నాఖేటం
బునకు నయనంబులం బొదలు సితాసితారుణప్రభలు ప్రబలం గర్ణకుండల
మాణిక్యమరీచులు గడలుకొన నిలుసొచ్చి వెడలి నచ్చుటయు. ౧౯౮

శా. చోళీనాట్యవిలోకనప్రియ త్రయీశుద్ధాంతశుద్ధాంతరం
గాళీస్వస్తికలాకరోద్యత ధరాయాగక్రియాగక్రియా
వ్యాళీకల్పితచారుచంక్రమణ సర్పారాతివాహా మహా
జ్వాలీజ్వాలలిలీఢ దైత్యశలభవ్రాత ప్రతిష్ఠే సదా. ౧౯౯

క. తిరుమంగయాళువారు, స్థిర భక్తివిధేయ రంగదివ్యక్షేత్రాం
తరసన్నివేశ భట్టరు, తిరువంశ్యజ్ఞానభావ దీపితభావా. ౨౦౦

స్రగ్ధర. వేధోబోధోపదేష్టా విబుధరిపుచమూవిప్రియాపాదిచేష్టా
రాధానాధారణోక్తి ప్రకటనవసుధాగ్రాససంపుల్లహాసా
గోధుగ్బాలాదిరంసాకులసజహృదయక్రీడ సౌఖ్యప్రశంసా
మాధుర్యస్మేరకీర్తి మధుమథన జగన్మంగళాధారమూర్తీ. ౨౦౧

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్య కరుణాపారంపర్యపాత్రా
త్రేయగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజ రంగప్పరాజప్ర
ణీతంబైన సాంబోపాఖ్యానమునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరమణీకుచకీలిత, హారమణీమిళితవైజయంతీలతికా
హారస్మేరద్యోతా, ధారమహావక్షు రంగధామోద్ధృతా. ౧

వ. దేవా భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

—ప్రసేనుఁడు వేఁటకుఁ గడఁగుట—

సీ. తడవిండ్లు నుండక తడవిండ్లవార లేతెంచిరి మదకలద్విరదలీల
హరిగలచ్ఛాత్రోడ హరిగలవారలు వచ్చిరి సింహసంహనను లగుచు
గడలవారలును నల్గడలఁ దోతెంచిరి చటులజిహ్వాభీలసర్పలీలఁ
గరవాలధరులు భీకరవాలశాస్త్రాలసమరేఖఁ బొల్చి రుత్సాహ మెసఁగఁ
దప్పెటలు మ్రోసెఁ దప్పెటధ్వనులు రేసెఁ, గాలుతుపాకీల నగ్నికణములు చెలఁగఁ
జోదములతోడ నలమాది గ్రందుకొనియె, నాప్రసేనుఁడు మృగయుఁడగు వేళ.

క. మృగయులు దెచ్చిరి బంగరు, నగతులఁ జేపట్టి గట్టిజాగిలముల బ
ల్లొగుళుల విద్యుల్లతికా, స్థగితగ్రీవములఁ బవనతతి నడుపు క్రియన్. ౪

క. ఉరులుం బోఁగులుఁ బెదపెద, తెరలును గుందేటివలలు దీమంబులుఁ దె
చ్చిరి వేఁటకాండ్రు బహుధా, పరిచితమృగమాంద్యశేషపరిణతు లగుటన్. ౫

సీ. వేగాధ్యయనవిద్య వేవిధంబుల నిది చదివింపఁ బవనంబు చదువఁబోలు
నిది మాపుగాఁ బుట్టి యీడేరెఁ గాఁబోలుఁ గల్యాణతారరత్నకులారి
యిది వాగు గుదియింప నిండుకసవలింప నలమాచలంబునవ్వలనె వ్రాలు
నిదియ పట్టాశ్వమై యింట నుండినయేని ప్రత్యేకి నుచ్చైశ్శ్రవంబు గుఱుతె
యెంతలా వెంతపుష్టత యెంతబిరుద, మెంతయందంబు చూపఱు సంతసింప
సాదియాయత్తపఱిచిన జవనహయము, నెక్కె మృగయార్హశృంగార మెసఁగ విభుఁడు

క. పేరోజంబులకుల్లా, యా రాజకుమారుశిరసునందుఁ దలిర్పం
గారణమానవనందకు, మారకమస్త్రగ్రపింఛమంజరి యనఁగన్. ౭

గీ. వనజినీపత్రరుచిమిత్రవారబాణ, మా ప్రసేనుని గాత్రంబునందుఁ దనరెఁ
గప్పదళ్ళొత్తుచిహ్నంపుటొప్పిదంబు, పూర్ణశశిమీఁద వైచిన పొలుపు దెలిపి.

క. రాజావర్తరసార్ద్రిపు, నేజా తద్బాహుశాఖ నెలవుకొనియెఁ జే
రోజ సురశాఖిశాఖిక, రాజిల్లు ద్విరేఫరాజరాజియుఁ బోలెన్. ౯
క. వనచరదర్శితమార్గం, బున నడవికిఁ జనియె నారాజపుత్రుఁడు మున్నా
వనచరదర్శితమార్గం, బున లంకకుఁ బోవు రామభూభుజుఁ డనఁగన్. ౧౦
క. తెరలొడ్డిరి పోఁగులువా, ఆరి త్రవ్విరి యోదములు పరిసరవనములం
జొరఁగొట్టిరి మృగముల నే, ర్పరు లగు పాలపములు వివిధపరికరధరులై.
మ. దారు లశ్వంబులుఁ దేరులు న్వారదపంక్తు ల్గోలి తూలింపఁ గా
సరముం గేసరి భల్లుకంబు రురువు న్వ్యాఘ్రాలముం గోలముల్
హరిణంబు న్శశము న్వృకంబు శలలం బాక్రాంతవ్యాద్భితి నా
తురతన్ బెగ్గిలి మ్రగ్గఁ గాఱడవియందు న్సారదూరంబులై. ౧౨
క. ఆసత్రాజిద్భాతృశ, రాసారము గ్రుచ్చికొనిన నవనిం బడియెం
గాసరము లగ్ని కరరే, ఖాసృష్టింబగులు నంధకారం బనఁగన్. ౧౩
గీ. ఆప్రసేనుఁ డేయు నర్ధచంద్రశిలీము, ఖములఁ బాదికొన్ని మృగములు రాలె
విపినపవననిహతి విచ్ఛిన్నవృంతంబు, లైన యగిసెవిరులయొద మొదవ. ౧౪
గీ. నింగిమోవంగ నెగయుసారంగ మొకటి, యధిపుసింగిణివింటితూపాయమూడ
నడటు వోనాడి చేతికి నగ్గమయ్యె, భర్గునకు యజ్ఞమృగము చేపడిన కరణి.
గీ. ఆప్రసేనుఁడేయు నశనికల్పానల్ప, కాండవృష్టి దంతకలిక లూడ్పఁ
గుసుమలావిలూనకోరక కైతక, వనము ననుసరించె వనగజములు. ౧౬
గీ. కప్పికోలలనాతండుదుప్పిపదువు, నొడలనరుణాంబుబిందువుల్వ్యాపమఁజేయఁ
గడుఁబ్రకాశించెఁదమ తెల్లపొడలనవియుఁ, జిగురులలరులుగలిగినచెట్లులనఁగ.
గీ. రక్తకణము లుఱక రాలంగఁ బెనుగోలఁ, గొదమస్రుక్కఁగొట్ట ఘోణి యొకటి
రాయబాటు గాన రణదానవిధి కాంతు, జాతెగ్రక్కలించి చల్లె ననఁగ. ౧౮
గీ. బల్లెకోల దాఁకి పరవశత్వముఁ బొంది, యొక్క చెవులపోతు చిక్కె జలద
ఘట్టనమున మిన్నుపట్టువాడి శశికళా, సక్తి నంకమృగము జాఱె ననఁగ. ౧౯
క. గిరిజాసింహము మహిషా, సురదాయాదుల వధించు చొప్పున గవయో
త్కరములఁ గర మతఁ డేయఁగ, గొరువంకలకరణిఁ జాపగుణలత మొరసెన్.
క. పులులకుఁ దార్చినపులులం, బొలియించె విభుండు శస్త్రపుంఖితవదనం
బులు గాఁడ నేసి మోహా, దులను వివేకుండు మున్ను దునిమినకరణిన్.
క. నేజా నతండు మెకముల, వేజాడలఁ గెడప నట్లు వెలసిరి భటుల్
రా జెట్టిజాడవాఁ డగు, నాజాడనె ప్రజలు నడతు రది నిజము సుమీ. ౨౨

గీ. ధర్మగుణముచేతఁ దగిలియుండియు నీకు, నోప్రసేన యిట్టి యుగ్రకృత్య
మేలయనెడుకరణిఁ గోలాహలముచేసె, గిద్దలలమి పొడువ ఖేచరములు.

క. నెత్తురు మెదడును నంజుడుఁ, జిత్తడి గావించెఁ దత్ప్రసేనభటులచే
కత్తులు నీఁటెలు మొకములఁ,దుత్తుమురుగఁ జేయ నడవిత్రోవల నెల్లన్. ౨౮

—ప్రసేనునకు సింహమునకును యుద్ధము—

ఉ. అత్తఱి వచ్చె నవ్వనమునందుఁ జరించుమృగాధిరాజు కెం
న్నెత్తురు జుంజు విచ్చి నిజనేత్రరుచుల్ లయకృత్కృశానులం
బొత్తుకుఁ బిల్వ సర్వపురముంబుసిఁపఁ సదంష్ట్రివక్త్రము
న్నిత్తుకనాలుకం బెగడుమేటిరసజ్ఞ దవాగ్ని గ్రాయఁగన్. ౨౯

గీ. వచ్చి కంఠరవం బిచ్చి వాల మెత్తి, నఖశిఖరవజ్రపాతసన్నహనమునకుఁ
దోడుపడఁ గోఱలాసేనఁ దుమురు సేయ, బెదరి పఱచిరి తక్కినపిసుఁగులెల్ల.

క. బలములు విచ్చినఁ దనదోర్బల మొకటియ దిక్కఁబట్టి పతి నిలిచె మహా
కులభవులు ప్రాణభయమునుం, దలఁతురె మానానకధన్యులు గాకే. ౩౦

శా. ఈజాడం దిలకించుకేసరి నతం డీక్షించి శితాగ్రకళం
బేజీ నంటఁగఁగొల్పి కల్పదహనోద్రేకంబు ముద్రించుచే
నేజాము మ్మొన నింతనాటుటయు ఘూర్ణించె న్గజద్వేషి క
ద్రూజాధీశ్వరతుల్యవాలధికి నాందోళంబు పుట్టించుచున్. ౩౧

వ. ఇట్లు ఘూర్ణిల్లి యామృగరాజు బొబ్బిడునని మొగంబున కెగయుట యు
నబ్బలుమగండు పాదిశ్వాంబునం దప్పిడి వెనుకకు నొగుటయు నప్పుండరీక
మొకం బొడుపు దప్పి గొబ్బున నలవఁగక్రిప్పి వచ్చి యప్పురుషనతను
హాంసరథదండచండం బగువాలంబునం గీలుమలంగి కొట్టుటయు నాదిట్ట
తట్టున నభిముఖంబుగ దాకొలిపి కరివైరిం బరివరియలు గా నాయుధంబు
నం జేయుటయు నాసటాలంబు తటాలున వెనుకకు నిగిడి తన్నిటలతటప్రదే
శంబు చపేటంబున విపాటింప నా కోటకంబు ద్విదళధరిపులిపులసుదర్శన
స్పర్శంబు లగుపెనుగొరిజల నురుజవంబున నప్పంచాస్యంబు నాస్యంబునం
దన్నం దన్నుటయునుం గటకటం బడి పుడమిం బడి లేచి యేచి యమ్మహా
వీరంబు ఘోరంబుగ నెలవంకకు లంఘించి నెలవంకల మీఱు నోరికోఱల
నవ్వీరవరు నెడమప్రక్క నొక్కుటయు నక్కొమ్ముకొగం బై యగ్గద్దరి పిడ్డవడి
నార్చి యావృద్ధసింహంబు వదనగహ్వరంబున నలుఁగు చొనుపుట యు

నాకుటిలప్రచారంబు నాక్రూరాయుధంబు నురగంబుం గబళించు గరుడుని కరణిం గొఱికి వేసిన రేసిన మగంటిమి నజ్జగదభినుతుం డొంటింబెట్టిన పట్టమ యంబు వెఱికి పిఱికిగుండె లేక యాకేసరిం దెగవ్రేయ నుద్యోగించు సమ యంబున. ౨౯

క. కవిసి మృగపతి ప్రసేనుని, నవశత నొందించి యతనిహయరత్నముఁ జెం డి విడిచి కంఠాభరణము, నవలీలం గొనియె మాంసమని ముదమొదవన్.

వ. ఇట్లకుంఠితవిక్రమం బగు నాకంఠీరవంబు ప్రశాంతసంరంభం బై యాస్య మంతకంబు నిజగుహాంతరంబునకుం గొని చనియె నంత. ౩౦

ఉ. ఆకడ కప్పటప్పటికి నర్థిమెయిం జనుఁగాన నాఁడ భ
ల్లూకవిభుండు వచ్చి యతిలోకపరాక్రమహారిఁ గేసరి
న్వీకునఁ జంపి తద్ధృతమణిన్ హరియించె ఘనాఘనంబు నా
లీకవనప్రియుం బొదువులీల నరాళకరాళచండిమన్. ౩౧

క. తనగుహకు స్యమంతకమణిఁ, గొని చనిసుకుమారుఁడ నడికొడుకునకొసఁగెన్
వనజాతప్రభవునితు, మ్మునఁ బుట్టినబుుక్షలోకముఖ్యుం డంతన్. ౩౩

సీ. ఆప్రసేనునిచర్య యంతయు నెఱిఁగి సత్రాజిత్తుఁ డాపులుఁ దాను వగచి
యెక్కడి మృగరాజ మెక్కడి మత్సహోదరవిమర్దనము రత్నంబుపోక
యెక్కటి యది యిది యెంతయు మురవైరి మాయాప్రపంచనిర్మాణమహిమ
మణిఁ దన కీకున్న మర్యాద లంఘించి బూమెలపోకలుపోయి తనదు
తలఁపు సఫలంబు గావించె దానవారి, కన్యవిత్తాపహరణవిద్యానుషక్తి
కలిమి చాటుచునున్నదిగాదె ఘోష, యోషిదాలయరచితచౌర్యోల్లసనము.

గీ. తాఁ బ్రసేనుని జీవరత్నములతోడ, రత్నమునుబుచ్చికొన్నాఁడు రాధమగఁడు
చుట్టములలోన నిటువంటిసుభగుగలఁడె, వెలుగు చేనెల్లమేసిన విధముపోలె.

క. అని యడలుచుండె నపుడా, జనవాదము నిండె సర్వజగతీస్థలిఁ జె
ర్వున నూనియ నెరసినక్రియఁ, బెనఁగొని నేత్రమున *నవిరి వెరిఁగినకరణిన్.

క. విలయానిలవలయాహతి, జలనిధి యూఁటాడులీలఁ జక్రిమానము వె
గ్గల మపవాదభయంబునఁ, గలఁగె స్థిరభుస్థభువనకంపముతోడన్. ౩౭

గీ. ఎట్టికృతులకైన నెవ్వారికేనియు, నియతిమహిమకతన నిందవచ్చు
శర్వమూర్తి యైనదుర్వాసునంతటి, వానిఁ బొదువదే ప్రవాదశంక. ౩౮

---

*అయిర-మూ,

శా. చింతాక్రాంతపరీతచిత్తుఁ డగుచున్ శ్రీకృష్ణుఁ డాచందమా
ద్యంతంబుం దగువారితోఁ నొడివి నిందాకర్దమక్షాళనం
బెంతే వేగ నొనర్పఁగాఁ దివిరె లోకేశుండు దా నయ్యె నా
నంతర్వాణులు ధర్మరక్షణపరీక్షావ్యాసమూర్త్యేక్షణుల్. ౩౯

చ. అలిగి హలాయుధాదులు తదర్థవిజృంభితసంభ్రమోగ్రులై
యలబల మాచరించుటయు నందఱ నొయ్యన మన్నరించె న
జ్జలనిధిశాయి నీతిసడిసన్నబుధుల్ సడి వచ్చెనేనియుం
గలఁగక యుల్లముంటఁ దిరఁగాఁ దలపోయుదు రాత్మధైర్యులై. ౪౦

క. వేదాంతార్థంబులు దను, వేదెఱఁగుల వెదక నలసువిభుఁడు ప్రసేనుం
డేదిక్కు చనియె వేఁటకు, నాదిక్కున నడిచె నింత లచ్యుతునిగతుల్. ౪౧

సీ. గరుడకేతనశిఖాఘాతభీతిభ్రాంతి జలజాప్తుతేరిమోకులు వడంకఁ
జక్రనేమిక్రమప్రక్రియాపరిపాటి నిలయు నక్కటిలిన శ్రుతిరాఁగ
నిరుసులకొనలొత్తహరిదంతగజములు మొగములుస్రుక్కించిముచ్చముడుఁగఁ
గల్పాంతఘనసుహృత్స్ఫురితఘోషంబుల దివి శబ్దగుణ మాటఁ జేటపఱుప
సైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పకవలాహకములఁబూన్పఁ జతుర్యుగఘటితకాల
చక్రమును బోలుతేరెక్కి చక్రపాణి, దారకుని కౌశలమ్ము చిత్తమ్మునరఁప.

గీ. ఎక్కి పరిమితపరివార మిష్టజనులుఁ
దగినతెఱఁగునఁ గొలిచిరాఁ దనరె శార్ఙ్గి
త్రిపురములమీఁద నడతెంచు త్రిపురవైరి
సురలు భజియింప సొంపొందుసొబగుఁ దెగడి. ౪౩

శా. విధ్వస్తగ్రహతారకం బగుచుఁ బర్వెన్ ధూళి ప్రస్థానభే
రీధ్వానంబున వ్రక్కలయ్యె దిగిభశ్రేణీకటప్రాంతముల్
విధ్వాదిత్యులు తప్పఁగ్రుంకిరి మహోద్వేలాస్యరుట్ప్లవకం
బధ్వాచ్ఛాదన మాచరింప హరిసేనాటోప మేపారఁగన్. ౪౪

సీ. ద్వీపిద్విపాహితద్విపధేనుకమ్లాదిసత్త్వసత్త్వస్థితిజన్మభూమి
చక్రచాతకచాషచంద్రకీబకశుకీలోకలోకాధికోత్సేకకారి
శాండిల్యశౌనకశాతాతపశమీకకృతకృతకేసరవ్రతవశంబు
జటిజంతుఫలజంబుజంబీరవిరచితభానుభానుప్రవేశానవసర
మగుచు నందనంబు నగుచుఁ జైత్రరథంబు, డంబుమీఱి ఖాండవంబు నీస
డించు నొకవనంబుఁ గాంచెఁ గాంచనవర్ణ, నేత్రధారి శక్రశత్రువైరి. ౪౫

గీ. ఉప్పుఁగడలిఁ జొచ్చునప్పయోదములీల, నీలవర్ణుఁ డింద్రనీలనీల
మైనకాననంబు నటఁ జొచ్చె ననుకూల, వాయులీల భటులు సేయఁబనులు.
గీ. అందు వెదకి వెదకి హరిగాంచె నొకచోట, హయముగూడనిహతుఁ డగు ప్రసేను
మనసు నుబుసుపోక వనలక్ష్మి యుష్ణచ్ఛత్రంబుతో జయంతు వ్రాసెననఁగ.
సీ. నడుమ రెండుగఁ దున్న నమలి ఖండించిన సర్పంబుఁ బోలు నేజామఁగాంచి
యొఱవాసి జమ్మిలో నుండి వెల్వడు కీలికీలఁ బోలెడు మేటివాలుఁగాంచి
మణులంటు రోహణక్ష్మాధరం బన గంట్లు గలమేని పురుషప్రకాండుఁగాంచి
పగిలిన మఃలుదోసపంటితో దొరయంగ వదనంబు దెఱచినవాజిఁగాంచి
యసువు లెదవ్రచ్చికొనిపోవ నందునొట
నెగసి పోయెనో యనఁగఁ దద్గగనరత్న
దత్తరత్నంబు లేమి తథ్యముగఁ గాంచి
యద్భుతమునొందె నయ్యద్భుతాద్భుతుండు. ౭౯
క. దీనికిఁ గారణ మగుసం, చానన మెయ్యదియొ యనుచు ననుఁగులు దానున్
దానవరిపుఁ డటుచని ప్రాణానకు నెరవైన మృగగణప్రభుఁ గనుచున్.
శా. ఈసింహంబు నృసింహదేవనిభ మం చే వింత నేప్రొద్దున
త్రాసాహంకృతిఁ గ్రాలు నీమృగపతిం బ్రాణంబులం బాపువాఁ
డాసుత్రాముఁడొ దండహస్తుఁడొ జలాధ్యక్షుండొ యక్షుండొ శ్రీ
దాసూనాస్త్రహరుండొ కాక యటు గాఁడా యన్యుఁ డప్పించునే. ౮౦
క. కాదేని జాంబవంతుం, డీమర్గగుహాంతరమున నిరవై పరమా
హ్లాదమున నుండు నాతం, డో దీనికి హేతు వెద్ది యొకొ యూహింపన్.
వ. అని పరితః ప్రసారితనిరీక్షణుం డై పుండరీకాక్షుండు. ౮౧
క. వనితామణి నెమ్మదిఁ జొ, చ్చిన తత్ప్రియ భామణముల చెలువున క్షితిఁ దూ
ఱినవఖములు గలశతధృతి, తనయుని చరణముల చొప్పుఁ దాఁగనుఁగొనుచున్.

—శ్రీకృష్ణుఁడు పాతాళమున కేగుట—

సీ. నందద్విపానాథనందినీజలబిందుకందళస్యందసంక్షాళితములు
(గోవర్ధనాచల) శ్రీవర్ధనాధిత్యకాధాతురసపరిష్కారకృతులు
కాళియఫణిఫణాగ్రస్ఫుటమాణిక్యరంగాసంగినృత్యవిధులు
గురుపుత్రశరతప్తతరశరీరోత్తరా పుత్రవారుణసూక్తపూత్కృతములు
నైన శ్రీపాదములకుఁ బ్రయాసమనక
యెలుఁగుచొప్పున హరి యొక్కఁ డేగఁ దొడఁగెఁ

దేవనంబున నేన నా దెసనయునిచి
కలదె - కార్యాతురుల కెందు గర్వభరము. ౫౪

చ. మణిహారణాభిలాషరయమ్మగాణమునస్ఫుటముపు గోపుగ్గృహేశ
మణి యట నేగి యేగి మణిమండితకుండలభోగభాగభృ
త్ఫణిపతివక్త్రభీమ మగుసర్వతగర్భము చొచ్చె రత్నభూ
షణఘృణిదీపమాలికలు సాంద్రతమఃపటలంబు స్రుంగఁగన్. ౫౫

సీ. ఇంచుక చెవిసోఁకె నిసితెంతపలుకులనైఖరి యన్నిక్కివర్ణసరణి
నొకపాటిపొడసూపెయునతియుమగవాఁడునసి యేర్పఱుపరాని యంగలతలు
కొంత వివేకింప గోచరం బయ్యెఁ బింగారంబు లనియు నగిష్టలనియు
నగము నగంబు నిశ్చయము సేయఁగవచ్చె మాన్యశ్వర్యమహదాత్యతిశయంబు
లంత జవనిక దివిసినయట్లు తోఁచె, సర్వసౌభాగ్యభాగ్యప్రశస్తి పౌర
వరముపాతాళభూమినూపురమునొక్క, పురముగగనాగ్రదర్శిగోపురముహారికి.

ఉ. వాసవపట్టణప్రతిమమై భవ మన్నగరంబు చొచ్చి ని
త్రాసవిహారహేల యదురాజశిఖామణి జాంబవంతు కే
లీసదనంబుఁ జొచ్చినఁ జలించిరి గొల్లలు వృద్ధకంచుకు
లీసరపోయె నూడిగపుతేమలచిత్తము మోహపుస్థూ. ౫౬

శా. ఆలావణ్యము నావిలాసవిభవం బాధైర్యగాంభీర్యదీ
ఖాలంకారవిశేష మాసెబగు నాయానాభిరామంబుఁ జా
రాళిన్ హాళి విరాళిఁ బెట్టు హరి బూయపోయితెన్ బ్రాంతమున్
గేలీమందిరరీతిఁ జొచ్చునెడఁ గంకేళిన్ ద్వారేపాకృతిన్. ౫౭

క. ఉద్దండవృత్తి నపుడా, మద్దులనడఁగించినట్టిమతకరి స్వాన్త
టోద్రిక్తామవిద్యుదాళిన్, ఖద్దించుగృహంబు చొచ్చి కహాకహా నగుచున్.

సీ. శరదభ్రవేష్టిత తరుణచంద్రుఁడువోలె వెలఁదిపొత్తులమేను వెలుఁగనిచ్చి
యలచేతఁగొని పాదసరసిజాతము విశస్వరముఖాంబుజమున సారెఁ జొనిపి
తొయ్యలు లొయ్యొయ్య నుయ్యెల లూఁపనిద్రానందసౌభాగ్యమనుభవించి
రత్నకుడ్యాంతరప్రతిబింబ మీక్షించి బాలకాంతరబుద్ధిఁ బట్టఁదివిరి
బాల్యచేష్టల దాదికిఁ బ్రమద మొసఁగు
చున్నసుకుమారుమ్రోలఁ జూపోలయుఁ గేలి

కందుకముగా నొనర్చినగగనరత్న
దత్తరత్నంబు దానవధ్వంసి కాంచె. ౯౦

గీ. మింటనంగారకుని ప్రోలమెలఁగుతరుణ, తరణిఁగబళించు కేతువక్త్రంబువోలె
శ్యామలాంగుని శ్రీహస్తమూహరించె, డింభకుని ప్రోలనున్నకడింది కెంపు.

క. సురవారణ మంతఃపుర, సరసీగతరత్నరక్తజలజాతంబుం
గరమునఁ దెమల్ప నంచల, కరణిం బెగ్గిలిరి చంద్రకాదగహంసల్. ౯౨

క. స్త్రీభయముత్పాదించె ధ, రాధరపరిహారణాకరణారతుఁ డట్టిద యౌరా
స్త్రీభయమొదపంచుట ల, క్ష్మీధరుకు నొంటి రెంటి సిద్ధము గాదే. ౯౩

సీ. కుచములువంచినఁగచభరంబుఁబిఱుఁదు వెనుకకుఁదివియంగ వెకలులగుచు
మరలిచూచినచూపులురుభయగ్రస్తంబు లగుటమఁ దరళించితాక్షు లగుచు
నభ్యాసపరిచితి హాస్యంబు సోఁచి కేలూఁద లేమికి ప్రోగ్గి యున్నరనుచు
మందతఁగఱచిన మదమరాళంబులు గూడి రాసేరమిఁ గుతిలపడుచు
నొకతెఁ బట్టఁగఁ బదురుగా నుఁ నడించి
చంచలాక్షులు జాంబవత్సవిధభూమి
గదిసి ప్రణమిల్లి ముఖచంద్రకాంతి మూఁగు
తమ్ములో యన హస్తపద్మములు మొగిచి. ౯౪

సీ. పీలినెత్తమువాఁడు బింబఫలారుణ్య తారుణ్యమున మోవి దనరువాఁడు
వెడఁదకన్నులవాఁడు విధుబింబసిభవిభాపిభవవిభ మయూఖప్రభలవాఁడు
రత్నకీలితనిజోరఃకవాటమువాఁడు మేఘసంకాశమౌ మేనివాఁడు
మిగులఁ జక్కనివాఁడు జగతీతలాభోగగమనకారణచరణములవాఁడు
లావుగలవాఁడు మరుఁగన్న లేవవాఁడు
జెట్టిదపువాఁడు మిగులఁ జూపట్టువాఁడు
దేవ యెవ్వఁడో యొక్కఁడు దెంచి యాస్య
మంతకము నాహరించెఁ గుమారుఁ డలుక. ౯౫

క. ఆతని గనుఁగొని భయపడి, తోతెంచితి మనుఁడు ఋక్షఘూర్జటిరణక
ద్రాతతనేపథ్యకళా, ద్యోతితుఁడై విల్లుగొని విహూతాంగకుఁడై. ౯౬

క. పులిమీసలనెవ్వఁడోయి, య్యెల లూఁగఁగడంగె వానియనటుఁగిదటుఁ
బలముగ్గిలముంజలముఁ, గిలముం జుఱువుత్తుఁగలనఁ గృతకృత్యుఁడనై. ౯౭

క. అనివచ్చితాఁకిహరితోఁ, బెనఁగఁదొడఁగె వానిఁదాఁకి పెనఁగహరియు నా
పెనఁకువ శార్దూలంబులు, పెనఁగుట కంఠీరవములు పెనఁగుట యయ్యెన్.

—॥ శ్రీకృష్ణజాంబవంతులయుద్ధము ॥—

సీ. వాయెత్తవెలిచుఁబో వారలసింహనాదంబులు విని సింహతల్లజములు
నురుమదప్రక్రియ నులియుఁగ వెలుచుఁబో యశనులు వారల యార్పువినికి
వనగజంబులు వారిపెనఁకువ వీక్షించి కదలంగ వెలిచుఁబో గర్వరేఖ
వారలజవసత్త్వదారుణాటోపంబు గాడ్పులు నెఱిఁగనేఁ గదలవెలిచు
ననఁగ జాంబవంతుఁ డారుక్మిణీకాంతుఁ,డలరుముసలముల గదాయుధములఁ
బోరుపోగు చాలఘోరమై దీపించె, బలిని కేతనమునఁ బ్రబలమహిమ.

క. మణికీ వెవ్వఁడ వనఁగా, మణి కేఁబో కర్తననఁగ మానకపెరిఁగెన్
రణ మది దిగ్వారణదా,రుణకర్ణజ్వరకృదుగ్రరోషారవమై. ౨౦

క. ఆహరియు భల్లుకేంద్రుఁడు, మోహాంధతఁ బెనఁగి రపుడు ముష్టాముష్టిన్
బాహాబాహిఁ గచాకచి, సాహసికత్వమున భువనచలనం బొదవన్. ౨౧

సీ. ఘోషయోషాకుచకుట్మలకాఠిన్యపర్యాయపరిపాకపారదృశ్వ
ముద్దామగోవర్ధనోద్ధృతప్రక్రియాపాండిత్యతాండవహిండితంబు
గ్రాహాననగ్రస్తకరిరాజగురుకుంభసముపలాలనకళాచతురతరము
భయభంగురారాత్రికభంగిభీతిత్యాగకల్పనాకల్యాణకల్పశాఖ
యైనశ్రీహస్త మసురలోకాక్షిపాత
ధూమకేతువు జాంబవంతునియురమునఁ
బూఁపుచక్కనయై హరి పూఁచెఁ దానఁ
దొలఁగె నజ్ఞానబంధ మయ్యెలుఁగుదొరకు. ౨౨

సీ. హరశిరశ్శశిరేఖ కనుగలం బగునొక్కయెలు పాదంబున నేలుపడియెఁ
దొలిపల్కునుంగేల పలుమోము లలరఁగఁ బొగ్గిట నొకపట్టి పొడముదెంచె
నాదిగర్భేశ్వరి యొదవు కన్నులనాఁగ యురముపై నిలిచెఁ బేరోలగమున
వెట్టవెల్గును జలి వెలుఁగు నక్కన్నులుగనుగలపోలుపునైఁ గానఁబడియె
గగనభాగంబు శిరసుపొంకంబుఁ జూపె, దిశలు చేతులచందమై దీప్తి మిగిలె
నేడు గాడ్పులు నూర్పులై మొనసె మునఁగఁ,గృష్ణునకుభక్తలోకవర్ధిష్ణునకును.

శా. ఆమేటింగని భల్లతల్లజము సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి యో
స్వామీ యాదవనాథ యేనెఱఁగనై సంగ్రామపాండిత్య ము
ద్దామాహంకృతి నాచరించితి నినుం దర్కింపలేనైతి మ
త్సామర్థ్యం బది యెంత యింతటనె నిస్సారుండనై తూలితిన్. ౨౪

క. ఇల నేఁడు బ్రహ్మకల్పం, బులు బ్రతికితి భూమిదేవి పురిపిరి నై నా
యలవును బలమును నీవగు, వలచేతికి లోనునయ్యె ననజదళాక్షా. ౨౭

ఉ. శ్రీస్తుతిపాత్రగాత్రకృతచేష్టము సృష్టికపోలపాళివి
న్యస్తకురంగనాభిమకరాంకురసౌరభభాసితంబు నీ
హస్తము తిర్యగన్వయమునం దుదయించిన నన్ను నంటు వి
ధ్వస్తము లయ్యె మత్స్ఫురితపక్షము లోయుపపక్షదాయకా! ౨౮

సీ. ఆరణ్యకాగ్నిహోత్రాంతరాయవిధానచతుర మెవ్వని పాదజలజరేణు
వంతకాతిథు లైన యసురవంశజులకుఁ బోఁగేయు మెవ్వని బాహుశక్తి
పాథోధిగాంభీర్యపర్యాయ మై కల్యహేతు వెవ్వని బాణపాతమహిమ
యాచంద్రతారార్క మసురసామ్రాజ్యంబు నిలిచె నెవ్వాఁడు సంగ
దశముఖముఖాంబుజాతశశాంకతాపగౌరవ, సామజము బ్రోచె నెవ్వాఁడు సాహసవిద్య
యట్టి రఘుపతి నిన్నుఁ గా నాత్మఁ దలఁతుఁ, బూతనాప్రాణహారి నాగికఫణాగ్రనృత్యపుణ్య. ౨౯

దండకము. దేవా! సముగ్రానుభావా, విశుద్ధస్వభావా, ప్రయుక్తాంబుజాసేవా, భవానీశభాషాధిపస్వర్విభుప్రముఖ్యగా నున్నదివ్యప్రభుల్ నిన్ను భావింప లేర న్నఁ బెన్నాటకం బైన నీపాటవం బస్మదాదుల్ నుతింపంగ నేర్తే! బళా రే! భవద్భాగధేయం బమేయంబు నీ విశ్వమెల్లన్ సృజింపంగఁ బ్రోవంగ నెంతే మొత్తవేమొ త్తవే మందరాద్రిస్థలాగోపనిష్ఠోచితాంగంబులన్ ద్రిప్పి కాటం కకైలాసకూటాగ్రకాదంబినింజేయునే తీయనే నవ్యాంభోరుహాంగంబు లై నంబముగా వచ్చి కాఱ్చిచ్చునుంబోని యచ్చిచ్చిగా దైత్యనాథున్ వధింపన్ వలెన్ శౌర్యవంతోఁ బుట్టి కన్పట్టుచుం బొట్టి వై చేరి వైరోచని న్యాచకత్వంబునన్ స్వర్గసంప్రాప్తితోలోకంబుల న్వాఁడికోపంబుతోఁ దంగ నుత్తాలధారాధరాకారుండై ఘోరా దైత్యనాథున్ ని వృతింపవే హైహయక్షత్రియక్షత్త్రిఁ జేయునే భూమిపంక్తి దృవింగ బిట్టుపోల స్త్యవంశ్యాళి కెల్ల న్వృషాభీర నీమేర లేమంచు మందాకినీజన్మహేతుప్ర కంజాత కంజాతగర్భుండ వై పుట్టి పుట్టించుచు న్నిట్టురాతాల్పు వై పోల్పు గల్పించుచుం బన్నగాకల్పవేషంబుతో శోషఁ బొందించుచున్ మించి లోకంబు నేకాధిపత్యంబు నీనిత్యకృత్యంబుగా నుండు నీపండితత్వంబుఁ దత్తాదృగైశ్వర్యగాంభీర్యమాధుర్యవంశంబు లే నెన్నఁగా నేర్తునే కూర్తునే నీకు లోకేశ శ్రీకేశవా! కేశిసంహారకారీ మురారీ హరీ హావభావాభిరామా భవైకప్రియా భావనాతీత భిన్నాహితవ్రాత భీమప్రతాపా భుజంగాధి

రాట్తల్ప భూతిప్రదా భేదదృగ్దూర దైతేయభుక్సేవధీ భోగభద్రాత్మ భా
మాంతకా భక్తనిర్ముక్త భర్మాంబరా నన్ను రక్షింపు పక్షీంద్రవాహా. ౭౯

క. అని పొగడు భల్లుకాగ్రణిఁ, గనికరమునఁ గని కరమునఁ గంసారి నయం
బున మేను దువ్వె మేఘముఁ, దనకరమున సంస్పృశించు తరణియనంగన్.

గీ, హరికరస్పర్శమునఁ బావనాంగుఁ డగుచు
జాంబవంతుండు సంతోషజలధిలోన
మునిఁగి పులకితదేహుఁడై మ్రొక్కి లేచి
పలుకు ముకుళితనిజహస్తపల్లవమున. ౮౦

క. జన్యస్థలి మానవహా, మాన్యమతి న్నిన్నుఁ దొడరి మద మేఁదితి మ
త్కన్యాపరిగ్రహంబున, ధన్యుని గావింపు నన్నుఁ దామరసాక్షా. ౮౧

క. అని తనడెందము దైవడి, నినుపము గంభీరతరము నతివిశదమునౌ
పెనుగుహకుఁ గృష్ణుఁ దోకొని, చనియె న్భల్లూకలోకచంద్రముఁ డోలిన్.

సీ. హరిణలోచనలెల్ల నప్సరఃకాంతలు కలభూరుహము లెల్లఁ గల్పతరులు
సామజములెల్లఁ జౌదంతికాదము లుచ్చైశ్శ్రవంబులు సింధుజంబు లెల్ల
శుద్ధోదకము లెల్ల సిద్ధరసంబులు చింతామణులు మణిశ్రేణు లెల్లఁ
బురుషు లెల్లను దివ్యపురుషప్రకాండులు హేమాబ్జకలితంబు లేఱు లెల్ల
నిత్యకళ్యాణమయములు నెలవు లెల్ల, వైభవము లెల్ల నధిగతప్రాభవస్థ
లెలుఁగుమున్నిమిటికి జలజగర్భ, వాసవేశ్వరపురములు గీసవెలితి. ౮౩

ఉ. ఆనగరంబునందుఁ గమలాక్షుఁడు పౌరవధూద్భుతోత్పల
శ్రీ నిజదేహయష్టికిఁ గసీసపుఁబట్టగుచాయఁ బూన్పఁ బ్రా
దానతుడై జనుగ్గొబువ హాటకహర్మ్యమునందు రత్నపం
చాననపీఠి నిల్చెఁ బ్రభమూర్తియయి ప్రవి వొల్పుచాప్పనన్. ౮౪

శా. విద్యుద్వర్ణసువర్ణదండభృతము ల్వింజామర ల్పర్వె దీ
పద్యోతంబులు ప్రజ్వరిల్లె నమృతప్రాయాంబులై యంబుము
క్పద్యామధ్యలగానము ల్నిగిడె నాపద్యాత్ముఁ డవ్వేళ సం
పద్యుక్తం బగు ధర్మమే యనఁ గడు న్భాసిల్లె నయ్యాసి నను. ౮౫

క. సకళత్రపుత్రముగ నా, సకలేశ్వరుఁ గొలిచి తత్పదంబున భ
ల్లుకనాథుఁ డమరె మధుమా, సకళాకమనీయతరుగణసహకారరుచిన్. ౮౬

చ. కళలు భజింప వచ్చు శశికాంతి విధంబున నేగుదెంచె న
య్యెలువులతేనియాజ్ఞఁ గమలేక్షణుసన్నిధికి న్నభీజనా
వలి భజియింప జాంబవతి వజ్రమయాభరణాంశుశింజితం
బులు పదవమ్మ నీ వనుచు బుజ్జవమారఁగఁ బల్కునట్లుగన్. ౮౭

—। జాంబవతీకన్యావర్ణనము ।—

క. మెఱుఁగుఁజిగురాకుమడుఁగులు, పఱచినవాఁడేమొ పద్మభవుఁ డంగనయి
య్యాఱకాళులు నిర్మించెడు, తఱి నందలియీనియలు గదా శుభరేఖల్.

గీ. అడుసుఁ జొరము కాళ్లు గడుగ మే మంచున, న్నలినలక్ష్మిఁ దెగడునగవులనఁగఁ
గాంతచరణనఖరకాంతులు వెన్నెల, గాయుచుండు బహుముఖముల నలరి.

గీ. అతివ వ్రేళులు పిల్లాండ్ల నందమంది, పల్లవచ్ఛాయములమీఁద మల్లచఱచుఁ
గేలి నుపమానవస్తుజిగీష నేస్తుఁ, జేరి పెనఁగంగ నవి జగజెట్లు గావె. ౯౦

చ. మదనజయాంకకాహళుల మంజులతాగుణగర్వరేఖ యం
దదుకులు చేసి బత్తళికలందలి కందళితప్రశస్తి గొ
ప్పిదమును వ్యర్థ కొత్తి పరబృంహితశాలివిశేషగర్భసం
పదయును బొల్లుసేసి నగు భామచిఱుందొడదోయి యాయతిన్. ౯౧

క. అతులితలావణ్యౌఘ, ద్వితయంబు ఘనీభవించువిధమున వికస
చ్ఛతపత్రసత్రనేత్రకు, సితపటఫేనములు దొడలు జిగిబిగి దనరున్. ౯౨

చ. తనదుపురాణచక్రమున దానవలోకజయంబె కాని యం
జనఘనవర్ణహస్తజలజంబున కింకిటమీఁద స్పర్శసం
జనితసుఖంబు గాంచి మణిచంద్రికలాలనశీలనంబు న
వ్వనితకటీరచక్రవిభవంబునఁ గల్గుఁగదా తదాదృతిన్. ౯౩

గీ. కమ్రలావణ్యసారంబుగరఁచి తెచ్చి, చెలువకటి సేయసలున నించినఁబొడమిన
పోఁతకాలును బోలె నింపులు దనర్చు, నాభి గాంభీర్యలాభసన్నాహశోభ.

ఉ. కాళిమఁ జంద్రమఃకళలుఁ గైకొని ధాత సగోరుహాక్షి వే
ణీలసితంబు మోము హవణింపఁగ నం దవశిష్టపుంగళల్
కాళిమ్ము మధ్య మన్నభము గావున డాఁపఁగఁ బోలు రోమరా
జీలతికావళి త్రితయశిల్పము పేరిట నింతికౌనునన్. ౯౪

గీ. ఘనజఘనచక్రవిభమకౌశలమున, నింతికుచకుంభములు చేసి కంతుఁ డురక
యుబ్బ నెత్తినతదవకాశోదయంబు, కామినీమణిమధ్యంబు లేమిలేఱు. ౯౫

మ. స్మరదంతావళకుంభపీఠములు సాక్షాత్కారముం జూపున
య్యరవిందానన చన్నుఁగొండ లగుఁ గాదా నూత్నకస్తూరికా
పరిమిశ్రాగురుపత్రభంగమ్మదజంబాలంబు గల్పించునో
వరహారావళి శుక్తిమౌక్తికపదత్వంబుం బ్రతిష్ఠించునో. ౯౭

క. హరినఖపదయోగ్యములుగఁ, బరమేష్ఠి సృజించెఁ గాన భామకుచంబుల్
గిరివరడింభము లనఁదగుఁ, గరికుంభము లనఁగరాదు కవిసూక్తులకున్.

చ. విధుఁడనరత్ననేత్రకరవేష్టనయోగ్యత కర్హమైన యా
వ్విధుముఖిబాహుయుగ్మము వివృద్ధమదస్తనకుంభము ల్మహా
నిధు లని కాచియుండిన ఫణిద్వితయంబు బటుగాని దయ్యెనే
నధికతరస్వభోగలసదంచితకంచుకలబ్ధిఁ బొల్చునే. ౯౯

గీ. భూరిరత్నమయోర్మికంబు మృగనయన, కేలుకలశాంబునిధి వేలఁ గెలిసేయుఁ
జేతఁ బదివేలతరమైన సిరుల విడ్చి, పేఁగువారలు సరకు గావింప రౌరల.

గీ. పువ్వుఁబోఁడి గ్రీవ పోఁకబోదియగాన, నగవుపువ్వుఁబాళ లిగురు లౌట
నధరఫలము చాలనరుణిమ వహియించెఁ, బత్రలతలు పత్త్రభాతిఁ దనరె.

క. శ్రీకారములకు సతిక, ర్ణాకారంబులకు నొక్కయన్వయ మగునొఁ
గాకున్నఁ గమ్మ లంటుట, చేకులునే యక్షరప్రసిద్ధియుఁ గలదే. ౧౦౨

శా. ఆరక్తాగ్రము లైనజాంబవతినేత్రాంభోజము ల్నవ్యసిం
దూరాకారవిభాతసంధ్యరుచిఁ దో[illegible] రంజితాగ్రంబు గా
నీకేజచ్ఛదరేఖలం దెగడు రాణించుం దదాస్యస్థ భృం
గీరూపంబు గనీనిక ల్వెనుచుచున్ శ్రీలప్రచారంబు లై. ౧౦౩

క. సురపొన్నమొగ్గవ్రజముఁ, బరువపుసంపంగిమొలకఁ బట్టించి రతీ
శ్వరుఁడు సతిబొమ్మసింగిణి, నరిపోసినగతి సరత్న మగుచు స్ఫురియున్. ౧౦౪

ఉ. తామర నీరుమోవ హిమధాముఁడునుం గళవచ్చి డిగ్గఁ దే
జోమహిమాభిరామ మగుచు న్సుదతీవదనంబు వొల్చునే
మీమకురంబుఁ బ్రోవ దది మేనులఁ దేనియలందు రాత్మహా
త్తామసుల న్గణింపరుగదా హరిఁ జేరినవారివారలున్. ౧౦౫

క. అలకాభిరామ మగుటం, జెలి కలదు లలాటరేఖ శ్రీదప్రభ బొ
మ్మలు పద్మమహాపద్మంబులు మొగమున నిలువ నిడిన మొదలిటిలెక్కల్. ౧౦౬

క. ఆహారినీలములు గుణ, గ్రాహులు దామయ్యెనేనిఁ బ్రాస మఱిఁ దృణ
గ్రాహు లగుచు నాత్రిభువన, మోహనకచభరముశరణముగఁ జొరవలయున్.

గీ. సొబగుఁనీలవేణి సుమనస్సమాసక్తి, యుతము సుస్తిమాంగయుతమునగుట
వెన్ను నాశ్రయమున వేమాఱు నెఱిచూఁపు, భల్లుకేంద్రతనయ భావమునఁగ.

సీ. ఆకురులా నెఱులా మందహాసంబులా ముఖచ్ఛాయలు నామృదూక్తు
లాకటాక్షేక్షణవ్యాపారధారలు నాకరనఖరరత్నాతపములు
నానిస్తులస్తనాహంకారరేఖలు నామధ్యతానవం బాగభీర
నాభిసరస్థిరశోభితైవాలశంకాకారిరోమరేఖాప్రవృత్తి
యానితంబగరిమ యాయూరుసౌభాగ్య, మట్టి చిఱుతతొడల యందచంద
మాశిరీషకోమలాంఘ్రితలస్ఫూర్తి, జాంబవతికి నిచ్చె జలజసూతి. ౧౦౯

గీ. నడకచూపు నెడల నాళీకపత్రాక్షి, గనియు హంసశిఖులగర్వరేఖ
వీరపత్ను లెందు విపులతేజస్స్ఫూర్తిఁ, జూపు టెల్ల స్వప్నదీపితంబు. ౧౧౦

సీ. అడుగులకెంజాయ లన్నియు నూరిచి తెచ్చి కెంపులుగాఁగ గ్రుచ్చరాదె
ఘనజఘనాభోగగౌరవంబు హరించి పృథ్వీతలంబు గల్పింపరాదె
భారంపుగుబ్బల పసిఁడిక్రొమ్మించుల బంగారుగిరులుగాఁ బన్నరాదె
లపనలావణ్యలీలామోహనశ్రీలఁ జంద్రకోటులఁ జేసి సాఁకరాదె
కన్నుఁదళుకులవిద్యున్నికాయకాయ, విసరములకు సుప్రపదంబొసఁగరాదె
కురులఁబుట్టింపరాదె భాస్వరునిబ్రుంగు, నిరులననవింతి యెంతయు సిరుల సొబియు.

శా. ఆకన్యాతిలకంబు దెచ్చి హరి కుగ్రారాతిసంహారికిన్
లోకస్తుత్యచరిత్రపాత్రుఁ డగు భల్లూకేశుఁ డర్పించె సీ
తాకాంతన్ జనకుండు రామునకు ధర్మాధీనశౌర్యోదయో
త్సేకప్రీతమనస్కుఁడై యొసఁగురీతి స్వన్యసంకల్పుఁడై. ౧౧౨

— శ్రీకృష్ణజాంబవతుల కల్యాణము —

వ. అప్పు డాభల్లూకవల్లభు నుల్లాసంబునకు ననుకూలంబుగ యదుతల్లజ కళ్యా
ణార్థం బాగుహాగృహరాజంబునఁ బ్రతిగృహంబును శోభనసంభారంబు వి
జృంభించె నందు. ౧౧౩

సీ. కస్తూరికాగోముఖములు * ధాత్రికిని గంధవతి యన్పేరు తథ్యముగఁ జేసెఁ
బురరమాసితనేత్రతరళప్రభలలీలఁ గలువపూఁదోరణంబులు సెలంగె

* గోముఖము=అలుకుటం.

హరిఁజూడఁ దలలెత్తు నహివల్లభుల ఫణంబులు వోలెఁ గేతనంబులు చిగిర్చె
గృహదేవతోరులక్ష్మీసహోదరములై ద్వారస్థితాంశుమత్పలలు వొలిచె
వేణువీణాది వాద్యనిక్వాణ మెసగె
సారఘనసారమునఁ బట్లు చఱచి రింతు
లురగగృహకల్పతరువులవిరులు నెఱసె
నంగడులఁ బుణ్యాలగ్నంబు నపుడు గదిసె. ౧౧౪

క. అత్తఱిఁ బాతాళమునీం, ద్రోత్తము లొనరింపఁదొడఁగి రుచితశుభకృతుల్
పాత్తములు విప్పి చూచుచుఁ, దత్తాదృఙ్మంత్రతంత్రదర్శకు లగుచున్.

ఉ. వాసుకిముఖ్యు లౌనురగవల్లభు లింతులతో మురారివా
రై సకలప్రయోజనము లర్హగతిం బొనరింపఁ బూని ర
త్నాసనపుత్రపక్షమునయందు గృహస్థపురంధ్రిరత్నముల్
సేసలు వెట్టి జాంబవతిఁ జేరి యొనర్చిరి భద్రకృత్యముల్. ౧౧౬

క. జలకమునింటికి నిజతను, ఫలకము పులకములు దాలుపఁగ హరి వచ్చెం
గులకములు గట్టి కాంతా, తిలకము లూడిగ మొనర్చు తెఱఁగున మెలఁగన్.

సీ. శేషసింహాసనాసీనున కొకయింతి యర్పించె నాణిముత్యాలగద్దె
హరిరుద్రజనకమహా నలికంబునం దొకతరుణి హరిద్రాక్షతములు వెట్టె
సకలరక్షకుఁడైనస్వామికి నొక లేమ కౌశేయకంబు రక్షగ నొసంగె
నమరాభిషిక్త మహానచ్యుతుశిరసున నెలఁతుక యొకర్తు నూనియ ఘటించెఁ
గీర్తికర్పూరగర్భితాఖిలదిశునకు
నతివ యొక్కతె గందాన నటకలిడియె
దృక్కృపాస్నాతనిజభక్తదేహునకును
హరిణనయనలు జలకంబులార్చి రపుడు. ౧౧౮

సీ. శిరసార్చి తడి యొత్తెఁ జెంద్రికపావడ నొక్కతె గోపాలయూథపతికిఁ
జంద్రికానిభశుభక్షౌమంబు లొక్కతె యొసఁగె సజ్జనపద్మభసళమునకు
నీరాజనావళి సారించె నొక్కతె దైత్యదావాగ్నికంధరమునకును
సురటిగాఁ డొక్కతె సరణిగాఁబసరించెయదుసరఃకువలయాభ్యుదయమునకు
దానసింధురమునుబోలె ధవళజలజ
పత్రములుఁబోలె వైద్యుతప్రభలుఁబోలె
రాత్రి పవనంబుచేఁబోలె రహిఁవహించె
మాధవుఁడు భక్తసహకారమాధవుండు. ౧౧౯

సీ. పూను మీకుఁ గల్హారపుష్పదామము మాకుఁ బీలినెట్టెము లేదు క్రాశియారి
భరియించు దాడిమీఫలకమాలిక మాకు గురివెందసరులు లేవు పురుగుణాఢ్య
సాతుము కాశ్మీరచర్చ మేనున మాకు రాధమైపూఁత లేదోధృతారి
కట్టుము కలహంసకలితనేత్రము మాకుఁ బసుపుఁబచ్చడము లేదసురవైరి
భక్తులము గాని యడవులఁబడిచరింప, శక్తులముగాము మేమంచుజాంబవత్తు
మారినెచ్చెలు లాడంగ శౌరి నగుచు, వివిధనేపథ్యసౌభాగ్య మవధరించె.
వ. జాంబూనద సమానద్యుతి యగు జాంబవతికినిం బుణ్యాంగనా జనంబులు
పరిణయోచిత శృంగారంబులు గావించి రంత నాసద్యోభావివధూవరులు
విద్యోతమాన విభూషలఘాంక కలితంబును లలిత ముక్తాఫల లలంతికావందన
మాలికాకాంతంబును నై సకుటుంబంబుగ నవతరించిన విధుమండలంబు
విధంబునం బుష్కళం బగు కళ్యాణచతుష్కంబునందు ధవళపుష్కరంబు
నలంకరించు మధుకరీ మధుకరంబుల విభవంబు నభినయించి రభిమతప్ర
దాత యగుజామాతకు భల్లూకపతి యుల్లోకతరానంద తరంగితాంతరం
గుండై ధారాప్రధానవిధానంబు ను మధుపర్కాచారంబు ను నాచరించెఁ ద
దాస్వాదనం బాదామోదరునకు ఘోషయోషాగృహా కుటీర గోరసపానం
బును దలపించె నప్పుడు. ౧౨౧
క. నీరాజనపత్రంబుల, చేరాజీవాక్షు లుల్లసిల్లిరి నవమే
ఘారంభజనితరత్నాంకూర లగు విదూరధరలకుం బ్రతి యగుచున్.
క. హారిణీనేత్రకు హారికిని, దెర నడుమ నొనర్చి రపుడు తెలివలు సిరికిం
బురుషోత్తమునకు నంబుధి, తెరఁ బెండ్లి ఘటించు సలిలదేవత లనఁగన్.
గీ. తండ్రి యుపదగఁ జేయుచో దానవారి, కాంతి సుత నేత్రసుక్తినాకంఠముగను
గ్రోలియును దెరయడ్డంబు గొల్పుటకును, బాలపతిఁ జూచుతహతహం బల్లటిల్లె.
క. తెరచాటున నుండిన న, య్యిరువుర డెందములుఁ జనుఁగనేసె మరుండు ద
చ్ఛరములను గాన రాదటఁ, దొరిగెఁ జెమట పేర నరుణాలోయకణంబుల్.
క. తెరఁ దివిసినఁ బక్కున న, య్యిగువురచూపులును గలసి యిదియదియనరా
నిరసావేశంబునఁ జొ, క్క రభసమున లజ్జ మరలఁగాఁ ద్రోయించెన్. ౧౨౬
గీ. మధుకణాస్నాత మైనపద్మంబు రేకు, ధార్తరాష్ట్రింబు ముక్కునఁ దడవుకరణి
బాలికామణిచెమరించు కేలు దొడికె, నీలవర్ణుండు రక్తాబ్జనిభకరమున.
క. కేలుం గేలును బతిపతి, గీలింపఁగ నేయు మకరకేతను బాహా
నాళంబు కండెవట్టిన, నాలో రతి పువ్వుఁదేనెయంటునఁ బిసుకున్. ౧౨౮

క. ఇరువురకుఁ బ్రేమబంధము, లురలకయుండంగఁ గూర్చు నొఱపుమరఁగ న
య్యిరువురకొంగులు ముడిచిరి, సరసులు బాంధవులు నైన సాధ్వీజనముల్.
క. ధరణీధర మెత్తిన తన,కరమునకుం గంపభరము కనువ్రేఁగుగ న
య్యరవిందవదనకంధర, ధరణీధరుఁడు గట్టెఁ బసిఁడితాళిన్ హాళిన్. ౧౩౦
క. కాలాతిదీర్ఘ మగున,త్తాళి నరాళాలకామతల్లిగళము ల
క్ష్మీలలిత మయ్యె రత్నపు,మాలిక సుట్టిన రమారమణుశంఖ మనన్. ౧౩౧
చ. నిను నినుఁ దల్లి దండ్రి యని నీతి దలంపక వేఁచుచున్న యీ
మనసిజుఁ బాసి వచ్చితిమి మమ్ము దయామతిఁ బ్రోవుఁ డంచు నా
యనవిలునారి రెండుపెగ లై కరపద్మమునం బెనంగె నా
వనితకు శౌరికిం దగు శివప్రదకౌతుకసూత్రబంధముల్. ౧౩౨
చ. జిలుఁగున వస్త్రఘూలికము సేయఁగ రాలు పసిండిమ్రుగ్గువె
గ్గలమున బాహుమూలతలకాంతులు గుప్పనముం బిగిల్చి రాఁ
గలకలఁ గంకణక్వణనగర్వ ముఖర్వముగా వలగ్న మ
గ్గలముఁ గృశింప నింతి నిజకాంతుని చేతలఁబ్రాలఁ దేల్చినన్. ౧౩౩
క. కలశాబ్ధి వీచిజలకణ,ములఁ దడిసిన కల్పభూజమున కైవడియయ్యెన్
దలదరవిందదళాక్షుఁడు, మలయజదరహాసపుష్పమంజరులజడిన్. ౧౩౪
వ. అప్పుడు హోమకృత్యంబునుం బ్రవర్తించి కన్యాకుమారు లంగనాకరా
ర్పిత కనకాసనంబునందు ధర్మంబు నధిష్ఠించిన లక్ష్మీవిజయంబులయోజ రా
జిల్లి రాలోన. ౧౩౫
సీ. పావ బెట్టు ముంచిన సవిధాంగనలు గాన రమబుద్ధి నాభిముఖ్యము వహించి
యొండొరుఁ గదియంగ నొత్తర వెట్టెనో కంతుఁ డనఁగ వ్యాజకలనఁ గదిసి
మఱపుల బెరసిన మరలింప లేకయు బాలిశదృష్టుల బలిమిఁ ద్రిప్పి
యనలంబు నొర్వక యన్యోన్యమును జొరఁబాఱిన క్రియ మిథస్స్పర్శనొంది
స్వేదముల దోఁగి పులకల విట్టువీఁగి, కంపములఁగుంది స్తంభసంగతుల డింది
హోమమొనరించి రవ్వేళనొకవిధమున,లోలలోచనయును నబ్జలోచనుండు.
క. సతటిస్నేహము రత్న,క్షితిధరకూటాంచలములఁ జిలికెడుకరకా
వితతి యనఁ గనకవస్త్రా, న్వితుఁడై శిఖిశిఖలఁ జక్రి వేలిచె లాజల్. ౧౩౭
క. పలపలని మొగులుఁ బెరలో,పల నింద్రుఁడుశచియుఁ దోఁచుపగిదిని విభుఁడున్
జలజాతాక్షియుఁ దోఁచిరి, తొలితొలి ధూమాంకధూమధోరణి నడుమన్.

క. హెచ్చిన చెందొవకొలఁకు, న్మెచ్చు మెయిం జుట్టుహంసమిథునము నరిరా
నచ్చతురమతులు దిరిగిరి, విచ్చినశిఖ లడరు నాహవిర్భుజు చుట్టున్. ౧౩౯

సీ. శార్ఙ్గయోజితశాతశరపుంఖసంఘాతనిర్భరాకర్షణోన్నిద్రతరము
లూధస్యధారామహోదగ్రధేనుపయోధరదోహనోద్యోగకృతులు
గోపికాకుచశాతకుంభకుంభకఠోరచూచుకలాలనశోభనములు
సాత్యకిప్రముఖేష్టజనసహాద్యూతాగ్రశారికాశీలనచతురములును
నైన హస్తాంగుళంబుల యాదవేంద్రుఁ, డతివ ... ...
......మునఁ దనలోచనముల, నగవు గదురంగఁ బది వేలునగఁగ నెమర.

గీ. తారు నిల్పినట్టివారలు నొక్కొక్క, వేళఁ బని ... ...
... ... దానును, ధ్రువవరప్రదాయి ధ్రువునిఁ గాంచె. ౧౪౧

స్రగ్ధర. సూక్ష్మంబు ల్లాక గానస్ఫురణనమృతవృష్టుల్ ప్ర
... ... నలగుచు బాలామిళత్పార్శ్వలాచుం
బత్సాగ్రానప్రభావప్రకటిత సుషముల్ పారపారీణబంధుల్
... ... రామ్రేడితోక్తిన్. ౧౪౨

సీ. "పుత్రవాన్ భవ" యనఁబూనినస్మథుఁగన్నతండ్రియాటకునుసాధ్వసమునొంది
"కనకవాన్ భవ" యనఁగాఁబోయి యాదిలక్ష్మీవల్లభుం డని క్లేశమలఁగి
"యారోగ్యవాన్ భవ" యనఁ బన్ని భవరోగవైద్యుండు గావున ......
"ధర్మవాన్ భవ" యనఁ దలఁచి ధర్మస్థాపకుం డితం డౌనని కుటిలమంది
వెదకి తా రెడ్డి గలుఁగ దీవింపఁ గడఁగ,
నొకవిధంబున దీవించి రుర్విదివిజు, లగ్రవర్ణ్యాప్రసారగాఢాత్ము లగుచు. ౧౪౩

క. మామకును మ్రొక్కె నల్లుఁడు ...
ప్రేమమునఁ గౌఁగిలింపన్, బూమెలదేవరకు నెన్నిపోకలు గలవో. ౧౪౪

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యసంపన్ను లగు నాదంపతులు (వృద్ధ)జనంబులకు నభివం
దనంబు లాచరించి తదభినందితులై రంత జనార్దనుండు రక్షార్థం బగుబలీ
వర్దచర్మ(ంబున) గజాసురాజినోపరివిరాజితుంచును గోత్రపెంక్తి కొడుకును
నైన దక్షిణామూర్తి ననువర్తించె నప్పెండ్లి నాలుగుదినంబులును నభీష్టాన్నభో
జనంబులను విశిష్టపూజనంబులను గంధతాంబూలోపలాలనంబులను విచి
త్రచేలనంబులను విహారంబు లుదారంబు లయ్యె నంతఁ జతుర్థహోమా
నంతరంబున భల్లూకలోకవల్లభుం డల్లునకు నరణం బొసంగం దలంచి,

— । జాంబవంతుఁడు కృష్ణునికిచ్చిన పారణసామగ్రి । —

సీ. త్వష్ట ము న్నరుణాంశుఁ దఱిమెన నిడ రాలు తేజంబుచేఁ జేసి తీఁడి తెచ్చి
బ్రహ్మకు నిచ్చె నా బ్రహ్మయుఁ బుత్త్రుండ నగుట నన్నెంతయు నాదరించి
భావికాలంబునఁ బని చాల నున్నది యోవత్స దీని నీవునుపు మనుచు
నా కర్థి దయచేసి నాఁ డిది దీన నే రామరావణరణరభసవేళఁ
జెండి చెకబొక లాడితి దుండగంపు,సోఁకుమూఁకల జగమెల్లఁ జోద్య మంద
ననుచు జామాతకునొసంగెనచ్ఛభల్ల,భర్తయొకఖడ్గమతుల ప్రభావయుతము.

మ. ఇది శుద్ధం బిది సిద్ధయోగ్య మిది చిత్తేష్టార్థసంధాయకం
బిది లక్ష్మీకర మిావు గొమ్మనుచుఁ దానిచ్చె న్నుతాభర్తకు
న్నది నుప్పొంగుచు జాంబవంతుఁడు నిశానాథప్రభాపూరముం
బొదువంజాలినయొక్కహారము జగత్పూర్ణప్రభాధారముక్. ౧౪౭

ఉ. భోజనపాత్ర మొక్కటి యపూర్వము పర్వతధారి కిచ్చె నం
భోజభవప్రసూతి యది భోజనవేళఁ దలంచుభోజ్యముల్
యోజనసేయఁ జాలు నది యోజనమాత్రవిసారి కాంతి వి
భ్రాజితగారుడాశ్మవిసరస్థగితంబు విషాపహారముక్. ౧౪౮

చ. ఇది గరిగంటిగానిరుచి నింపగు మాయుట లేదు భూతల
త్రిదివభుజంగసద్మములు దీనఁ గనుంగొనవచ్చు దానవ
త్రిదశులకైన లే దిది మదీయతపఃఫల(లబ్ధ)ముంచు న
మ్ముదుకఁ డొసంగె నల్లునకు ముత్తెపుటద్దముఁ బెద్దసేయుచుక్. ౧౪౯

సీ. చదివెనా యిది బ్రహ్మసభలోనిముసులచిత్తంబులకును నపత్రప యొసంగుఁ
గైలాసపతియింటిగాణలనేనియుఁ బాడెనా యిదియె కీర్తులుపఁజాలు
భాషించెనాయిదిపలుకుఁదొయ్యాలిమైనమూఁగయెవదనంబుమూసికొనును
నయశాస్త్రమిది దెల్పెనా బృహస్పతిశుక్రసర్వాధిపతులైన జలదరింతు
రిది దశాననకాంతకు నిచ్చు ముదము,నరమయిదిదెచ్చిమున్నిచ్చెజనకసుతకు
నాకె మక్సతి కిచ్చె నీయనుఁగుఁజిలుక, నేలికొమ్మని హరి కిచ్చె నెలుఁగుఱేఁడు.

క. ప్రళయవ్యథకోర్వక యబ్బలిసద్మమునందుఁ గాఁచు భాస్కరకిరణా
బులువోనిదివ్యమణు లా,బలివైరికి నిచ్చె మామ బహుమానముగక్..

మ. తలపూవాడక దీని నెక్కి సమరాంతర్వీథులక్ గెల్పుల
చ్చ్పులఁ జూఱల్గొని తెచ్చు రావుతుఁడు తేజోలాభము ల్గాంచు భూ

తలము న్నాల్గుచెఱఁగు లేలు నని చంద్రజ్యోత్స్నయుం బోని త
త్తళి నిచ్చె న్నగచారి చారణసురస్త్రీణస్తుతఖ్యాతికిన్. ౧౫౨

సీ. కరటస్రవద్దానకర్దమనిష్యందధోరణీకల్పితదుర్దినంబు
దంతకుంతామేయధాళధళ్యనికాయకల్పితాకాలికకౌముదీక
ముఱుతరక్రోధోగ్రతరనేత్రరోచిర్విభాస్చితఫణిరాజపాటలిమము
నీలగాత్రాధిక్యనిర్జితనీలాచలేతరభూమిధరేంద్రజాతి
మైనయొకహస్తిఁ దెచ్చి దైత్యారి కిచ్చె,భల్లుకస్వామి దాన నబ్బల్లిదుండు
కువలయాపీడపునరుక్తిసని మహోన్న,తాద్రినిర్భగ్నతరచిత్తుఁ డయ్యెనపుడు.

సీ. మలయానిలంబు వీరలయూర్పులఁబోలుఁ జలువ తెంగిలిసేయఁ జేరవేని
గలువలవిందు వీరలమొగంబులఁబోలు దక్షాధ్వరధ్వంసి తన్నఁదేని
జలజాతములు వీరిచరణాబ్జములఁ బోలు రవ్యస్తమయవేళ రాయదేని
గంధసారము వీరిగాత్రగంధముఁబోలు అంపపుఁగోఁతల స్రయ్యదేని
ననఁగ నుపమల కుపమలై యతిశయిల్లు, పల్లవకృపాణకరవాలపల్లవములు
వల్లవేంద్రున కిచ్చె నాభల్లుకంబు, దేవతాస్త్రీల నేలెడు తెఱవపిండు. ౧౫౪

గీ. ఇది విధాతృదత్తమిది యమానుష మిది,తలఁచు నెడల కరుగు గెలుపులిచ్చు
ననుచు నొకరథంబు హర్యక్షతురగంబు, హంసకేతనంబు నతఁ డొసంగె

క. చాపం బ్రొక్కటి యిచ్చె, గ్గోపాలున కచ్ఛభల్లకులపతి విజయా
టోపప్రదంబు గత్నక,లాపాలంకృతము భువనలాలనపరమున్. ౧౫౬

సీ. ఇది దాల్చువీరున కెడ్డదప్పి జనియింప దరులతోఁ బోరంగ నాహవమున
హరివిరించులహేతు లగ్నమైన నిది దాఁకి యుత్పలక్షిబత నొందిడిందు
నిది లోహమయముగా దెల్లవేల్పుల తేజములు గొని కావించె జలజసూతి
బేతాళపన్నగప్రేతభూతపిశాచభయముల నిది పాఱఁబట్టఁ జాలు
దీని దొడి నేను గల్పాంతదీప్తభాను, భానువులవేఁడి యాఁగిప్రాభవముఁగంటి
ననుచు నొకవారవాణమయ్యల్లునకును, రామభక్తుండు ప్రేమానురక్తినొసఁగె.

వ. మఱియుఁ గఱియ వేలుపునకు నాళీకభవప్రభవుం డభిమతార్థంబు లొసంగి జాంబవతికిం దదధికం బగునరణం బిచ్చి యచ్యుతునింగూర్చి కూఁతు నను పంగ నంగవించి కన్నీరు నించి. ౧౫౮

—। జాంబవంతుఁడు పుత్రికి బుద్ధులు గఱపుట ।—

గీ. తెఱవ పాతాళమాణిక్యదీపకళిక, రమణి కందర్పధాటీపురఃపతాక
బాల భల్లూకకులసౌధధర్మకలశి,యనఁగఁ జెలువొంది పెంపెత్తి వబ్జవదన.

ఉ. అట్టిపెట్టిలుంగు గాదు సకలాధిపుఁ డైనమురారి కేలు చే
పట్టితి రుక్మిణీప్రముఖభద్రదళాక్షుల కెక్కు డైతి వో
పట్టి పతివ్రతాత్వపరిపాటిఁ గులద్వయవృద్ధిహేతు వై
పట్టము గట్టుమీ భువనపావనకీర్తివిలాసపూర్తికిన్. ౧౬౦

సీ. ప్రాణవల్లభుఁ డెంతభక్తి గావించిన నంతకంతకు వినయము వహింపు
సవతులగుణరూపసౌందర్యములఁ గాంచి సుళుగులు వన్ని యసూయపడకు
మత్తమామల నెమ్మి నారాధనముచేసి వార లొసంగుదీవనలు గనుము
స్వాతంత్ర్యమున నీవు వారల కర్థంబు లీకు మించుకయైన నిల్లుమొఱఁగి
కొలువు మిలువేలుపుల నిష్ఠ దలకొనంగ
శీలతాచారపరిశుద్ధచిత్త వగుచుఁ
బుత్ర పౌత్రాభిలాషవిస్ఫూర్తిఁ బొందు
మిందుముఖులందు విఖ్యాతి నొందు తల్లి. ౧౬౧

వ. అని బుధ్ద్యుపదేశపూర్వకంబుగా నాయమ్మనుమధ్య శిబికారూఢం జేసి యా
రూఢయౌవనలావణ్యతారుణ్య లగుచిగురుఁబోండ్లం గూర్చి యనిచె నను
చుటయు నయ్యిందుముఖి ముకుందసమన్విత యై సేనాబృందంబు గొలువ
నిజపురంబు నిర్గమించె నామార్గంబున. ౧౬౨

గీ. భద్రమూల ముదగ్రసుపర్ణయుతము,విపులఫలదాయకంబునై విబుధతరువుఁ
బోలు రథ మెక్కె వేదాంతజాలపంజ,రాంతరాళశుకంబు పఠించితముగ.

క. హరిగలవారలు నడచిరి, హరియిరుగెలఁకులఁ బురాణహరిఁ గూర్గ్గపరి
స్ఫురితములై చనుమానుష,పరికరములు గొలుచుపగిది బహుభాగతులన్.

గీ. గడలపౌఁజు నడిచెఁ గంసారి యిరుగడ, వానకాళ్ళతోడి వారిదంబు
లింద్రుఁ గొలుచులీల నెసకంపుటార్పులు, కుటిలజటిలవజ్రఘోషణముగ.

క. బలువిండ్లవారు వొదివిరి, బలిబంధను నతఁడు పవనపాతానతవం
శలతాప్రత్యంతనగా,వలివృతకులపర్వతంబు వడువునఁ దనరెన్. ౧౬౬

క. ధళధళదసివల్లికలన్, జళిపించిరి కృష్ణుఁ గొలుచుసద్భటవృషభుల్
మలయానిలచలితోత్పల,దళములు గలకొలఁకు లనఁబొదలెఁ దత్తనువుల్.

సీ. అర్కాంశులఁ జెమల్చునబ్జంబులును బోలె వేత్రలతాహస్తవిభవ మడర
రవళిసేయుమరాళరాజంబులునుబోలెఁ గమనీయబిరుదశంఖములు మొరయ
నలినచ్ఛదంబులు చలియించుటయుఁ బోలె సమదవారణకర్ణచలన మలరఁ
బొరుగు బేడిసపిండు పుటముగొంటయుఁ బోలె జవనహయంబులు చౌకళింప

రాజదంభోజరాజపరాగరాజి, పోలెఁ బెందూళి దిక్కుల మూసికొనఁగ
సకలభూచక్రకూలంకషంబు లగుచు, నందనందనవాహినుల్నడువఁదొడఁగె.

చ. హరిరథరేణు వత్తతిఁ బరాసుతఁగన్న ప్రసేనుమీఁదఁ ద
త్తురగముమీఁదఁ బర్వుటయుఁ దొల్లిటియట్ల సజీవభావముం
బొరయుట గల్గె నత్తెఱఁగు పూర్వమునందు నహల్యశాపసం
జ్వరము నడంచు రాఘవప్రచారము దూరము సేయకుండునే. ౧౧౯

క. హరిహృతజీవము బుఱ్ఱే, శ్వరహృతరత్నంబు నిచ్చి సత్రాజిత్సో
దరు ననిచె గురుకుమారక, వరపునరుజ్జీవకుఁడు వరదుం డగుచున్. ౧౨౦

—కృష్ణుఁడు జాంబవతితో నిజపురమునకు వచ్చుట—

క. వెన్నెలతోఁ జుక్కలతో, వెన్నెలవేలుపు వెలుంగువిధమున నడచె
న్వెన్నుఁడు జాంబవతి యుఁ దా,ను న్నిబిడము లైనవాహినులు సేవింపన్.

సీ. మిహికాదిశాయ సమాక్రాంతలజ్జ
సత్కృపారథిసూనుసామీప్యపన్నగి యవిచారయోగరాజార్థనీతి

... ...

యనఁగఁ దగు జాంబవంతుగుహాంతరమున
డించి వచ్చిన యదుసేనఁ గాంచి చంచ
లించు ద్వారక నలరించెఁ బంచవిశిఖ
జనకుఁ డేతెంచి సంతోషజనకుఁ డగుచు. ౧౨౧

సీ. తనచక్రచక్రమిత్రప్రభావలిచేత వదనాంబుజంబుల వాడు దేర్చి
తనపాంచజన్యచంద్రవినూత్నచంద్రికఁ జక్షురుత్పలములఁ జలువఁ దనిపి
తనవైజయంతికాదామసౌరభముల సకలాంగముల బడలిక లడంచి
తనయురశ్చిహ్నకాదంబినికాళిమ వెలవెల్లఁ బాటల్ల విరియఁ దట్టి
నిజవిరహాభీతహృదయుల నిఖిలబంధు, గురుసహోదరముఖ్యులఁ గుస్తరించె
భల్లుకాధీశనందినీప్రాణభర్త, యార్తరక్షణదక్షదక్షైకకర్త. ౧౨౩

ఉ. వారిజనాభుఁ డీకరణి వచ్చుటయుం బురివారలెల్ల మా
యూరము వారిదంబు గని యుబ్బుగతిం బురివిచ్చి యాడి రా
శౌరియు మేరుశైలసమసారభుజాంచలపీఠిఁ దాల్చె భూ
భారముఁ బూర్వధారఁ బరిపాండురకీర్తిసుధానిధాన మై. ౧౨౪

మాలిని. సకలభువనయోషాసాంద్రలావణ్యపోషా
ధికశతధృతిపాత్రీ దివ్యతారుణ్యగాత్రీ

వికచకమలగంధర్ విభ్రమస్ఫూర్తిసంధర్
మకరధిశయుఁ డేలెర్ మన్మథక్రీడఁ దేలెర్. ౧౭౫
సీ. మధురాధరాధర మాధవప్రియ యయ్యు మరుకేళిఁ జెమటలమంచుగురియు
శైవలాలకజాల చక్రిలాలిత యయ్యు నెత్తావితేఁ స్మేర నిర్వహించుఁ
గురువిందనిభదంత హరిమనోవశ యయ్యు లేనడ మత్తేభలీలఁ జూపుఁ
గిన్నరోపమకంఠి కృష్ణపాలిత యయ్యు నెమ్మోము తెలివి వెన్నెలలుగాయుఁ
గనకగౌరాంగి వామనవనిత యయ్యుఁ
బొడవుసూపు సపత్నులపొంక మడఁచి
స్రష్టకును మన్నరా లఁట జాంబవంతు
కూఁతు రెటు లుండె నేనియుఁ గొదవ గలదె. ౧౭౬
చ. తరుణి నితంబచక్రముకతంబునఁ జక్రియుఁ గృష్ణుఁ డింతికం
ధరమున శంఖహస్తుఁడు మదావళగామిని కన్నుబొమ్మ క్రొ
మ్మెరువున శార్ఙ్గియు న్భువనమోహిని జంఘలపొల్పుచే గదా
ధరుఁడును నయ్యెఁ గాక కలదా యభిధాన మనాదిమూర్తికిన్. ౧౭౭
క. ఈకరణి మదనభరణ, శ్రీకి స్తుతియైన విభునిచిత్త మెలిఁగి భ
ల్లూకవిభుతనయ యొకనాఁ, డేకాంతంబున ముకుందు నిట్లని పలికెన్.
ఉ. తామరసాక్షునాభివెలితామరఁ బుట్టిన సర్వదేవతా
గ్రామణిమస్తరాల నన గౌరవముం దగి యచ్ఛభల్లుక
స్వామితనూజనై భువనశాసి నినుం గడు వాసిఁ జెందితి
న్నోములు నేను నోఁచుక్రియ నోఁచిరె యెవ్వరు నివ్వసుంధరన్. ౧౭౮
ఉ. కట్టితిఁ బట్టుఁబుట్టములు కాంచనరత్నవిభూషణావళుల్
వెట్టితిఁ జేయి మీఁదుగను బెట్టితి బంధుల కీప్సితార్థముల్
చుట్టితి దిక్తటంబుల యశోలతికాకృతి కౌముదుల్ తుదల్
ముట్టితి భాగ్యసంపద నమోఘభవత్తరుణాగుణంబునన్. ౧౮౦
క. దంతరుచికోరకంబు న, తాంతాంగుళిపల్లవంబు దరనాభ్యనుసం
క్రాంతము నగుసంతానము, సంతానము దీని నా కొసంగవె నాథా. ౧౮౧
సీ. ఋణదారుణవ్యథారుణభానుఁ గబళించుతమము పుత్రకునిమస్తకముకప్పు
సంతోషరససుధాజలరాశి నుబ్బించుపర్వేందుబింబ మర్భకునివదన
మన్వయాంబుజషట్పదాలాపలీలలు బాలకుజిలిబిలిభాషణములు
పితృమనఃకల్పకక్షితిరుహాగ్రమునకుఁ బువ్వులు పసిబిడ్డనవ్వుపసలు

నిఖిలబాంధవదృక్పద్మ నీడచూచు, నర్థములు చిన్నిపాపని ముద్దుఁజెక్కు-
లధిప సంసారసౌఖ్యంబు లనుభవించు, వారలకుఁ గల్గవలదా కుమారుకలిమి.

సీ. తనుసంభవుండు యౌవనవనచ్ఛేదకుఠారాంచలం బైన గౌరవంబ
యాత్మజాతుండు గాత్రాబ్ధినిర్భేదనమందరం బైన నానందకరుఁడ
సుతుఁడు వక్షోరుహక్షితిధరకాఠిన్యటంకాగ్ర మైనఁ బ్రేమాంకురంబ
బాలుండు పతిరహఃకేళీనిరసనైకహేతుభూతుం డైనఁ గౌతుకంబ
తల్లికిని నేడుగడయుచు దారకుండ, జననికిని బట్టి తనుతాపచందనంబు
గాన నా కిమ్ము సంతానదానలాభ, మాశ్రితావనకృతదీక్ష యంబుజాక్ష.

—॥ కృష్ణుఁడు సంతానమునకై కైలాసమున కేగుట ॥—

క. అన విని నిజసతిఁ బలుకు, న్ననవిలుతుని గన్నతండ్రి నాళీకనిభా
నన నీకోరికి తీవకు, నొనగూర్తు ఫలంబు వగవ కుల్లములోనన్. ౧౮౪

సీ. శూలిచేఁ జంద్రార్ధమౌళిచే వ్యోమనిచోళిచే ఫాలస్థకీలిచేత
రుద్రుచేఁ గరుణాసముద్రుచే భోగనిర్నిద్రుచే గుణగణాచ్ఛిద్రుచేత
భీముచే నిష్టప్తకాముచే నప్రసుత్రాముచేఁ గరుణాభిరాముచేత
భర్గుచే హృతభూతసర్గుచే దత్తాపవర్గుచేఁ దనూవనస్వర్గుచేత
శంభుచేత సుధాదృక్కరంభుచేత, శివునిచేత నిరంతరోత్సవునిచేత
వరము వే కాంచి సత్పుత్రవరు నుదంచి, తాత్మ నేఁ దెత్తు నీకోర్కు లందియిత్తు.

వ. అని యాప్రొద్ద యద్దయాళుండు కైలాసశైలయాత్రోన్ముఖుం డై నిఖిలభువన దీపాంకురాయమానప్రభాకాంతుం డగు గరుత్మంతుం దలంచిన నాశకుంత పతి యాజాంబవతీకాంతుముందఱ నావిర్భవించుటయు. ౧౮౬

సీ. బంధురత్రోటివిభావిభవప్రౌఢి మిన్నేటి తెలినీటిఁ గన్నుగీటఁ
గోటీరతటనిరాఘాటరత్నచ్ఛాయ లర్కాంశుసంపర్క మభినయింప
నక్షీణవీక్షణాప్రక్షేపముల నభస్సీమ విదూరంపుభూమిఁ జేయఁ
బక్షాగ్రజాగ్రత్ప్రభాశ్రీలు దిగ్పాలకాంగవల్లులఁ బసుపార్చుచుండఁ
జండగతిచూపు నప్పక్షిమండలేంద్రు, నద్దిలోకైకభర్త నీలాద్రివోతా
నెల్లదిక్కుల నిజతేజ మెక్కుచుండ, నెక్కె దైత్యారి యభిమతం బిచ్చఁ గోరి.

సీ. దిక్కరీంద్రములతోఁ దివిఁ దేలుభద్రాది యనఁ దెక్కెమొగుపుల ఘనములంట
శీఘ్రయానోద్వృత్తిఁ జెమటచిత్తడి దాల్చె ననఁ దారకములు పై నావరింప

నంటి ప్రాయని ప్రతాపాతపోదయలక్ష్మి యన మేనిడాలు దిగ్వ్యాపి గాఁగ
వెంటనే యెగసిన విబుధస్రవంతియో యన నాననజ్యోత్స్న యల్లికొనఁగఁ
జండతరవేగవిభ్రమాఖండలీల్ల, హాళి మించిన గరుడవాహనము మ్రోయ
భల్లుకేశ్వరనందినీవల్లభుఁడు, గదిసెఁ గైలాసనగము శంకరదిదృక్షు. ౧౮౮

—॥ కైలాసవిశేషములు ॥—

ఉ. సారెకుఁ గమ్మఁదెమ్మెరలు చల్లెడు మానసభర్మపద్మకాం
తారభవాణురేణుసముదాయము క్రిందట రాలి పొల్చు నాఁ
డారజనీచరాధిపభుజాగ్రసముత్పతదద్రిరాజభా
రారభటీవిమర్దితమహాంగదహేమరజచ్ఛటాకృతిన్. ౧౮౯

మ. హరుఁ డాడంగఁ గరోటిటాత్కృతకృతాహంకారము ల్పొంగ నూ
పురనాదంబులసావి గౌరి యెటయేఁ బో నీశ్వరానుజ్ఞచే
మరలింపం జను నెచ్చెలు ల్దివియ రామార్గంబు నాత్మాస్యరు
క్సరదిందూపలవీథులం జరణలాక్షాచిహ్నము ల్గ్రోఁపమిన్. ౧౯౦

సీ. అలయాలసవిహారమలయానిలాంకూరసలయాహతరసాలవలయితంబు
కాలాగురులతాళిలీలాగతకపాలిబాలాగణవిహారలాలితంబు
గంగావనాభంగభంగావళీతుంగశృంగాభినిర్ఝరాలింగితంబు
భృంగీతతోత్సేకసంగీతపరిపాకభంగీతరంగితప్రాంగణంబు
కటకతటపర్యటద్భోగికటకతనయ, కటసముత్కటదానశీకరసుగంధ
గంధవాహకిశోరసంఘాతముదిత, హరిదిభేంద్రకపోలాళి యచలమాళి.

క. ఇల్లయ్యె నందుఁ గలుమను, లిల్లయ్యె జగంబులేలు నీశ్వరునకు నా
వెల్లనిగట్టులదొరమురు, వెల్ల నిరూపింప శక్యమే యెవ్వరికిన్. ౧౯౨

గీ. కేళివనమాళితటఝుకిజాలశంభు, మందిరధ్వజదండదంభమున శిఖరి
యభవశుద్ధాంతరక్షకుం డగుటనొక్కొ, కంచుకోష్ణీషవేత్రసంగతి వహించు.

సీ. ప్లవమానపవమాననివహానిర్భరకంపితద్రుశాఖాపతత్ఫలమిషమున
భూరిసానుస్థానహరిహీరాంకూరగుచ్ఛాచ్ఛచాకచక్యచ్ఛలమున
నిస్తులవిస్తృతప్రస్తరోల్లంఘనారంభజర్ఝరఝుకీదంభకలన
గర్వభరాఖర్వశర్వవాహనధేనువరఘనాత్కృతిరవవ్యాజలబ్ధి
నిజగుహాగేహకిన్నరీనిరతగేయ
మాననానాపదానసంధానములకు

మెచ్చి డెందంబులో వేడ్క హెచ్చ నించు
నవ్వుఁ బుఁకించుఁ గొనియాడు నగధరుండు. ౧౯౪

సీ. అభ్రంలిహాభంగశుభ్రతకోత్తుంగశృంగవజ్రప్రభాస్మితవికాస
మఖిలజగన్నందితాచారనారదవ్యాసాదిపరమసంయమినివాస
ముద్ధరణసముద్ధతోద్యోగనిర్వేగచకితమానసధృతచంద్రహాస
మతులగుహాగేహగతఖేచరద్వయీరచితనానావిధరతివిలాస
మభిమతప్రాప్తిసంభ్రమోద్ధతకిలాస, మాగమాంతచరిష్ణుకృతాధివాస
మైనకైలాసమునకు నాయతవిలాస, భాసి యై యేగి యాహేము వాసుఁడంత.

వ. తపశ్చరణసముచితస్థలంబు సరయుచుండె నప్పుడు. ౧౯౬

శా. కుండీధారులు నిర్వికారులు తపఃకుక్షింభరు ల్గిగురు
బ్రుండాలంకృతపాణిపద్మలు దయాదాక్షిణ్యసత్పుల్లనా
శ్చండాంశుప్రతిమానులయ్యచలరాజస్థానులే తెంచి త
త్పాండుప్రోద్భవవత్సలుం గనిరి బోధశ్రీఘును లన్మునుల్. ౧౯౭

—। కైలాసవాసు లగుమునులు కృష్ణు దర్శించుట ।—

మ. దినకృద్బింబము డిగ్గ నాదిహరిరీతిం గశ్యపాపత్యవా
హనముఁ డిగ్గి యదుప్రవీరుఁడు శమాయత్తైకచిత్తంబున
న్వినతింజేయఁగఁబోయినం గరముల న్వేమెత్తి దీవించి ర
య్యనవద్యోదయహృద్యమూర్తి స్తుతిపద్యాసంప్రవర్తిన్ హరిన్. ౧౯౮

సీ. కలశాంబునిధిలోలవలమానకల్లోలయుతకేలి కేసిటియర్ఘ్యమీఁగి
సనకాదికస్వాంతజలజమధ్యనిశాంతవిహరణకృతికి నేవిరులపూజ
యఖిలవేదవిదీశయజ్ఞపురోడాశహారికి నేఫలాహారరచన
పద్మసంభవముఖ్యభజనలీలాసౌఖ్యశాలికి నేయుపచారకప్తి
సంతతోల్లాసి నిగమనిశ్వాసభాసి
నెట్టిసూక్తులచే నుతియించువార
మాదిమధ్యాంతరహిత మాకతిథి నైతి
వనుచుఁ బూజించి రచ్యుతు నాదిమునులు. ౧౯౯

శా. ఆపూజావిధు లెల్లఁ గైకొని ప్రసాదామోదమేదస్వి యై
యాపద్మోద్భవుతండ్రి వల్కు దరహాసాంకూరచంద్రాతప

శ్రీపాండిత్యము తద్విలోకనముద శ్రేణీవికాసోదయా
టోపంబుం బచరించుచుండ మృదుచాటుప్రౌఢవాగ్వైఖరిన్. ౨౦౦

శా. నీవారం బని యాదితత్త్వము మది న్నిత్యంబు భావించుచు
న్నీవారంబులు నీరము ల్ఫలదళానీకంబు లీకంబులున్
దైవాఱం గొని మీఱు సేయు తపము ల్సత్ఫలప్రాప్తులం
గైవారంబులు సేయఁగాఁ దగునె యీకైలాసవాసంబునన్. ౨౦౧

చ. అనవుడు వార లిట్టు లని రంబుజనాభునితోడ నోజనా
ర్దన వినవయ్య మాతప ముదాత్తఫలాత్తమహత్త్వసత్స్తుతిం
గనుటకు వేఱ యున్నదె యొకానొకహేతువు శాసనాంఘ్రిద
ర్శనము నిదర్శనంబు జలజంబునకు న్రవిరాకయుం బలెన్. ౨౦౨

చ. ఉరమున నచ్చి లచ్చి గొలువుండఁగఁ జక్రము నక్రవైఖరిం
గరగతమై తగంగ నలగంగ పదాంగుళి నుబ్బ గబ్బినై
సరసిజసంభవాదిసురసంఘ మసంఖ్యము గొల్వ నుండియున్
హరునకు నింద వైతి తగు నాత్మబహూకృతి దోషనాశికిన్. ౨౦౩

క. మాహృదయంబులఁ గలసిన, నీహృదయము మాకుఁ దెలిసె నిఖిలాధిప నీ
యీహిత మవ్యాహతముగ, నిహితకల్పక మొనంగు నీశ్వరుఁ డిచటన్. ౨౦౪

సీ. ధూర్జటి యాయుష్ప్రదుం డౌటకును సాక్షి దండితాంతకుఁడు మృకండుసూతి
భూతేశుఁ డపవర్గదాత యౌటకు గుఱి మన్యుదూరుం డుపమన్యుమౌని
రుద్రుండు సంపత్ప్రదుం డౌటకును లక్ష్య మక్షీణధనకర్త యక్షభర్త
హరుఁడు సంతానదాయకుఁ డౌటకును గరియగు శిలాదుఁడు శిలాదాభిధేయుఁ
డాశ్రితాంబుజహేళి చంద్రార్ధమౌళి, శంకరుఁడు భక్తులకును శేముషీకరుండు
శివుఁడు నీ కిచ్చు నిష్టార్థసిద్ధి హెచ్చు, మేము రానందగుణసాంద్ర యాదవేంద్ర.

మ. ఇట భానుండు తపంబు సేసె నిట దేవేంద్రుండు శ్రీఁ జూసె ము
న్నిటఁ జంద్రుండు ప్రసిద్ధి మించె నిట యక్షేశుండు దీపించె నాఁ
డిట సప్తర్షులు హర్షముం గనిరి భూయిష్ఠైకనిష్ఠాఢ్యులై
యిట నీవుం దప మాచరింపు భవదీయేచ్ఛానుదేశంబునన్. ౨౦౫

గీ. అని దినాధీశు దీవించి యనుగు కిరణ, పాయులును బోలెఁ బక్షివాహనునా
శ్వాసి కొనియాడి చనిరి కైలాసవాసు, లమ్మహాత్ముండుఁ దపమునకప్పుడు గడఁగె.

శా. పారావారవిహార హారివదనాబ్జా యబ్జరాగప్రభా
గార శ్రీచరణానతార్తహృతభంగా శృంగభృద్భేదన
స్వైరస్ఫారబలా బలాహితముఖస్వర్ధామకోటీరకో
టీరారజ్యదభీతిదానపరిపాటీచాటు హస్తాంబుజా! ౨౦౮

క. కావేరీతరళతరం, గావళివలమానపవనహతిపరిహృతల
క్ష్మీవక్షోరుహకనక, గ్రావాఘాతప్రయాస కల్పితహాసా. ౨౦౯

భుజంగప్రయాతము. శరత్పుండరీకాక్ష చక్రాయుధా ని
ర్జరేంద్రోపలశ్యామ సంవర్తవహ్ని
జ్వరాభీతలోకౌఘసంచారయోగ్యో
దరాంతఃప్రదేశా సదా సుప్రకాశా. ౨౧౦

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిగుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్యకరుణాపారంపర్య పాత్రా
త్రేయగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్ర
ణీతం బైన సాంబోపాఖ్యానమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

చతుర్థాశ్వాసము.

క. శ్రీమత్సప్తావరణా,గ్రామావృతరంగమందిరవిహారి ముని
క్షేమంకరసంచారో,ద్దామా యామునకృతమాల్యదాస్తనహారా. ౧

వ. దేవా! భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— శ్రీకృష్ణుండు తపముచేయునపు డీశ్వరసాక్షాత్కారము.—

సీ. అభిషేకసమయమహా టరసి తీవలనుండి జోరునఁ బూఁదేనె సోన గురిసెఁ
గాషాయములు గట్టుకందువ పరికించి ప్రాఁకె సానుస్థలి రత్నరుచులు
భూతిఁ బూయఁగఁ బూనుపూనిక యారసి యలమె నేడాకుపొన్నలరజంబు
మానసబంధంబు మదిలోపల నెఱింగి సారంగచర్మమై జలద మమరె
సకలలోకేశునకు గిరిస్థావరములు
జంగమంబులుఁ దగుసేవ సలుపఁదొడఁగె
హరుఁ గృతార్థునిఁజేయఁ బుత్రాభిలాష
దంభమున శార్ఙ్గి మునివృత్తి దాల్చునపుడు. 3

మ. కనుమోడ్పన్ జగమంధకార భయలగ్నంబౌనన న్నేర కా
సనబంధంబున వృద్ధకచ్ఛపము నిస్త్రాణం బగు న్నాక భో
జనదూరస్థితి గర్భగాఖిలజగజ్జాలంబు శోషించు నో
యన కాత్మోద్భవకాంక్షఁ జేసెఁ దప మబ్జాక్షుం డురుక్షాంతితోన్. ౪

సీ. వాలఖిల్యద్విజావలిఁ గూడి ఖద్యోతకీటంబునాఁ దీవ్రకిరణుఁ డుండె
భూచ్ఛాయమైనిండఁబొదివినయాదికూర్మమువోలెఁగనుగందెఁగుముదహితుఁడు
జగములు మూర్ఛిల్ల జగదసువులు గానఁ గదలనిగతి వాయుగతులుగుదిసెఁ
గురులచిక్కైడలించి హరుఁ డోసరించిన వాడుఁబూవులు వోలె వ్రాలెఁదార
లఖిలదిక్కులు ధూమ్రంబు లయ్యె దిగిభ, గండమండలసంగిభృంగప్రకాండ
గరుదుదంచితకాళిమాక్రాంతిఁ బోలె, శ్రీమనోభర్త తప మాచరింప నంత.

ఉ. బాలశశాంకరేఖయును బన్నగహారము గాత్రలగ్నకా
ళీలలితాంగరాగము దలిర్పఁగఁ గ్రొన్నన తీవచుట్టు పూ
దూళియుఁ గల్గు కల్పకముతో నెనవచ్చు నసంగ గట్టురా
చూలిమగండు ప్రేలదారచూలికి సన్నిధి యయ్యె నెయ్యెఁ బ్రైన్. ౬

చ. ఘనతరశృంగకంబు గళకంబళకందము దారపాదశో
భనమును జంద్రసాంద్రరుచిభాసియు నై తనకొండఁ బోలి యం
జనఘనగర్జలం జెవులఝళ్లుము దాల్పనలంతి నైనవా
హనముఁ దటాలునం డిగియె నంబయుఁ దాను ప్రియంబు సంధిలన్. ౭

శా. హాత్యాపారణభూషణుండు గదిసె న్వందారుమందారముం
బ్రత్యుత్థాన మొనర్చె ఘోషమహిళారాగాంకురావాలము
న్నత్యాచార మొనర్పఁ బూన గిరిజానాథుం డహో చాటునం
చత్యంతప్రమదంబునం బొదివె బాహామధ్యవీథిన్ హరిన్. ౮

సీ. కౌస్తుభచ్ఛాయయుఁ గంఠంబుకప్పును గిరికాంబుదసమాక్రాంతిఁ బెనుపఁ
గనకాంబరంబును గరటిచర్మముఁ దృణజ్యోతిర్వనావృతిస్ఫూర్తిఁ బొదువ
వైజయంతియు భోగిరాజహారము హరితాళసానువు ఉరస్స్థలముగాఁగ
నెమ్మోము తేటయు నిటలాక్షిదీప్తియు నలగొనుచంద్రార్కవలయములుగఁ
జేసి లీలకై నీలకైలాసయుగము, గూడియుండిన కైవడి జోడుగూడి
యుల్లసిల్లిరి రుక్మిణీవల్లభుఁడును, వసుమతీధరనందినీవల్లభుండు. ౯

ఉ. కిన్నరసిద్ధసాధ్యవసుఖేచరచారణరుద్రయక్షరా
ట్పన్నగపుంగవుల్ ప్రమదబంధురులై చనుదెంచి కల్పకో
త్పన్ననవీనపుష్పములు పైపయిఁ జల్లుచు సన్నుతించి రా
పన్నశరణ్యుల న్విబుధపాలనగణ్యుల నవ్వరేణ్యులన్. ౧౦

స్రగ్ధర. రంభాదిస్వర్గకాంతాప్రకటనటనసంరంభగంభీరహేలా
దంభప్రౌఢుల్ దలిర్చెన్ దశదిశలు సుధాంధస్వనద్వాద్యహృద్యా
స్తంభప్రస్ఫూర్తి మ్రోసె న్సకలభువనము ల్సన్మదశ్రీలఁ దేలెన్
జంభామిత్రారివైరీశ్వరు లచట మిథస్సంగతిం జెంగలింపన్. ౧౧

సీ. వారణవల్లభావనసముత్సాహాయ వారణదైత్యనివారణాయ
గోరాజభంజనోదారప్రతాపాయ గోరాజవినుతసుగుణగణాయ
భోగీంద్రశోషణాద్భుతపదన్యాసాయ భోగీంద్రమణిమయభూషణాయ
పర్వతోద్ధరణనిర్భరబలోత్తంసాయ పర్వతావాసవైభవపరాయ

య్యార్ద్రవేంద్రాయ పారిషదాధిపాయ, బ్రహ్మభూపాయ తారకాపతిధరాయ
నమ యటంచునచం చల ప్రమదగరిమఁ,బొగడిరజముఖుల ద్దేవయుగముఁజేరి.

క. బిసరుహపత్రాక్షుఁడును, బిసరుహరిపుధరుఁడు నపుడు బిసరుహరాగో
ల్లసితమహావేదికపై, వసియించిరి సురలు రెండువంకలఁ గొలువన్. ౧౩

మ. అమృతస్యందము కందళింప దరహాసాంకూరము ల్లోచనా
గ్రములం దాండవమాడఁ జంద్రధరుఁ డాకంజాక్షు నీక్షించి యో
కమలాక్షా! పరుకీతి నీవు వ్రతదీక్షన్ రూక్షచర్యాసము
ద్యమమున్ జూపుచునయ్య యెయ్యెడ సుహృద్భావంబె యీచందముల్.

సీ. ఆభీరభీరుమధ్యాక్షీణవక్షోజకుంభ కాశ్మీరకరంభితంబు
రాధామనోభవారాధనాస్పదదృగక్షామచంద్రాశపక్షాళితంబు
రుక్మిణీభుజలతారుక్మసమోద్దామదామవేష్టనసముద్భాసితంబు
కుబ్జామనోజ్ఞహస్తాబ్జాతవిన్యస్తకస్తూరికాగంధ గంధిలంబు
నిరుపమాగణ్యలావణ్యనిర్విరోధ, దివ్యసుమమూర్తప్రవాహదేదీప్యమాన
మైననెమ్మేను వలయింతురయ్య నీకు, నందరాని యభీప్సితం బెందుఁ గలదు.

క. లోకంబుల నిజకరుణా, లోకంబుల మనుచునట్టి లోకేశునకున్
నీ కీప్సితంబు నొసఁగఁగ, నా కీపెద్దఱిక మిచ్చినాఁడవ కృష్ణా. ౧౬

క. నీవన నేనన నేక, గ్రీవము నీమానసంబుకే లెఱిఁగితి ల
క్ష్మీవల్లభ సంతానఫలావాప్తిగుఱించి వచ్చి తస్మద్గిరికిన్. ౧౭

క. పుత్త్రుఁడనై యుండియుంచెద, గోత్రసముద్ధరణకరణగుణశౌర్య తటి
ద్గాత్రి యగుభల్లుకేశ్వర,పుత్త్రికి భవదీప్సితంబు పూర్తి వహింపన్. ౧౮

మ. అన నంతం జనుదెంచెఁ జంద్రసుమమూహంకారశంకావహా
ననినిర్యద్దరహాసచంద్రికలతో హస్తీంద్రయానంబుతో
ననుకంపాభరభాసమాననయనాబ్జాళిందదర్పంబుతోఁ
గనుసన్నం బనిసేయు నచ్చరలతో గౌరీమహాదేవియున్. ౧౯

క. చనుదెంచి యార్య వలుకుం, గనదంచితగుణవిశాలుఁ గరుణాల్లోలున్
జనతాజనితాపవిమో,చనతాత్పర్యప్రవీణు శౌరితబాణున్. ౨౦

సీ. నీపదాబ్జమరందనిష్యందమునఁ గాదె నగరులు దివి కేగుజాడఁ గనుట
నీనాభిజనియించు నిసువుచేబడిఁగాదె భువనప్రచారంబు పొంకపడుట

నీయురఃస్థలి నున్న నెలఁతుకకృపఁ గాదె విశ్వంబు నరి విస్తరిల్లి మనుట
నీలోచనంబులడాలు వర్వుటఁగాదె యీయహోరాత్రంబు తేరుపడుట
నీదునిశ్వాసములఁ గాదె నిఖిలనిగమ,నర్తనము లచ్చుకట్టిన వఱలనునికి
నిన్నుఁ గొనియాడ నెవ్వరు నేర్చువారు,దళితదంభవికార యాదవకుమార.

స్రగ్ధర. ప్రభుమంత్రోత్సాహ శక్తిప్రభుతకు నిరవై భాగ్యసౌభాగ్యయోగ్య
ప్రభలం జెన్నొంది పద్మోద్భవముఖనిఖిలప్రౌఢవాగ్గీతకీర్తి
శుభలీలం గాంచి తేజస్స్ఫురణ దిగళిదృకచ్ఛాళికాహేమభూషా
విభవప్రౌఢిం జెలంగ న్వెలయు మనని నోవిశ్వలోకైకనాథా. ౨౨

గీ. అంత నయ్యంబికాకాంతుఁ డఖిలనాథుఁ
జూచి యోయయ్య తప మొనర్చుటకతాన
నింత బడలితి మాయింటి కేగుదెమ్ము
శ్రాంతి డిగఁ గొన్నినాళ్లు వసింతుగాని. ౨౩

వ. అనిన నప్పుడు. ౨౪

సీ. జిష్ణులోకముపోలెఁ జిత్రశేఖాఢ్యంబు ఖగముపోలె ననంతగమనశాలి
పద్మాకరముపోలెఁ బద్మరాగమనోజ్ఞ మలదశాస్యుఁడుపోలె నక్షలలిత
మహారాదియునుబోలె హంససంసక్తంబు పద్మజాంగముపోలె బహుముఖంబు
కృష్ణవర్గ్యుఁ బోలెఁ గీలోల్లసన్మూర్తి యచలంబుపోలె హిమాన్వితంబు
సతతసుమనఃపరంపరాశయత సజ్జ,నుండుపోలె ననర్ఘ్యమై ఖండపరశు
నాజ్ఞ నేతెంచె న్వర్గమహావిమాన, మానతారాతి యైన పద్మాక్షుకడకు.

క. సాంబుండు వృషము న్వెడసి, తాంబుజనాభుఁడు విమాన మధిరోహించెం
బంబి నలుగడల దిక్పతు,లంబాంబులు గొలువ నలువనయుఁడు పొగడఁగ.

క. జగదధినాయకయుగళీ,ధగధగితశరీరకాంతి ధారాంకూర
స్థగిత మగుమిన్ను కల్వలఁ, దొగలం జిగిమిగులుకొలనితో సరివచ్చెన్.

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మధుమథనమన్మథమథనులు గగనఘంటాపథంబునం జని
రప్పుడు. ౨౫

గీ. విద్యుదాహతములుపోలె వివిధవిబుధ
కులము సౌధాలు మిఱుమిట్లుగొలుపఁజాలి
తళుకు దీపించు రత్నకందళకలాప
కిరణకులములు దిక్కులఁ గ్రేళ్ళుదాఁటె. ౨౬

గీ. తన్మహాభారవృత్తికి దందశూక, లోకనాథుండు ముక్తనిర్మోకుఁ డగుచు
బహుశరీరంబు లెత్తినరహిం దుకూల, వేష్టితేందూపలస్తంభవితతి దనరు.

క. అల మింటఁ దిరుగు వేలుపు, వెలఁదుల ప్రతిబింబపంక్తి విధమున నిందూ
పలశకలరచితకుడ్య, స్థలవీథులయందుఁ జిత్రతరుణులు వెలయున్. 30

క. అరవిందహితుల నందఱ, నరవిందభవుండు చేసి యవశిష్టమహా
పరమాణుచయము డాఁచిన, కరణిన్ బహురత్నదీపకళికలు వెలుఁగున్. 31

గీ. ధవళనేత్రవితానసుధాకరాంక, పంకకాళిమ వహింపు భానులతిక
లనఁగ దేనియతోఁగూడ నళులు జాఱు, చారుతరపుష్పమాలికల్ హారమగును.

వ. అఖండప్రభామండలమండితం బై వెండియు భాగ్యవంతు నిశాంతంబు నుం
బోలె నవిచ్ఛిన్నసంతానకాంతంబును, సాత్త్వికవిత్వంబునుం బోలెఁ దతబ
హుళధ్వనిపనితంబును సిద్ధాంతధనేనకు శరీరంబునుం బోలె ముక్తామయంబు
ను సుధాశర్కయుం బోలె వివిధసుమనోమనోహరంబును వీణాకల్పనంబునుం
బోలె ఘటితప్రవాళంబును వాలఖిల్యనిలయంబునుం బోలె నరుణకిరణగ్రస
నరసికంబును శశిబింబంబునుం బోలె సుధామధురంబును, వినతాద్భుతంబు
నుం బోలె విభవస్థలంబును సిద్ధసారస్వతంబునుం బోలె వివిధవర్ణోద్దీర్ణంబును
బసిండి బేహారంబునుం బోలెఁ దులాలాలితంబు ను నై ప్రమదమదనవిజృం
భమాణయౌవనోద్దామభామినీకుచశాతకుంభకుంభసంభూతప్రభాజటిలజటి
లంబును సకలకలకంఠకాకలీకోలాహలహారితసహకారప్రముఖతరూద్యాన
పద్యాహృద్యంబును గంధర్వగంధేభగామినీగాంధర్వసౌగంధ్యబంధురంబు
ను నగున్నక్రీడాభవనంబున నాత్రిభువనజన్మభవనంబు నునిచి ప్రమథపతి
నిజనికేతనంబునకుం జనియె నంతన్నక్షన నమ్మురాంతకుండు. 34

సీ. ఏదిక్కుఁ జూచిన మేదురామోదసంపాదితకల్పకాచ్ఛాదనంబు
లేవంకఁ జూచిన హిమవాలుకారజఃకస్తూరికాసల్పకల్పితంబు
లెచ్చోటఁ జూచిన నిందుబింబాననాకమనీయనృత్యరంగస్థలంబు
లేపట్టు చూచిన హేమాబ్జకహ్లారకుముదగుంభితసరస్సముదయములు
గలిగి యుత్తుంభశింఖమర్దలవిరావ, కవచితాశేషకకుబంతమవుచు నలరు
కేళిభవనంబు భక్తుల నేలుసురభి, చూచి తేలెఁ బ్రహర్షాబ్ధివీచిఘటల. 35

మ. సరసాన్నంబులు దివ్యశాటికలు భూషాపేటికల్ వీటికో
త్కరము ల్సారసుగంధవస్తువులు శీతక్షోణిభృత్పుత్రి యా

దర మొప్పం బరిచారికావితతిచేతం బంపె శంపామనో
హారదివ్యాంబరధారికిం గలుషవిద్యాహారికిఁ శౌరికిఁ. ౩౬

క. హరికిం బరిచర్యయొసఁగం, బరమేశుఁడు పనిచెఁ జతురభాషాచణలం
బరిచితమన్మథరణలం, దరుణులఁ జంచత్కపోలతలదర్పణలన్. ౩౭

మ. చరణాంభోరుహనూపురధ్వను లుదంచన్మన్మథజ్యాలతా
సరసారావముగాఁగ రత్నమయభూషాదీధితు ల్రాగసా
గరవేలానవవిద్రుమద్రుమలతాకందాకృతుల్గా రమే
శ్వరు సేవించిరి రుద్రకన్యకలు భావప్రావకప్రక్రియన్. ౩౮

సీ. అసమానతారక లఁట వారికనుదీరు శ్రవణసంశ్లేషంబు దవ్వులు టరుదె
యభినవవిటపంబు లఁట వారిబాహువు లగ్రపల్లవరాజ నలము టరుదె
యలరాజబింబంబు లఁట వారివదనము ల్పద్మాహితప్రౌఢి బరఁగు టరుదె
యలకాభిరామంబు లఁట వారికొప్పులు నీలకంఠప్రీతి నెఱపు టరుదె
కొండలఁటవారివక్షోజకోరకములు, కూటములయందుఁబ్రోదిగ్రక్కొనుటయరుదె
యనఁగవిలసిల్లురుద్రకన్యలుమురారి, యిచ్చకెంతయు గిలిగింతఁదెచ్చిరపుడు.

శా. ఆకన్యాతిలకంబులు న్మతసహస్రానంగరమ్యాంగరే
ఖాకాంతం బగు నప్పురాంతకుని యాకారంబు వీక్షించి స్వే
దాకీర్ణాంగలుఁ గంపమానకుచకుంభాభోగలు న్పొంగదీ
ప్తాకాంక్షావలమానమానసలునై కన్పట్టి రప్పట్టనన్. ౪౦

చ. హరి పదియారువేలజలజాక్షుల నక్షతరాగసాగర
స్ఫురణఁ గరేణుల న్గజము చొప్పునఁ దేల్చె నటంచు నాత్మ న
బ్బురపడనేల నాగపతిభూషణకన్యలఁ గోటిసంఖ్యల
న్మరులుకొనంగఁజేసె సుషమావిషమాస్త్రకృపాణధారలన్. ౪౧

క. చామరముఁదెచ్చి యందొక, కోమలి మెయిమఱచియంచఁగొమ్మని యిచ్చెం
దామరసాక్షునిచేతికిఁ, గామిను లందఱును జూచి కవకవనవ్వన్. ౪౨

మ. అలగోవర్ధన మెత్తినాఁడ నని గర్వాటోపముం జెందఁగా
ఖల దీకొండొకకొండ లెత్తు నిను సత్త్వస్ఫూర్తిమన్మూర్తిఁగాఁ
బలుమాఱు న్నుతియింతు నంచు నొకశంపాగాత్రి వక్షోరుహాం
చలము ల్రాయఁగఁ గౌఁగిలించె హరివక్షఃపీఠి సాపేక్షతన్. ౪౩

గీ. ప్రసవదామకమునఁ బఱుమాఱు హయవక్త్ర, మూర్తియైన శౌరినోర్తు సెలసి
మదనకేళిగతుల మర్మంబు లెఱుఁగంగ, సాటుకోలఁ బట్టు సానివోలె. ౪౪

చ. కలశజుఁ డట్లు చేసె నన్యుఁ గన్నపయోనిధిఁ దొల్లి నీవుఁ ద
త్కలశసఖంబ వౌదు వని గాఢగతిం బగ నీఁగఁ బూని చ
క్కలగమి కాఁడు పంచిన యొకానొక రాజకుమారు మేర ను
జ్జ్వలనఖరేఖ యొప్పె నొకచామకుచంబున శార్ఙ్గినించినన్. ౪౫

క. వదనశ్రీగృహదేహళిఁ, బొదివినరక్తాక్షతములపోలుపు వహించెన్
యదునాథుఁ డునుప నందొక, మదిరేక్షణపెదవి రదనమణిచిహ్నంబుల్.

మ. సరసస్వేదకణార్ద్రదేహ యగుచు న్సంతోష ముప్పొంగ శ్రీ
హరి నాలింగన మాచరించె నొకహేమాకార యేతెంచి యం
గరుచివ్యాపృతిఁ దత్తనూగ్గతవిభాకాళింది యచ్ఛద్గప
ద్మరజఃశ్రీఁ గనఁ జెంద నుత్పలలతామాధుర్యధుర్యస్థితిన్. ౪౭

మ. స్మరకీర్తిచ్ఛట లా తుషారకణికాసారోద్గతు ల్గాముకో
త్కరహృజ్జాలకకూలవాతములుగాఁ దర్పించు హేమంతవా
సరవేళ న్నవయావనోద్ధితసరోజాతావలోకాపయో
ధరపాళీపరిరంభగుంభములు మోదం బిచ్చె దైత్యారికిన్. ౪౮

శా. చేతోజాతమదద్విపాధిపశిరస్సిందూరపాతంబు ల
జ్జాతాస్యామధురంజితాక్షియుగళీచంచత్ప్రభాభానురు
గ్జాతంబు ల్చలిదీర్ప గంధిలధనుర్జన్యైకవన్యోన్నతిన్
పీతుంగందువఁ గ్రీడసల్పు వినమజ్జిష్ణుండు కృష్ణుం డొగిన్. ౪౯

మ. జగము ల్మూఁడు భుజాబలచ్ఛలనచే సాధింపనూహించు న
య్యగురుం గైదువు రాచవాని కిరవౌ హేలాగతిశ్రేణి లేఁ
బొగరుం బ్రాయపుఁ బువ్వుఁదోఁట ననయంబుం గ్రీడ గావించెఁ బ
న్నగతల్పుండు వసంతవేళల నితాంతప్రీతచేతస్కుఁడై. ౫౦

మ. స్మరభూపాలకకేలిదీర్ఘికల యోజ న్వేణికాశైవలో
త్కరవక్షోరుహచక్రహస్తబిసదృక్పద్మంబులం బోల్చు న
య్యరవిందాక్షుల కాంతిపూరములయం దశ్రాంతసంతోషపుం
దెరలం దేలె నిదాఘకాలమున దైతేయారి హారిస్థితిన్. ౫౧

చ. గురుకుచశాతకుంభమయకుంభ దరస్మితచంద్రికాసుధా
భర చికురాగ్రధూపలవపంక్తి విలోచనజాలజాలక
స్థిరత రతీశుమేడ లనఁ జెన్నువహించిన రుద్రకన్యలం
బరిపరిలాగుల స్తుతులఁ బజ్జకుఁ దెచ్చె ధృతారి తోడ్తరిన్. ౫౨

మ. మది నెయ్యంపుఁదగు ల్పయోధరరమామాధుర్యముం గగ్గి య
మ్మదనారాధన కామధేనువులన న్మత్తిల్లు నత్తన్వులన్
యదునాథుండు గరంగఁజేసె నధరన్యంచత్సుధావారి శా
రదవేళం దమివోవఁ గ్రోలి రతిసామ్రాజ్యైకపూజ్యోన్నతిన్. ౫౩

క. ఇటువలెఁ బద్మదళాక్షుఁడు, నిటలాక్షుఁడు దనకునొసఁగు నెలఁతల హేలా
నటనఁ గరఁగించె రాగో, త్కటమతి నొకయేఁడు సురతకౌతూహలి యై.

—॥ కృష్ణుని కడకు నారదముని వచ్చుట ॥—

చ. జడముడి కెంపుఁ గృష్ణమృగచర్మము నల్పు విభూతి కాంతియున్
జడరుహసంభవాచ్యుతనిశాకరశేఖరు ... తేజ మి
ల్లడయిడి రాపుఁ డౌనని తదాకృతియం దననొప్పు నారదుం
డుడుపథవీథి డిగ్గి ప్రియమూనఁగ వచ్చె ముకుందునింటికిన్. ౫౫

ఉ. వచ్చిన యమ్మహాత్ముఁ గని వారిజనాభుఁడు మ్రొక్కి యర్చనం
బిచ్చి మహామునీంద్ర శుభమే యని కాంచనపీఠినుంచి నై
యచ్చరకార్యనిర్వహణ మన్వహముం బనిగాఁ జరించు నీ
వచ్చుట భాగ్యసంపదలు వచ్చుట నాపుడు నాతపస్వియున్. ౫౬

సీ. జలజసంభవురాణి చరియించుపథమున బలియించుసోపానపంక్తి యనఁగ
గానసుధావృష్టికల్మిక నమ్మీఁదఁ గానంగవచ్చు నాగడప లనఁగ
రాగలక్ష్మీమందిరప్రాంగణంబునఁ గీలించు తోరణశ్రీ లనంగ
సరసస్వరస్థానజలధిలో నుదయించు సమధికాభంగభంగము లనంగ
మించురత్నమయంబులౌ మెట్లచేత, రహివహించినతన దైనమహతిఁ(బూని)
పాడనొకకొంతవడి మానిభర్త దైత్య, హర్త సంతోషవార్ధి నోలాడుచుండ.

క. హరిమనసుఁ గరఁచి మునికే, సరి యిట్టను దేవదేవ సాళ్వుఁడు గర్వో
ద్ధురుఁడై సవిమానంబుగఁ, గర ముద్ధతి విడిసె ద్వారకాపురిమీఁదన్.

మ. అమ్మాయావిచేత యాదవనికాయం బపాయంబుం బొందకమున్న వేంచేయు
మనవుడుఁ గాంచనాంబరుండు పంచవదనుచేత ననిపించుకొని ప్రతిప్ర
యాణోన్ముఖుం డై వైనతేయుం దలంచుటయు. ౫౮

—॥ కృష్ణుఁడు ద్వారకకు మరలి వచ్చుట ॥—

సీ. ఊరమెట్టిన నెల వులుక వ్రస్సిన నేలలోని భోగీంద్రుని మేను వడఁక
ఱెక్కలు జాడింప జివ్వను నుదవడి దిక్కు లన్నియు నొక్కదిక్కు గాఁగ
నీక్షణోగ్రప్రభ యెసఁగఁ జంద్రజ్యోతి మ్రోల దీవియపంజుఁ బోలి వ్రాల
నెఱపీఁక మై మెడ నిక్కించుటయును బ్రహ్మాండంబు పైచిప్ప యతుకు విప్ప
నురక మిన్నేటి నీరెల్లఁ గఱకుటూర్పు, వడిని సుడివడి పిండలివండు గాఁగ
గరుఁడు డేతెంచుటయు రమాకాంతుఁ డెక్కె, విజయలక్ష్మీసనాథు నా విహగనాథు
మ. గరుడస్కంధము మీఁద మేరువుపయిం గాలాభ్రమో నాఁగ ని
ర్భరవేగంబున నేగుదెంచి నగరప్రాకారసంరోధిభీ
కరసాల్వక్షితిపాలసైనికులఁ జక్రజ్వాలకీలానలాం
తరతూలాకృతి చేసె ద్వారవతి కుత్సాహంబు పుట్టించుచున్. ౬౧
గీ. క్రొత్తమోముగుఁబూవుల యొత్తరంబు
తోడిచైత్రంబు వలిసింపఁ దుళుకరించు
నుపవనము వోలె ద్వారక యుగ్రరిపుల
యాఁక చక్రాయుధుఁడు మాన్ప నరుదు వొదలె. ౬౨
సీ. ఘోషయోషాకుచకుట్మలంబుల మీఁదఁ జంద్రరేఖలు నిల్పు జాణతనము
రుక్మిణీసీమంతరుచిరసిందూరరేఖాపుండ్రకము దిద్దు కౌశలంబు
జాంబవతీసూక్ష్మజలకణంబులు వోవ మీటంగ నేర్చిన పాటవంబు
రుద్రకన్యకలకుం ఱుల్లిపి చిత్రపుటాకు దోఁచు రసికత్వపోషణంబు
గలుగు వాలారుఁగొనగోరు కలువరేకు
మొనల నై దువ్వ ప్రియసుమాక్షి ముదమొనర్చి
పోయి రమ్మని యనిచె నంభోజనేత్రుఁ
డండజాధీశు దీప్రదాహప్రకాశు. ౬3
క. హారుఁ డిచ్చు వరముతోడం, బురసంరోధద్విషన్నృపులఁ గడపి యనిం
బోరసిన విజయముతోడన్, హరి యంతఃపురము సొచ్చె నఖిలనుతుండై.
క. బలభద్రసాత్యకిప్రముఖులు సలరఁగఁ జేసి నందగోపతనయుఁ డెం
డల వాడిన సస్యములను, నెలమి నొసఁగు మేఘమునకు నెనగ్గొతగి నొగిన్.
క. పితృగతిగను నాలస్యము, శతకల్పసమాన మయ్యెఁ జక్రాంకునకు
ద్ధతి జాంబవతీదర్శన, రతికౌతూహలము మనసు రాయిడిపఱుపన్. ౬౬

క. అంతఃపురాంతరస్థిత, కాంతాగృహములకుఁ జనక కనుఁగొనుచుఁ దా
క్రాంతాసుతుసుతగృహమున, కేఁతయుఁ దనుకమునఁ జని యొంటివోఁ కూర్మిల్.

చ. చని తనపోయివచ్చినప్రకారము సర్వముఁ జెప్పి జాంబవ
త్తనయ మనఃప్రసాదసహితంబుగఁ జేయు నవోపచారముల్
మనసు గరంగఁజేయ నొకమాసము తద్భవనంబునందె ని
ల్చె నఘవిరోధి యత్తరుణి చేసినపుణ్య మగణ్య మయ్యెడన్. ౧౮

—॥ జాంబవతి గర్భోత్పత్తి ॥—

చ. కమలదళాయతాక్షుకృప గర్భము దాల్చిన భల్లుకేంద్రపు
త్త్రి మిగులు స్వాతితువ్వర గరిష్ఠమణిన్ ధరియించు శుక్తిచం
దమునఁ దదుద్భవుండు గుణధన్యుఁడుఁ జంద్రసమానకాంతివి
భ్రముఁడు వధూకుచాభరణభావభవుండును గాకయుండునే. ౧౯

క. హరితేజము నిజగర్భాం, తరమున ధరియించి యొప్పెఁ దాటంకిని భా
స్వరగర్భిణి యగుసంధ్యా, తరుణియనుంబోలె నధికతరరాగమునన్. ౨౦

మ. అయభాపూర్వవపుర్విలాసము స్వభాషాదానవైరాగ్యని
ర్ణయసంక్రాంతమనస్స ముఖ్యతనిజప్రాణేశసంసర్గ మ
క్షియుగీసంప్లవనోపదేశము శ్రమక్లిన్నాంఘ్రివిన్యాస మ
వ్యయనిద్రాసుఖలోల మిందుముఖి గర్భాధాన మొప్పం గడున్. ౨౧

గీ. మధురసము గ్రోలి తేలెడు మధుకరములు
గలుగు వెలిదమ్మి విరిపోలెఁ జెలువ మొగము
వెలయఁ బారిప్లవాక్షి తారలఁ దలిర్చె
యాదవేంద్రమరాళ మాస్వాదనమొంద. ౨౨

క. సీమంతవిరహితం బగు, సీమంతిని కచభరంబు చెలువగు మర్యా
దామార్గోల్లంఘనపర, మై ముఖశశిఁ బొదువు తిమిర మన నురుతరమై. ౨౩

గీ. అబ్ధినుదయించుశశిమేననంటిపిదపఁ, దనువుతడియారిరాలుముత్యాలువోలె
హంసగామినివదనంబునందునుండి, యురకపలుమాఱుఁ జిన్నచిట్టములు వెడలు

గీ. డెప్పరంబైనతనదుకాఠిన్యధనము
పోవఁగల దని తర్కింపఁ బొడము చింత
మొగము గందెనో యనఁ గుచయుగము సతికిఁ
జూచుకాక్రాంతనీలిమ సొబగునొందె. ౨౫

క. కొందఱు కల దనఁగా మఱి, కొందఱు లే దనఁగ నున్నకోమలిమధ్యం
బందఱకుఁ గలుగు నే తెలి,పెం దానవ మెడలి గర్భజృంభితమగుచున్. ౭౭
గీ. అతివబింబారుణాధర మ్మానువేళ, మందభావంబె చూపు ముకుందుఁ డలర
జడిమ గావించుటకుఁదాన చాలుఁగాదె,బింబికాఫలలాలసస్పృహాజనులకు.
గీ. దరవికచపద్మవదన మృత్స్నాబుభుక్ష,యసురవైరికి నానంద మొసఁగఁజాలె
గ్రస్తనీలాభపటలశరత్సుకరణిఁ, జిట్టిము లకాలపుష్పవిజృంభణముగ. ౭౮
క. సొమ్ములు విరళముగా నా, కొమ్మప్రకాశించెఁ దెలుపుఁగొలుపుమొగముతో
నెమ్మెలఁ గారా కెడలుచుఁ,గమ్మవిరులగుత్తి గలుగుగహనరమక్రియన్. ౭౯
శా. ఏకాంతం బగువేళ వచ్చి సతిమో మీక్షించి మృత్స్నాసుగం
ధాకీర్ణం బగు మోవి యాని మురదైత్యారాతి మోదించు న
మ్మాకందప్రసవాపల్లవంబుఁ గడుఁ బ్రేమం జంచునం జేర్చి యు
ల్లోకానందముఁ బొందు కోకిలమునల్లుప్రక్రియం జూపుచున్. ౮౦
ఉ. ఐదుగ్రహంబు లుచ్చగములై విలసిల్లెడుపుణ్యవేళ శా
తోదరి గాంచెఁ బుత్రకు సముజ్జ్వలలక్షణలక్షితాంగు స
మ్మైదలి దీపయుక్తదళ భానుమదగ్రిమదిక్కు నిర్భరా
మోదవిశాలజాలకసముజ్జ్వలమంజరి యయ్యె నయ్యెడన్. ౮౧
సీ. ప్రతివేళినీసమర్పితతపతోయహరిద్రపంకకషాయము దితంబు
మహిషీవిషాణకోమలధూపమాలికాలింగితాఖిలకకుప్ప్రాంగణంబు
నవనవనింబపల్లవగుచ్ఛకవచితద్వారబంధోపరదారుకంబు
మోహాంధహారిముహుస్స్వహులరంఘ్రిఘట్టితవిద్రుమదేహళీభద్రతరము
మంత్రవిత్పురంధ్రిమణిగుంభితంబునై, కమలవదనసూతికాగృహంబు
నలువఁగన్ననాఁటినలినాక్షుపొక్కిలి, వోలె నిత్యలక్ష్మిఁ జాలనెఱసె. ౮౨
ఉ. సూనుఁడుపుట్టినం బ్రమదశోభనచంద్రనవోదయంబున
న్నానసవార్ధి యుబ్బ మధుమర్దనుఁ డాగమతత్త్వదర్శన
జ్ఞానధురీణులైన ద్విజసత్తములం బిలిపించి యిచ్చె గో
దానసువర్ణదానమహా*దానముఖాఖిలపుణ్యదానముల్. ౮౩
గీ. జలద ముదయింప నాపోవఁ జాతకములు
తుములధారాముఖాంబుబిందువులఁగ్రోలి

* భువిదాన- మూ.

యలరుక్రియఁ గృష్ణునకుఁ బుత్త్రుఁ డవతరింప
భూరిఁ దసిసిరి భువిఁ గల్గుభూమిసురులు. ౭౭

సీ. ఉష్ణాగమారంభయోగంబుననపోలె దినమండలము మెఱుఁగెక్కి యలరె
మహిచక్రమంతయు మలయాచలంబయ్యెఁదనుపుగాడుపులు వాసనలుచల్ల
భసితనిఘృష్టదర్పణబింబములకాంతి నాలింగనముచేసె నఖిలదిశలుఁ
గుడివంకసుడివీఁకఁ గొదమకీలలు వర్వ నాజ్యమానియుఁ బోలెనగ్నులడరఁ
బట్టులేదని గగనంబుఁ బాసి వచ్చు, చుక్కగమి యనఁ గ్రొవ్విరిసోన గురిసె
సర్వలక్షణపరిపూర్ణచారుమూర్తి, వట్టి జాంబవతికిని జూపట్టినపుడు. ౭౮

గీ. నలువ ప్రజలనీనునాఁటిసందడి వోలె, ద్వారకాపురమున బోరుకలఁగ
సురలు సిద్ధమునులు ధరణిదేవతలును, బాలుఁజూచువేడ్క నోలిఁబొదువ.

—॥ సాంబకుమారుని బాల్యము ॥—

గీ. పురుడుచన్నపిదపఁ బుత్త్రోత్తముఁడుసాంబుఁ, డనెడు పేరొసంగ నాత్మజునకు
నిద్ధరత్నమునకు నిది యిట్టి దని జాతి, యేర్పరించు నేరు పెసకమెసఁగ. ౭౯

సీ. చిలుకునూనియలఁ జమ్మిలిముద్దయనుబోలె సతతతైలార్ద్రిమస్తకము దనర
జిలుగువెన్నెలఁగ్రోలు తెలితొగవిరివోలె నుగ్గానుముఖపద్మ ముజ్జ్వలముగఁ
గాంతిపూరమునిండు కమలాదియునుబోలెఁ గాలుఁగేలల్లార్చుగాత్రమమర
మెట్టతామరలఁ దుష్మ్యదఱెక్కలునుబోలెఁ గన్నులనంజనాంకనము లొదవఁ
గదియుశ్రుతిగూడ మెఱయుశంఖంబువోలెఁ,గంఠమూాంకృతికలకలోద్గారిగాఁగ
శుక్తిలోనున్ననూతనమౌక్తికంబు,వోలెఁబొత్తులఁ బవళించుబాలకుండు. ౮౦

గీ. నవ్యరత్నతరత్నురాణ్ణఖముఖమున, వెలయు తలిమతలంబున నలరువట్టె
కౌస్తుభముతోడవటపత్త్రకముననిదుర,వోవుబాలముకుందునిపోలుపుదెలిపె.

శా. సాలప్రాంశువిశుద్ధనూతనసుధాసౌధాంతరాళంబున
దాలోలాక్షులు కృష్ణనందను మనోజారాతిసంపూర్ణ లీ
లాలంకారు విచిత్రరత్నమయడోలామధ్యునింజేసి యు
య్యాలో లాలి యటంచుఁ బాడుదురు వీణారావహేలాగతిన్. ౮౦

ఉ. విందులు విందు లంచు నరవిందదళాక్షులు హస్తపద్మముల్
గ్రందుగఁజూప వాలుఁదెలిగన్నులు చెన్నెసఁగంగఁ జక్రభృ
న్నందనుఁ డందియల్ మొరయ నవ్యకటీతట హేమకింకిణీ
కందళితారవంబు చెలఁగ న్నడచుం దలిదండ్రు లుబ్బఁగన్. ౮౧

శా. గోవత్సంబుల వెల్చు, బంప్లు దఱుము, గ్రోలుం బయోధారఁ జా
ర్యావేశంబునఁ గన్నుఁబ్రామి, శతవిద్యల్పన్నుఁ, బీడింపఁగాఁ
బోవుం బాముల పైని, జంచలత చూపుం జెట్లకుఁ జెట్లకున్
లావం జెక్కుడు సాంబుఁ డచ్యుతుని లీల ల్నేర్చికోఁబోలునా. ౯౨

క. మీటించుఁ బర్వతంబులు, పోటనబంతులుగ వీరపురుషాగ్రణి యా
స్ఫోటించె బాలకేళీ, నాటక మొనరించునాఁడు నాఁటికి నెలమిన్. ౯౩

క. ఉపనయనగౌరవంబున, విపులప్రభనొందె వృష్ణివిభునందనుఁ డా
త్రిపురాంతకుండె తానఁట, యుపనయనముచేతఁ దేజ మొదవఁగవలదే.

గీ. దినదినమునకుఁ బాల్యంబుదివిచిపోవ, యౌవనారంభ మొదవెఁగృష్ణాత్మజునకు
శుక్లపక్షంబునందలిసోమునందు, బింబపరిపూర్తికళలతోఁ బెరిఁగినట్లు. ౯౫

గీ. నవనవపరాగమోహచూర్ణంబు చల్లి, యజుఁడు సారససౌభాగ్యమాహరించి
చేసెఁగాఁబోలు సాంబునిచిన్నిమొగము, నిత్యలక్ష్మీనివాసమై నించుఁగళలు.

శా. అంబూద్గారిపయోదమేచకకచుం డాజానుబాహాయుగుం
డుం బద్మచ్ఛదచారులోచనదళుండు న్బింబతామ్రాధరుం
డుం బక్షీంద్రసమానవేగుఁడు గుణాఢ్యుం డర్థినిమ్నాశయుం
డుం బుష్పాయుధమూర్తి సింహగమనుండు న్సాంబుఁ డొప్పెం గడున్. ౯౭

చ. అవనికి భావికాలమునయందు డిగంగలపారిజాత మూ
ర్తవిటపడింభకద్వయము ద్వారకకు న్ననుమున్న పన్ప న
న్నవకపుఁగొమ్మదోయి హరినందను బాహులపేర నిల్చె వా
ని వెలయఁజేయు సాక్షులు వినిర్గలహస్తనఖాంశుపుష్పముల్. ౯౮

క. హలకులిశంబుల నిజకర, తలమున వహియించె నతఁడు తనపెదతండ్రుల్
బలభద్రుఁ డద్రివైరియు, హలి కులిశియు నగుటఁ దానునట్టుల య్యోనో.

గీ. కోరి వేఁడి వచ్చి శౌరికిఁబొడమిన, యష్టమూర్తి యగుట నతనినడుము
నందు వచ్చినిలిచె నంబరతత్త్వము, నిలకు నట్టితెఱఁగుఁ దెలుపుకరణి. ౧౦౦

గీ. కన్నుఁగలువలు రాగసాగరము హృదయ
చంద్రకాంతంబులును వికాసంబు నుబ్బఁ
గరఁగి నీరొటయును జూప ధరణిఁ గలుగు
చామ లలరిరి యదువంశచంద్రుఁ జూచి. ౧౦౧

సీ. తండ్రి బాహాచక్రధారావిదారితబాణాసురభుజాలిబలవిరోధి
తల్లి లోకముల నుద్భవమొందఁగాఁ జేయువనజాతజాతుని మనుమరాలు
తోడఁబుట్టినయన్న దూషితశంబరద్యుమ్నుఁడై వెలయు ప్రద్యుమ్నమూర్తి
తనపుట్టినకులంబు ధనదేంద్రజలధీశతులితయాదవవీరవిలసితంబు
రూపమున పాయమౌజ్జ్వల్యరోహణాద్రిశిఖరమపఘున మనఁగల్గు చిన్నిప్రాయ
మలనలజయంతనలకూబరాదులైన, నించుకంతయు సాంబుతో నెనయు లేరు.
గీ. చంద్రశీతల మయ్యు నాసకలలోక, నాగశాయని తనుకాంతి నలినముఖుల
వెన్నలోలెను గరఁగించు విపులవక్ష, తాపభానుమరీచిసోదర మనుటనో.
మ. మహితాంగాభినయాభిరాముఁడుగ నాసూయావలు త్రైర్చి వా
గ్గృహగర్భంబునఁ గుస్తరించె నయలక్ష్మీసిద్ధి యాచారసం
గ్రహ మాహించె ధనుఃకళాగమపరీక్షాదీక్ష వర్తించె న
న్మహిమాధుర్యంను గురూపదేశముతిసామగ్రిస్పృహాదగ్గుఁడై. ౧౦౪
క. సాంబునిగుణములు నిఖిలజగంబులఁ గర్పూరఖండకాంతి వాసిం
జెం బూర్వపక్షమయ్యెఁ గృతంబునఁ గలరాజసుతుల తాదృగ్గుణముల్.
సీ. తారుణ్యరసగృహద్వారదేశమునందు నిడుబోగుతలు పయ్యె వెడఁదయురము
మదమహోక్షమునందుఁ బోదలు మూఁపురమయ్యె బలితంపుమూఁపులబట్టు
వృబిగువు
నిబిడగాంభీర్యాంబునిధియందుఁ జంద్రోదయంబయ్యె నిగ్నిగ్లంబగు మొగంబు
గమనమదేభరాజమునందు దంతకుంతములయ్యె దృఢభుజాదండయుగళి
ధైర్యశౌర్యాఖ్యమల్లసత్త్వములు పెనఁగు
కంబములచేగ వరియించె ఘనతఁదొడలు
లలితకంఠీరవేంద్రావలగ్నుఁ డతని
నాలుగంచుల నవయౌవనంబునందు. ౧౦౬
వ. వెండియు నప్పుండరీకాక్షనందనుం డమందానందసౌందర్యచంద్రాతపచు
ళుకితయువతిలజ్జాంధకారధారాప్రవాహుం డై త్రిభువనమోహనుం డై
తల్లిదండ్రులకు నుల్లసంబును గురువులకుం బరమశుశ్రూషణంబును బాంధ
వులకు భావబంధనంబును వంశంబునకు విభవమాంసలత్వంబును బొందిం
చుచు వితరణంబునకు మణిశిఖరియు విద్యలకు విబుధగురువును వివేకంబు
నకు విష్ణునాభీసముద్భవుండును విజయంబునకు విహారణగృహంబును నై
విలసిల్లె నంత. ౧౦౭

26000
25. 3.73.

లక్షణాకన్యావర్ణనము

శా. ఆకాలంబున హస్తినాపురమునం దవ్యాజనవ్యాజిత
శ్రీకాంతిం బ్రథమానరూపనిధి లక్ష్మీవక్షలాక్షీపద్మ
తూకారాక్షత లక్షణాఖ్య యగుకన్యావర్య దుర్యోధన
క్ష్మాకాంతాత్మజ యొప్పు దర్పకభుజాంచచ్చాప మానేపునన్. ౧౦౮

క. భానుమతీగర్భసుధా, భానువనం దనతరిలిన బాలిక సుధయో
నానఖిలనేత్రపేయా, నూనస్ఫూర్తి నతనుసంపదుదయ మొనర్చెన్. ౧౦౯

గీ. జవ్వనమువచ్చుటకుఁబూర్వశైశవంబు, పోవుటకుబ్రీతి నెన్నఁగ భావభవుఁడు
పంచశరియను పంచాంగఫణితి నొందుఁ, గనియెనో కాని యొక్క లగ్నము నెపంగె.

క. ప్రాయమురాఁ బయనముగా, నా యెడ బాల్యంబు జాఱి నాయితపడఁగాఁ
దోయజముఖి సాంత్రమన, స్థాయుగ సన్మార్గమునకుఁ దానకమయ్యెన్.

ఉ. ఆమిహికాబికారము క్రియాం దను శైశవ మోసరిల్లఁగా
నామునిపోలెఁ బాయ మఖిలాంగవనావలి నావరింపఁగాఁ
గోమలలీల నీలకచగుచ్ఛమిషంబునఁ బర్వె షట్పదీ
స్తోమము మోవిడా లెసఁగెఁ దోరపుమోముగుఁబువ్వ నల్పునన్. ౧౧౦

సీ. ప్రాక్పశ్చిమమున మొగ్గలెలసి మీఁదికినిక్కె ననఁ బూపచను మొల్లలంకురించె
గూఁటిలోనయుండి కొదమచకోరపక్షిలెగయుచందమునఁ గన్నుఁగవ బెళికె
నాభికూపంబులోన మునింగెనో యన నవలగ్నయష్టి తానవము నొందె
శైశవనది యింకి చన నోయ్యఁ గాన్పించుపులినావకాశమై పొసలెఁ బిఱుఁదు
గమనవిషయమునఁ బదపంకజములకును, సుశీసెరాయంచ నెన్నఁగ పోఁగతీఁగ
తావిరాకకుఁజయ్యనఁ దలుపుదెఱచె, నంబుజాక్షికిఁదొలుజవ్వనంబునందు.

సీ. నీలంపు నెఱరంగు నిగిడించు కురులును నిగనిగ వెలయించు నిటలతటముఁ
జిఱునవ్వు మొలకలుచిగిరించుమోవియుఁ బాదు లేర్పడి యొప్పుబటువుఁజన్ను
లస్తివాదము మానునసదు నెన్నడుమును గాంభీర్యమూరయుఁ గడఁగునాభి
వాస్తల్యముదయించువాటంపుఁబిఱుఁదును మాంద్యంబు నేర్చుగమనవిభూతి
సరసభావమునకుఁ బురపుర మనుచెయువు, లమృతగర్భమైనయలరుఁబలుకుఁ
గలిగి క్రొత్తప్రాయ మెలయుచో దీపించె, ధాత్రరాత్రసుతవయ ధన్యవినయ.

చ. కుదురులు నిండి వచ్చుకుచకోరకయుగ్మము ధాళధళ్యముల్
పొడివియు బిత్తరంపుఁ బొలుపు ల్పచరింపనిచూపుఁగోపులుం

జడురుఁదనంపు లేఁబదను సాగియుసాగని ముగ్ధఁబల్కులు
న్మదవతియందు నొప్పుఁ దనుమాలిక యౌవనగంధ మూనుటన్. ౧౧౭

సీ. నన లెత్తె నేత్రకోణములఁ బసాస్త్రశస్త్ర ప్రఘాణోన్నమచ్చకచకములు
తలచూపెఁ గటిసీమ దానాంధ ధ్వదంతావళము స్తకస్థాల్యలక్ష్మి
పాకంబునకు వచ్చెఁ బరువంపుఁ జాలింద్ర లలితతాళీఫలోల్లాసముద్ర
ధ్వనిచూపె నిజసూక్తి వైదగ్ధ్య భారతీవీణాకల క్వాణవిలసనములు
వన్నియల మించె దేహసువర్ణలతిక,యతనుగతి చూపె రతికాంతులా స్యవీథిఁ
గురుధరాధీశతనయకు గొనబుఁగొదమ,కలికిజవ్వనమెలమిపైఁగౌఁగిలింప.

శా. లావణ్యౌఘసముద్రవేల మదనాలంకారశాస్త్రంబు ద
ర్పావిర్భావనిధాన మవ్యయవిలాసావాసభూపాంకుర
శ్రీవీక్షామృతవర్తి సూక్తిసుషమాశృంగారసింహాసనం
బావామాక్షి నవోదయోద్గతవయోహావానుభావంబుగన్. ౧౧౮

సీ. పాపటచెంద్రంబు పల్లవద్యుతి యయ్యె నలక లాకులకప్ప చెలువమయ్యె
మందహాసాంశుసామగ్రి వెన్నెల లయ్యెఁ జనుదోయిపుష్పగుచ్ఛంబులయ్యె
నంగరాగము పరాగాభిరమ్యంబయ్యెఁదనుగంధములు పువ్వుఁదావు లయ్యె
జిగిమీఱు రోమరాజి మదాలికులమయ్యె నడపు లాత్రితకేకి నటనలయ్యె
మదభరోత్ఫుల్లకోద్భవంబు చెమటలతాంత, మధుకణాసారసారసామ్యమునహించె
నాసుయోధనపుత్రికి యౌవనోప, వనము పాయంపుటామనివచ్చిపొదువ.

గీ. మగువచూపులందు మార్గణగణములు, దర్పకుండు తీఁడి దాఁపఁబోలు
యువమనంబు లెల్ల నుచ్చిపాఱఁ దొడంగె, ధైర్యకంచుకము విదారితముగ.

క. త్రితకుంకుమధాతువు లూర్జితమకరీపత్రవల్లి రేఖావృతముల్
నతికుచము లచలములకుం, బ్రతి యయ్యును నలరునుభయపక్షవశములై.

క. ఘన మేనా యేను ఘనమో,యని జఘనముఁగుచభరంబు లడిగిన నవ్వుఁగా
దన నేరక యవలగ్నము, చనియె నెటకొ సూక్ష్మదర్శి సాక్షి నుడువునే.

సీ. సతికొప్పుసరిపూనఁ జమరవాలంబులు గోరనేనియుఁ దోఁక గోయవలదె
ముకురాస్యసుస్వరంబులఁబోలఁ బికములు మొగిసనేనియు నోరుమూయవలదె
దీపకాంతులు సుదతీలోచనముల ఘర్షించనేనియు నివాళించవలదె
శశి వధూమణిమోముసవతుకుఁ గడఁగెనేఁ బొదివిముక్కునమసిపూయవలదె

యననగణ్యైకలావణ్యయౌవనోద, యాభిరామ్యసమారూఢయగుచు గూఢ
పద్మజకుమారి యొప్పు నా భావభవుని, జీవయువతిఁ జేయఁగాఁ గాయసిద్ధి యనఁగ.

చ. కమలసహస్రము ల్నయనకాంతి యొనర్పఁ గపోలబింబముల్
కుముదహితాయుతంబు నొడఁగూర్పఁ బెనంగు మృగాక్షి మోముతోఁ
గమలముఁ జంద్రుఁ బోల్చు కవిగాథల కెయ్యది మేర యుత్తమో
త్తము నధము న్సమాన మనఁ దాఱడె బుద్ధి యవజ్ఞ చేరదే. ౧౨౩

చ. మరుకరవాలు మన్మథుని మంత్రరహస్యము కాముదీము శం
బరరిపుభాగధేయము రమాసుతునోముఫలం బనన్యజ
స్మరణవిధాముహూర్తము మనోభవుదోర్బలవైభవంబు నాఁ
గురుధరణీతలాధిపతికూఁతురు భ్రాంతి యొనర్చుఁ జూడ్కికిన్. ౧౨౪

సీ. కురులు చీఁకటు లేని విరియకుండుట యెట్లు ముఖచంద్రచంద్రికల్ మించి పర్వ
నడు మాకసంబైనఁ బడకయుండుట యెట్లు కుదురులై చనుగుబ్బకొండదోయి
కటి సైకతంబైనఁ గరఁగకుండుట యెట్లు లావణ్యవర్షకోలాహలమున
నొడలనంటుల యేని దూలకుండుట యెట్లు గమనమత్తేభసంఘర్షణమునఁ
బదము లబ్జంబు లేనియు నుదితనఖర, చంద్రికలచేత విలసిల్లుచంద మెట్లు
మన్మథుఁడు పన్ని యాడించుమాయ గాని, కాంత గాదిది యెందునీ క్రమము గలదె.

వ. ఇట్లు సర్వలక్షణసంపూర్ణశరీర యగు లక్షణాకన్యాకైలాసం బశేషభువనమో
హిని యై నిజహృదయవిగాహమానమనోజతేజోవిశేషయై సాంబునందుఁ
ప్రతిబింబితమనోంకయై యుండెఁ దత్సమయంబున. ౧౨౫

—(సాంబుఁడు లక్షణ సౌందర్యము విని విరాలిఁ బడుట)—

క. కర్ణాకర్ణిగ నావర, వర్ణనిగుణమణులు జాంబవతితనయునకుం
గర్ణాభరణము లయ్యెను, వర్ణస్యూతములు నభినవంబులు నగుచున్. ౧౨౬

క. హరియించెఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు, హరినందను ధైర్యవిత్త మహ రగుటయు స
య్యిరువురు సవతులకొడుకులఁ, బెరుఁగదె మాత్సర్యమాత్మభేద మొదవదే.

చ. ఉరవడి సేయు తెమ్మెరల కుప్పును నూర్చుచుఁ జంద్రచంద్రికా
ఝురములు గప్పిన న్మొగము చక్కటి వెల్వెలనై చరించుచున్
విరులసలార హృజ్జలజవృంతపరిచ్యుతి నొంది వాడుచు
స్మరుశర మింత తాఁకుటనె మాధవసూతి తపించు నిచ్చలున్ ౧౨౭

క. సాక్షాత్కారము లేదు ని,రీక్షింపఁడు చిత్రరూప మేనియు సంభో
జాక్షతనూజుఁడు సతి ప్ర,త్యక్షం బై యున్నయట్లు తమకమునొందున్.

సీ. అంబుజంబులనింతియడుగులనుపమింపఁదలఁచియందులనిశాంధతకునుడుగు
సైకతంబులఁ జామజఘనంబుసరిపోల్పఁ గ్రుప్పి యందులయస్థిరతకునుడుగుఁ
గొండల నెలనాఁగకుచముల నెనసేయ వెదకి యందులధాతువికృతికుడుగు
శశినింతివదనాంబుజముసాటిసేయంగఁబూని యందలిమొచ్చెమునకునుడుగు
బేడిసెఁ గొన్నకన్నులతోడ నీడు, సేయ నూహించి వలవంత చిక్కు లరసి
యుడుగునీలాభ్రకచమూర్తియుల్లమునకు, నిత్యదీపప్రకారమైనిలువనతఁడు.

ఉ. కేకికలాపలక్ష్మిఁ గనుగేఁటుచు నీలశిలాకికానవా
త్సేకము నాకళించుచుఁ గసీసపుఁబట్టులచుట్ట మాచు న
ట్లాకటిభాగదైర్ఘ్యమున కాన్పద మాసతివేణి నాకనుం
జీఁకటి సేయు వక్రమవశీకృతు లాంచగితాన్యనిగ్రహుల్. ౧౩౨

క. శుకవాణివదనశశి మా,మకలోచనపద్మములఁ దమము గొల్పెడుఁ జం
ద్రకమృగమదలాంఛనమున, సకలంకుల కేల గల్గు సౌజన్యంబుల్. ౧౩౩

క. శైలస్థూలతరం బీ, కాలాగురుగంధకుచయుగం బఱుపరిమా
ణాలంకృత మగు నామన,మేలాగునఁ దూఱి యున్న దిది వింత యగున్.

క. కోమలతాగాహువు వద, నామృతకరుఁ బొడువ నోడియు నని మేరలుగాఁ
గామాహితుండిదుం డిడు, నామర్యాదలు మృగాయతాక్షివళు లగున్.

ఉ. సారము లేని రంభల ప్రచారము లేదని చర్మకర్కశం
బై రుచిఁ గప్పు సామజకరాభినయంబు హసించియుం దదా
కారమె చూపుయౌవతశిఖామణియూరుల నామనంబు సం
చారము చేయుచున్నది వశాగతి దీని మరల్ప నేర్తునే. ౧౩౬

క. చనుపకపువిరులసర మగు, వనజాయతనయనతనువు వారక మల్లో
చనమధుకరంబులకు మో, హనిరూపణమై సుగంధ మలరుచు నునికిన్.

వ. అనిమనోభవశరగరుత్సమీరణవిశీర్ణహృదయుండై యమ్మదనజనకతనయుం
డు నెళవుననె యుండి యేకాంతంబున నిజస్వాంతంబున వితర్కించు.

ఉ. బాలికగావునం గదిసి పైఁబడ నోడిన కన్నెఱింగి కెం
గేలఁ గుచాంబరాంచలముఁ గీల్కొన మ్రొలికిఁ దివ్వ వెన్కకున్
వ్రాలి మదీయధైర్యమను వాలుగఁబట్టఁ గడంగుకాముచే
గాలపుఁజప్పఁ బోలుసతిగాత్రము గాత్రము చేర్పఁగల్గునే. ౧౩౮

ఉ. చేరువ మోముమోముఁ దగఁ జేరిచి వాసన గ్రోలిక్రోలి దు
ర్వారమదాతిరేకమున వాతెఱ (యించుక) పంటనంటినం
గ్రూరకటాక్షవీక్షణశిఖుల్దలిగించుచు నాజ్యకుంభముం
గా రహిఁ నామదిం గరఁచుకామినిఁ గూడెడుజాడ యెట్టిదో. ౧౮౦

చ. కినియుచు నేను మ్రొక్కినను గైకొనకరోషము నోసరించి పా
దనలినపత్రతాడనవిధం జరితార్థునిఁ జేయుచున్నయ
వ్వనితచెమర్చుమో మమృతవర్షి సుధాకరబింబ మంచు నె
మ్మనమున సంస్మరించి బహుమానము సేయుట గల్గు టెన్నఁడో. ౧౮౧

చ. మును రతి పువ్వుబంతులకు మోదుగుమొగ్గలు చేర్చిన ట్లురు
స్తనముల నే నఖాంకములు దార్చిన నోర్చి పునారతిక్రియా
జనకము లైనచేష్టలఁ బిసాళము చూపు మనారసారలో
చన మది మెచ్చఁగాఁ బెనఁగుచందము లెన్నఁడు నాకుఁ గల్గునో. ౧౮౨

వ. అని యథోక్తజాపట్టి లక్షణపయింబుట్టినవలవంత బలవంతంబగుటయు. ౧౮౩

సీ. స్రుక్కు మేనున జాలుసొమ్ములు గీలూడె నని కళాదునిమీఁద నాగ్రహించుఁ
బొరలంగఁబాన్పుగళ్ళదు చేల నులివడ్డ నడిగంపుఁబూఁబోండ్ల నురకకినియు
వలపు చాల దటంచు నలుగు సైరంధ్రిపై యక్షకర్దమచర్చ యరుచి యైన
నమృతోపమానంబు లగుభోజ్యములు చప్పనైన మహానసాధ్యక్షుఁ దఱుము
రానినిదురలు వోవు వారణరథాశ్వపంక్తి నెక్కనకాని వే పఱపనోపఁ
డచ్యుతునివట్టిసాంబుఁడాహారిణనయన,మీఁదఁగలుగువిరాళిచేవేఁదుఱొదవి.

క. ఇతఁ డిచట మదనశరమర్దితధైర్యుం డగుచు వగలఁ దెరలఁగఁ గురుభూ
పతిపురమునందు విష్ణుప్రతిమోత్సవ మాగమోక్తపద్ధతి నడచెన్. ౧౮౫

—। సిద్ధాంతదర్పణగురుప్రస్తావన ।—

ఉ. ఆతిరునాళ్ల కేగి రఖిలాగమవేదులు వీతఖేదు లం
ద్యోతితభక్తివాదులు విధూతమతాంతరవేదు లుగ్రదో
షాతపచంద్రపాదులు నిరస్తసమస్తవికారశాదు ల
ర్చాతనుపూజనాహతవిషాదులు సాదులు నైనవైష్ణవుల్. ౧౮౬

సీ. దోషాంధకారంబు దొలఁగించు చండదీప్తులు వోని ద్వాదశపుండ్రకములుఁ
దన్మధ్యగతములై ధవళాంబుజరురాగశుభ మామతించు శ్రీచూర్ణరేఖ

లపవర్గరమఁ దాఁమె హత్తించు వరణదామములఁ బోలినతిరుమణివడములు
విష్ణుగర్భత్వసంవృతి దేవకీగర్భములు వోని తిరుపగూడల బెడంగుఁ
జెర్వములుఁ జెంబులాదియౌచిహ్నములును, గలుగు శ్రీవైష్ణవశ్రేష్ఠులలమిఁ గొలువ
ద్వారవతినుండి చని యెనాదంతిపురికి, నపుడు సిద్ధాంతదర్పణుండను గురుండు.

శా. ఆచార్యోత్తము హేమపల్లకియు హేమాంభోజరాగప్రభా
వీచీరమ్యము శైబికాంసపదవీవిన్యస్తదండాగ్ర మై
తోఁచె న్విష్ణునివాస మై యరుణదీప్తుల్పర్వఁ గాలంబుపైఁ
బ్రాచీదిక్స్థలినుండి వచ్చు రవిబింబంబో యనం దోఁచుచున్. ౧౪౮

వ. అట్లు చని యయ్యాచార్యవర్యుం డార్యధుర్యుం బగుహస్తిపురంబున కరిగి తృణీకృతహరిహయనగరసౌభాగ్యధట్టం బగు నప్పట్టణంబునందు నిష్ఠాపూర్వకంబుగా విరచితానుష్ఠానుండై మహోత్సవసమృద్ధంబును సమిద్ధగరుడధ్వజశిఖరవిలిఖితగగనతలంబును దివ్యప్రబంధానుసంధానబంధురభాగవతవదనధ్వనిముఖరితగవాక్షరంధ్రంబును వైనతేయాదివాహనవ్యూహామహితంబును మిహిరమండలసువర్ణకలశదశశతాలంకృతంబును దూర్వాదళశ్యామలకోమలహిమఘామధోరణీధూసరితదశదిశంబును నమరమిథునసమానవారీనరాకీర్ణంబును నైన యాయర్ణవశాయికోయిలం బ్రవేశించి జనార్దనమూర్తి యగు నద్దేవతాచక్రవర్తిని సేవించి యుచితకృత్యంబులఁ బ్రవర్తించె నంత. ౧౪౯

క. సిద్ధిప్రదు శేషోపము, బుద్ధున్ బుధపూజితాంఘ్రిఁ బూతచరిత్రున్
సిద్ధాంతదర్పణుం గురు, వృద్ధులు సేవించి రమరవిభులు హరిబలెన్. ౧౫౦

క. ఆయయ్యచేత నఖిల, శ్రేయస్సంప్రాపకైకచింతామణిచేఁ
గాయజగురుతత్త్వము ని, శ్శ్రేయసకారణము కురువరేణ్యుల కొదవెన్.

వ. వెండియు నమ్మహానుభావుం డాస్తిక్యబుద్ధిప్రశస్తులును విద్వత్కులస్తంభంబులు నగుభీష్మద్రోణవిదురాదులకు దనుజగిరిభిదురాకారం బగు మురారిపరమతత్త్వంబుఁ దెలిపి పంచసంస్కారసంస్కృతులం గావించి యభిగమనోపాదానవిద్యాస్వాధ్యాయభక్తిప్రకారంబులు సుధాకరకరపోషకభాగ్యస్వరూపంబులును స్వజ్ఞానప్రాపకప్రాప్యజ్ఞానంబును నానుకూల్యసంకల్పప్రాతికూల్యవివర్జనభావిరక్షణవిశ్వాసగోప్తృత్వవరణాత్మనిక్షేపణకార్పణ్యంబులును శరణాగతధర్మంబుల మర్మంబులు ను భాగవతవాత్సల్యంబు ను బరమపూరు

షష్ఠ్యాజానుమోహనంబును దా నర్చించుటయు నఖిలేశ్వరునియందు మాయ సేయకుండుటయు హరికథాశ్రవణంబును విష్ణుస్తోత్రపఠనయంబున స్వకనేత్రాగవికారం బగుటయు ముకుందునకు దండంబు వొందించుటయు వత నిం జొచ్చి ప్రదక్షిణయు ననుభేదంబులం గల యష్టవిధభక్తి ప్రకారంబును శ్రీభాగవతహరిభక్తిసుధోదయంబులయందుఁ బ్రకటించిన సకలాధిపతిం దలంచు నవవిధభక్తియుక్తులు ను బ్రాకృతపంచవరిత్యాగంబును మంత్రాసన స్నానావాలంకారాసనశయ్యాదనంబు లనునవయవంబులం గలుగు తిరువారాధనానుర్యాదలు నాఁగఁగలవరను వైష్ణవసిద్ధాంతంబు బుద్ధిగోచరంబుగఁ జేయుచుండె నాత నొక్కనాఁడు. ౧౫౨

—॥ లక్షణాకన్య సిద్ధాంతదర్పణువర్ణనము చేయుట ॥—

సీ. సద్గుణోజ్జ్వలను త్రై సాధుకవిత్వంబు ననుసరించు మనోహరాంబరములు
వని యలఁ దనగ్రి హారాంగవాజవంబులఁ బోలు నుజ్జ్వలభూషణములుఁ
గేసరోద్భేదంబు భాసింపహరికిశోరంబుల నవరించు ప్రసవములును
గంధవహాశ్వంబు సంధించు తెమ్మెరపసలంబుఁ బాలించు పరిమళములు
నులుపయుచుమాడిగపువెలఁదులుధరించి, రాఁగనందలమెక్కి రారాజపుత్రి
గురుజనానుజ్ఞ నాచార్యవరునిఁ గొల్వ, వచ్చెనలుగడ బద్దలవారుమ్రోయ.
ఉ. వచ్చి జనార్దనాలయము వాకిట యానము డిగ్గి ముక్తియ
ర్లచ్చి ధరించుపంకజములాగున నొప్పు విమానముం దగం
జొచ్చి ముకుందుఁ గొల్చి గుడిమూరెల హేమగృహంబులోనఁ గొ
ల్వొచ్చిన దేశికేంద్రుఁ గనినొ న్నృపకన్య యనన్యచిత్తయై. ౧౫౪
క. కని కుచభారానత మగు, తనులత గంపింపఁ దత్పదములకు మ్రొక్కెన్
వనలత నిజగుచ్ఛభరం, బునఁ దూలుచుఁ దరువుమూలమున వ్రాలు క్రియన్.
గీ. మ్రొక్కుటయు నమ్మతె స్సుప మోముచిచ్చి, నీమనసులోననుండిననిత్యపుణ్య
సిద్ధివొందెడ మనుచు నాశీర్వదించె, దర్పదూరుండు సిద్ధాంతదర్పణుండు.
వ. ఆశీర్వదించిన నాచంద్రముఖి నిజసఖీముఖంబునం దనచిత్తంబు సాంబాయత్తంబగుట యెఱింగించుటయు నప్పంచసంస్కారచతురుండయ్యవతికిట్లనియె.
శా. ఓకళ్యాణి భవన్మనోరథము నాయుల్లంబునం దోఁచి శా
దే కాంతావృతుఁ డైనభర్త గలుగన్ దీవించితి న్నమ్ము ని
న్నాకృష్ణ పథవుండు పెండ్లియగు నీ వామోహనాకారు నా
లోకింప న్వల లేని చూడు మని యాలోకజ్ఞతాశాలియై. ౧౫౭

వ. శాంతస్వాంతు లగు కతిపయాంతర్వాణులుం దాను నేకాంతంబునకుం బ్రి
యవయస్యాసహితంబుగ నమ్మహిళాలలామం బిలిపించి పింఛలాంఛనచరణా
రవిందతీర్థంబున నయ్యిందువదనవదనారవిందసమ్మార్జనం బాచరించి యచ్చె
లికి నొక సిద్ధం బగునద్దంబుఁ జెప్పించి నిరీక్షించు మనుటయు. ౧౫౯

క. పక్షిరథచరణజలజ,ప్రక్షాళనవారిధార భాసురు ముకురీ
కుక్షిం ద్రిజగము లొక్కట, వీక్షింపఁగ దివ్యదృష్టి వెస నొసఁగుటయుఁ.

క. త్రిజగద్దర్శనభయమున, గజగజ నై వడఁక రాజకన్యకపై వం
బుజనాథపాదతీర్థము, బుజుగతిఁ జిలికింప సుదతి యొద వెలి పుడిగెన్.

వ. ఇట్లు ధీరస్వాంతను జేసి యయ్యింతికి సిద్ధాంతదర్పణుం డి ట్లనియె. ౧౬౨

గీ. సుదతి పాతాళలోకముఁ జూడు మిందు, నలరుచున్నారు కర్కోటకాదినాగ
వర్యు లీలోకమున నున్నవాఁడు సువ్వె,బలిమహారాజువితరణప్రసవభూమి.

క. అటు చూడు మమరలోకము, కుటిలాలక వార లెల్లఁ గులిశాంకునకుం
భటు లైనవిబుధవర్యులు, చటులపరాక్రములు రూపసంపన్నహిమల్.

క. బలిరిపుబలిసదనంబులఁ, దల మొలలను ధరించె ననఁగఁ దా నున్నది భూ
తల మేతన్మహిమములం, దెలిపెద విను సాధుమతి విధేయచరిత్రా. ౧౬౫

చ. జలనిధు లేడు నేడుకులశైలములు న్నవఖండమండలం
బెలయుటఁ బెన్నిధానములు నేఁబదియా అగుదేశవిస్తృతు
ల్గల మహిమండలిం గరముఁ గన్నియ యల్లదె కంటివే నవో
త్పలదళవర్ణుఁ డైనహరితాళనిభాంబరునీడు ద్వారకన్. ౧౬౬

గీ.యాదవులువృష్ణులునుభోజులంధకులునువా రెయిప్పిటఁదోఁచుచున్నారుతల్లి
వీరిబలపౌరుషాటోపవిజయభోగ,భాగ్యసౌభాగ్యముల నెన్న బ్రహ్మతరమె.

మ. కనుదోయి న్నిగిడించి చూడు మిట నోకళ్యాణి శ్రీద్వారకా
వనజాతాకరహంస మయ్యె నిదె దివ్యన్నవ్యసౌధంబు కృ
ష్ణనివాసం బిది విశ్వకర్మ నిజకౌశల్యైకమూ(లంబు)గా
నొనరించె న్నవహురత్నమూర్త్నకళికాయుక్తంబు నుత్కంఠమై. ౧౬౮

సీ. కల్పవృక్షారామకటకభాగంబుల నప్సరఃస్త్రీలు లాస్యములు నెఱపఁ
గుముదకహ్లారసంకులసరోవరములఁ గిన్నరాంగనలు సంక్రీడ సలుప
వితతరత్నస్యూతకృతకాద్రికందరభూములం జారణభామ లలర
నభ్రంలిహాదభ్రశుభ్రగోపురముల గంధర్వకన్యలగాన ముదరఁ

బృథులజవసత్త్వహస్త్యశ్వరథపదాతు, లర్థనిధిసేవ్యాభివార్థములును
గలిగి యున్నది చూచితె యలఘుచరిత, మందరాచలధారి శ్రీమందిరంబు.

గీ. మగువ యీమేడకును బశ్చిమమునఁ దూర్పు, నందుఁ జూపట్టు కాంచనహర్మ్యరేఖ
నలహలాయుధునిల్లు సాత్యకిగృహంబు, నేత వాధిక్యమెన్నంగ నెవ్వఁడోపు.

ఉ. చూచితె యల్లవాఁడు మధుసూదనుఁ డాయువతీమతల్లి గా
దా చపలాక్షి భల్లుకవరాత్మజ జాంబవతీసమాఖ్య త
ల్లోచనచంద్రబింబము త్రిలోచనురోడవపుష్మ వంగరే
ఖాచలితాంగజుండు విను మాతఁడె సాంబుఁడుగా నెఱుంగుమీ. ౧౭౧

క. నలుఁ డన జయంతుఁ డనఁగా, నలకూబరుఁ డనఁగ శాఖినాయకుఁ డనఁగాఁ
గలరూపధన్యు లితనిం, గలియుదుఁ గారాకుఁ జిగురుఁగా మదిఁ గనుమీ.

క. అని పలుకు నతనిపలుకులు, తనచెవి సోఁకక యమున్న తరళేక్షణ నె
మ్మనమును జూపును యమునం, దనసందమునందు నిలిపెఁ దాదృగవస్థన్.

గీ. నిటలపుఁగాఁక నెఱువన్ను వ్రాసినట్టి, యంబుజాక్షికటాక్షంబు సాంబువదన
చంద్రబింబసుధాబునిష్యంద మాని, సౌరిగనోకశేక మెరగొనిచాక్షైన్నాక్షా.

క. ఆమూలాగ్రము కౌరవ, భూమీశ్వరతనయచూపు పొదివె హరిసుత
గ్రామణిదేహమున రతి, స్వామిధనువునందు నిగుడు జ్యాలతవోలెన్. ౧౭౫

గీ. అద్దమున సాంబుఁ జూపు సిద్ధాంతదర్ప, ణునిప్రభావంబు ఘనమొ నాథునికిఁ గూర్చు
రమణికిలికించితప్రకారంబు ఘనమొ, తెలియఁగాఁ బోలదవి రెండు దేవుఁ డెఱుఁగు.

క. జనపరివాదభయంబున, మనుజాధిపకన్య హరికుమారకు మీఁదం
జొనిపిన చూపొక్కవిధంబున మదకరిఁ ద్రిప్పు సాదిపోలికఁ ద్రిప్పెన్.

గీ. కదలకున్న యుఁజెయ్యోలు పెదులు తెఱఁగు, వెంబాటునిరంతరస్వేదజడిమ
యునవహించె లీలావతి నిజేశు, మీఁది మమత నొగురుభక్తి మీఁది తవినో.

వ. ఇట్లార్యస్తోత్రతాపాంశచర్య యగు దుర్యోధనతనయ ధైర్యంబు చిక్కంబ
ట్టి సిద్ధాంతదర్పణాచార్యులఁ గులదైవతంబునుం బోలెఁ దన తెచ్చిన వస్తు
విస్తారంబున నారాధించె నప్పుడబ్బోధశాలి వధూరత్నంబున కిట్లనియె.

సీ. నీరజదళనేత్ర నీవు సాంబునకు ననోన్యంబు (గల)యుట యది ధ్రువంబ
యతఁడు నీకునుఁ దగు నతనికి నీవయ తగుదువు నీయాన తలిరుఁబోఁడి
యే ద్వారకకు నేగి యేవిధంబున నైన నిటకు సాంబుని బంతు నిందువదన
చపలంబు లజ్జలోచనల చిత్తంబు లోఁ ఖ్యాతి మీఁద టిమాటయీవ వెఱుఁగు

దాకలితధైర్య వై కేల నరసి కూర్చి, వెల్లివిరిసేయుచును రమావల్లభుండు
భక్తమజ్జనజంగమపారిజాత, మున్నవాఁడు గదా నీకు నుత్పలాక్షి. ౧౮౦

గీ. శౌరి మామ గాఁగ జాంబవదాత్మజ, యత్త గాఁగ సాంబుఁ డఖిలలోక
వనితకీర్తి నీకు భర్తగాఁ గలిగిన, విభవ మేమ చూతు విమలమూర్తి. ౧౮౧

వ. అని సబహుమానంబుగా నహిధ్వజతనయ ననిచి యనుచితాచారదూరచర్యుం
డగు సిద్ధాంతదర్పణాచార్యుండు శ్రీవత్సధరునుత్సవానంతరంబున నపవర్గ
లక్ష్మీనయనతారక యగు ద్వారకకుం జనియె నంత నక్కడ. ౧౮౨

చ. ముకురములోనఁ గన యనుముఖ్యని రూపవిలాససంపద
ల్లికుచకుచామనోంబుజమిళిందము లౌటనొ తెక్కగాఁడునై
ప్రకటత చూపె నూయపులు భావము మోహితమోహకారనై
ల్యకలితమయ్యెఁ జేమనుము తానుట గ్గి భ్రమించెఁ జేస్తలుల్. ౧౮౩

సీ. కరనఖరుచిపుష్పకళికాకలాపంబు తోరఁపుఁగొప్పునఁ గీలుకొనఁగోరు
నిజముఖజ్యోత్స్నవినిర్గలచ్ఛాయచే వదనేందు నలరించి పొందువఁ దలఁచుఁ
గఠినస్తనములను కంచుగుబ్బలు భుజాంతరకవాటంబునఁ దాగ్పఁ దివురుఁ
గటిచక్రవిక్రమగతి మనోరథకుంభముల వాని యందంద నిలుపఁ దివురుఁ
గల్పవృక్షంబు సాంబుఁ డీకల్పలతిక, యన్నను వటంచు హత్తించుచుమమతనించు
లక్షణాకన్యక నవశరతురగ, తీవ ముఖదారితాంగియై ధృతిఁ దూలంగి.

గీ. కన్నుఁగలువలు వదనపంకజము నొకటఁ
దెలివి వహియింప నవ్వవెన్నెలలుఁ నధర
తరుణతరణిప భయుఁ గన్గు హారికుమారు
వదన మద్భుతకరమంచు ముదిత వొగడు. ౧౮౪

చ. కనదతిమృదుతాపశిఖిఁ గాఁగలుదేలిన సాంబుదేహముం
గనకము నొక్కరూపయని కామిని, నైనఁ బయోధరద్వయం
బనువొరగంటిసె నొత్తిసి యొందులవన్నియ తెప్పింపఁగాఁ
దనమదిఁ గోరఁజొచ్చె సురతక్రమదీక్షకు బచ్చుగావునన్. ౧౮౫

మ. పొలయుచ్చల్లం దనపాదపద్మముల కంభోజాక్షపుత్రుండు ప
ల్లులచేఁ దీర్పఁగరాక మ్రొక్కుటయుఁ దాఁ గోపంబు లేకుండి చే
తులకుం జుల్లనగాఁ జెనంగ వెసఁ దద్దోరంతరక్షోణికిన్
బలుతెప్పంబులు సేయుట ల్గతి సదా భావించు భావంబునన్. ౧౮౬

సీ. హరిచందనుఁడు మ్రోల నడు గిడినట్లైన నగవుఁజూపులఁజాలుచిగురుకొల్పు
యదునాథసుతుఁడు పయ్యెద పట్టినట్లైన నించుకతడవు చేయీక పెనఁగు
హలధరానుజసూతి పిలిచినయట్లైన నల్లన చెవినాల్చి యాలకించు
శ్రీవిభుప్రభవుండు చేరినయట్లైన గృహదీపములు మలిగింపఁ గడఁగు
ధరణిధరుపట్టి వేఁడుక్కతరుణిపేరు
నొడివినట్లైనఁ గనుదోయికడ చెఱఁగుల
బాష్పములునించి ధరణ్రాయుఁ బదనఖమున
నింతి మోహాంధమాకులస్వాంత యగుచు. ౧౭౭

చ. పలికియుఁబ్రల్ల (దాభరణ)పంక్తియుఁ దాల్చియుఁ దాల్ప దంబుజో
త్పలకుముదాంచితాంబురుహధామము నాడియు నాడ డెంచునె
చ్చెలులను జూచి చూడ దలచిల్కకుఁ బద్యము చెప్పి చెప్ప ద
న్నెలఁతుక సాంబుపై నిగుడు నెయ్యము తియ్యముఁ జేయురాయిడిన్.

సీ. జలజాక్షి డెందంబు చిలుకపల్కుల సరంధ్రత దాల్చె బిసకాండలతికఁ బోలె
విరహపాండిమముచే వెలఁది దేహము పాదరసము సోఁకినకన్నపసిఁడిఁబోలె
నిట్టూర్పువడ దాఁకి నెలఁతుకకెమ్మోవి పరువమందినదొండపండుఁ బోలెఁ
జింతాజ్వరంబుచేఁ జెలువపాలిండ్లు చీఁకటికి లోనైనజక్కవలఁ బోలె
దినముయుగమయ్యెఁబఙ్కంబువనజగర్భకల్పనిభమయ్యె నెలయుముగల్పకోటి
యయ్యెఁదరియింపరానివియయ్యెమోహసాగరతరంగఘటలురాజస్యసుతకు.

ఉ. మారుఁడు క్రూరబాణముల మర్మము లేయఁగ నైనవేదనా
భారముచేత సంబురుహపత్త్రదళాక్షికి నొప్పదయ్యెఁ గ్రా
క్షీరము నీరము న్మృదుసమీరము వాసితవారిపూరముఁ
హారము హీరము న్వనవిహారముఁ గీరము గంధసారమున్. ౧౭౮

గీ. ఈతెఱంగున లక్షణ యిక్షుధన్వుబారి కగపడి శిఖిశిఖాప్రాంతలతిక
వోలెవసివాడుటకు నాత్మఁజాలనడలి, పాటలయుమాల్యవతియునాఁబరఁగుసఖులు

వ. మున్నాసిద్ధాంతదర్పణుండు దర్పోదరంబున నాదర్పసారసారథికుని నిరీ
క్షణాతిథింజేయ సాంబు నాయీయి తెఱంగులు తా రెఱింగినవారగుటవున
వారిజానన కిట్లనిరి. ౧౭౯

చ. గురుకృప గల్గుదానవు చకోరవిలోచన నీతలంపు వే
గిరము ఫలించె నేమిటికి ఖేదము నొందెదు నీవు పెంచి ము

న్నరయు చకోరపోతకము లంగలిగొన్నవి మందహాసపుం
బరువపు వెన్నెల ల్చిలుకుమా కమనీయకపోలరేఖలన్. ౧౯౫

చ. స్మరనమితేక్షుచాపలత చయ్యన ప్రయ్యలు వార నందులన్
జొరజొరంగాఋ తేనియలచొప్పులం దప్పుల నోర్చు పల్కులం
దరలతరాయతాక్షి వడ దాంకిననీగరువంపుంజిల్కకుం
బొరలినడప్పి మాన్పు మెగుబోదయ కావున వాండె నెంతయున్. ౧౯౬

క. గమనాధ్యయనము మఱచెం, గమలేక్షణ నీవు దిద్దు కలహంసంబుల్
మము నొల్ల వేమిసేయుదు, మమృతరసము గొన్ననోరి కాన్పుము చవియే.

శా. పూవుంగొమ్మకు వచ్చియున్నయపి యంభోజాక్షి నీపెంచు లేం
దీవ ల్త్వత్కరహేమకుంభజల మర్థిం గోరెడి న్నీవురా
గా వెన్నానియ కాని పోందగదు మా కగ్రంబునన్ బాలవ
ల్యావాలంబున నీరునింపు పతిభృత్యన్యాయసంపన్నతన్. ౧౯౮

చ. వెలందుక పల్కకున్నయది వీణియ మూసినము త్తెనె భవ
ల్లలితకరాంగుళీనఖరలాలన లేకయె త్వత్ప్రచోపరి
స్థలిం దగ విశ్రమింపమినొ తావకకంఠవిముక్తగానల
క్షులు దను సోంకకుండుటనొ మోహావశంబు డగు సాంబుం బోలుచున్.

క. ధవళిలోచన సిద్ధాంతదర్పణుండు, నాకు నెఱింగించె నాజగన్నాథసూరి
భవదసాధారణోదారవివిధసుగుణ, నాటకమునకు మోహించినాండటంచు.

వ. వెఱవకుము నీతలంపు శుభోదర్కం బయ్యెడు నని యాశ్చర్యాధర లాకర్ణ
శస్తని నూరార్చి. ౨౦౧

గీ. అలరుంబన్నీరుచే నక్కనక్షియు గము, దడిపి తనకంకణంబులు బడిసిపోవ
వైచుటయునింతవడ దేటివాలుంగంటి, పలికెం జెలికత్తియలంగొర్కి బయలుపడంగ.

చ. తొలుతటివుట్టువం దఖిలదుర్లభఘోరతపంబుచేయు పు
ణ్యులకయ కాక కల్గునె మనోరథసిద్ధి ముకుందసూతినిం
గల్గుచుట కెంతనోంచితినొ కాక తదంగకసంగలాభముం
గలిగెడునంతనోము లవి కానంగదా గతజన్మవృత్తముల్. ౨౦౩

గీ. మీరు నున్నారె కాదెయపారమహిమం, బరంగుసిద్ధాంతదర్పణగురువరుండు
దర్పణంబున జాంబవత్తనయపట్టి, మించురూపంబు నను గనిపించెం గాదె.

క. ఏమున్ను విన్నరూపము, నాముకురములోనఁ దోఁచునారూపు సమం
బై మెఱచె మెఱచె నేనియు, నేమి గలదు స్వప్నదృష్ట మిది నిజ మగునే.

సీ. సొబగుని తెలిమోము చూచితినయ కాని యానఁగల్గెనె మధురాధరంబు
కాంతునినిడుఁగేలు గనుఁగొంటినయ కాని దొరకెనే పరిరంభపరమసుఖము
విభునివక్షఃపీఠి వీక్షించితినె కాని వ్రాలుట యొదవెనే రతుల నరసి
ధవునిపాదంబులు దర్శించితినె కాని యొత్తుట గల్గెనే మెత్తఁగేల
నెండమావుల నీరనుచండియాసఁ, బఱచుహరిణంబ నైతి నో భామలార
వైష్ణవాచార్యదర్శిత విష్ణుతనయ, మూర్తిదర్శనచాపలంబునఁ జలించి.

ఉ. పాండవపక్షపాతి యని పంకజనాభుని నీసడించు ను
ద్దండభుజావిజృంభణవిదారితవైరి సుయోధనుండు క్రూ
రుం డతఁ డేల యిచ్చు నను రూపకళావితతప్రసూనకో
దండునకు స్మరాంతకసుతప్రవరేణ్యునకుం బ్రియంబునన్. ౨౦౬

క. ఏనేమి బ్రాఁతి జాంబవ,తీనాథతనూజునకును దీవ్రతరవియో
గానలశిఖ కాహుతిగా, మే నిచ్చెద సకియలార మీరలు మెచ్చన్. ౨౦౭

సీ. మత్త్రావర్జిత మణికుంభజల మాను బాలరసాల మేపాటు వడునొ
మత్తుచంబులమీఁదమలయుకిన్నెర(కాయ)యిటునటువైవంగ నేమియగునొ
మద్భాషణంబుల మరఁగిన నుచ్చిల్క యొంటిమై (నేయెడ) నుండఁగలదొ
మన్ముఖప్రీతి కామనిసేయు నద్దంబు పాటింపకునికి నేపగిది యగునొ
మలయవలమానపవమానములకు నెదిరి,నిండుగుండియయుండు నేనిలిచినప్పు
డమ్మలార నాకూర్చినకొమ్మలార, యే మరుసిగెల్తు మీ రుండుఁ డేలమికలిమి.

మ. అని డగ్గుత్తికతోడ మూర్ఛలుసుమధ్యా నాంధ్రచంద్రాంబుసే
చనసంక్షిప్తినఖేదఁ జేయుచు వయస్యశ్రేణికాంతారఖే
లనదంభంబునఁ దాప మార్పఁ జని రమ్యానాంగరేఖాలతా
జనితామోదము దిక్కులన్వరణుల నంపూర్తి నొందంపఁగన్. ౨౦౮

—(వనితలవనవిహారవర్ణనము)—

సీ. బటువుఁగొప్పులు చూచి బర్హిబర్హము లంచు వింట*బర్హిణములు వెన్నడింప
నుదుటుఁ(గన్ను)లు చూచి మదచకోరములంచు వెన్నెలపుల్గులున్నడాయఁ
గుచభరంబులు చూచి కొదమజక్కవ లంచుఁ జక్రవాకంబులు సందడింపఁ
నలసయానము చూచి హంసడింభము లంచునంటిమరాళము ల్వెంటరాఁగఁ

* విన్నబర్హిణములు-మూ.

బలుకుకులుకుల నమృతంబుగులుకరింపఁ, దనుతటిత్కాంతిధళధళధళయనంగ
శంబరారాతిమోహనాస్త్రములరీతి, వనిత లేగిరి యుద్యానవనమునకును.

క. పొదిఁ జొచ్చు మదనచండ, ప్రదరంబులకరణిఁ జకితబాలమృగాక్షుల్
త్రిదివోపవననిభంబై, యొదవినవిష్కుటముఁ జొచ్చి రుల్లము లలరన్. ౨౧౧

చ. తనురుచిఁ దీవపిండు, హసితంబులఁ బువ్వులుఁ, గేలుడాలుసొం
పునఁ జిగురాకు, మైవలపు పొల్పునఁ దావుల, నుబ్బఁజేయుచు
న్వనితలు చొచ్చి రప్పిపినవాటము మున్నయ మించి ధారుణీ
జనములచేత మీఁద నరి చాలఁ గొనంగలరాజులో యనన్. ౨౧౨

క. చిలుకలు పండులు గొఱికెం, గలవీణాక్వణనతులితకాంతామృతభా
షలు దమపలుకులఁ బెగడిన, నలుకన్గొగ మెట్టెఁజేసె ననఁ గుటమందున్.

గీ. మందమందంబులైన భామాజనంబు, నడపులకు నోడు టఖిలజనంబులకును
బ్రకటితంబుగ వనమయూరములు పాముఁ, బట్టఁగాఁ జొచ్చెఁ గేకాశపథము లెసఁగ.

క. కాండములఁ జొచ్చుఁ దుమ్మెద, తండంబులు లక్షణాగతవ్యథ యను పె
న్గండము మాన్పందలఁచి యు, నిండుఁగొలఁకుఁ గెంపుఁదమ్మినిప్పుక లనఁగన్.

సీ. కలయఁగఁ దేనెబొట్టుల నుళాకించిన పుష్పాడితిన్నెలపొంతలందుఁ
జల్లనిగాడ్పులు తళ్లుగొట్టు రసాలసాలనిరంతరచ్ఛాయలందుఁ
గేసరచ్ఛటలచే గిఱికొన్నమాధవీలతికానికుంజసంతతులయందుఁ
బరువంపు నెత్తావి గరువంబు దుళుకించు గురివెందపందిళ్ల పొరువులందుఁ
జలువకలువలకొలఁకుల కెలఁకులందుఁ, బాటలావృతగంధప్రవాటులందు
లక్షణాన్వితముగ నాకళాధనాథ, వలయువదనలు గ్రీడించి రెలమికలిమి.

గీ. నారి కడమపనులు నారికడమునీడఁ, జేయఁ దలఁచె దేమొ చిగురువాలు
శంబరాసురారి జళిపించుచున్నాఁడు, తగునె నీకు డాఁగఁ దలవ రెడుట.

గీ. ఏల తాంతభావ మీలతాంతంబులు, గోయవమ్మ నీవు తోయజాక్షి
యలరువిలుతు బాణములును నిందొకకొన్ని, నిలుపవమ్మ తాల్మి దెలుపవమ్మ.

క. చూతము నీసాహస మీ, చూతమునకుఁ బోవఁగలవె సుదతీ యందుం
జేతోభవాహ్వయం బగు, భూతం బున్నయది మున్ను వోరెవ్వారున్.

క. వకుళంబుఁ జూడు మీది దే, వకులంబును గల్పలతను వాంఛింపదు దీ
నికుసుమసౌరభసంపద, లకుఁ జిక్కైన యెని హరిణలాంఛనవదనా. ౨౨౦

క. సురపొన్నవిరులపుప్పొడి, హరనిటలకృశానుశిఖల నడలిన మరుమే
నిరజంబువోలె విరహ, జ్వరహేతుక మయ్యెఁ జంద్రవదన తెలిసితే. ౨౨౧

వ. అప్పు డుప్పొంగు వియోగవిదాహ మూర్ఛిత యై లక్షణాకన్య యవ్వనాంతరంబున. ౧౨౩

గీ. గాటమగుచిలుకపోటులుగల్గుదాడి, మీఁ ఫలమువృక్షరాజిలో మెలఁగుచుండి
చూచి శంకించె మాధవసూతి నించు, నఖముఖములంటు తనదుచన్గవ యటంచు.

చ. చిలుకలపల్కులన్ననసు చిల్లులువోవఁగ డిల్లవోవునె
చ్చెలిఁ బరికించి మాల్యవతి చేడియ రాఁగదవమ్మ మారుపూ
ములికి మనంబు నాటెనొ విమోహమునొందెదు వావిలేని య
క్కలువలవిందు నీయెదకుఁ గాఁజియ నించెనొ గాడ్పు నొంచెనో. ౧౨౪

ఉ. మారుఁడు క్రూరుఁ డీమలయమారుతముల్ హాతకంబు లంబుజా
తారి వికారి కోయిలవిహారము ఘోరము చంచరీకఝుం
కారము కారమే కరణిఁ గాచెద మమ్ము మనోరమ న్బహి
ష్కారము చేయుఁ బూన్కి కలకంఠవధూకలకంఠి యియ్యెడన్. ౧౨౫

గీ. అనుచుఁ బాటలయిట్లనునధిపతనయఁ, జూచి యోచెలి యీమావి యేచియున్న
యసమసాయకు తేజోహయములఁగట్టు, డాలుమీఱినతోఁపుగుడారువోలె.

గీ. తరుణి చూడు మల్లెవిరిమీఁద నొకతేఁటి, తేనె లాని యాని మేను మఱచె
దర్పణమున సొంబు దర్శించి చొక్కునఁ, గదురు నీకనీనికయును బోలె.

క. నీయధరము చవిగొనుయదు, నాయకనందనుఁడు వోలె నలినేక్షణ యీ
కాయజహాయంబు బింబని, కాయము ముక్కునఁ బగిల్చి గబ్బున నుబ్బెన్.

వ. అని వెండియు నయ్యెడల వెడవిల్తు ధనుష్టంకారంబులువోని భ్రమరఝుంకారంబు లాదరించియుం బంచశరమహావీరసింహనాదంబునుంబోని పికనికాయ కుహూకారంబు బహూకరించుచు సంపదచేడియకొమరునడగని సకిలింతల వంతుకువచ్చు పచ్చపులుఁగుల రవళికి నవిరళప్రమదంబు నొందుచు నుద్యానవిహారోద్యమంబునం బ్రవర్తించిరి వెండియు. ౧౨౯

మ. మకరందాస్త్రులుఁ బుష్పరేణుకణసంపద్గాభిరామాంగులు
న్వికసచ్చంపకమాల్యభూషణలు నీవీబంధసంబద్ధన
ద్వకుళశ్రేణులునై చరించిరి వనీవాటంబునం బుష్పసా
యకబాణాగ్రవిలోకనల్బదభవాహంకారసంకీర్ణలై. ౧౩౦

శా. కాకుత్స్థాధిపగేహదైవతము లంకానాథదత్తానుకం
పాకళ్యాణకణాదకశ్యపముఖబ్రహ్మర్షిరాడ్ధ్యేయ మా

యాకంఠీరవరూపకుంఠితమహేంద్రారాతివక్షఃకవా
టాకీర్ణాగ్రహా (నిగ్రహా)వ్యసనలోలాకీర్ణహంసాంబుదా. ౨౩౧

క. కౌండిన్యవరద మకరీ,కుండలఘృణిమండలానుకూలకపోలా
పాండవరక్షక లీలా,తాండవనిర్దళితభోగితలభోగివరా. ౨౩౨

పృథ్వి. సమగ్రమహిమోదయా సకలభోగభాగ్యాశ్రయా
రమాకుచకృతాస్పదా రచితతాపసాంతర్ముదా
యుమాముఖనుతాకృతీ హుతవహప్రపూర్ణాహుతీ
నమజ్జనసురద్రుమా నయభయానుకారిక్షమా. ౨౩౩

గద్యము. ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యవర్యకరుణాపారంపర్యపాత్రాత్రేయ సగోత్రాపస్తంబసూత్రపవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్రణీతంబైన సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సాంబోపాఖ్యానము.

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీహసితలసితకారణ, మోహనదీహాభిరామ్య మునిహృద్గమ్యా
వ్యూహామయరంగమండల, గేహా మణివలయకోదకితనిజబాహా. ౧

వ. దేవా భావికథాక్రమంబు నీదివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

గీ. వనవిహారంబు చాలించి వనజవదన, లంబుకేళికిఁ జేరి పూలపులఁ జొనిపి
పులుకడుగఁ దెచ్చువరునితూపులనుబోలి, సొమ్ములెడలించియునుజాలసొబగుగనిరి

— వారికేళీవిహారము —

క. చరమాద్రినితంబంబుల, నెరసిన మొఱనంజకెంపునిగ్గులునో లెం
దరుణీజనకటిబింబో,పరితలములఁ జెంద్రకావిపావడ లమరెన్. ౪

క. వలిపపుఱవికలలోన, న్గలనాకుచకుంభవసుకలశములు దనరెన్
జిలుగునునునురువుపొదివిన, వెలితామరమొగడపింపువిన్నాణమునన్.

క. కొలనపుడు కామినీజన,ములు చొచ్చినఁ గలఁగె జఘనముల వారిద్రుగం
చలములను గలఁగుపులినో, త్పలములకుం గలుగు నెగులు తల్లిదిగాదే. ౬

గీ. కఠినకుచకుంభకరిశిరోఘట్టనమున, కోర్వలేకయొ కొలనినీరొడగిల్లి
పల్లవోష్ఠుల నాభికూపముల నడఁగె, నరసులకు నేల కష్టశజనులపొందు.

క. కచరించి తోడిసకియల, నెచరించుచు నోలలీడుచు నెమ్మిలి నగుచుం
గుచకుంభస్తనవతి యలికచ యొక్కతె గడవ నీఁదెఁ గమలాకరమున్. ౮

క. చిన్నములుఁ బాతికెలు బలె, నన్ననఁ జరుగుబ్బలందు నధరములందు
న్సన్నెనఁగుగోరుపలుసోఁ, కున్నిగ్గులు బయలుపడుట కొమఁదొదవించెన్.

మ. చరణాంభోరుహలాక్ష లోచనసరోజన్యస్తకాలాంజనం
బురువక్షోరుహకుంకుమావృతి కపోలోల్లిఖ్యపత్రచ్ఛటల్
గరఁగించెన్ జలకేళి దాన మిగులం గంజాక్షు లింపొందిరొ
ప్పిరి యుత్తేజితమస్తథాసిలతికాబృందంబుచందంబునన్. ౧౦

గీ. ఎపుడుఁ బాయక యుండునయ్యిందిరకును, నిడినతలగడవోలెఁ బూర్ణేందువదన
యొకతె కరపద్మమున నేత్రమునిచి యొప్పె, సలిలకేళీవిహారావసరమునందు.

క. పక్కునఁ దాఁకినఁ బగిలెన్, లక్క కరవటంబు లోక విలాసిని మేనం
జక్కెరవిలుతుని తూపుల, వ్రక్కలగు వియోగిహృదయవనజము లనఁగన్.

సీ. ఆమ్రేడితంబయ్యె నంభోరుహములకుఁ దావి వక్త్రాబ్జగంధముల చేత
ద్విస్త్రిరుక్తం బయ్యెఁ దేఁటిబోదలకును గప్పుచెల్వము గొప్పకొప్పుపసల
వెలసెఁ బౌనఃపున్యవిహృతు లుత్పలములఁ జపల నేత్రాంశుక జలసమృద్ధిఁ
బునరుక్తివిధ మయ్యెఁ బులినవేదికలకు భ్రమిగొను ఘనజఘనములకలిమి
మదనమోహనశక్తిసమ్మాన యువతి, జనవతంసంబు లఖిలలోచనసరోజ
వికసనారుణకాంతులై వివిధగతులఁ, గొలని నీరున జలకేళి సలుపునపుడు.

క. జలకేళి మాని తీరం, బులకుఁ జనిరి చంద్రముఖులు పొదిగొని నాచుం
గలువలుఁ దమ్ములు జక్కవ, పులుఁగులుఁ గచ్ఛపము లోక్కపట్టి గగుఱిలన్.

సీ. పీడించి నురువుగప్పిన సైకతములనఁ బిఱుఁదులు వెలిపట్లు విస్తరింపఁ
దెలిసంజముంచిన దిశలన మేనులు మెయిపూఁతచే నిఱుముట్లు గొనఁగ
సెలయేఱు లీనుకొండ లనంగఁ గుచములు తారహారశ్రీలఁ దళుకుచూపఁ
దతిఁ బూచుకల్పకలతలుఁబోలెఁ గచంబు లతులపుష్పాసక్తి నసఁగి పెనఁగ
లోకశోకన్యమానసలగ్నతాప, శాంతి కుదయించు వన్నెల చంద మొంది
యంబుజాక్షులువోలిచిరయ్యంబుజాక,రంబుతీరంబునందు నెయ్యంబుతోడ.

క. తదవసరంబున సంధ్యా, మదవతి యేతెంచి కమలమందిరలక్ష్మిం
బొదివికొని చనియె వారరో, మదళితమతి గిరిజఁ దుహిన శైలసతిక్రియన్.

ఉ. కాలధనంజయుం డదనుగాంచి దివాకరమత్స్యయంత్రముం
గీలెడలించి సంధ్యయను కృష్ణ నుదంచితరాగవిభ్రమ
శ్రీలలితాంగిఁ గైకొనుడుఁ జేరి తమఃపటలీవిరోధిభూ
పాలకసేన లేయు సితభల్లములం బలెఁ బర్వెఁ దారకల్. ౧౭

సీ. కరులు కొమ్ములఁ ద్రెయ విరియు గందపుఁగొండ తరుశాఖపు ప్పవలతాపకొంత
తెగటుపూఁబోఁడుల మొగడచన్నులపూఁతపసుపుగప్పఁదనంబుపసయుఁగొంత
జముదిక్కు నేనుంగుగమకంపుఁజెక్కులఁ గాఱు చిక్కని జిడ్డు గబ్బుకొంత
వాటంపు మున్నీటివలని చెంగలికట్టఁ గలిగిన నళికల వలపు* కొంత
కూర్చి పెక్కు కదంబము గ్రుస్తరించి, యుపవనంబునఁబయ్యెర యొరసెఁబ్రొద్దు
తల్లికథపునఁ బశియెడు తటిని దోఁటఁగు,మగువలకు నెల్ల నెమ్మోసిసాగటు దీటి.

గీ. వనవిహారవేళ వనజాకరవిహార, వేళఁ గురునృపాలమాళితనయ
సక్తగాకయుండె నంసారసౌఖ్యంపు,టురులఁ దగులువడని యోగివోలె. ౧౮

* గలుగు నలయ్యల వలపు- మూ.

గీ. ఎగురవైచె నప్పు డింద్ర దిక్కామిని, సహజకాళిమాళిసంగతంబు
నిజకళాకలాపనిబిడమరందాంబు, ఖనియు నిందుకుంభకందుకంబు. ౨౦

గీ. విసనకఱ్ఱ లయ్యె విపినవిహారంబు, లాజ్యధార లయ్యె నంబువిహృతు
లహిపతాకుతనయయాయల్లకానలో, ద్భ్రమమునకు రచితబాధమునకు.

గీ. పాటలయు మాల్యవతియు నప్పద్మముఖికి, నూని వలవంతబలవంతమైనఁదలఁకి
విన్ననై మానసంబులఁ జిన్నవోయి, యొకరసాలద్రువాటిక నొయ్యఁ గదిసి.

లఘుసీసము.

గని వెరల పరువమును గనకమయకదళితరు
కుసుమముల వడి నెడయునిసుమదియు ముదమొనఁగ
లకుచముల వికవికలు లవలితరుచకచకలు
సకలవిరహులకు నలయికసొలయికల నొసఁగఁ
జనుపకపు ననవలపు పెనుఁబసలు మదివదలి
హలహలములగుచుఁగడు హలవాలికఁ బుటమెగయ
వకుళ (కుసుమములఁ) గడువడిపొరుగు మధువు వన
సరణులకు నధికవిలసనమొనఁగి ముసురుకొన
నెసఁగు నొకకేళివనమున కేగి యందుఁ
జంద్రికా(దరహాసను) సకియఁ దేర్చి
పాటలయు మాల్యవతియును బలికి రిట్లు
మదనకార్ముకనినదసమానఫణితి. ౨౩

సీ. పెంపుడుగున్న లీపికనికాయము వీసి (యులివు) కుహూఘాభయం బొసఁగకున్న
మధువ్రతములు మలిమసము లీ తేంట్లను దెగి మనోంబుజము గంధింపకున్న
నిలుకడచాల దీమలయానిలమునకు వికటభావంబున వీవకున్న
యంగహీనుం డైనయసమాస్త్రు పని యెంతపాండురక్ష్యుఁ డిందుబలిమి యెంత *

వ. అని యసమశర సింహాసనంబునుం బోని కిసలయతలిమతలంబున వతలోదరి
నునిచి నెయ్యంపు తి...వయస్యాజనంబుల నాలస్యంబునం జంద్రాస్యకుం
బ్రసవ యుధపశిఖారేఖాశిఖాతిజ్వరంబు శాంతిసేయం గడంగి. ౨౪

చ. విరులును వెల్లువఁ దామరపాకులు స్ననో
హారబిసకాండకాండములు నబ్జపరాగముఁ జందనంబుఁ గ

* ఈ సీసములోని గీతము లేదు. "వినిమ బ్రమ నకు నిగడభూరిగోప్పధుక నకలనయన" అని మాత్రమున్నది.

స్ఫారము హిమాంబు   బోరనునుంజిగురాకుఁ గల్వపూ
సురటులుఁ గ్రొత్తకావులు విశుద్ధవినూతన హారవల్లులున్. ౨౬

వ. తెచ్చి యమ్ముచ్చెకంటిదగు పచ్చవిలుతువెచ్చ యుచ్చలితంబు సేయునపుడు.

గీ. వెలుఁగు దివ్వెయమీఁద గుగ్గిలపురజము, చిలికినట్లయ్యె నొకయింతి
వపు   సల్లిన భగ్గురనుచు, మలసిమదనాగ్నికీలాసమాజమురక.

గీ. తరుణిసందులఁ గట్టిన తమ్మితూఁడు, గొనల మొగములఁ జిలచిలమనుచునిరవు
వెడలె విరహజ్వరానలవేదనాప్తి, చంద్రకిరణాలనమృతంబు జాఱునట్లు. ౨౮

గీ. అతివ డెందానఁదామరపాకునైన, ముదురుఁదాపంబు చెముచ్చముడుఁగుటమరె
లలితకుచలక్ష్మిదమ్మిమొగ్గలనొసంగ, వెళిఁగని కేలఁ బిల్చినవెరవొయనఁగ.

ఉ. ధాతుపటంబుచేఁ బొదువఁ దామరసాక్షి చలించె ముస్తథో
ద్యోతితదోఃప్రతాపశిఖ యొక్కట ముంచినలీలఁ దచ్ఛిఖా
జాతనవీనధూమలవశంక నొనర్చెఁ దదంగసౌరభో
యాతమధువ్రతంబులు నిరంతరధారఁగఁ జేసి క్రిమ్ముఁగన్. ౩౦

—(లక్షణాకన్యకు శిశిరోపచారములు.)—

గీ. చికురశైవలముఖపద్మ వికచహాస, ఘనవళీభంగ గతిహంస మన నటించు
నతివలావణ్యసరసిమత్తాళిలయ్యె, నతను తాపాగ్నిఁబొగచూరుహారమణులు.

క. ధాతుజల మబలమేనున, నాతి యుకితే చిలికెఁ బువ్వనారాచశరా
ఘాతక్షతిముఖములఁ గడుఁ, దోఁతెంచునసృగ్గలంబుతోఁ గవగూడెన్. ౩౩

గీ. కళలుపైసిండి నెఱసనఁ గందుసిందు, వలనఁదొరఁగినకందు వెన్నెలయుఁబోలె
సకియ నెమ్మెన నలఁదిన చందనంబు, కాయజుని వేఁడిఁ గస్తూరిచాయయయ్యె.

మ. చివురుంబోఁచలు కిలకిలములుగాఁ జల్లించుపన్నీరు చే
తివిదిర్పం జలధారగా సురటులన్ దీపించు లేగాడ్పు నా
శివశిద్వాయువుగాఁ గరంచ నట బాలాగాత్రహేమంబు న
ప్పువుఁబిల్లాఁడు కళాదలీలఁ ద్రిజగద్భూషాకృదుద్యోగియై. ౩౫

క. శిశిరోపచార మతివలు, శశివదనకుఁ జేయుటయును జల్లాఱక క
ర్కశ మయ్యె విరహతాపము, కృశ మయ్యెఁ దను మరుఁడు గినిసినరీతిన్.

సీ. సలసల నెసరుగాఁ దలచూపు చెమటలఁ జగురాకుఁబొరకలు చిమిడిపోయెఁ
గుప్పలుగాఁ దెచ్చి కుప్పళించిన కమ్మవిరులెల్ల సొరువులై ధరణిఁ దొరఁగెఁ
దపలోహంబుమీఁద విదిర్చుటనుఁ బోలె హిమవారి చివ్వన నివిరిపోయె
సున్నంపుఱాళుల చెన్నున మణిహారఘుటిక లేపటి తొటతొటన రాలెఁ

బూన్కెఁ జేతులఁ జెలులకుఁ బువ్వుఁదోఁట, పవళఖాలీఫముగురితిరవులుకొనియె
నంగనామణినెన్నైన ననలుఁగొనలు, నై నవిరహజ్వరానలవ్యాప్తి దనర.

గీ. సాంబజస్నేహపాత్రమై యంబుజాక్షి, మేన దీపించె నవదశామేళనంబు
శంబరారిప్రతాపాగ్ని జ్వాలగాఁగ, ధైర్యతిమిరంబు విరియ సుస్తంభయుక్తి.

క. ఉరరీకృతశోకాహతిఁ, గురరీగతి నడలి రపుడు గొన్నులు విరహ
జ్వరరీతియుఁ జేతోభవ, శరరీతియు మాన్ప లేక చంద్రాననకున్. ౩౯

సీ. గుడినుండి గుడిఁబాప్రఁ గోయంగ నేటికి కోయలనుండ నతిచిత్ర మాత్రయించి
మొగమోట లేక యోతొగలనెచ్చెలికాంత భవబాధవదనపైఁ బగ యదేల
మీపల్లులోనిది మెలఁత మీ కేటికి సూడు పాటింపంగి సుకములార
చెలువయూరుపులనెచ్చెలివి జగత్ప్రాణ నుడియఁగాఁదగునెయనూయనింత
యేమిసేయువార మెవ్వరిఁ గనువార, మెట్టివేల్పుఁ గొలుతు మేది తెరువు
హేమసారవర్ణ కీబారి దప్పింప, నెద్ది మొక్కు ప్రియ మొనర్చు మొక్కు. ౪౦

మ. అనుచుం బగ్గలి కుందు నంగనల నయ్యబ్జాక్షి వీక్షించి యో
యనుఁగున్నెచ్చెలులార మీరలు సరోజాలి న్మనోజాతుఁ గ్రొ
న్ననలం జిల్కలఁ గోకిలప్రతతి నిందల్సేయఁగా నేల నా
తను వేసిల్యము ప్రాణమేమి ధ్రువమా తర్కింపుఁడీ యాదెసన్. ౪౧

క. ఏనొక తెరువునఁ జనియెద, సూనాయుధుఁ దెగడ నేల సోముని దూఱం
గా నేల కమ్మఁదెమ్మెర, పై నలుగఁగ నేల వట్టపగ యేమిటికిన్. ౪౨

వ. అని నిర్వేదంబు నొంద యామందగమన గమనోన్ముఖియై రానేరక. ౪౩

గీ. గొలుగొలున నేడ్చునక్షోమలాంగి, వెడఁదకన్నీరు కుచపాళి మడుఁగుగట్ట
నందుఁ బ్రతిబింబితంబైనయుతివమోము, స్వాంతిగతనాథుపూజాంబుజాతమయ్యె.

ఉ. లక్షణయుక్తనుం జెలువలం జెలులార శశాంకుఁ గంటిరే
పక్ష మొకింత లేక ననుఁ బాదగతిం దపియింపఁ జేసె నీ
ఋక్షవిభుండు దాహగుణహేతువు వీఁడుదయింప నబ్ధిరా
ట్కుక్షి జ్వలించుచున్నయుది ఘోరతరౌర్వశిఖిచ్ఛలంబునన్. ౪౪

సీ. జలిమిమై సురలల్లఁ బాఱిలు పైచి లోఁగొనినస్గ్రయుఁగనికుటిలుఁ డితఁడు
దక్షాధ్వరధ్వంసి తాఁపున గులగుల లయ్యును నెఱచూపువాతకుఁ డితఁడు
ఖరకరబింబ సంగతిఁ జాలఁ జముడుచుఁ జేవవోనాడు దుర్భావుఁ డితఁడు
చటుల పిథుంతుదాస్యద వాగ్నిఁగరఁగిన సెలసిపో నుమియునుచ్ఛిష్టమితఁడు

ఫాలలోచనుఫాలాగ్నికీలపోరుగు, వేఁడిఁబోగచూరునట్టి దుర్వృత్తుఁ డీతఁ
డితని కేటికి దొరకునే యింతులార, విరహిహృత్ప్రాణనం బోకపిస మైన.

క. గురుతల్పగమనదోషా, వరణము హరిణాంకుమేన వర్తిల్లెడుఁ గం
టిరె వాలుఁగంటు లీరలు, హరిణ మనఁ బుడమినీడ యన శశమనఁగన్.

ఉ. మున్నువిధిప్రసూహరణముం బ్రకటించిన కీడుపుర్వ మి
త్రోన్నతి సైఁపలేని యదయుం డలగోవధ సేయుపాపసం
పన్నులపాలి వేలుపు విభాకరతప్తనభోంబరీమలా
జోన్నయ మీనిశాకరుని యొచ్చెము లెన్నఁగ నేల సారెకున్. ౮౮

క. ఒడ లెఱుఁగఁడు మధువశుఁ డీ, వెడవిల్తుం డీతఁ డేయు విషమాస్త్రంబుల్
తొడిములకుఁ జిదిమి వైతమ, యుడుగుఁగదా యంతవానియుబ్బున్ గబ్బున్.

శా. పూమొగ్గల్ శరము ల్గరుద్రథకులంబుల్ సైన్యము ల్కాఁటియం
దేమాత్రంబును జేగయుండకయు నిష్టిడ్పించు నియ్యంబికా
స్వామిద్రోహికి నాజ్ఞ యెయ్యది యొకో చంద్రాననల్మార లీ
కామాకారపుదొంగఁ బట్టి తునుమంగాఁ జాలరే యెల్లరున్. ౯౦

గీ. అతనుచంద్రహాస మంగనలార నా, హృదయపంకజంబుఁ గుదిలపఱిచెఁ
బఱుప కేలయుండుఁ బాథోరుహములకుఁ, జంద్రహాసములకు శాత్రవంబు.

ఉ. క్రూరషారాక్షివహ్నితతిఁ గ్రొంబొగచూరినమేన నామది
న్మారుఁడు దూఱి యేఁకిని మానుపరాక జ్వలించుచున్నవాఁ
డోరజనీశబింబసదృశోల్లసదాననలార యేక్రియ
న్వారణసేయువార మనివార్యము లేతదుదారశౌర్యముల్. ౯౨

సీ. మదిదప్పిచనుఁగానిముదురఁబాఱిన బింబములు దెచ్చి పోయుఁడీ చిలుకలకును
డగ్గుత్తికలు వడి డయ్యఁగా చిగురాకు నోగరానప్పుఁడీ పికవ్యూహములకుఁ
దేనెలో నీఁగలై తెగుఁగాని పుష్పాసవములు నింపుఁడు మదభ్రమరములకు
భువిఁదూఁటుఁబోతులై పోవుఁగానిమరాళములకు మేపుఁడు తూఁటిమొలకలుఱక
పుష్పాదులుగ్రుమ్మరింపుఁడు పోలయమలయ, మారుతాంకురములకు సమగ్రముగుర
జోనికారాపయశమాని స్రుక్కుఁగాని, వీనిఁ బాటింప నేటికో వెలఁదులార!

వ. అని యనవధికవిరహవేదనా దూయమానమానసయై యాకిసలయోష్ఠి
దశమదశకు వచ్చియు నదృష్టవైభవంబున ధృతప్రాణయై సఖీసమేతంబు
గా నిజనికేతనంబుఁ బ్రవేశించి మనోరథపరంపరాసోపానంబుల ననంగుం

గొని తెచ్చి హృదయహర్మ్యంబునందుఁ బ్రతిష్ఠించి ప్రతిముహూర్తంబును నారాధించుచు నుండె నంత నిక్కడ ద్వారకానగరంబున సాంబకుమారుం డొక్కనాఁడు. ౯౪

— సాంబునకు సిద్ధాంతదర్పణుఁడు రాజనీతిఁ జెప్పుట. —

గీ. ఉద్ధవాదిసుధీమణు లోలగింప, భృగుముఖులు చేరి సేవింపఁ బెంపుమిగుల
నాదినారాయణుఁడుపో లెనమితమహిమఁ, గ్రాలుసిద్ధాంతదర్పణుఁగదిసిమ్రొక్కె.

వ. మ్రొక్కిన నక్కుమారు నిరీక్షించి యవ్విచక్షణుండు కృపాకటాక్షంబున నాదరించి యేకాంతంబున నిట్లనియె. ౯౫

శా. అన్నా! సాంబకుమార సంతతవిచారాయత్తచిత్తుండవై
యున్నా వంచుఁ బ్రజ ల్వచింపుదురు నీ కుద్వేగ మింతేల సం
పన్నశ్రీ లభియించుఁ దావకమనఃపర్యస్తము ల్గొగ్గ తే
ను న్నీభావ మెఱుంగుదుం దలఁపునందుగా జాయల న్నన్నలన్. ౯౬

సీ. నీకీర్తికలశాంబునిధి పయఃకణ మిందుఁ డీమెడ నిన్నేమిసేయఁగలఁడు
గురుగభీరమయూఖఖరము నీమానసం బసమాస్త్రహేతి యెం దానునోటు
నిగ్గరాచలసారనిధి నీశరీరంబు కంపించునే కస్తుగాడుపులకు
వివిధవేదాంతార్థవిబుధపూర్ణములు నీస్రుతులు చిల్కలపల్కు చొచ్చునెట్లు
లన్నియును జక్కనయ్యెడు నతిరహస్య, వృత్తిఁ గురుపతిపురి కేగి చిత్తవీథి
నీవు గోరెడి లక్షణాసిలవేణిఁ, దెచ్చి రాజుల కెదలోనఁ దెగున వలదె.

క. సామము దానము భేదము, నామీఁదట దండనియతి యనునయములలో
భీమప్రతాప లక్ష్మీ,వ్యామోహితులకును నాల్గవదియే యొప్పున్. ౯౮

క. అరిఁ దఱితో నొక సింధు, స్ఫురణముతో నొత్తవలయు భూపతి చంచ
త్తరవారిధారఁ దద్బల, తరుమూలము లెల్లఁ బెకల దర్పము దివియన్.

క. కోపంబు లేనిపతియును, శాపాక్షరశక్తిలేని సంయమివరుఁడుం
దాపంబు లేనివహ్నియు, రూపింపఁగ నొక్కరూప రూపధనాఢ్యా. ౬౧

క. పతిబాహుశక్తి పెరిఁగినఁ, జతురంగబలంబు లెల్ల జయమహితంబుల్
పతిబాహుశక్తి తఱిఁగినఁ, జతురంగబలంబులెల్ల జయరహితంబుల్. ౬౨

చ. జనపతిపోటు మున్నయి ప్రశస్తి వహించిన నెట్టిపందవాఁ
డును రణవీథిలో బలకఠోరతమై జయ మిచ్చు భర్తకున్

జనపతి మొత్తన న్వామకసాగిన నుత్తమనీరకోటికి
స్తనను గలంగుఁ గానఁ బతి మానధనుండయి కాఁదగుం దగన్. ౬౩

గీ. పాముఫణమునందు బలిమి మాణిక్యమున్నఁ, బోఁక యేమి సేయుఁ గ్రొన్ననడియు
రాజు చేయి మున్ను రానేరదుండిన, భటులబలము సలుపఁబనికిరాదు. ౬౪

గీ. విభుఁడు సప్తాంగసంపద వెలయునేని, భూమిభారంబు నిస్తంద్రముగ వహించు
నప్పుడాయ మగురథమెక్కి చనిచదినను, రాజ్యకృత్యము నిట్టేర్చుగ హియిగుర్వ.

గీ. విశదభూతిసమగ్రంబు విపులకామ, దాన్తదర్శనమును ధరాధినాథు
నీతి పంచాంగనిష్ఠయఖ్యాతి దనరుఁ, బంచపవనుని వనసప్రపంచ మనఁగ.

క. శక్తిత్రయపోషణి యగు, యుక్తి గలుగు రాజు వెలయు నుసుగని కలిమిన్
శక్తిత్రయపాలనసం, సక్తిముదిత హారహారాగ్రసంభవనిభుఁడై. ౬౭

క. అరివిత్తాహరణస్పృహ, ధరణీపతి కనుపఁదగు సదా హృన్మానమునన్
పరవిద్యావరణాద్వృతి, పరిణతి విపులమఁ బోలెఁ బాయుమ శాలీ. ౬౮

క. అరివర్గము నమరీకుచ, గిరిదుర్గము లెక్కఁ బసుపుక్షితినాథున కి
ద్ధర్మ దుర్గచతుష్టయసం, భరణము గావలె జయానుభావాయతికిన్. ౬౯

క. వనితాధరసుధ పలుసోఁ, కునఁ జాలుసృష్టించి ప్రియుఁడు స్త్రోలుకరణి భూ
జనము మదిఁ ద్రావ మించుక, గనిపింపుమనో యున్నఁదినియుఁ గాఁదగుఁ బతికిన్

క. కనవలయుఁ బగులహృదయమును, దనమది మొగలెఱుఁగనీక దాఁపఁగఁ దగుదం
డనమునఁ గ్రోధము లాలన, మునఁ బ్రసవముఁ జూపుగోష్ఠ మహిపాలునకున్.

క. పతి సేదవడియుఁ దలఁకక, ధృతిఁ దనసరివారివలనఁ దేజము గను స
న్మతిబహుళపక్షదార్య్యా, స్థితచంద్రుఁడు తరణిఁ బొడ్చి తేజము గనఁడే.

క. క్షితిఁ బాలు పిఱిగనేనొక, గతి జున్నైన మొనఁగుఁ గాఁపుకంబు ప్రజలకుం
బతి యని విఱిగినదే నా, క్షితకీర్తిక్షీర మవనిఁ జిందఁగఁ బోయున్. ౭౩

క. పలవిచారము జయయున, భూలోకసుఖంబు లెల్లఁ బొందఁగ నచ్చున్
వాలికశరవిధి నీర్గినఁ, గేలు గమియు రంభ నృపతికిఁ గువలనుతీ. ౭౪

క. కినిసిన దావానల మాఁ, జన విచ్చనయేనిఁ బూర్ణచంద్రాకృతి యై యా
జననాథుని సాక్షాద్విష్ణునిఁ గా మదిఁ దెలియవలయు సూరినిధానా. ౭౫

క. ఆహారి ధ్యామాహోభేద, శ్రీనాశనింపుటను సకలసిద్ధులు గనెఁ బో
ఊహావిశేషము లెఱుఁగును, హోమాంనజయశాలి గాంచు నభిమతలబ్ధుల్.

క. తనపౌరుషురాజు నావలి, జననాథుని పొందు సేయఁజను నరపతికిం
దను సామంతుఁడు పొదివినఁ, గనలియు తండతనిమీఁదఁ గవయుట కొఱకున్.

వ. ఇదియె కాదు, వెండియు శుక్రబృహస్పతి ముఖ్యులు వక్కాణించిన నయములుం ధర్మోచితార్థసాధనంబు లనేకంబులై లోకంబునం బెంపు వడయు, నీకెఱుం గెఱింగించెద వినుము. ౭౮

గీ. సీరి పెదతండ్రి, తండ్రి లక్ష్మీవిభుండు, సత్యకిసుతుండు పినతండ్రి శంభుమామ
పొందె నీవు రణాంగణభూమి నిన్నుఁ, దాఁకి గెలుచునె దివిజబృందంబులైన.

క. తిరునాళ్ల కేగి సామజ, పురమునఁ గనుఁగొంటి నేను బుష్పాయుధమం
త్రరహస్యవిద్యఁబోలిన, కురుపతిసుత లక్షణాచకోరనిభాక్షిన్. ౮౦

వ. ఆకొమ్మ మమ్ము సేవింప వచ్చి యచ్చట శ్రీవైష్ణవానుగ్రహాపోషితసౌభాగ్యవిశేష యై యేకాంతంబున లతాంతవిశిఖశిఖిశిఖాపీడిత యగుచు నాతోడం బుట్టువుం బోని యాబింబాధర సాంబుండు మత్ప్రాణావలంబం బని నొడివె నీవును వడిగల తురంగంబులం బూనినయరదం బెక్కి యుక్కుమెఱసి కక్కసు లగు నొక్కకొందఱు వీరవరులం గొని కూరిమికి సారమైనవారిచేతం బరివారితుండ వై భేరీమృదంగపణవాదికంబు లగు నద్భుతచిహ్నంబు లడంచి వంచనాప్రకారంబున లతాకాంతారవీథికి మాధవమధుసమారాధనకు వచ్చు నచ్చపలహరిణలోచనం దెమ్ము. ఏతదర్థంబులు శుభోదర్కంబులయ్యెడు నని యయ్యష్టమూర్తిద్వితీయావతారునకు శ్రీమదష్టాక్షరంబు నుపదేశించి మును విశ్వామిత్రుండు దాశరథపుత్త్రునకుం బోలెఁ బ్రశస్తశస్త్రాస్త్రాగమప్రకారంబు లన్నియు నెఱింగించి కించిద్దరహసితాననుండై యాచార్యపంచాననుండు దీవించి యంచిన నాప్రతాపశాలి వికాసభాసమాన హృదయుండై యాప్రొద్దె కదలి కతిపయసైనికసమన్వితంబుగం గరిపురంబున కరిగి యక్కక్కసపు జవ్వని రాకఁ గోరి యేకాంతంబున నొక్కయిక్క నుక్కళంబు గాచి యుండె నంత నిక్కడ. ౮౧

—(సాంబుఁడు హస్తినాపురమునకుం జనిన బలభద్రాదులయలజడి)—

క. ఇంద్రప్రస్థపురంబున, కింద్రానుజుఁ డటకమున్న యేగెను వాఁడ
య్యింద్రోపము లగుపాండున, రేంద్రతనూభవులఁ జూడ హితకరుఁడగుచున్.

క. బలభద్రుఁ డొక్కఁడయ దో, ర్బలభద్రుండగుచు నగరరక్ష యొనర్చున్
హలముసలలలితనిజభుజ, బలమునఁ జంద్రాతపప్రభానిభయశుఁడై. ౮౩

గీ. అంబుజాక్షతనూజుండు సాంబుఁ డెందుఁ, జనియెనో యని పౌరులాశ్చర్యరసని
మగ్నమానసులైరి ప్రేమమునఁ జాంబ, వతియు వత్సరహితగవాకృతి వహించె.

క. బాలకశశి లేనిపదపురు, వోలెన్ ద్వారవతి చాలఁ బొలుపఱి యుండెన్
న్నాళీకనాభనందన, కైరవసరహిత మై యకించనత మెయిన్. ౮౫

క. కొండలు (హరితోఁ)జనియె ము,కుందసుతుం డ్రం దు ఱ్ఱొ క్క కొండ అసలచే
తండూ లెఁగొమరుఁడందురు, కొండలుతఁడ జేయుఁడట్లగు నెయుం బ్రబలకన్.

వ. పెండియు నందలు నన్నివిధంబుల నితనిం గానమికి మనికితపదపుచుండి రప్పు డుప్పొంగు విచారక్రోధంబు లనుయూథనాథంబులు నిజమానసంబుం గలంపఁ దలంపరాని యుద్రేకంబున బలభద్రుండు తుహినాద్రికి మొలచిన మణిశిఖరంబు చందంబున వివిధరత్నఘటితంబగుకిరీటంబు నిటాలమోవ రేవతీముఖదత్తగంధోత్తమాంగంధ ధురంధరం బగు వదనబింబంబు పరిమళ పరిపూరిత సితాంబుజంబునోజ రాజిల్లం బన్నరాగ పల్లవస్థగితంబు లగుచు ధగధగ మెఱచు కుండలంబుల తళుచు మెఱుంగులు ముకురగర్భ ప్రతిఫలిత తరుణతరణి కిరణంబుల కరణి గండమండలంబులం బ్రతిఫలింప నలఘుతేజోమయ వల్లయవలయితంబు లగు నాజానుదీర్ఘంబు లగు భుజాదండంబు లలంకృతశేషద్వితయంబుం బోషింప నిలింపాధిప ధనుర్లతాపరివారిత హరిశిఖరసానుస్థలంబుం బరిభవించి కనకవనమాలికాలిం గి తోరస్తంగ వక్షఃపీఠంబు కనకాకారంబై తోరంబుగ నిజవాహు చరణాంబుజంబున నుద్దండ తేజోమండలంబగు గండపెండేరంబు ఖండపరసుసను నురగమంజీరంబునుం బోలె రంజిల్ల నుల్లక్షిత మధుకరమాలికా కమనీయకల్పవృక్షసపక్షంబై కప్పుదుప్పటి గప్పినమే నుప్పొంగ నాస్థానమండపస్థునకు నేతెంచి పంచాననపీఠం బలంకరించి యుచితాసనాసీను లగు నుద్ధవాదిబుద్ధినిధులతో శంఖధ్వనిభాస్వరం బగు వికస్వరస్వరంబున ని ట్లనియె. ౮౭

క. హరి యింద్రప్రస్థమ్మున, కరిగె న్ననఁడ భార మంతయు నిడి యే
వెరవొక్కొ కుమారునిం గను, మును నది దా నీళ్లలోని ముల్లె యుండెన్.

చ. చనియె దినంబు లైదు దను సంభవుఁగానక భల్లుకేంద్రనం
దని మదిఁ జింత వంతఁబడి తాంతలతాంతసమానమూర్తి య
య్యో నకట సాంబుఁ జూచుటకు నేది తెఱంగొ విరోధి యెవ్వఁడో
దన పెనుమాయ దార్పఁడు గదా యలశంబరుఁ డంగజుంబలెన్. ౮౯

క. వ్యసనము లెఱుఁగఁడు విద్యా, భ్యసనములయ కాని యట్టి పట్టిఁ గనమి గ
న్నసతికి నోర్వఁగవచ్చునె, కసిమసఁగుంగాక శోకకల్పానలమున్. ౯౦

క. షౌరి వచ్చి సాంబుఁ డెచటికి, నరిగె నొకో యనిన నేమి యనువారము దు
ష్పరిభవముగాదె యీశ్వర, పరలఘుని మోసపోక వరమతులారా. ౯౧

మ. స్మరజిన్మూర్తిధరుండు విక్రమకళామత్తేభవిద్వేషి స
ద్గురుభక్తిప్రవరుండు ధైర్యవిజితక్షోణీధరేంద్రుండు భా
స్కరతేజుం డతిదీర్ఘబాహుండు జగత్ శ్లాఘ్యుండు సాంబుం డతం
డొరుచేఁ జిక్కునె యేమిరో (యెఱుఁగ) మీ రూహింపుఁడా ధీనిధుల్.

క. అనిరుద్ధుని తెఱఁగైనం, జని యానిర్బంధకారిఁ జక్కడఁచి కుమా
రుని దెత్తు భుజాంచలసం, జనితబలము నారదప్రశంసకు నెక్కన్. ౯౩

స్రగ్ధర. కలఁగింతు న్వారిరాసు ల్గమానదహనరేఖ న్విజృంభింతుఁ గొండల్
నలఁతుం బెందూళిగాఁ బన్నగనిలయముల న్మట్టి మల్లాడుదు న్భూ
తల మెల్లం గ్రొత్తు వ్రేఁతున్ దశదిశలు హరిత్పాలకావాసపంక్తిం
దలక్రిందై యుండఁ దార్తుం దనయుని మగుడన్ ద్వారకావీథిఁ జేర్తున్.

క. జమునిల్లు సొచ్చెనేనియు, భ్రమితముసలసరభసాగ్రపాతంబుల నా
కమలాప్తసంభవునిమై, చమరుక పడనడఁచి సాంబుఁ జయ్యనఁ దెత్తున్.

క. పేరాహితగళవాగుర, సీర మిది గదాయుధప్రసిద్ధోరగజి
హ్వారంగనటి మహాహవ, ధారుణి నాకెదురె దైత్యదానవు లైనన్. ౯౬

చ. అనుడు సభాసదు ల్వలికి రంతటివాఁడవు నిక్క మీవ యే
యనువున నైన సాంబు తెఱఁగారయ నేర్పఱు లైనవారిఁ బం
పనతగు వేగిరింపకు మమానుషవిక్రమ నీదుక్రోధవ
హ్ని నిగుడునేనియు న్నిట(లనేత్రుని కేనియు) నోర్వశక్యమే. ౯౭

వ. అని యీచందంబున నుద్ధవాది విద్వద్బృందంబును రోహిణీనందనుండు నూ
హాపోహాగా విహ్వలితహృదయులుగా నున్న యెడ. ౯౮

గీ. గగనభారతి వల్కె లక్షణగుణించి, యాహరించుటకై సాంబుఁ డరిగినాఁడు
హస్తిపురమున కతనికి నచటఁ బ్బు పోరగుఁ గలుగుజయము. ౯౯

క. బలభద్ర నీవు పొమ్మని, పలుకుటయును నెల్లజనులుఁ బలునాశ్చర్యా
విలచిత్తు లైరి హాలి రిని ప్రమదరభస తమకిమై. ౧౦౦

గీ. కొడుకునునికి కలరి కోటానఁగోటులై, యదుబలంబు గొల్వ నపుడుగదలి
కరిపురం నాథుఁడై, నడువఁ దొడరెఁ దూర్యనాద మడర.

వ. అంత నద్దంతిపురంబునందు. ౧౦౨

శా. ఆదుర్యోధనపుత్త్రి శౌరివినయస్వర్గోల్వ నుద్యానవా
టీదేశంబున కేగుదెంచి మణిశాటీపుష్పకస్తూరికా
శాటాద్యగ్గ్రాని యాదిలక్ష్మిని భజింపం బర్వకాలంబు గాఁ
గా దీక్షావిధి నస్వయె రథారోహస్థయు. ౧౦౩

గీ. ఇట్లు విజయలక్ష్మి నిందివరాక్షియు, ద్వ్యాసలక్ష్మి గుడికి నరిగి యచటఁ
బూజసేయఁ దొడఁగెఁ బుష్ప(మాలఁ గొని,) నిఖిలలోకకామినీమతల్లి.

సీ. కస్తూరిగొజ్జఁగనీటఁ గావించె జలక మంభోరాశిసుతకును
దడియొత్తె (మేలిసుగ్గడి)తంపువలువల ననజాక్షిపట్టసింహాసనకును
గలహంసచిత్రితకౌశేయ మర్పించెఁ బుష్పాయుధుని గన్న పుణ్యనిధికి
సాంకవమ్ము బద్దాలయకును
సకలజననికి రత్నభూషల నొసంగ, నిఖిలలోకేశ్వరికిఁ గర్పూరనికరశబల
ఘటితనీరాజనము ధూపశిల్పనాప్ర, పూర్ణముగఁ ద్రిప్ప నాకశాఖపూర్ణపదన.

క. జయమంగళాదిగీతులు, దయదమ్మృతిస్యందములగు పయస్సుల పిస్తల్
ప్రియమొప్పలం బఠించెను, సయినమ్మ్యతజితచకోరసంతతి ధారిన్. ౧౦౬

గీ. మృదులకరపల్లవాంజలిం బూదివి పట్టి, భామ పూవులు ప్రసించెఁ బద్మగృహకు
నమ్మనిపట్టినను సేయునాశుగంబు, లిపిచుమీచూడుమని చూపు టనక మునఁగ.

క. పరమాన్ననివేద్యంబులు, పరిమళసంభారభరితబహుపక్వంబుల్
శరనిధితనయకుఁ గౌరవ, పరతనయ యొసంగి చేరఁ బండిన కరయు. ౧౦౮

చ. కనుఁగవ మోడ్చి నమ్మనము గ్రఁగట నాథుని జేర్చి యాజగ
జ్జనని విలాసమున్నతు యశఃకలికాఘనసారసారచం
దనరసలిప్తదిక్తటు సదాశివమూర్తి ముకుందనందనుం
బెనిమిటిఁ జేయుమీ తనకు బృంహితసౌఖ్యకదంబు సాంబునన్. ౧౦౯

వ. అని నిశావసానంబునఁ బావనాంతరంగ యై యాకురంగనయన నయనం
బులు విచ్చి తనకుం బచ్చవిలుతుతల్లి శుభసూచకంబుగం బెట్టిన ప్రసాదం
బు సాదరంబునం గైకొని యాద్భుతభక్తికాంతానిశాంతంబు వెలువడి
వచ్చునవసరంబున. ౧౧౦

— సాంబుఁడు లక్ష్మణాకన్యను హరించుట —

క. ఆదనెఱిఁగి మున్న యచ్చట, మధువని నివసించుహరికుమారుఁడు గదిసెన్
మదకరికలభము పద్మినిఁ, గదియుకరణిఁ గెలుఁదమ్మిఁ గబళించుటకున్.

గీ. కలఘఁ గన్యరూపు గనుఁగానసాంబుండు, ముకురనిభకపోల ముకురకుక్షి
నధిపుఁ జూచెఁగాననను మానమింతయుఁ,గలుగదయ్యె వారుగదియునపుడు.

చ. హరి మును రుక్మిణీజలరుహానన నొర్తునె తెచ్చెఁ గాని యా
హరితనయుండు లక్షణఁ బ్రియాళియుతంబుగ వేగఁ దెచ్చి బి
ట్టరదముమీఁదఁ బెట్టె నది యట్టిద పుత్త్రుఁడు తండ్రికన్న ని
ర్భరబలశౌర్యధైర్యగుణభాగ్యరమన్ ఘనుఁ డైనఁ జెన్నగున్. ౧౧౩

గీ. అపుడు సాంబుండు నిజబలం బలఘుశౌర్య
సారసముదగ్రమై మహాస్త్రముల వెడలు
దీధితులు భాస్కరాంశులఁ దివిచి మ్రింగు
చుండఁ దను గొల్చి రా రభసోగ్రుఁ డగుచు. ౧౧౪

క. తరలెన్ ద్వారక కేగెడు, తెరువున లక్షణయుఁ దాను దేరెక్కి నభోం
తరమున రోహిణితోడం, బెరసి సతారముగ విధుఁడు బెళికెడుసరణిన్.

గీ. అంత లక్షణవెంట మున్నాదిలక్ష్మిఁ, గొలువవచ్చినవారెల్లఁ గలఁగి పఱచి
యద్దిరా యెంతపని పుట్టె ననిపురంబు, సొచ్చిసాంబుని తెఱఁగెల్లనుచ్చరింప.

చ. ఉరగఫణాగ్రలగ్నమణి నుద్ధతి సిద్ధుఁడు గొన్నలీల శ్రీ
శ్వరసుతుఁ డాత్మనందని నసాధ్వుఁడై కొనిపోయె నంటకుం
గెరలి మహోగ్రుఁడై యురగకేతుఁడు భీష్మసహోదరాంగరా
డ్గురుసుతబాహ్లికాదులుఁ దగుంబరివారము వెంట నంటఁగన్. ౧౧౭

క. చిచ్చార్పవెడలుకైవడి, వచ్చెఁ బురము నిర్గమించి వసుధావలయం
బెచ్చటఁ జొత్తునొకో యని, తచ్చవడె న్గమనవేగరేఖారభటిన్. ౧౧౮

గీ. ఒకఁడు సంభ్రమమున నొఱలో నిపట్టెంబు, వెతికి పాఱవైచియుఱకయొఱయె
పట్టి మనుచుఁ గేలఁ బలుమాఱు జళిపించెఁ, గెలని ప్రజలు గాంచి (కెరలి) నవ్వ.

గీ. అనికిఁ దమకించు నుద్రేక మడరి యొకఁడు, వెనుక కాళ్లకుఁ గట్టినపీతి నెక్కి
తఱటుచేయుంగ నది బద్ధచరణమగుట, నెగయుటయ కాని మ్రొలికిని గుడదయ్యె.

క. ఏనుఁగుపల్లము వాజికి, నేనుఁగునకు హయముపల్ల మిడి పల్లింపం
బూని యవిపొంకపడమికి, నానావిధవిహ్వృతి నొకఁడు సలఁకువఁ బొందెన్.

శా. వీరావేశముతోడ మోవి గొఱుకు న్వేడించుఁ గంబంబు ఘో
రారావంబుగ బొబ్బవెట్టుఁ బదవిన్యాసక్షతక్షోణి యై

హారంబు త్రెగి రాల మల్లచఱచున్ హర్మ్యావళీద్వారకల్
బోరుందల్పులు మూసి యున్నఁ జనఁ డెప్పుడుఁ జూపు నాక్షోణిపాలకా.

గీ. శూరుఁడొకఁడిల్లు వెడల నాచూరుదాఁకి, పగిలె ఫలముఁ బుసిజప్రైరి బాణసిహాతిఁ
బగులు నీరీతి నని తెల్పు పగిది నపుడు, దారుణాఖ్యానజలక సార మురుల.

గీ. విభుఁడు వెడలి రాఁగ వెలఁది యాతనికట్టు, చిరచాలఁగుఁగేలసాలరుఁడిగిచెఁ
జంద్రుఁ డస్తమింపఁ జనఁ బ్రగరవిణి మొగ్గ, నతనియుంగుకంబుసలముకరణి.

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యూథనాథులు విబిధపటి తక్షయూసనాథుపై యాయుధ ప్రభావిభవంబున నభోమణివిభానిభనంబు సవనోఘంపఁ గంపితకరవాలురై వాకిళ్లు వెడలనేరక యిఱుకటంబులకు నోడి కోటగోడలు డిగనుఱికి యురక యరుగువారును బాదంబుల బొమిడికంబులును శిరంబుల బోష్ఠును బొదివి వికృతవిహారులై కరవాలధారల సహప్రసహారల విదళించుచు నిది త్రోవగా దిది త్రోవ యగు ననువివేకంబు జాటి వీరావేశకలితహృదయులై పతి నెదురువారును నంగంబుల శృంగారం బగ్గం బంగీకరించి చేసిన విసహాపుల నెసంగువారును నై వీరు లుగ్రాకారులై యేనికపిడు వెడలి పుడమిఁగోసిం గడిసి రట్లఖిలసైన్యసమేతుండై ధృతరాష్ట్రసుతుం డర్ధయోజనమాత్రంబు చని పత్రిరథపుత్రు నిజపుత్రికాహరణముదితహృదయుం బొడివెం బొడు వుటయు. ౧౨౫

—సాంబుని దుర్యోధనాదు లెదిరించుట—

గీ. సాంబుఁ డపుడు నిజబలంబుల లక్షణా, కన్యకామణికిని గావలిడి మ
హోగ్రరోష రేఖ నొకరుండ రథమ్మెక్కి, యెదురు నడిచె శత్రుభిదురలీల. ౧౨౬

క. పూనికొని దూదిలిట్టల, పై నడరు కృశానుపగిది భల్లుకపుత్రీ
సూనుఁడు గవిసెం గౌరవ, సేనలపై వింటిమ్రోఁతఁ జెవుడుపడ దిశల్. ౧౨౭

సీ. ధైర్యపర్వతకూటతాదాత్మ్యమై శిరస్త్రాణంబు మణికీలితంబు దనరెఁ
బ్రబలతేజశ్చిత్రభానునిం బొదివిన ధూమధోరణి యయ్యెఁ దొడిగినజోడు
కఠినసత్త్వగజంబు కరమునఁ బెకలించి పట్టసాలం బయ్యె గట్టివిల్లు
వివిధసంగరకళాపిశదోరగము లుండు పుట్టలై యమ్ములపొదులు వొదలె
ననమనేత్రుండు త్రిపురసంహరణమునకుఁ, గడఁగునట్లైవడి యదువంశకమలహేళి
యతిరథశ్రేష్ఠుఁడరివీరహననవిహార, ణాభిముఖ్యంబువహియించునవసరమున.

మ. తురగంబు ల్గరులు న్రథంబులుఁ బదాతు ల్గాంచిన న్భూరజః
పరమాణుచ్ఛట లేసరేఁగ రవిబింబం బుజ్ఝితద్యోత మై
తెరలో దివ్వియ యమ్మ్యె బిట్టు గదిసెన్ దివ్యాస్త్రజాలంబు లు
ద్ధురవేగంబుగఁ గల్పసంక్షయఘనస్తోమాశనిప్రక్రియన్. ౧౨౯

క. కురుబలవిలయాంబుధికిని, హరిసుతుఁడు మహావరాహ మగుటనో దంష్ట్రాం
కుర మయ్యె విల్లు నిగిడెను, శరములు నై విద్రుప రాలు జలకణము లొకో.

క. కరిబృంహితరథఘుంకృత, హరిహేషాదికరవంబు లన్నియు నడఁగెన్
హరిసుతునివింటిమ్రోఁతలఁ, గరువలి యురగాధిపతిముఖంబులఁ బోలెన్.

వ. ఇత్తెఱంగున నుత్తరించి యప్పంచశరసహోదరుండు దుర్యోధనవరూథిని నిరోధించిన న్విరోధించి కల్పాంతకుపితకృతాంతాకారుం డై తేరు దఱిమి విల్లుఱుము లుమియ నమేయంబు లగుశరనికాయంబులు దొరఁగించినం గుంభకూటమ్ములు వగిలి కొమ్ములు దునిసి కరంబులు తెగి చరణంబులు విఱిగి ఝంఝూనిలవిశకలితవలాహకవ్యూహంబులుం బోలెం బుడమి నొరలుచు నొరఁగుకరిఘటలును నిటలంబు లవిసి నెన్నడుములు వ్రస్సి వాలంబులు సీలి మోరలు ముడింగి బెడంగు దప్పి కుప్పఁగూలిన పోలు తురంగంబులును, ఇరుసులు విశీర్ణంబు లై చక్రంబులు వ్రక్క లై కూబరంబులు రూపఱి నూతులు చదిసి హరులు గెడసి పొడ వడంగు వరదంబులును, గపాలంబులు విపాటితంబు లై కడఁతలు పెటిలి కరంబులు జర్జరితంబు లై కాళ్లు మ్రొగ్గి కరవాలకుంతముసలముద్గరగదాదిచ్ఛేదంబులతోడం గమరిన భటసముదయంబునుం గలిగి నెత్తురుల గ్రొత్తరంబు *మెదడుల పొదువును, నెమ్ముల దుమ్మును గండల మెండును నొండొంట నిండఁ గంకాళగృధ్రగరుత్సమీరప్రేరితంబు లై చామరచ్ఛత్రావయవంబులు పాయవడం గటకగ్రైవేయకేయూరాదులం బెల్లు దుల్లు మణిపల్లవంబులు భల్లంబుల పెల్లువ యనుచిత్తజల్లునకుం బ్రథమసూచకంబు లగునింద్రగోపకంబు లై దీపింపఁ దత్ప్రతాపబడబానల జ్వాలలకుం గల్లోలమాలి యయ్యును గురుబలంబు చలంబునం బోక పెనంగునవసరంబున. ౧౩౨

క. శంఖధనుర్గుణనిజరథ, పుంఖితఘోషంబు దిశలఁ బొదువఁ బలభు
క్సంఖాణహితసుతుం డరి, శంఖమహాశంఖములను సమయించు నని౯.

* నెరదుల.

గీ. లాచి యొకని గళము లక్ష్యంబు గావించి, గాఢముష్టి నేయఁ గత్తివాతి
వెడఁదతూపు ద్రుంచు వేవురతల లిట్టి, వింటివాని నెందు వినుట గలదె.

గీ. బలియుఁ డతఁ డేయు నెఱవాతిములుకు లడరి
మించి నడుములు రెండుగాఁ ద్రుంచి చనిన
ధార గానంగరా దసృగ్ధార గాఱ
నురక ప్రాణానిలమె పోవు యోధులకును. ౧౩౭

క. అరిఁబోసి సునిశితము లగు,శరము లతం డేయ శిరముఁ జరణముఁ దొడయుం
గరము నురము దునియఁ గళే,బరములు వడుఁ బవనభగ్నపాదపసమ్మతిన్.

క. తత్తఱమున నతఁ డేయఁగఁ, దత్త్వాదృగ్విశిఖశిఖరదళితము లగుచు
న్మత్తకరికుంభకోటులు, ముత్తియములవాన గాటముగఁ గురియించున్.

క. హరినందనశరముఖజ,జ్జరితాంగము లగుచుఁ గూలు జవనాశ్వము లు
ద్ధురమృగభుజ్ఞఖరదళిత, శరీరగవయానుకృతిని సమరధరిత్రిన్. ౧౩౮

చ. పృథుభుజుఁ డస్త్రపారగుఁడు పెక్కుశరంబుల నుక్కు సూపిన
న్రథికసహస్రము ల్వడియె రథ్యము లన్నియు మిథ్యయయ్యె సా
రథులు పరాసులైరి నవరక్తనవాభ్యుదితోగ్రకేఖలం
బృథివియుఁ దొప్పదోఁగె సురబృందము లార్చె నభఃస్థలంబునన్. ౧౩౯

వ. వెండియు నక్కోదండవిద్యాకుండలికుండలుండు కుండలితధనుర్ధరుండై చం
డకిరణమండలంబు గనినకొండొకలుం బోని కాండప్రకాండంబు లొం
డొండ నిగిడించుటయు నజ్జగినూపు తేపుఁ గెంగి తెలిదమ్మివిరుల వెలినైచు
కలహంసంబుల నైఖరి చిత్రధవళచ్ఛత్రంబు లుత్తరించుచుఁ, గాశకుసుమ
విసరంబులం గసిమసంగు సురకరువలివిసవిసల పసుపునఁ జామరంబులఁ బో
మీటుచు, ధవళోరగంబులం గబళించు గరుడంబులవడువునఁ దోరంబు
లగుహారంబులఁ ద్రెంచుచుఁ, బువ్వుఁగొమ్మలు దెగనైచు కుఠారపాణుల
కరణి వివిధభూషణాలంకృతం బగుయోధప్రజంబు భుజంబులు దునుముచుఁ
గరికపోలవిపాటనమహావిహారంబులును హయహరిణవిదారణమృగాదనం
బులును శతాంగప్రతిసీరదహనజ్వాలలును బాదాతసైకతవేదివృష్టిపాతంబు
లును నై శరవృష్టి లప్పళించి గగనంబు వగిల్చి గాడ్పులం గీడ్పఱిచి ధర
ణి గెరల్చి యారపాతలపాతి నూతన రక్తధారాప్రవాహంబులచేతం బాతాళఫ
ణాధరభామినీకుచకుధరకూటంబులం బంకజరాగరత్నమాలికల పోలిక నై

ఘనీభవింపం జేయుచు మంచిచీఁకటులు పుట్టించుటయుం గొందఱీకంబు లై
కౌరవానీకంబులు కరవాలంబులు విఱిగియుఁ గత్తులు ముత్తునియ లయ్యు
ను గద లదవద లయ్యును గడలు గెడసియు విండ్లు బెండ్లయ్యును వంకి
యలపొంకంబు లడంగియును దరవారులు మురు వేదియునుఁ గాలభైరవక
రాలాటోపంబున రూపఱు ప్రాణిజాలంబులీల నిస్త్రాణంబు లై తలలు వీడి
యుఁ దప్పుతప్పు లాడియుఁ దడంబడియుఁ దత్తఱించియుఁ బెరలి యు మఱ
లియు నఱచియు వ్రేళ్లు గఱచియుఁ బఱచిరి యందు నొక్కకొందఱు పోక
నిలిచి పెలుచందనంబున ననేక ప్రహరణప్రవాహంబులం బ్రవాహగర్భిత
మహాకారునిం గాఁ జేయుటయు నాకుమారకేసరి యాశాపూరకంబుగా
ఘోరాంబుదధ్వని మూపి చాపజ్యానాదంబు త్రిదివపురంధ్రీశుద్ధాంతసౌధ
గవాక్షంబులం బ్రతిశబ్దంబులు పుట్టింప నుట్టం దఱిమి మొగు లుఱిమిన
పెంచ్చున నార్చి యర్చిష్మజ్జ్వాలాసఖంబు లగునానావిశిఖంబుల నవ్వీరవ
రులం జీఱుటయు నగ్గాయంబులు తద్ఘాయంబు లనుకాసారనికాయంబులకు
నభినవకహ్లారకోరకోదయం బయ్యె నయ్యెడ. ౧౪౦

చ. తెరలినసేనల న్వెఱపుదీఱిచి యొయ్యన నూఁడుకొల్పుచుం
గురువరనందను లమరకోవిదు లయ్యువరాజు మున్నుగా
శరమయవృష్టి ముంచి రఱజాము యదూత్తముమీఁద నాతఁడుం
దిర మయి నిల్చె మంచునకుఁ దీల్పడునే రవిబింబ మెయ్యెడన్. ౧౪౧

క. తనతనువు సూతు నరదంబును హయములఁ గాచి శార్ఙ్గిపుత్త్రుఁడు వాల్చెం
బెనుమొగులుతోడి గుణగర్జనజర్జరితంబు గాఁగ జగ మఖిలంబున్. ౧౪౨

మ. కరిగాత్రంబులు చించి యుచ్చిచనుచుం గంఖాణరింఖ ల్ధరం
దోరుగం జేయుచుఁ బుష్పకాభరథపంక్తు ల్గున్ని తూటాడుచుం
బురుషశ్రేష్ఠుల సింహవిక్రముల రూపు ల్మాపుచుం గౌస్తుభా
భరణస్రోద్భవుతూపు లద్భుత మొనర్పం జాలె దివ్యాలికిన్. ౧౪౩

క. పఱిపఱియ లయ్యెఁ బడగలు, విఱిగిపడియె గొడుగు లఖిలవీరులసొమ్ముల్
నుఱుమయ్యె నాయుధంబులు, నఱిగె నవనిదొప్పదోఁగె నరుణాంబువులన్.

వ. ఇవ్విధంబున వివిధవాదిత్రఘోషఘోరగర్జితంబును గరాళకరవాలపటల
తటిదలంకృతంబును శరాసారోదారంబును నైనకౌరవసేనావారివాహం
బును నిజాశుగవేగంబునం బఱపుటయు నందుఁ గొందఱు యోధు లై
దుస్సాధు లై పంబి జాంబవతేయుం బొదివి. ౧౪౫

క. సారథిపై హయములపైఁ, దేరిపయిన్ యాదవాబ్జతిగ్మాంశునిపై
నూరక కురిసిరి బాణా, సారము జలరాశిఁ గురియు జలదములక్రియన్.

క. సాంబుండు గినిసి తద్విశి, ఖంబులు ఖండించి వారిగాత్రంబులు రం
ధ్రంబులుగఁ జేసె వజ్రము,ఖంబులనుం బోని కనకఖచితాస్త్రములన్.

క. కొందఱవిండ్లును విఱిగెం, గొందఱకంటకము లఱిగెఁ గొందఱయలుఁగుల్
ద్రుంచె మఱియొక్క కొందఱ,కుం దనువులు సిరిగె నతనికోలలచేతన్. ౧౪౮

వ. అప్పుడు దుశ్శాసనదుర్మర్షణదుష్ప్రహులు దక్షిణ దక్షిణ మూఁక లన్నియు
వెన్నిచ్చుటయును. ౧౪౯

క. ధీరుం డవ్వీరుఁడు కం,ఠీరవనాదం బొనర్ప డెందంబులు మూ
ర్ఛారసమగ్నము లయ్యెం, గౌరవులకు విదితసత్త్వగౌరవుల కనిన్. ౧౫౦

సీ. దుశ్శాసనుని రెండుతూపుల నొప్పించి దుష్ప్రహు నొకకోలఁ దూలపఱిచి
దుర్మర్షణుని మూఁడు సూక్ష్మభేదశిలీముఖము లేసి మేన రక్తములు దొరుఁగఁ
జేయుటయును వారు సింహనాదవిశీర్ణదశదిశాభాగు లై దట్టకెంపు
కన్నుల జనియింపఁగా నోరి పడుచ నీకింతేల యని వింటు లెక్కువెట్టి
మైదు నాలుగు నాఱును నంబకములు,సాంబుపై నేసిసూతురథంబుహయచ
యంబుఁగప్పిరినలువదియస్త్రములద,శాసుగములనుపోడశోగ్రాస్త్రములను.

క. ఆవీఁక కలిగి జాంబవ,తీవల్లభనందనుండు తెగనిండ ధను
ర్జ్యావల్లిఁ దొడిగి శితబా,ణావళిఁ దొరఁగించె దుష్ప్రహాదులమీఁదన్.

వ. తొరఁగించుటయు నవ్విపాతంబులు. ౧౫౩

చ. తనువులు చించి కేతువులు దంచి హయంబుల నొంచి కేలిబ
ల్ధనువులు గీసి జోళ్లు శకలంబులు చేసి నసునహూతులం
దునుకలుగాఁగఁ గోసి యతిదుస్సహవేదన నొందఁజేయ వా
రనిపని మాని ముక్తరథు లై చని రగ్రజుఁ డున్నచోటికిన్. ౧౫౪

వ. ఇట్లు కురుకుమారమానమర్దనదుర్దాంతుం డగుజనార్దనకుమారుండు త్రిపు
రసంహారవిహారణహారి యగుహాలహలగ్రీవుండునుం బోలె వెలుంగుచుండె
నంత. ౧౫౫

— కర్ణునకు సాంబునకు యుద్ధము —

క. యువరాజు విఱిగి వచ్చిన, రవితనయుఁడు యదుకుమారరత్నముఁ బొదివెం
దివిరి నభోరత్నముపైఁ, గవియుతమం బనఁ జమూనికర మొనఁగంగన్.

క. తురగస్యందనభటకరి, పరివృతుఁ డైనట్టి కర్ణు వాఁడిమి లవముల్
సరకుగొనఁ డతఁడు మెఱుఁగుడుఁ, బురువులుశశి నేమి సేయుఁ బున్నమ రేలన్.

ఉ. కర్ణునిసేన త న్నొబదువఁగా మ్మణిపుంఖసమీరవిస్ఫుర
త్తూర్ణి శరాగ్ని నాతఁ డెసఁగ్రమ్మఁగఁ జేయుడు లీలఁ దత్సమూ
హార్ణవ మింకె బాడబశిఖాహతవారిధిలీలఁ బద్మినీ
పర్ణవసత్పయఃకణవిభాతి జగంబులు దూలె నన్నియున్. ౧౫౮

క. ఆరాధేయుఁడు క్రోధర,సారంజితనేత్రుఁ డగుచు యాదవకులకం
ఠీరవము తేరికిం దన, తే రభిముఖముగ నొనర్చి ధృష్టతఁ బలుకున్. ౧౫౯

శా. ఈహీనంపుఁబలంబులం దునిమి నీ కే లుబ్బ భల్లూకరా
డ్దౌహిత్రా విను భల్లుకంబు చెదలుండదండంబులన్ మ్రింగి యు
త్సాహంబుం బచరించుఁగాక మదహృద్యత్కుంభికుంభస్థమాం
సాహారోగ్ర విహారకేసరికిశోరాటోపముం జూపునే. ౧౬౦

చ. అన నతఁ డాతనిం బలుకు హా తెలిసె న్నిను సూతపుత్ర నీ
కెనయునె జోడు మేన వలయే తగుఁ దైర్ఘ్యటువెట్టి విల్లుచే
నునిచితి వేల యెవ్వ రిఁక నోడలు రొప్పెద రన్వయార్హ్యవ
ర్తనల నదీనులై నడుపరా నినుఁబోలు సుధీవరు ల్భువిన్. ౧౬౧

గీ. అనుచు నాక్షేపములు పల్కి నర్కసుతుఁడు
నర్కశశిలోచనసుతుండు నహహ చేయుఁ
జేయి వ్రేసినఁ జప్పుడు చెలఁగుఁగాక
యందుఁ గల్గునె తారతమ్యంబు తెలుఁగు. ౧౬౨

శా. ఈపోల్కిం బరుసంబు లాడుచు రమాధీశానపుత్రుండు రా
ధాపుత్రుండును విండ్లమ్రోఁతలు సుధాంధఃపద్యఁ బర్వంగ బా
ణాపాతంబుల భీతచిత్తులుగఁ జేయంజాలి రీక్షించు కాం
తాపూర్తిన్ దివి దన్నియున్న దివిషద్గంధర్వయక్షేశులన్. ౧౬౩

సీ. తనసలుఁగాల్లును దలఁ బొట్టలోఁ జొన్పఁ గదలక శాంబరీకచ్ఛపంబు
భోగంబులు ముడించి బొక్కలు చొరఁబాఱెఁ బవనపారణలోకపరివృఢుండు
దానధారాసముద్రము లింకఁగాఁ గాడి సెజీయలువాఱె దిక్కరికటములు
నీలంపుగవిసెన నించినమించుటద్దపుఁబిల్ల వోలెఁ బద్మప్రియుండు

తార లుడివోయె గగనకాంతారవాటి,గిరులవని(గేలికందుకాకృతివహించె
నంగరాజు ననంగప్రియానుజుండు(, గెరలి పోరాడు నుద్భటక్రీడ(దలఁకి.

చ. పడగయు విల్లు(ద్రుంచె హరిపట్టి యినాత్మజు(గిట్టి కర్ణుఁడుం
బడగయు విల్లు(ద్రుంచె మధుభంజనసూనుని ముట్టి వేఱ బ
ల్పడగలు విండ్లు(దేరులును బాణిపుటంబుల నుగ్గు(జేసి ర
క్కడిదిబలాధికుల్భటనికాయము సొంపున నేర్పు పెంపునన్. ౧౬౭

క. చిందంబులు పూరింతురు, చెందంబులు వగుల(గడువడిగ నార్తురు మా
కుందియు నిందీవరరిపు,నందనుఁడును విశిఖవిహితనానాదిసలై. ౧౬౮

క. నలుఁదూపు లేసి కర్ణుఁడు, చలియింపఁగఁ జేసె సాంబుసారథి నతఁడు
న్నలుఁదూపు లేసి యాసున(,జలియింపఁగఁ జేసె సూర్యసంభవసూతున్.

క. ఉర మేయుడు నుర మేయుచు, శిర మేయుడు శిరము నేసి చెలఁగుచుఁగలహిం
చిరి సాంబకర్ణు లిరువురు, గిరులు గిరులు(గేసరులును గేసరులు నన్.

క. ఆలో(గాలానలకీ,లాలీలాశాలి యయి వెలయు తూపున న
బ్జాలకు ఫాలము సూతకు, లాలంకారము వగిల్చి యార్చిన నతఁడున్.

క. కర్ణునికర్ణాభరణము(, గర్ణాంతాకృష్టఘోరకార్ముకు(డై యా
యర్ణవశయనాత్మజుఁడు వి,శీర్ణంబుగ(జేసె నిశితశిఖరాస్త్రములన్. ౧౭౦

గీ. రథములును రథ్యములు(జక్రరక్షకులును
సారథులు గాసిఁబడ సాంబసవిత్రుసుతులు
పోరి రాలోన(గర్ణు(డంభోజనాథ
పుత్రుపై నల్గి బొమముడి పోడమ నుదుట. ౧౭౧

ఉ. ఈసువహించి యగ్నిశర మేయుడు నవ్విశిఖంబు పేర్చి యా
ర్యాసఖఫాలభాగజనితానలకీలలువోని వహ్ను లు
ద్భాసితలీల నీనుటయు(బద్దదశాక్షతనూభవుండు న
త్రాసమనస్కు(డై జలధిరాజశిలీముఖ మేసె నేసినన్. ౧౭౨

క. ఆయాగ్నేయాస్త్రము(ద,త్సాయకము హరించి భువనశాంతి యొసఁగ రా
ధేయు(డజేయబలోద్ధతి, వాయవ్యాస్త్రము యదుప్రవరుపై నేసెన్.

గీ. ఏయుటయును దాన నెల్లశైలములకు, సివము పుట్టె దిశలు చెవుడుపడియె
నర్ణవములు గలఁగె నవనియు దిర్దిర(, దిరిగె సాంబుఁడోకఁడ తెరలఁడయ్యె.

క. ఆయమ్ము భుజగశరహతి, మాయించిన నలిగి భానుమత్సూతి తమ
స్సాయకమునజగములుగను, మాయుటయును సాంబుఁడలుక మోముననిగుడన్.

గీ. భాస్కరాస్త్ర మేసి ప్రభలు వర్వఁగఁ జేసి, చీకువాలుటమ్ము వీఁక చెఱిచె
హారిపదాబ్జభక్తి నజ్ఞాన మెడలించి, బోధ మొసఁగు సాధుబుద్ధి వోలె. ౧౭౬
క. ఏయస్త్ర మేసెఁ గర్ణుం, డాయస్త్రముఁ దద్విరోధి యగునస్త్రమునన్
వే యడఁచె సొంబుఁ డచ్చెరు, వై యుండెం దత్ప్రభావ మఖిలంబునకున్.
శా. అంత న్యాదవపుంగవుండు యమదంష్ట్రాభీలనానాశుగా
క్రాంతి న్భాస్కరసూతిఁ గప్పుటయు వి ఖ్ఖండించి నైపుణిం
తింతల్గా మణికేతువుం దునిమి తే రిట్టట్టుగాఁ జేసి వి
భ్రాంతి న్ముంచెఁ దదస్త్రవహ్నికణము ల్రాధాతనూసంభవున్. ౧౭౮
క. మతిఁ గలఁగి తేరుడిగి యిన, సుతుఁ డుఱికెన్పృగేంద్రుకడిమిసుడిసియునొకసం
గతి బ్రదికి పఱచుకరిక్రియఁ, గుతలమస్రువ గగనచరులుకోయనియార్వన్.
సీ. ఎవ్వాఁడు జనియించె నెల్లలోకములకుఁ గన్నైన పద్మినీకాంతువలన
నెవ్వాఁడు నేరిచె నిషువిద్య లన్నియు హైహయభేకకాలాహిచేత
నెవ్వాఁడు పాయనిహృదయశల్యం బయ్యె రాజసూయాచారరాజితునకు
నెవ్వాఁడు విశ్రాణనేందిరాదేవత వసియింపఁ బద్మనివాస మయ్యె
నంతవాఁడును నని నొకయింతవాని, చేత నభిమాన ముడివోయి చెదరిపఱచెఁ
బిన్న పెద్దనరాదు గెల్పింప నోడఁ, జేయుటకుఁ గర్త యీశ్వరచేష్టితంబు.
క. కులనగముఁ దఱిమి నిలిచిన, కులిశాయుధమూర్తి వోలె గోవిందసుతుం
డలఘుబలదళితశాత్రవ, కులుఁ గర్ణుని దఱిమి ప్రమదగుంభితుఁ డయ్యెన్.
శా. నిశ్వాసం బఱ నిక్కి యంగకముల న్నెత్తుర్లు గ్రమ్మంగ న
ప్పాశ్వప్రోద్భవుఁ డేగుదెంచుటకు నత్యాశ్చర్యనిర్మగ్నుఁ డై
యశ్వత్థామ బలాభిరాముఁడుగఁ దూర్యశ్రేణి మ్రోయంగ న
వ్విశ్వాధీశ్వరసూనుఁ దాఁకె భువనోద్వేగావహాహంకృతిన్. ౧౮౨

—(కర్ణుఁడు పాఱిపోయిన, నశ్వత్థామ సాంబు నెదుర్చుట)—

క. గురుపుత్త్రుబలము త్రిభువన, గురుపుత్త్రుని బొదువుటయును గోదండకలా
పరమేష్ఠి యతఁడు నానా, శరముల నుఱుమాడె సహితసైన్యము నెల్లన్.
సీ. ఉరములు భేదించె నొకకొన్ని వే ఱొకకొన్ని శిరంబులఁ గూలఁ ద్రోచె
భుజదండములు కొన్ని పొడిపొడిగావించెఁ బదములొక్కొకకొన్ని చిదిమివైచె
నొకకొన్ని బరిమెమ్ములుఁ దకనుగ్గుగ నొక్కెఁ గొన్ని చర్మములపైఁ గుదురుకొనిమె
నూరుకాండంబుల నొకకొన్ని చక్కాడెఁ గటాంతరంబులఁ గాఁడెఁ గొన్ని

ప్రళయజలధరగళితనిష్ఠ్యూతపాత,పాతములు జాతవేదప్రపంచవంచ
కప్రభలుగల్గుయదుకులాకల్పసుక్త,బాణములుద్రోణిపురికొల్పుబలముఁబొదివి.

క. సారథుల రథులఁ దేరుల, వారువముల వారణముల వసుమతిఁ గూల్చెన్
ధారాశుద్ధము లగున, న్నారాయణతనయునిశితనారాచంబుల్. ౧౮౭

ఉ. ఎత్తినభీతిమై బలము లేపఱి తూలిన ద్రోణి యుగ్రహా
యత్తమనస్కుఁడై యరద మప్పుహిమాధకునిఁదఁ జొన్పి లే
లత్తుకచాయ కన్నుఁగడలం గడలొత్తఁగ నూర్పువేఁడి ని
ట్టొత్తడిసేయఁ బల్కు నొకయుగ్రశరంబు గరంబుఁ గూర్చుచున్. ౧౮౮

క. కల్పాంతకీలికీలా,కల్పము నిదె చూడు నాదు కాండ మురగరా
ట్తల్పసుత చంద్రలేఖా,కల్పుఁడు నిను మాచనేని గనుమూయుఁ జుమీ.

గీ. చేయరాని చేతఁ జేసి వెండియు నిట్లు, చెప్ప కరుగు దుంచి చెలఁగ దహూహ
యీమహాస్త్రమునకు నెఱ గాఁగ నినుఁ జేసి,కౌరవేంద్రుమనసుకలఁకఁ దీర్తు.

ఉ. నావిని యాతఁ డిట్లనియె నవ్వుచుఁ దావక బాహువిక్రమ
ప్రావమునందు నే వెఱవ బ్రాహ్మణతాగరిమంబు చూచి కా
దే వెఱపయ్యెడు న్నిను మదాశుగలక్ష్యము సేయ నన్న భూ
దేవకులోత్తముం డలిగి దీప్తబలోదయమానమానుఁడై. ౧౮౯

ఉత్సాహ. కురిసె భానుభానుతులితఘోరవిశిఖవృష్టి ని
ర్భరకఠోరగుణవిరావపాటితాఖిలాశుఁడై
కురియుటయును శరవిహారకోవిదుం డతండు వే
తెరలఁజేసె శరసమీరరథిగభిగస్త్రహాగతిన్. ౧౯౦

చ. తెరలిచి ద్రోణిపైఁ బఱపె దేవకిమన్మఁడు గ్రీష్మకాలభా
స్కరకరకాండచండతరకాండము లుగ్రధనుర్గుణధ్వనుల్
హరిదపధిద్విపేంద్రకరటాంతరభృంగకులంబుఁ జోప బె
ట్టరదము చిత్రవిభ్రమణహారిగతి న్నలుదిక్కుఁ దిప్పుచున్. ౧౯౧

క. శాతతరసాంబవిశిఖ,వ్రాతంబునఁ జిక్కి స్రుక్కి వలలోపులుఁగై
యాంతం గ్రమ్మిన మీనై, గౌతము...... ౧౯౨

వ. ఇవ్విధంబున నిప్పుఁ జెద లంటుట యుం బిడుగులు పిడికిట నడఁగుట యు
నైన నత్యాశ్చర్యధుర్యం బయ్యె నంత నాయా.........చ్ఛనికరంబులు
తుత్తునియలు కావించి యుదంచితరోష హాసభాసమానుం డై శంఖంబు

పూరించి సింహనాద......భులు లాఘవలక్ష్యశుద్ధు లేర్పడఁ జేయుటయు
నాదర్పకానుజుం డవియును నవలీలం దునిమె నంతకు మున్ను వె......
మానంబు వాటించి యష్టేటిమగనికి బాసట యై యమ్మం గోలసేయుటయు
నలిగి యాలో నబ్బాలకుండు. ౧౯౩

చ. మున న్గురుపుత్రుచేతిబ
ల్విలు దునుమాడి వేఱొక శిలీముఖముం బరఁగించి బిట్టురః
ఫలకము నాట నో
జలజము నిర్గ జాలు సురందరనంబు కై నడిన్. ౧౯౪

క. కొండొకవిలుగొని యవ్వీరుం డతని
కాండములు నొవ్వనేయఁ బ్రచండామర్షమున వృష్ణిచంద్రుఁడు నగుచున్.

క. గురుసుతుసారథి మూర్ఛిల, హరులతను
రురులఁగ శరీరకీలకశుక తరువున ననలెగయ నేసెఁ దాదృక్ఛరముల్.

క. ఆయశ్వత్థామ శిరస్తోయరుహము మెచ్చు మై విఘాతముగఁ దటి
చ్ఛాయాదాయాదము లగు, సాయకముల మూర్ఛ దేల్చె జాంబవతేయున్.

వ. ఇట్లు సాంబుండు సొరుగు నాలో నశ్వేటి కంకటాంతరధారి యై సారథిం బ్ర
చోదించునంతన సిద్ధాంతదర్పణప్రియశిష్యుండు మూర్ఛ దేఱి తేరిమీఁదఁ దిన్న
నై నిలిచి పొలిచి వికటభ్రుకుటిసుటితనిటలుం డై ఘటసంభవసంభవుంగనుం
గొని బెట్టు గిట్టి. ౧౯౫

సీ. కాలదండాకారకాండాష్టకమున ఖండించె సింగపుఁదోఁక టెక్కెంబుఁ
దేరివాహమ్ముల దేహంబు లాఱాఱుశరముల నొంచె నెత్తురులు గురియ
సారథి నధికమూర్ఛాగతమంబున ముంచె మించి నాల్గమ్ముల మేనఁ జొనిపి
యరదంబు నలువదియంబకంబులఁ గప్పె నెక్కడ డెక్కడ యని చెక్కలెగయ
విల్లుఖండించె జ్యాఘోషవిహృతి చెలఁగఁ, గుశకుమారసమానవల్గుప్రచారుఁ
డై నయవ్వీరుఁ గొనియాడెనమరవరాని, ద్రోణనందనుఁ డప్పుడత్యుగ్రుఁడగుచు.

గీ. శమనదండసమం బైనశక్తిఁ బరఁగ
వైవ నవ్వీరుఁ డదియును వమ్ముచేసె
గదఁ బ్రయోగింప సాంబుఁ డగ్గదయుఁ దునిమె
బాణసంధానరేఖాప్రవీణుఁ డగుచు. ౨౦౦

వ. ఇట్లీశ్వరసంభవుం డగునశ్వత్థామ నిస్సీమం బగుతనపరాక్రమంబు నతిక్రమ
పహించుటకు సహింపక గాంధర్వి యగుమాయం బ్రయోగించిన జగం
బంతయు నంధకారమయం బయ్యె దానివలన నుల్లోకంబు లగు భల్లూకం
బులును నుర్వీధరనిభంబు లగునిభంబులును నుగ్రకంఠారవంబు లగుకంఠీ
రవంబులును నుత్పాతితజగద్వేదనంబు లగుమృగాదనంబులును నుత్పాత
కేతుభీమంబు లగుసర్పస్తోమంబులును మున్నుగాఁగ ఘోరసత్త్వంబు లుత్ప
త్తిల్లి యాబల్లిదునిఁ బొదువుటయు నతం డఖండప్రభావనిష్ఠాత యగువైష్ణవ
మాయం బ్రయోగించిన నందువలనం దాదృశంబు లగుహింస్రంబు లుద్భ
విల్లె నయ్యిరుదెఱంగులకు ననన్యజన్యం బయ్యె నయ్యెడ. ౨౦౧

సీ. గంధాంధగజఘటాఘుముల ఘొల్లుడికోర్వ కఖిలదిక్తటులు నట్టిట్టు చనఁగఁ
దురగపరంపర నొరిజరాయిడి నుట్టి మేదిని రేణువై మిన్నుఁ బ్రాఁక
రథపతాకాచామరంబు లంబరనదీజలములఁ దలలప్పెఁ జల్లుకొనఁగ
భటహతిఁ గాలిమ ప్రబలి నై ముంప హేళిం బొగలొంది స్ఫులింగములను
దూరమున నల్పగతిఁ దోఁచి తోఁన కదియఁ
దమయథాస్థితిఁ గనుపట్టె దాఁటి మరలి
చూడ శైలవనాదులు సూక్ష్మములుగ
నరుగు హాలితేయఁ బొడివి సైన్యములు నడిచె. ౨౦౨

—౹ బలరాముఁడు సాంబునికడకువచ్చుట ౹—

సీ. కవిసి దిక్కులరాలి గవిసెనలకుఁ దాఁగి దివి దన్ని పెందూళి తిరుపుగట్ట
జలధిఘోషము మ్రింగి శైలగుహలఁ దూర్యకోలాహలము పల్లటీలుగొనఁగ
నిభమదవాహిను లేఱు లన్నియు దాఁటి పుడమియవ్వలికడఁ బుటముచూడ
భటరోషశిఖిశిఖప్రభల మ్రింగి బలారికులిశధారలమీఁదఁ గోపులెత్తఁ
జనియె నంభోజసంభవసర్గదివస, సంభవత్ప్రళయస్మరసన్నిభంబు
భద్రశౌర్యోగ్రుఁడగుబలభద్రుబలము, పురుషజయరేఖహాస్తినాపురమునకును.

వ. తదవసరంబున నట్లు యదుసార్వత్రిక ప్రయత్నవైష్ణవ మాయ నిజమాయను
మాయించుటయు నుం జేయునది లేక యాకలశసుతసూతి విలయపవనప్రే
రిత కులశైలశిఖరంబు కరణిం దెరలి పఱచుటయుం జటుల పరాక్రమక్రీడా
వలంబుం డగుసాంబుండు కంబుధ్వని జ్యాఘోషశోషిత సప్తానిలస్కంధబం
ధురుం డై నిజరథ్యసారథిరథంబుల సశిథిల సన్నాహమహితంబులు గావించి

వెన్నడించి యొక్కసమస్థలంబున నిలిచి చెఱఁగు విసరి పీకులం బోరికి రమ్మని పిలుచుచు బాలస్త్ర్యమూలబలసంహారం బొనరించిన నాఁటి తాటకారియుం బోలె వెలింగె నట దుర్యోధనవరూథినియు నప్పురుషవృషభు నతిమానుషపౌరుషంబునకు వేసవిమసువ్రవసుప్రన మానసంబు లింకం బాకించుచు నుండెఁ దనకొడుకుపరాభవంబునకుం గనలి ద్రోణుండు కుపితస్వాంతుండునుం బోలె నాగ్రహించి యరుణతురంగమ వల్గువల్గన చటులంబును హాటక వేదికాలంకృత ధ్వజపతాకారాజితంబును నైన మహారథంబు నెక్కి దిక్కులు వ్రక్కలుగా గుణధ్వనినాదంబుగ నార్చుచుం బేర్చి దర్పంబునం జనుదెంచి గాంగేయబాహ్లీక భూరిశ్రవః ప్రముఖులం గలపికొని చతురంగసహస్రసంకులంబుగ రాజుం బరివేష్టించి యనికిం గవియించె నాలోన.

సీ. పగటఁ జీఁకటిచేసెఁ బ్రాణిలోకములకు విశ్వవిశ్వంభరావిపులధూళి
మనుజసింహుము గన్నదనుజసభాస్తంభమురవంబులను దూర్యములు చెలంగెఁ
గ్రస్మి తేజఃసృష్టి గావించె నఖిలంబు కరవాలవల్లికాగాఢరుచులు
జడివాన గురియించెఁ జటులమత్తేభరాడ్గండస్థలీదానకర్దమములు
రథపతాకలు చుక్కలు రాల్పఁ దొడఁగె, నెలసె వీరరసాబ్ధివీచికలుహరులు
రౌద్రరసశాలి యై బలభద్రుఁ డనుజ, తనయుదగ్గఱవచ్చుతత్సమయమునను.

మ. అదె భూరేణువు తూర్యఘోష మదె దివ్యస్త్రవ్యశస్త్రాగ్ని య
ల్లదె మాతంగశతాంగసప్తు లవిగో నాఁ బర్వెఁ బాదాత మ
ల్లదె యావచ్చు మహారథంబు పయిఁ జాప్రాకారముం బోలె నే
యెదియో యొక్క మహామహం బడరెఁ గాదే సీరి వీఁ డారయన్. ౨౦౬

క. తాళధ్వజ మదె యగు నగుఁ, దాళాంకుం డనుచుఁ జాలఁదలఁకి కురుమహీ
పాలునిదళములు భయరస,కోలాహలతరళితముగ గుజగుజవోయెన్. ౨౦౭

క. ఆకలకల మాయమసే,నాకిలకిలములు నెఱింగి నరపతి చింతా
వ్యాకులుఁ డగుటకు భీష్ముం, డాకౌరవవర్యు నిట్లు లను ధీయుండై. ౨౦౮

ఉ. కౌరవనాథ యేఁ గలుగఁగాఁ గలశీతనయుండు గల్గఁగాఁ
బౌరుషసవ్యమూర్తు లగు బాహ్లికముఖ్యులు గల్గి యుండఁగా
నూరక కుందె దేటి కిది యోధులచందమె సీరసాధనున్
వారణచేసి సాంబు నని వ్రాలిచి లక్షణఁ దెత్తు క్రమ్మఱన్. ౨౦౯

క. అరదములఁ గరుల హరులం, దిరముగఁ జేయింపు వేగ ధీరభుజబలో,
ద్ధురము లగుకొన్నిమూఁకలు, నరుగు మనుము సీరిఁబోము వనదియొల్లనిశక్.

సీ. దుశ్శాసనుంగూర్చి తొమ్మిదివేలు సేనుంగులు లక్షతురంగములుఁ
బదివేలు రథములుఁ బాదాతకోటియుఁ బెడతలవీఁకగాఁ బెట్టి యనుపు
మంతియ మైనసైన్యము సుశర్మనుగూర్చి పనుపుము దక్షిణభాగమునకు
నుత్తరంబునకు బహూత్తమ షష్టిసహసంబు లిరువదియాఱువేలు
తేరులు పదాఱువేలుబల్వారువములు, గరులుపంద్రెండువేలునుగౌతమునకు
నిచ్చి పొమ్మను మెదురుగాఁ జిచ్చువనముఁ, జొచ్చుగతినీవు సేనమున్నొత్త మెలమి.

వ. ఆచార్యుం డవార్యధైర్యంబున సాంబుమీఁద నరుగవలయు నది యట్టిద
యేని యట్లు నిట్టఁ గదలనేరక సీరి సబలంబుగ వలకుం జేరినపులుఁ గగు
నీ వతనికి శిష్యుండ వేని ప్రాణంబులు కలుగక పట్టి విడువు మను నయ్యవస
రంబున నయ్యసమశౌర్యునకు వసువులు సన్నిధి నై సఖితాంబూలరససిక్త
రదరత్నావళి ధనురాకాంక్షం దత్తరంబు నొందుచు సకలసేనలు వినంగ
ని ట్లనిరి. ౨౧౨

సీ సర్వసర్వంసహాచక్ర మేబలశాలిశిరసుపైఁ దిరమూటఁ జెదర దనియు
నేకాధిపత్య మై యేదివ్యమూర్తికి నారసాతలరాజ్య మమరు ననియు
సకలోన్నతుం డైనశార్ఙ్గికిఁ బాను సేపున్యునిదేహ మై పొదలె ననియు
హరువింటికిని మౌర్వి మై యిచ్చనేగుణోదారుండు సంగరోత్సాహమనియు
యిందురయ కాదె మీర లవ్విమధరాధి,రాజు నాశేషుఁడయ జగద్రక్షణార్థి
యదుకులంబున బలభద్రుఁ డై జనించె, నాతనిని గెల్వనోపఁడన్న లువ మైన.

వ. మీర లతనిమీఁద నెంతటివారలు ముందటఁ గార్యభరంబు చాల నున్నది,
యవ్వీరుం డెదురకయున్న మరలుం డని యంతర్జ్ఞానంబు నొంది రంత
నిచ్చట. ౨౧౪

క. మునుకొని వసువులమాటయు, వినక పెనఁగఁదివురు రాజన్యవృషభులుమదిలోఁ
బెనుదిగు లొక్కటి పుట్టినఁ, జని రెల్లరు భీష్ముఁడొట్టి సామజపురికిన్. ౨౧౫

గీ. లక్షణాకన్య పొందు దొలంగి వగవ
మూర్ఛవొందిన పురలక్ష్మి మూసెఁ గన్ను
లనఁగఁ దలుపులు మూయించె నహిపతాకుఁ
డిభపురమునకు బలరాము రభస మెఱిఁగి. ౨౧౬

—॥ బలరాముఁడు సాంబుని గలిసికొనుట ॥—

చ. కురునృపకన్యఁ జౌర్యగుణగుంభితవృత్తి హరింపఁగాఁ దనుం
బొరసిన దుర్యశంబు రణభూమి గతాగతయోధయూథసం
హరణముచేతఁ బోఁదఱిమి యద్భుతశక్తి దలిర్చు సాంబునం
బరమణితేజుఁ గాంచె బలభద్రుఁడు సైన్యసమన్వితంబుగన్. ౨౧౭

క. హలి యేతెంచినఁ బ్రమదం, బొలయఁగ హరిపుత్త్రునాత్మ యుద్ధాగతభూ
తలనాథకంఠదళనో, త్కలికాభర మెక్కుడౌటఁ దత్సమయమునన్. ౨౧౮

ఉ. కేలం బట్టినవింటితోఁ దనువునం గీల్కొన్న బల్జోడుతో
వాలుందూపులతూణియుగ్మకముతో వ్యాకీర్ణరత్నప్రభా
జాలాలంకృతభర్మనిర్మితశిరస్త్రాణంబుతో వచ్చి య
బ్బాలుం డానతుఁడయ్యె సీరికి రిపుప్రాణానిలాహారికిన్. ౨౧౯

క. ఈకైవడి మ్రొక్కిన సుతు, రాకాచంద్రోపమాను రా ర మ్మని బా
హాకులిశపంజరమున ద, యాకులహృదయముగఁ దార్చి హలధరుఁడనియెన్.

ఉ. చెల్లరె యింత సేయుదురె సింహకిశోరసమప్రచార నీ
తల్లియుఁ బౌరులు న్సఖులు దాదులు నాదిగ నెల్లవారు ఘూ
ర్ణిల్లిరి తీవ్రవేదనల నీ తెలిముద్దుమొగంపు చిన్నిజా
బిల్లిని గానలేక వెఱపింతురె యీక్రియఁ గన్నవారలన్. ౨౨౧

ఉ. గారవహార నేనెఱుఁగఁ గాని సుయోధనకన్య నీమన
స్సారసహంసి యై మనుప్రచార మెఱింగితినేని నాఁడె మ
చ్ఛీరముఖంబుచే నడవఁ జేయనె ద్వారక కుగ్రవైరిసం
హారవిహారకారణరణాచరణస్ఫురణోగ్రమూర్తి నై. ౨౨౨

క. అని సాంబుమౌళి మూర్కొని, తను ననుఁ బరికింప కిట్లు ధౌర్త్యంబు సుయో
ధనుఁ డాచరించెఁ దనసుత, కును దగవా నీవు విమలగుణరత్ననిధీ.

క. నిను మోహించిన తనసం,దన నీవిటు దెచ్చుటెల్లఁ దగుఁ దగువనితా
జనములు తారయ కామిం, చినఁ జేతోభంగ మెట్లు సేయఁగవచ్చున్.

చ. లలితగుణాంగలక్షణకు లక్షణకుం దగు దీవు నీకు న
మ్మెలఁతుక యెంతయేని దగు మీరలు మున్నొనరించునోములం
గలసుకృతంబు నేఁడు ఫలకాలము వచ్చిన సంఘటిల్లె నో
యలఘువిచార బ్రహ్మలిఖితార్థము వేఱొకత్రోవఁ ద్రొక్కునే. ౨౨౫

క. కాదేని మనము తప్పొక, టేదేనియుఁ జేయు నెడ నహీంద్రధ్వజునికి సా
మాదరణంబున మెల్లన, గా దిది యనరాదె మనసు గలసినచోటన్.

ఉ. శౌరికిఁ గూర్చునట్టి సువిచారులఁ బాండుకుమారులం దనుం
జేరఁగనీక వారలకుఁ జేటయ కోరు తను స్వదారకో
దారచమత్క్రియాచతురతాధికుఁ జేయుటఁ జేసి మాకుఁ జే
కూరెఁ గుమార కౌరవులు క్రూరులు వారలఁ గాన నేటికిన్. ౨౨౭

వ. సమూలఘాతంబుగఁ గురుకులంబు ద్రెచ్చి వైచెద నిందు సగంబులుగ లలాటలోచనుండు వచ్చినం ద్రోచెద నీవునుం దేవ త్రస్తుమని యతనిని యోగించి సాంబదర్శనావసరంబున నాదరాతిశయంబునం జేసి యనతిక్లాంగ దగుటఁ దానును నారూఢ స్యందనుండై రోహిణీసుందనుండు. ౨౨౮

క. సరభసగతిఁ జని సేనలఁ, గరిపురికి ద్విప్రతీయసాలగతిగా విడియిం
చి రథంబు డిగ్గి నాఁగలి, కరమునఁ గొని నిలిచి పెంక గమకించుటయున్.

—॥ బలరాముఁడు నాఁగలితో హస్తినాపురము ద్రెచ్చుట ॥—

సీ. తొంటతొంట రాలె దిక్కటములు పేటుత్తి యంగులకరులకు సణఁగె మదము
పటపటఁ బగిలె సంబరతలం బంతయు నందుల రవిచంద్రు లార్తి గనిరి
తటతట వడఁకె సంతతధారగా ధాత్రి యందుల గిరు లిట్టునట్టు నయ్యె
జొటజొట వడిసె శేషునిమేన వేచెను రంధ్రుల కుప్పసం బనిసె నురక
సాగరోపరిసంజాతచటులరోష, ముద్రితాకారుఁ డగు రామభద్రుఁ బోలి
దంతిపురి ద్రెచ్చుటకుఁ బ్రయత్నంబొనర్చు, నాప్రలంబాసురారాతియాగ్రహమున.

గీ. యమున కొకయింత యోరఁగా నడుగు లూఁది
సాలమూలంబు నాఁగటం జాల ద్రెచ్చి
యీవ తుదఁ గేలఁ దివిసిన నీవదాద్రిఁ
గ్రేళ్లుమసలుచు వెస నొడ్డగిల్లెఁ బురము. ౨౩౧

గీ. హలధరు హలాగ్రహతిచేత నంటువడలు
ధరణిసందునఁ దోఁచె నయ్యురగకులము
కదల్పఁ ద్రవ్విన తాపసకందమూల
వీథిఁ బొడకట్టు నందలి వేళ్ళపగిది. ౨౩౨

గీ. గర్భమున నున్న ప్రజలు వెక్కసమగుటయు
నురక తలవాంచి వెడలంగ నుమిసి పిదప

యమునలో (పలఁబడునో్ట్రో) యనఁ బురంబు
మిగులఁ(గాఁ)గడనగుచుఁ బెట్టగిలఁబడియె. ౨౩౩

క. అలకగ్గనిరథచక్రం, బిల విక్రియఁ గ్రుంగుఁ గలన నిది నిజ మనుచుం
దెలుపు క్రియయమునమొగ్గము,కలకలజనఘోషమడరఁగం బురియొరగెఁ.

వ. ఇట్లు కాండసఃపర్థహారవిహారచండం బగు నయ్యేకకుండలు నుద్దండభుజాదండ
బలపాండిత్యంబునకు నోటువడి యప్పీట నుండ నేరక సకలజనులు సాధ్వ
సవికారవివశకలితహృదయు లగుటయు. ౨౩౪

ఉ. ఆయెడఁ గానుక ల్గొనుచు నాత్మజబాహ్లికకుంభజన్మగాం
గేయసుయోధనాదులు సక్తవ్యహాలాంచలలగ్నమూలుఁ నై
పే యమునానదీసలిలవీచిక నప్పురిఁ ద్రోయుచున్న నా
గాయుతసత్త్వుఁ గాంచిరి మహాహావవిస్ఫురితదోర్బలు న్బలుఁ. ౨౩౬

మ. కని యంతంతన చాఁపనిట్లుగ నమస్కారంబు లర్పించి లో
చనగోళంబుల నీరు గ్రమ్మ వదనాబ్జంబు ల్గసుంగంద నో
యనఘప్రాభవ ని న్నెఱుంగని విమోహాంధాత్ములం గావు మా
పని యింతయ్యది దేవ పిచ్చుకలపై బ్రహ్మాస్త్రము న్నింతురే. ౨౩౭

చ. కినుక మరల్పు మాపయి నొకించుక చల్లనిచూపు చూపు చే
సినయపరాధము ల్మఱచి చిత్తమున న్గము నీజనంబుగాఁ
గనుఁగొను రేవతీరమణ కంధియ మేరకు మీఱదె నేని యే
యనువునఁ ద్రిప్పఁగాఁ దరమె యవ్వల బ్రహ్మకు బ్రహ్మతండ్రికిన్. ౨౩౮

క. అని పడియుండినవారలఁ, గని కరుణాహారణహృదయకమలుం డగుచుం
దనహలము దిగిచి కరిపురి, నునిచె యథాస్థానమున బలోన్నతుఁడగుచున్.

చ. అనుపమకీర్తి యాదవకులాంబుధిచంద్రుఁడు వారి గౌరవం
బునఁ (గరుణించి) తద్రచితపూజలు గైకొని వారితోడ ని
ట్లను నను మీఱి మీరు మరియాదయె నాకును మిమ్ము మీఱఁగాఁ
జనునొకొ నీరు రెం డగునె శాతకృపాణము(చేతవ్రే)సినన్. ౨౪౦

ఉ. నావిని ద్రోణభీష్మ లభినంద్యబలుల్ హలిఁ బల్కి రార్తర
క్షావిభవంబు దుష్టజనశాసనముం బచరింప భూమి భా
షావిభుప్రార్థన న్వఱలు చక్రికి నన్నవు నీవు (మేము) నీ
సేవకవృత్తివార మని చిత్తమున న్మముఁజూడు మెప్పుడున్. ౨౪౧

మ. కరశాఖాంబురుహాత్వమూలము మణిగ్రైవేయకాంతిచ్ఛటాం
కురరేఖాకిసలంబు కీర్తిసుమనోగుచ్ఛంబు సౌభాగ్యబం
ధురతానవ్యఫలంబునై పరఁగు నీదుర్యోధనామర్త్యశా
ఖి రహిం జూపుఁ గదా భవద్గురుకృపాక్షీణాల(వాలంబు)గన్ ౨౮౧

క. మును సగదము చేసితి వీ,యనకర మిప్పిత నిడెంద మగదము చేయం
జను నందునకు నుపాయం, బనఘా యితనింటఁ బెండ్లి యాడింపు సుతున్.

చ. (అడిగిననిచ్చు)వాఁడ తనయ న్వినయాన్వితలక్షణాఖ్య మీ
కొడుకునకు న్సుయోధనుఁడు కూరిమి వెల్గువ ధైర్యసేతువుం
గడనను జేయు దానె మును కాని
యడరుట వ్యర్థ గర్వె నిది యాసని కాదని యారయుం డెదన్. ౨౮౩

క. అన్నియు మానేరములయు, మన్నన నపి మఱచి నీవు మమ్మాయింటికి(సిన్)
మున్నువలె నెవ్వఁచేయు ప్రపన్నుల రక్షింప నీకు భారము గలదే. ౨౮౪

వ. అనినం బ్రసన్నహృదయుండై యాసదయుండు సుయోధనావసథంబునకు సాంబసహితుండై సముచితజనపరివృతుండై చనియె సలక్షణ యగులక్ష ణాయు సావిదల్లప్రయత్నంబున నిజనివాసంబు నలంకరించెఁ గలంక లుభ యపక్షంబుల జనంబులకుం దొలంగె నయ్యవసరంబున. ౨౮౫

—। లక్షణకు సాంబునకుఁ గల్యాణము ।—

గీ. కొలనిలో పలితోవలుఁ జెంగలువపిరులు
వెలఁది వెన్నెలఁ దిలకించువిలసనమున
లక్షణాసాంబుల వివాహలక్షణమునఁ
గౌరవులు యాదవులు వింతకాంతిఁ గనిరి. ౨౮౬

మ. కలతూర్యధ్వనిపత్రిఘోషము దళత్కాంజేక్షణ ల్వద్దినుల్
చలితాగుర్వభిరామధూపములు చంచచ్చంచరీకంబు లు
జ్జ్వలభూషామణిదీప్తి చెంగలువపూజల్గాఁ బురం బొప్పగుం
గొలఁకుం బోలి వివాహకౌతుకశరద్గుంభంబు జృంభించినన్. ౨౮౭

గీ. అపుడు శుభముహూర్త మైదాఱుగడియల, కరుగు దెంచునంచు నాగమజ్జు
లయునవారునోడువ నాకన్యకామణి, నిందుముఖులు జలకమింట నునిచి.

గీ. కమలకర్ణికఁ గొలువున్న కంజసదనఁ, బోల బంగరుగద్దియఁ బొలఁతి నునిచి
రచితకల్యాణగానాభిరామలీల, మన్ననగా మంగళస్నానమునకుఁ గడగి.

క. ఆ నెఱ్ఱంతకుంతలంబులఁ, జానయొకతె నించెఁ గమ్మసంపెఁగనూనెన్
స్థానస్థగుగుణమునకు రతి, యానెత్తిఁ బూఁదేన దెచ్చి యలఁదినపగిదిన్.

క. శిరసంటిరి జలకము లా, ర్చిరి తడి యొత్తిరి శశాంకశీతల మగుపూ
సురటులగాడ్పుల నలకలు; గరగరగాఁ జేసి రబ్జగంధికి నతివల్. ౨౪౨

గీ. జిలుగుబంగారువ్రాఁతయంచులఁ దలిర్చు, నంచులును జెఱఁగులుఁగలయట్టి తెల్ల
బట్ట గట్టిరి సతికటిఁ బద్మముఖులు, ఫేనవలయితసైకతశ్రీ నటింప. ౨౪౩

క. కన్నియకు నతివ లలఁదిన, నున్ననిగందంబుచేఁ దనూలత యలరు
న్వన్నెలల మీరలొంటిన, క్రొన్ననవిలుకానివాలుగొన బానగూడన్.

గీ. పడఁతి బిగియారుకొప్పులో భామ లపుడు
కలయఁ దుఱిమిన కమ్మచెంగలువవిరులు
*దనరెఁ దర్పమున్ వ్రాల్చు తరణి నీల
పేటి గందర్పగణములు పెట్టి రనఁగ. ౨౪౫

గీ. సుదతిసీమంతమునఁ జేరుముక్త యొకతె
నిలుపుటయుఁ జూడ్కికిఁ జాలఁ జెలువ మొసఁగెఁ
దిమిరపుంజంబుఁ దలఁద్రొక్కి తీఁడిరించు
చంద్రకిరణకుమారకచ్ఛాయ యనఁగ. ౨౪౬

క. ఇరుసుఁదోడిపయిని దొడిగిన, మరురథచక్రములు పోలె మానిని వీనుల్
పరఁగు మణిమయపుఁగమ్మలు, మురువునఁ జూపరుల డెందములు ముద మొసఁగన్.

గీ. పలుదముత్యాలపేరింపువదనగుబ్బ
చన్నుఁగవ నొప్పె నక్షత్రచారుకాంతిఁ
దరళమాణిక్యరుచిశిఖం దగుకుమిగిలి
సాంబుఁ డొత్తెడు గోత్రోత్సుడంబు వోడమ. ౨౪౮

క. లీలావతికెంగేలునఁ, గీలించిరి యతులరత్నకీలితభూషా
జాలములు మరునిబొట్టియ, †కోలలకు న్వారలు చుట్టుకొలిపినపగిదిన్.

క. కామునియింటికిఁ బెట్టిన, హేమప్రాకార మనఁగ నిందుముఖికటీ
సీమ నవరత్నకాంచన, దామక మభిరామ (పుష్ప) దామకమయ్యెన్. ౨౫౦

* దానం దర్పగ్రహుంవాల్చుదరణిలీల, పెట్టంగదర్పుగుణములు పెట్టిరనంగా—మూ.
† బొద్దియకోల—మూ.

క. శింజితకూజనములతోఁ, గంజేక్షణయడుగుఁదమ్మికవహంసకముల్,
రంజిల్లె మొగపుఁగెంపుల, మంజిమ నిజచంద్రకాంతిమంజరిగాఁగన్. ౨౬౧

వ. ఇవ్విధంబున సర్వాభరణభూషితాంగి యగు నయ్యంగన యంజనాంచిత విలోచనకంజంబు లలర ముకురావలోకనం బాచరించె నంత జాంబవతీనందనునకుఁ బరిణయోచితశృంగారం బొనఁగి రప్పుడు. ౨౬౨

సీ. మ్రోసె నానాతూర్యములు శోభనాంభోధిసంభవచ్ఛటులనిస్వనము గాఁగఁ
బాడిరి గంధర్వభామినీగాంధర్వగర్వనిర్వాపణకంఠ లతివ
లిభతురంగరథంబు లెక్కి యాదవకౌరవాధీశు లేగుట యధికమయ్యె
నేడుదీవులనుండి యేతెంచువస్తువర్గములచందంబునఁ గ్రంత నడచె
నంకురార్పణ పాలికానంకులంబు, పూజనాకుంభరాజవిరాజితంబు
నైనరత్నంబుచవికెకు నరిగెసాంబుఁ, డఖిలబంధుసమన్వితుఁ డగుచు నెలమి.

మ. కురువృద్ధుం డురువు ల్బుధప్రవరులుం గోటానఁగోట్లు న్సహో
దరవర్యు ల్పరిగాయకు ల్సచివులు న్సామంతు ల్సఖు ల్సోదరు
ల్పరివేష్టింప సుయోధనుం డమరె నజ్ఞాతావనీమధ్యహం
సరుచిం దద్భవనంబు నిండుఁగొలువై సమ్మోద మొందింపఁగన్. ౨౬౪

గీ. హరిదంతదంతిపరివృత, హరినాయకరీతి నొప్పుచున్న ర్రాగ్యులు సఖుల్గా
దొరలును భజింప నీలాం,బరుఁ డొలఁగ మిచ్చెఁ దత్సభాభవనమునన్.

వ. అప్పుడు వీణామృదంగశంఖభేరీప్రముఖవాదిత్రవాదంబులు మేదురంబు లయ్యెఁ బద్ధదళాక్షులు లక్ష్మీకళ్యాణధవళప్రబంధంబు లనుసంధించిరి, భూసురాగ్రేసరు లాశీర్వాదంబులు గావించిరి, వందిమాగధనైతాళికకలకలంబు చెలంగె నంత. ౨౬౬

సీ. స్రక్చందనంబులసారాంశ మొక్కచోఁ గరువుపోసినరీతిఁ బరఁగువాని
వినయవివేకదోర్విజయంబు లొకచోట ముచ్చటపడి యున్నమురువువాని
వైభవప్రాభవౌజ్జ్వల్యంబు లొకచోటఁ గూడఁబెట్టినభాతిఁ గొఱలువానిఁ
గాంతిప్రతాపశృంగారంబు లొకచోటఁ బూవెగట్టినయుక్తిఁ బొలుచువాని
సాంబు యాదవవంశావలంబుఁ గాంచి, తానొనర్చినచేఁత చిత్తమునఁదలఁచి
సిగ్గువడుచు సుయోధనక్షితివరుండు, కూరిమితనూజ నతనికి ధారవోసె.

క. హారకరసుధఁ గ్రోలెడుశా,క్వరముకరణిఁ గ్రోలె యాదవవృషభరాజం
బు రథేశదత్తమధుప, ర్కరసము నిష్టార్థసౌఖ్యకల్యాణదముగ్. ౨౬౭

క. జ్యోతిర్లతలు వహించిన, శీతాచలగహనరమల చెలువు వహించెన్
నాతిగమి సాంబవర్యన,జాతస్వేదాంబుధవళజాలధరము లై. ౨౭౦
క. అందఱుఁ గురుపతివారల, యిందీవరనేత్రలెల్ల నేత్రప్రీతి న్
గొందఱు సాంబునివారలుఁ,గొందఱు లక్షణకుఁ గూర్చుకొమ్మలు నగుచున్.
వ. పురంధ్రీకృత్యంబును నత్యంత ప్రమదంబున నిర్వహించి రయ్యెడ.
గీ. పతియు సతియును గాతుకబంధనములు, కేలుదమ్ములఁ బూనిరి కిసలయాబ్జ
కాంతి నిజకరమ్రితఁగాతుమనుచు, నతులకృప బద్ధకంకణు లైరొ యనఁగ.
క. చేలాంచలబంధనములు, బాలకు యదుపాలునకును భాసిల్లె మిథః ౨౭౩
కీలితదృఢానురాగ, శ్రీలసితము గానుపించు చెలువం బమరన్.
గీ. అమరపతియును శచియును నాభిముఖ్య,ము నునుండంగ గాలి కెమ్మొలకఁ దెరలి
నడుమ మొగులడ్డగావచ్చు బెడఁగు మెఱసి, పతికి సతివకుఁ దెరయడ్డపడి యెనడును.
గీ. పుష్పబాణుఁడు రతియును బొల్పెకోల
సాదనలు చేయుతఱి నట్టి సాధనములు
బెరయుగతిఁ దెరఁ దొలఁగింపఁ బెరసి నొకట ౨౭౫
మగువ చూపును సాంబకు మారుచూపు.
క. ప్రోతు తెర పెంటి తెర లు,ద్యోతపయఃకణములొలుకు ప్రోల్లి హరితనూ
జాతుఁడు దుర్యోధనతను,జాతయుఁ దలఁబ్రాలుపోయు సంభ్రమ మడరెన్.
గీ. పసిఁడితాళిఁ గట్టఁ బతి యింతిగళమున, వడఁకుగదురుహా స్తవనరుహమున
జాంబవతికిమున్ను శార్ఙ్గపాణియుఁబోలెఁ,దండ్రిఁబోలుటొప్పఁదనయునకును
గీ. పులకితప్రకోష్ఠముఁ జకోరలోచన, కెంపుకేలుదొడికెఁ (గృష్ణసుతుఁడు)
శితకరుండు కంటకితనాళ మగునట్టి,తొగఁ గరంబు సాఁచి తొడుకుకరణి.
క. హోమం బొనర్చునప్పుడు, భామకపోలంబు ధూమపటలము వొదివెం
గాముఁడు ధరించుహారిగల,పై మించునఁ గనఁగవచ్చు పసిమిదలిర్పన్.
గీ. హోమ మొనరించువేళ నయ్యుత్పలాక్షి
మొగము వంచెను మది సిగ్గు మొలచికాదు
*(మేశ)బింబాభిరామని జేశచరణ ౨౮౦
నఖరచంద్రావలోకనానందమునకు.
గీ. నెలఁతతోడ వసంతుండు నిష్కుటాంత,రాళకిసలయకలితరసాలశాఖిఁ
జుట్టివచ్చువిధంబున సుదతిఁగూడి, ప్రప్ర దక్షిణ మొనరించెఁ బావకునకు.

* వెసభిబ్బాబిరామ-మూ.

గీ. పతికరాసక్తపాదాబ్జపల్లవంబు,జలజరాగమయుం బైనసన్నకంట
మెట్టెఁగాఁ బూని నేరకి ట్టట్టు జడిసె, నంఘ్రిరక్తిమ గలయుంగ నానటింప.
క. ధ్రువదర్శనంబుతఱిఁ బ్రతి,ధవళాక్షియు ధవళనయనదామముఁగాఁ జే
యు వితానంబై పొడివిన,నవకాళం బారయుచుండె నతిమాధ్గ్యమునన్.
క. మరుపై రతిపై నవకే,సరము లలులమ్రోఁతతోఁ గుజము లొల్కుక్రియన్
ధరణీసురు లార్ద్రాక్షత, లిరువురకు సమంత్రకముగ నిచ్చుట యొప్పెన్.
చ. అనఘ భవత్ప్రితాపరని నక్కఁడు డాయఁ దలంచి యున్న నా
యనఁ బరివారయుక్తముగ నన్నిటిఁ దెచ్చినవార మంచు ది
గ్వనితలు చూపుచందమునఁ గాంతలు కాంచనపాత్రయందు నిం
చినమణిదీపపంక్తి యనుసింహున కిచ్చిరి సంతసంబునన్. ౨౮౭
వ. అమ్మహోత్సవం బఖిలజననయనానందచంద్రోదయరాకాశర్వరియు నమిత
పదార్థసార్థవినియోగవిశ్రాణనపాదపవాటియు ననివార్యసల్లాపమలయాని
లాగోపపల్లవితసరసహృదయోపవనంబును నర్థార్థిచాతకజలధరసమయం
బును నయ్యె నప్పుడు భోజనావసరం బగుటయు. ౨౮౮
ఉ. తోరణరాజితం బగురుధూపసుగంధిగవాక్ష మాత్తకా
శ్మీరపటీరనీరకణసేచన ముజ్జ్వలహేమపాత్రవి
స్తారము రంగవల్లిలలితంబు వితానలతాప్రతానవి
స్ఫారము నయ్యె భోజనముశాల విశాలదృశ ల్పొనర్చుటన్. ౨౮౯

—(పెండ్లిలోని మేలములు, భోజనములు)—

క. చిఱునగవులతోఁ గన్నుం,గిఱుపులతో సాళగంబుగేరడములతోఁ
దఱచయ్యె జాణతనములు, నెఱతన మిరువంక బంధునివహంబులకున్.
సీ. గుహ్యకేశశ్రీలఁ గోరగింపుము నీవు పరమభద్రము ప్రజాపతి యొసంగ
సర్వేంద్రియప్రీతి చామ కియ్యది యిచ్చె గురుతరగుణరత్నకోశమీవు
లలితశష్పశ్యామలం బిచ్చెలువకొప్పు కామపాలకవృద్ధి గలుగునీకుఁ
గుడుపుసుఖంబు నీకునె కాని లేదెందు లలితంబు పంచాంగుళంబు నీకు
నవ్యబిందుత్రికోణార్చనాప్రశస్తి, శాశ్వతం బగుఁగా కంచు జాణతనము
లాడిరిరువంకసరసులామ్రేడితముగ,భుక్తిగృహకాయమానాగ్రభూములందు.
ఉ. పచ్చనినారికేళదళపంక్తి నొనర్చినమాయపాము వే
తెచ్చి మృగాక్షి యొద్దు............... ౨౯౦

చ. ....
.............నృతపీఠము వెట్టినఁ గూరుచుండి వె
క్కసముగ బ్రుగ్గఁ గూర్గగతిగాఁ గని నవ్వెరి వాని నందఱుక్.

చ. పదనలినంబుల న్వెలచి పావలు మెట్టుచుఁ బోయిపోయి లేఁ
గొదమపిసాళియాదవ్రుఁ డొకొం డొకకొండొకగుబ్బలాఁడి వ
య్యెదచెఱఁ గింత తాఁకుటయు హేమమృగంబును బోలె ధైర్యమం
దదుకులు గాఁగ బ్రుగ్గ మలయూసిలకంపితచందనాకృతిక్. 202

సీ. పెడమర్లి చూచుచోఁ బెడమర్లి యేయు నయ్యాసమబాణాసవిద్యకుఁదలంకి
యభిముఖక్రీడల నాభిముఖ్యప్లున నేయువేగమునకు నెదచలించి
యిరుప్రక్కదొరయుచు సిరుపురినంటసిలఁగ నేయుచాతురులకును నదరి
చూచిపోయినపోటుచూపులవెంట నారాచంబులేయు దుర్ధరత నెరిసి
వారయాత్రికవిటులకుఁ గార వేంద్ర, నూడిగపుఁగొమ్మలకుఁబొందులొకటఁ జేయుఁ
దమకపడుకంతునకుఁగార్యదాహభరము, చాలవెక్కసమయ్యెనానమయమునను

గీ. *ఆసుయోధనపుత్త్రుఁడింపారలక్ష్మ, ణాఖ్యసుకుమారుఁడవ్వారయాత్రికులకు
నాంతరప్రాప్తి యెఱిఁగితానామతించి, యాపటించెను వివిధపాత్రాసనములు.

సీ. నడుములు నులియక నసుఁబ్రాయిచూపక జంటలు పొదుపక చాటలేక
ముక్కులు ముడియక కామోదంబులు సెఱయ వదలక చిముడక చెదరిపోక
యడుగంటిపోక యూష్మాసక్తి వదలక నూఁకతో నుడుకక ప్రేఁకఁదనము
నొందక వైశ్లథ్య మొందక యపచన గాక శ్లిష్టముగాక కాటువోక
దివ్యమై భవ్యమై సుధాదీప్రమౌచు, స్వాదుతరమైన చొక్కపుటోదనమ్ము
ప్రియము నొదవించె వారలనయనములకు, వారయాత్రికపాత్ర ప్రవర్తియగుచు.

సీ. నివురుచుఁగలయంగ నెయిచిల్కి తియ్యఁగూరలతోడఁగొంతతొల్త్రాలి భుజించి
రమణీయతరమధురవ్యంజనములతో నాసక్తి నొకకొంత యారగించి
నస్నేహమున నమ్లసారశాకములతో నంతనంబున నొకకొంత సిరిమి
రసపరిపాకసంరంభంబుతోఁ గొంత యులవోకబలె నొయ్య నాహరించి
శిఖరిణులుగ్రోలియఁబళ్లుజిహ్వఁజిలికి, గమయుకలవంటకములతోఁగొంతదీఱఁ
గ తినబప్ప యణీదధిఖండమిళిత, హితమితాన్నంబు గబళించి రెల్లవారు.

* ఆసుయోధనపుత్త్రుండు పారలక్ష్మణుఁడను సుకుమారుండు వారయాత్రికులకంత, రాంతర
ప్రాప్తిఁయెఱిగి యాపటించె.

మ. పెసరుంబప్పున నేఁతఁ దేనియల గబ్బైపైన చాఁపట్లు సా
రసనేత్రీకరగత్తము ల్గొనిరి సాంద్రప్రీతి భోజాన్వయో
ల్లసనాపాదకు లైనయాదవులు ఖేలన్నస్తథాయోధన
వ్యసనక్రీడకు *నుబ్బు గాఢముగ భావజ్ఞోణిఁ జింతించుచున్. ౨౯౮

గీ. కాంత యొకరూపలావణ్యకంతునకును
మిషము ప్రకటించి మ్రుంచియామిషము నోసఁగ
రిక్త మగు చట్టియే క్రుమ్మరించెఁ గాని
పూర్ణపాత్రంబు నెఱుఁగదు పొదలుతమిని. ౨౯౯

క. ఆనముచిరిపునకును తే, దాన యిది యటంచు నోస్త్రు హాలపాణికి బె
ట్టానించెఁ బలలసారము, మానితమధుపానపుస్తెనూనసుఁ డగుటన్.

క. హాలతాళాంకున కొకసతి, కలితాఖిలతేనెతువర కన్నటిపు వొదునన్
మిలమిలదళుంజుతఁ డగు,దళదళితన్నుతరబ్బతాదాత్మ్యముగన్. ౩౦౦

చ. ల్గులివడ వెల్వెలంజలుగులో హావణించిన వెండిముండెఁగల్
హాలధరు నెయ్యుఁ డైనయొకయాదవవృద్ధున కెత్తి పెట్టుడున్
ములుచ యతండు వానివిధముం బరికింపక పీఁగుఁబందులం
బలిమిఁ గిలించి తివ్వ మునిప ల్గొకటూడిన నవ్వి రందఱున్. ౩౦౧

చ. కలమృదువాణి యోర్తు సహకారఫలంబులు తెచ్చి పట్టుడుం
జెలువుఁడు యాదవుం డొకఁడు చేకొని గోరున నొక్కుచుండెఁ ద
త్ఫలములలోనఁ బండొకటి భావరు లారసి పిఁడు దినిచ
స్తలఁతియ జంద్రరేఖ లిడఁగా దమకించె నటంచు నెన్నఁగన్. ౩౦౨

క. ఒకఁడు కవోష్ణము లగుమో,దకములు గొనగోటి సోఁకుతాఁకుల సెలసెం
బ్రకటితయౌవనభారో,ష్మకలితజలజక్షణాకుచంబులు వోలెన్. ౩౦౩

వ. ఈలక్షణంబున నుభయపక్షంబులందలి (విందులును) బత్నిలక్షణాలు గో రేక్షురసద్రాక్షాపానకమధురాధరయు, ననాధారణారుణాస్వాదన గోధూమ మోదకపయోధరయు, వింశదుపదంశకవిపేకపాకవిలాసమానసయు నగు భుజిక్రియాతోయజవదనం బొడివి నిజరసనాంచలశయ్యాసాంగత్యంబునకుం దార్చినఁ బేర్చినసంతసంబున నుల్లసించుచు నుండి రిట వివాహమహోత్స వంబు వివిధవిలాసినీలాస్యవిలాసంబులవలనఁ బ్రకటపటహఝల్లరీఝర్ఝరీ

* నుబ్బుగాణముగ-మూ.

సహ్యార్జితంబులవలనను సరసనల్లాపాటోపంబులవలనను బరమానందదీపకం
బై ప్రవర్తిల్లె నంత దివసచతుష్టయానంతరంబున. ౩౦౮

చ. కురుపతి యిచ్చె నల్లునకుఁ గూఁతునకు న్నరణంబు సైంధవ
ద్విరదశతాంగహేమమణిధేనురథంబుల నవ్యయావనో
ద్ధురతరుణీసహస్రములఁ దోయరుహాకరవృక్షవాటికా
సరసరసాలసాలవనసంవృతముల్ బహుపట్టణంబులన్. ౩౦౯

—॥ బలరాముఁడు సభార్యుఁడగు సాంబునితో ద్వారకకు వచ్చుట ॥—

గీ. పరమకల్యాణనిధులదంపతులఁగొడ్కుఁ, గోడలినిదోడఁకొనియదుకుంజరంబు
మరలెద్వారకకవనిసమ్మర్దహేతు,వాహినీఘోషపూర్ణదిగ్వలయుఁడగుచు

చ. ఎదురుగ నేగువారలును హేమనగోపమహర్మ్యరేఖలం
దుదనన నెక్కువారలును దోరపుఁబ్రోవులు గట్టి రచ్చలం
గదలక నిల్చువారు నయి కన్నులు వచ్చినయంధు లట్లుగాఁ
బొదలిరి పౌరు లాహలి సపుత్రకుఁ డై విజయంబుసేయఁగన్. ౩౦౭

గీ. ఇరుఁగెలంకుల సాత్యకి యుడినతోడు,చూపుపౌఁజులనడుమవచ్చుచుబలుండు
మలసె నీలాభ్రపంజరమధ్యవీథిఁ,జక్కఁ జనుదెంచుపూర్ణిమాచంద్రుఁబోలి.

క. హాలహాలికతోఁ బదాతులు, కలగొన సేవార్థ మెదురుగాఁ జిమ్ము పటాం
చలముల తళుకులు వొదివెన్, హాలిఁ బురలక్ష్మీదృగుత్పలావళి వోలెన్.

వ. ఇవ్విధంబున మధుమథనాగ్రజుండు యాదవావసథంబుఁ బ్రవేశించి రథా
వతరణం బొనర్చి యథోచితంబుగాఁ బరివారంబు వీడ్కొని కోడలిం గొడు
కునుం దెచ్చి జాంబవతి కిచ్చుటయు. ౩౧౦

సీ. అనుపమప్రీతి సత్యభిరామచైత్రుండు రోహిణీపరివృతరురుధరుండు
దేవసేనాన్వితత్రినయనపుత్రుండు వాసనావశగంధవాహభర్త
విష్ణుభక్తిమిళద్వివేకప్రరోహంబు వేలానుకూలకల్లోలమాలి
వల్లీమతల్లికావ్యాప్తామరద్రుమ రూఢరత్నద్యుతిరోహణంబు
నన సభార్యుఁ డైన యాత్మనందనుఁ గాంచి,పరమహర్షపూర్ణభావ యగుచు
జాంబవతి చెలంగె సంత్యక్తపరితాప, మై పురంధ్రిజనము లాదరింప.౩౧౧

క. నవచంద్రికాపరిస్సృత, ధవళాంశుసనాథకులిశధరదిశకరణిం
బువుఁబోఁడి యొప్పెఁ గురుభూ,మివరసుతాకలితసాంబమిళితసవిధ యై.

ఉ. అంచితభక్తి భల్లుకవరాత్మజ కోడలుఁ గూర్మిపట్టి వ
ర్ధించుటఁ గోరి లౌకికవిధిక్రమవైదికమార్గసూక్తిఁ జే
యించె గృహప్రవేశమున కయ్యెడి యుక్తము దాని నెల్ల ని
ర్వంచితవైభవావయవభాసురభూసురరాట్కుటుంబి హైమ. 303

గీ. భూసురశ్రేష్ఠు లొసఁగిన సేసఁబ్రాలు, కరము శుభకర మగుటను శిరమువంచెఁ
దల్లిపదపద్మములతావి తనివిఁ గోలె, సాంబుఁ డస్పందదాశీరవంబు కలిమి.

సీ. శ్రీభర్త ప్రార్థింప శివుఁడు ప్రసన్నుఁడై జనియించె నీతఁడై జాంబవతికి
వేదధనుర్వేదవిద్యారహస్యంబు లితనియాకృతియందు యిరవుకొనియె
నభివృద్ధిఁ బొందె లోకానందకరలీల నీతఁడు సుక్షత్రపహేందుఁడునట్టి
లితనికతమ్మున నీయదువంశంబు రత్నకీలితసువర్ణంబు వోలె
నవ్యనితరంబు దక్షుఁగా కితని కొనెన, కౌరవాసురపాపౌఘగాఢశౌర్య
మంథరముల మథించి సమగ్రవిజయలక్ష్మిఁ గొంటయనిజనులెన్నంబునంద్రు.

వ. ఏవంభూతప్రభూతజనవ్రాతస్తూయమానప్రాభవచ్ఛతురుం డగుసాంబుం డంబుజో
దరాతిరిక్తప్రభావిభాసమానుం డయ్యెనంత నొక్క శుభదివసంబునఁ బ్రౌఢాం
గన లాగూషపదశయను తనయునకు నవోఢాసంగమాంగీకారంబు గలిగిం
పవిశాలరమణీయం బగునొక్కకేళిభవనంబు గల్పించి రది యెట్టనిన.

—గృహప్రవేశవిశేషములు—

రగడ. పొదిగొనఁ జుట్టినపుష్పవందోఁటలు, మదకలకీరసమాజపునాటలు
నినుపగు గొజ్జఁగనీటికాలువలు, పెనఁగొన వనరులు పెనుచునీలువలు
వలయు జాళువాబంగరుకోటలు, కలపుంస్కోకిలగణములపాటలు
సాలభంజికలసయ్యాటంబులు, లాలితకేకికులాఘాటంబులు
హరినీలభ్రమరాలంకృతములు, సరసఁ బసిఁడియంచలకేంకృతములు
కెరలు మరులుచిల్కెడుశారికలును, బరిమళభరసంపద చేరికలును
రతిమన్మథచిత్రమయపుటిడుపులు, వితతరత్నభృతవేదుల నిడుపులు
[illegible]ంచినకస్తురి నిగరపుఁ దలుపులు, మించిన వీణయమేళపుఁ గొలుపులు
జిలుగుకావి మంజిష్ఠలతెరలును, మొలచుహిమజలముముసురులపెరలును
మగువలు నుసిరుచు మరుపైఁబదములు, గగురుపొడుచుశృంగారపువిధములు
పొగయనిసిరికర్త్రంపుదీపములు, చిగురుకొనిన మణిశిల్పరూపములు
కుహనామహిళలకోలాటంబులు, రహిగేహీంకుధరములకూటములు

ప్రాభలుఁబదునుపుష్పాడిదు హారములు, నిదురలమలయానిలకు హారములు
సకివల్లమంచముజములివల్లములు, మొకరము వైభవముల ... యారపులను(?)
బంగరుఁదళియలుఁ బ్రసవమాలికలు, సంగతి పాలికలు
చవిగల విడెముల జాలవల్లికలు, కువలయగంధులగొనబుటల్లికలు
కలకేళీగృహి కన్నులకింపులు, కొలిపె సాంబునకుఁ గొనకొనసొంపులు.

ఉ. ఆమణికేళిసౌధమున యాదవసింహకిశోర ముజ్జ్వల
శ్రీ మెఱయంగఁ గ్రొవ్విరులసెజ్జపయి న్నివసించె లోకల
క్ష్మీముదితాంతరంగముగ సింగపుగద్దియమీఁదట న్రతి
స్వామియుఁ బోలె నూడిగపుఁజాములు సేవ లొనర్చుచుండఁగన్. ౩౧౮

క. పాటలయు మాల్యవతియును, బాటవముగ బుజ్జగించి పార్థివతనయన్
హాటకమయకేళీగృహ, వాటమునకు నడిపి రుత్సవము దళుకొత్తన్. ౩౧౯

సీ. తొలుక్రొత్తవినుకలిం దొలకరించినతమి బళ్లొన్న లొత్తిన భావబంధ
మాదర్శమండలాభ్యంతరంబున వృష్ణి (రహి) గాంచ హెచ్చిన రణరణకము
వర్ధితాయల్లకజ్వలనార్తనై చంద్రకందర్పులను దూఱఁగలవిరాళి
యుద్యానలక్ష్మీమహోత్సవం బొనరించి వరము లర్థించుసర్వజ్ఞగరిమ
కులమువంశంబుసడికోర్చిచెలువునకును, దనకుఁదానయిలోనగుదంటతనము
నాది యగుతొంటిచెయ్వుల నవఘళించి, లక్షణాకన్యమదిఁబర్వె లజ్జబిగువు.

శా. తాదృక్కంపసముద్గమావృతముఁ దత్తాదృఙ్నవస్వేదముం
దాదృక్సాధ్వసవిహ్వలాశయముఁ దత్తాదృగ్జడత్వస్థల
త్పాదన్యాసము నైనదేహలతతోఁ బద్మాక్షి యేతెంచె న
య్యాదోమధ్యశయానసంభవునిశయ్యాప్రాంగణక్షోణికిన్. ౩౨౦

గీ. కదిసి పుంఖానుపుంఖంబు గాఁగ నేయు, మరునిసూపులగరిమంబు సరకుగొనక
వెనుకద్రొక్కించె లజ్జాప్రవేలభరము, హస్తిపురనాథనందిని నడ్డగించి. ౩౨౧

సీ. బుజ్జగం బొదవించి పోఁజూచుసకియల విక్లబేక్షణముల వేగఁ ద్రిప్పి
సెజ్జపజ్జకుఁ దార్పఁజేచాయఁబతిమోముసుళుగువారఁగనోరచూడ్కిఁజూచుఁ
గపురంపుదివియల కాంతిప్రవాహంబుమాటున జాఱుఁగుచు మమ్మతి వెదకుఁ
బులకలుఁ జెమరునై నిలువెల్లఁ గరఁగించు నిజపాదనఖమున నేలవ్రాయు
మన్మథోద్దీపకములైన మందిరాగ్ర, చిత్రములు చూచి తానును జిత్రమయగు
నేటి కెదురీఁదుకైవడి నెట్టకేల, కధిపుసన్నిధి నిలిచె శీతాంశువదన. ౩౨౩

చ. గొదకొని పద్మినీలతికఁ గొమ్ములయొద్దికిఁ దార్చి యొప్పున
న్మదకరిపోలె సాంబుఁడు రమారమణీరమణీయమూర్తి న
న్మదవతి బాహుపంజరసమాశ్రయశాలినిఁ జేసె నున్మథ
ప్రదరపరంపరాపరమబాంధవదత్తసహాయసారుఁడై. ౩౨౪

సీ. చెమట చిత్తడి వాఱఁ జిమ్ముకైతవమున గగుపాటుగాఁ జూచుకములు నివురుఁ
దాంబూలరససిక్తదంతరత్నావళీదర్శనాకాంక్షఁ దత్తఱమునొందు
శిర సోరసేసినం జెక్కులు చుంబించు శిరసెత్తఁ గెమ్మోవిచిగురుఁ దొడుకు
నూరుసంవాహనం బొనరించు దృఢనీవిబంధనం బూడ్చునుపాయ మరయు
దర్పకుని మోహనాస్త్రసంధానముద్ర
తనదుకౌశల్యమునకుఁ గైదండ యొసఁగఁ
నంకపాళిసమాసీన నధిపతనయఁ
బొదివి సాంబుఁడు నవరతాభ్యుదయవేళ. ౩౨౫

ఉ. చిత్తజునైన నైదుపదిసేయఁగఁ జేయుచు డాయుప్రేళఁ జే
లొత్తఁగఁజేసి సాంబుఁడు (నహీన)తరావటుకుంతలంబుగా
నొత్తిలి క్రోలె నవ్వికసితోత్పలపద్మదళాయతాక్షి తే
లత్తుకమోవిఁ దత్పరిగళత్సుధ గప్పినడప్పి దీర్పఁగన్. ౩౨౬

క. భామినిప్రోదుర్గముఁ గొను, సామర్థ్యము గలిగెఁ బతికి సతికటిచక్రం
బేమొయి నిఁకఁ జేకొను నయ,సామగ్రిచరులకును నసాధ్యము గలదే.

గీ. దర్పకానుజుఁ డొకరీతి నేర్పుమెఱసి
నీవి సడలించుటయు జాఱిపోవనీక
కాంత మొలనూలిమొగు పంశుకంబు నాఁగె
సద్గుణుల కొప్పు మిత్రవ్యసనము నుడుప. ౩౨౭

సీ. శ్రవణరసాయనాస్వాద్యంబులై పర్వు పలుకులకొనరులు చిలికి చిలికి
కెలవులు కొంతసోఁకియుసోఁకములుగాఁగఁగుచకుంభములఁగొనగోళ్లనొత్తి
శిథిలలజ్జయుఁగాఁగఁజిఱుఁబోఁకముడిజార్చియూరుమూలమునొయ్యనుపచరించి
బిగియారుకౌఁగిట బెడిదంపుధమ్మిల్లపుష్పసౌరభము లాపోవఁ గ్రోలి
జంకెనలకోర్చి బింకంబుసాధుపఱిచి,కిసరుఁగనుమూసిధైర్యంబుక్రేళ్లుమలఁచి
బాల నుపభోగలీలకు నాలుకొలిపె, శంబరారాతికృపకల్మి సాంబుఁడపుడు.

స్రగ్ధర. సామివ్యామీలితాక్షిం జలదధరదళ న్సాంద్రఘర్మాంబుధారా
సాసూస్రీసుక్తపోలన్ స్తనయుగళదళచ్చంద్రకాశ్మీరచర్చన్
తూమాక్రాంతత్రపన్ లక్షణ క్షణదరతాతూమశితూపరీతా
సౌముఖ్యాయత్తచిత్తాబ్జను గదుఁ గరఁచం జాలె సాంబుఁడు లీలన్. ౩౩౦

ఉ. బ్రీళ నదల్చి సాధ్వసము వెన్నునఁ జే యిడి మానముద్రటి
ల్లాళము లూడ్చి వేడుకలు దార్కొనఁ బొంకము లంకురింపఁ గా
తాళము లుబ్బఁగాఁ దుహినధామశిలామయపాలభంజికం
బోలఁ గరంచెఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుఁబోఁడిఁ గళానిధి సాంబుఁ డింబుగన్.

సీ. మణితులాకోటికోమలనిక్వణములకుఁ గూర్చుచుట్టములయి కొనలుసాఁగి
కంకణావిర్భవఝ్ఝంకారములకు నత్యాసన్నసక్తులై యాగవించి
వజ్రకాంచీలతావలయారభటులకుఁ బాణింధమస్ములై పల్లవించి
సకినలమంచంబు జమిలిచప్పుళ్ళకు నుపదేశకర్తలై యుద్దివడసి
కులుకుఁబెలుఁగుల కలకలంబులకుఁ బ్రణవ,కల్పనాగౌరవంబులై గజిబిజించి
పడఁతిప్రాణేశుసమరతిఁ బరులుగొనుచు,నున్న వెడవిల్తువిలుమ్రోఁతలుప్పతిల్లె.

చ. ప్రకటితహావభావసముపాంతముల న్మది జీరువాటి దృ
జ్ముకులనిమీలనంబులును ముంచినయూర్పులు వాడుగాత్రవ
ల్లికలును నై ధృతిం దెలిసి లేమయు నవ్విభుఁడుం బునారతి.
ప్రకటితవిద్య నేర్చుటకుఁ బాత్రముసేయుదు రాదిసూక్తులన్. ౩౩౩

చ. వినుకలి యాదిగా మదిఁ జివుర్చుమనోరథకల్పవల్లరుల్
ననిచి ఫలంబు నొందుటకు నాతియు నాథుఁడుఁ బూజసేసి రా
ననవిలుకాని గద్దియఁ గసస్తణితల్పముఁ గంఠహారగు
చ్ఛనిగళదచ్ఛమౌక్తికమిషంబునఁ జూపుల నార తిచ్చుచున్. ౩౩౪

గీ. తనురతినిమీలఁగినిసి యోదర్పకుండు, దంపతిశరీరపుండ్రేక్షుదండయుగము
గాఢరతియంత్రణంబున గానుగాడి, పిప్పిగావించి యల్లటు ద్రిప్పివైచె.

చ. తుదిపద మించు కూటములఁ దోయరుహాక్షియుఁ బ్రాణనాథుఁడు
న్నదమద మై నిజాధరరసంబులు గ్రోలుచు నిద్రవోయి ర
భ్యుదితము లైన యూరుపులపోఁడిమి చూపఁగఁ దావిగ్రోలుతు
మ్మెదలు శరీరరత్నులు లగు మీనపతాకునికూర్చుబంట్లుగన్. ౩౩౬

గీ. అపుడుశరదిందుచంద్రిక లంధతమస, కోరకంబులు బెరయంగఁ గూడిన్రై రజని
శిరసు తిలతండులాన్వయశ్రీవహించి, స్రాలె ముదిమిని దీనమై వషజవైరి.

గీ. గగనకాంతారచరతమఃకాసరమును
దినముఖవ్యాఘ్ర మూఁగియుఁ దనివి నవక
మైందవమృగంబుఁ జూచి రోషారుణాస్య
మెత్తెనో యన నెఱసంజ మెసఁగెఁ బ్రాచి. 33౮

క. అతఱి వైతాళికు లు,ద్యోతితచాటూక్తినిపుణు లురగధ్వజజా
మాతృమణిసౌధసవిధ,క్ష్మాతలమునను డిగాథ సంరంభమునన్. 33౯

—: వైతాళికులు సాంబుని లేపుట :—

సీ. జయజయ యదువంశజలధిచంద్రోదయ జయజయ కంసారిసదృశధైర్య
జయజయ జాంబవత్సుతాప్రియపుత్త్ర జయజయగిరిధృతిచాతుర్యసార
జయజయ చక్రాంకసంతోషవర్ధన జయజయ యాజవంజవసుఖేచ్ఛ
జయజయ కురురాజసైన్యవిమర్దన జయజయ స్మరప్రతిచ్ఛాయకాయ
జయవిరోధివిరోధీశచయదృగంబు,భవభిదేశిమ జయమురుత్పతిసమాన
రత్నభూమణరుచిభరార్ద్రిప్రతీక, సాంబ శైవాత్మక ప్రభాలంబవదన.

క. మేలుకొను దేవ ప్రాతః,కాలం బరుదెంచెఁ గాల్యకరణీయంబుల్
శీలించు యాదవరాజ్యము, పాలించు మనూపదిష్టపద్ధతిఁ గృతివై.

చ. సవితృతురంగయంత్రణభుజంగమపుంగవభోగరత్నజ
చ్ఛవి యనఁ దూర్పున న్నెఱసె సాంధ్యవిభావిభ
దాస్తసవినూతనకుంకుమపంకసంకర
వ్యవహితకైటభాంతకభుజాంతరవిభ్రమభృత్ప్రకార మై. 3४౨

క. సాలముల వృంతబంధము, లోలి సడలంగ రాలుచున్నవి పువ్వుల్
శీలవదవనిసురాంజలి,కీలితసూర్యార్ఘ్యబిందు కేసరసమతన్. 3४3

క. సారసకారాగృహసం,చారంబు దొలంగి సమదరుచుంకారముల\
బోరుకలఁగెఁ దేఁటులు సం,సారవినిర్ముక్తయోగిజనసదృశము లై. 3४४

శా. ఏతన్నిష్ఠురశాఖిశాఖలపయి న్వేధానుఖాపాదిత
స్ఫూతాతాంతవచక్రచక్రములఁ బొల్పు న్వంచు బేఁదుంపురుల్
ప్రాతర్లబ్ధుల నూత్నమౌక్తికకలాపన్యూతమాసూనక
వ్రాతంబుంబలె యాదవాన్వయసుధావారాశిచంద్రోదయా. 3४౫

మ. నలినీబాంధవపూర్ణగర్భయగు సంధ్యాదేవి నిట్టూర్పులై
కలయం బర్వెను శీతవాయువులు నక్షత్రంబు లేతద్విభూ
షలచందాన నిచేయుతం బొరసె జ్యోత్స్నానాథబింబంబు వె
ల్వెలనయ్యె న్నవచాంద్ర పాండురరుచి న్వేవే తదాస్యాకృతిన్. ౩౮౬

సీ. గగనశమీవినిర్గతకీలికీలంబు లబ్జినీనేత్రదివ్యాంజనములు
కైరవనిద్రాసుఖప్రాప్తిహేతువు లహరాదిభర్గజటాంచలములు
చంద్రనిష్పీడనోత్సవరాహుదంష్ట్రలు త్రిదివసౌధాంతప్రదీపశిఖలు
జ్యోత్స్నాంబునిధికుంభసుతకరక్రీడలు తారకాప్రసవోగ్రమారుతములు
ప్రాఁకెనభముననభినవప్రభఁ బ్రభేశ, కిరణడింభంబులొకకొన్ని సరసఘుసృణ
విసృమరచ్ఛాయదాయాదవిలసనములు,దళితమందేహదేహరక్తకణగణన.

చ. శరపరుషాహతిం గుసుమశయ్యలపైఁ దలిరాకుఁబోఁడులం
బురుషులఁ జొక్కఁజేసి మఱి పొంపిరివోవుజయోదయంబుతో
మరలె నిజాలయంబునకు మారుఁడు కుక్కుటకంఠకాహళ
స్వరము లిగుర్పఁ దుమ్మెదలజంట జయాంకము లుగ్గడింపఁగన్. ౩౮౭

సీ. అలకాధిపతిపుత్రు నక్కుపైనెడలించి హరిహయుకొలువున కరిగె రంభ
త్రిదశేంద్రపురబహిర్దేశనిద్రితమైన యైరావణము నిద్రనలువుసొనిపెఁ
బ్రథమాద్రితటసముద్భవశిలాజతుమహాచ్ఛిష్టంబు రవిరత్నశిఖిఁ గరంగె
సైకతలింగపూజకు నంగవించుచున్నారు సప్తర్షులు నాకతటినిఁ
గమలహారసతీరప్రఘాణకుంజ,పుంజగర్భకుటీకారఁ బొనుఁగువడిన
జక్కవలతాపమంతయుఁజక్కనయ్యె,నయనములువిప్ప సితపద్మనయనతనయ.

వ. మఱియు నమరతరుణీసరోమరాళం బగుసుధాకరబింబంబు జరఠభావంబు వహించి నిజకళాగరుచ్ఛటలు దుల్లి పుల్లసిల్లి మసమస నగు నిసువుంజీఁకటి ననలుకొన బిసరుహాసఖోస్రంబుల మిశ్రితంబై బ్రహ్మాండగోళంబు కందుకకాళిమం బగుచుఁ గాచఘుటికం బ్రతిఘటించెఁ బరిత్యక్తకైరవపురాణమందిర యగు నిందిర యరవిందబాంధవప్రథమమయూఖరేఖాప్రవాళతోరణాలంకృతంబు లగు తెల్లఁదమ్మిపువ్వుంగ్రొత్తయుప్పరిగలకు బనయునరిబుగా వించుచున్నయది, రాజాప్తరమందురాంతరాప్తరంబు లగునాజానేయహాయచక్రవర్తులు మణిబంధుశిలాకలశజలంబుల ముఖోష్ణానిలంబులం గంపించుచు సమలపిముఖితహిమధామాంకచిహ్నంబులు పుట్టించుచున్నయవి, యఘ

మర్షణస్నానపునీతాపఘను లగుమునులు పిడిచివైచినయొల్లియలుమడుపుల నిద్రదేరియుండేరనిబలాకానికరంబు జోకగైకొనియెం గలకంఠంబులు కులాయకూలంబులు ప్రోక్కి నిలిచి తెక్కలువిద్రిచిపుక్కిళ్లనున్న రేయింటికిసలయ కబళంబులు నావులింతలతోడ వాంతంబులు చేయుచున్నయవి, తెందేపల గుమందేహసందోహంబులు తన్నుంబొదివినం గుదిలపడక యుడువిరోధిధరామరకరాంజలిబంధతూణీయంత్రితంబులు నతిశైత్యనిత్యంబులున గుశరంబు లేసితద్రక్షోవక్షోరుధిరధారాసారంబులను దనయంగంబునం బల్లవితంబు గావించె వాతాయనవివరాయాతంబు లగుశీతలానిలపోతంబు లసమశరసమర సంక్రీడన వివశహృదయు లగుదంపతుల కింపు పుట్టించుచున్నయవి. ౩౫౦

చ. కరవశచక్రుఁ డై కలయఁ గప్పిన రేపటియెండ సిగ్గు వి
స్ఫురణము పచ్చపట్టుగ నభోమణి కాశ్యపిచిహ్నశాలి యా
నరదముమీఁద నిల్చి విజయం బొనరించుచు నున్నవాఁడు త్వ
ద్గురుఁ డగుకృష్ణుచందమునఁ గొల్వుము మేల్కని దేవ యావిభున్. ౩౫౧

గీ. అని ప్రబోధించువైతాళికాళిగాథ, లురుసుధాధారలయివీనులూరయుటయును
వేగ మేల్కాంచెలక్షణావిభుఁడు నేత్ర, కోణములనిద్ర కెందళ్లుకుసుమపొదువ.

మహాస్రగ్ధర. బానుజ్ఞ సంచేన్ జలజముఖులచే సంపదద్భాగ్యలక్ష్మీ
చతురప్రక్షాళితాబ్జచ్ఛవికిసలలసచ్ఛత్రనీలచ్ఛదాళీ
వితతంబు ల్భూషణంబు ల్విడియముఁలు మణుల్ పస్త్రతానేకశాటు
ల్చతురంపుస్నేలు దయన్ సాంద్రచిత్తం బెలర్పన్. ౩౫౩

గీ. సాంబుఁ డప్పుడుకాలోచితంబులైన, తగుననుష్ఠానవిధులెల్లఁ దానొనర్చి
జాంబవజ్జాతపాదపద్మంబులకును, నెఱఁగి యాసాధ్విదీవన నెసఁగ నంత.

మ. అలినిష్పీతరసప్రసూనము చకోరాకృష్టసాంద్రేందుమం
*డలి కీరాహతదీర్ణసత్ఫలము శుండాలాత్తగంధాబ్జముం
బలె సంభోగవిభాగనాగరకుఁ (డాప్రాణేశునా) యాయిచ
ర్యలలోఁగొన్నఁ జలించులక్షణ స్మరవ్యంగ్యోచ్ఛలద్దర్ప యై. ౩౫౫

గీ. *పాటలయు మాల్యవతియునప్పాటఁబాట, లాంశునుడ ... నయ్యాటమెసఁగ
నలికలితపద్మకింశుకదళపరీత, కందుకంబులు దెచ్చి లక్షణకు నొసఁగి.

---

*డలికిన్ రాహుత దర్పసత్ఫలము—మూ.

గీ. ఇంతిఁయీతమ్మిరెమ్మనోయీ ప్రసూన,కందుకద్వయిరెమ్మనోనందియంబు
వారెయనానతియిమ్మన్నఁదోయజాక్షి, వారినదలించెఁగనుచూపువాలుఁగొనల.

క. అత్తఱిఁ బాటల యిట్లను, మత్తద్విపరాజగమన మాకిపు డిట నీ
చిత్తంబుఁ దెలుప వేటికిఁ, జిత్తజుననుజ గదా. 3౫౦

ఉ. నీవును నీమనోధవుఁడు నేఁ డిపు డేగిన రాత్రివేళలం
బోవువిహారముల్ దెలుపు బొంకిన మన్మథునాన యే నన
న్నీ వన భేదముం గలదె నెచ్చెలియు న్వెలిగాఁగఁ గుప్పెం(?)
బోవుగఁ జేయవచ్చునె నిరోధ మొనర్పకు మైత్రి కియ్యెడన్. 3౫౯

గీ. అనిన బోటి మాటలాడదు మోవిపల్లొత్తు బయలుపడుట కోహటించి
తనువుఁదావిగ్రోలు దంభంబుమైఁ గమ్మఁదమ్మి నెమ్మొగంబు దార్చెఁగాని.

వ. తార్కుటయు మాల్యవతి కురుకులశిరోమాణిక్యంబున కిట్లనియె.

సీ. విరిపించితివిగాదె వినుకలిం బొడమిన వలపుముంగలిమొల్క లలిశిరోజ
యానతిచ్చితిగాదె గనుబుట్టుతమకంబు కలువకంటి
కనుపించితివి గాదె కందర్పచంద్రానిలముల దూఱుచు మనోలాఘవంబు
తెలిచిరా జని యరదమెక్కెడు సాహసాతిశయము
నాదిమధ్యాంతములు భవదంతరంగ,మున్తరంగంబు లెఱిఁగినముద్దుఁజెలుల
కెల్లను యిగురుఁబోఁడి, నేఁటిరాత్రిటినీరహోనిర్ణయములు.

సీ. మొకరితు మ్మెదఱేఁడు మొగివిచ్చు నత్తమ్మి భుగభుగామోదమ్ముఁ బొదివిక్రోలె
సమదకీరము చేరి సారస్యనిధి యైన మోవిపంటిరసమ్ము మూతిఁజేర్చె
మాధవుం డొనరించె మంజరీయుగమునఁ గినల గ్ర కీలనంబు
గంధాంధనాగంబు కరపుష్కరముసాఁచిబంగారునవఁటికంబములుదొడికెఁ
బూర్ణచంద్రుండువిధుకాంతపుత్రిఁగరఁచె,నింతియీమాత్రమేమగునింతకన్నఁ
గలవిశేషంబు(లున్న)నీకడనెడాఁచు,మనుడు నీలాబ్జమునవైచె నతివ చెలిని.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూరత్నంబు చిరత్నసిద్ధానురాగబద్ధహృదయ లగు లీలా
వయస్యలు చేయునర్మరహస్యరసానుభవంబునం బరమానందంబు ననుభవిం
చుచుం బెంపు మిగిలి మగని కూరిమిమున్నిటికిం దేటవెన్నెల లగు చిన్ని
నవ్వులును బ్రియనయనాంబుజంబులకుం బ్రాతరాతపారుణ్యంబు ... లును
నధిపతి బాహుపంజరమునకుం గీరాయమానం బగు శరీరలక్ష్మియు నను

క్షణప్రవర్ధమానం బై మెఱయ నతివినయవిశదహృదయ మై పొదలు చుండె నయ్యవసరంబున. 316

— ॥ శ్రీకృష్ణుఁడు ద్వారకకు వచ్చుట ॥ —

స్రగ్ధర. భేరీభాంకారముల్ గప్పె దిశల భ్రమరీబృందఝుంకారధారా
పూరాసక్తప్రసూనంబులు బడిఁగురిసెం బూర్ణిమాచంద్రబింబ
స్ఫారంబై యొక్క తేజఃపటలము దివిపైఁ బర్వె దుర్వారలీలన్
నీరేజాక్షుండు సేనాన్వితముగ రథియై నెయ్యి నేతెంచు వేళన్. 317

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మధుసూదనుండు ద్వారకాపౌరనయనచకోరచంద్రమండలుం డగుచు నిజాంతఃపురంబు ప్రవేశించి, దేవకీవసుదేవబలభద్రప్రముఖులగు గురుజనంబులకు నభివందనం బాచరించి, తదాదరమేదుర ప్రమోద ప్రసాదభరితహృదయుం డై యభినవకల్యాణకౌతూహలకమనీయమూర్తులగులక్షణాసాంబుల కానందంబు గలిగించుచు నుచితవిహారంబులం బ్రవర్తించుచుండె నని. 318

క. ఈసాంబోపాఖ్యానము, వ్రాసినఁ జదివినను వినిన వసుదేవసుతుం
డాసాధుజనుల కొసఁగును, వాసవనిభభోగభాగ్యవైభవలక్ష్మిల్. 319

శా. ... ...
నక్రగ్రస్తకరీంద్రరక్షణ*టంచత్పింఛతాపింఛశో
భాక్రాంతాంగ విహంగపుంగవతురంగా రంగధామేశ గా
... ...

క. కరశంఖధ్వనివిదళిత, సురరిపుగర్భాంతరాళ సూత్రవతీనా
థరచితసైన్య సత్వా, † 320

పంచచా. జటీ...ద్రుమాచ్ఛతల్పచారుచంద్రఖేలనా
సటీపటీరహీరవర్ణ శాలిశూలిమీలనా
చరిష్ణుగోకదంబచాలనా
కటీతటీపటీవిలగ్నకాంచికానుమేలనా. 320

గద్యము ఇది శ్రీమత్తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య కరుణాపారంపర్య పాత్రాత్రేయగోత్రాపస్తంబసూత్ర పవిత్ర సకలకళాభోజ రామరాజరంగప్పరాజప్రణీతంబైన సాంబోపాఖ్యానంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

సాంబోపాఖ్యానము సంపూర్ణము.

---

*రక్షణవి కచటంచత్పింఛ-మూ. † థరసతిల్పితళజభువనా- అని యిక్కడ నిగర్థకము గానున్నది.